

Κολλαρος

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Ἀριστοβαθμίου ἑμποδιστάτου καὶ διδάκτορος τῆς νομικῆς.

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

ΜΕΤΑ ΝΕΩΤΑΤΗΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΤΓ ΝΟΜΩΝ
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Συνταχθεῖσα κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τὸ ἐφαρμοζόμενον ἀπὸ τῆς (1 Σεπτεμβρίου 1913)

ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ

ΤΕΥΧΟΣ Α' (προπαρασκευαστικόν)

Περιέχον πάντα τὰ μαθήματα τῆς παροδογροσύνης καὶ τῆς γεωγραφίας τὰ διδασκόμενα ἐν ταῖς τοιαύταις κατωτέροις τάξεσι τοῦ δημοτικῶν σχολείων ἐν πλήρει ἀκριβείᾳ. Τὸν ἑαυτῶν καὶ τὰς ἐπιστολὰς Ἀττικῆς κτλ. ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ἀκριβείᾳ ὡς καὶ τοὺς λοιποῦ νόμους ἐν συντομίᾳ ὡς ἀπαιτεῖ τὸ ἐκτετατικὸν ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΕΒΛΩΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΒΕΤΙΑΣ»

44—² Ἐν ἑδρῶ Σταδίου—44

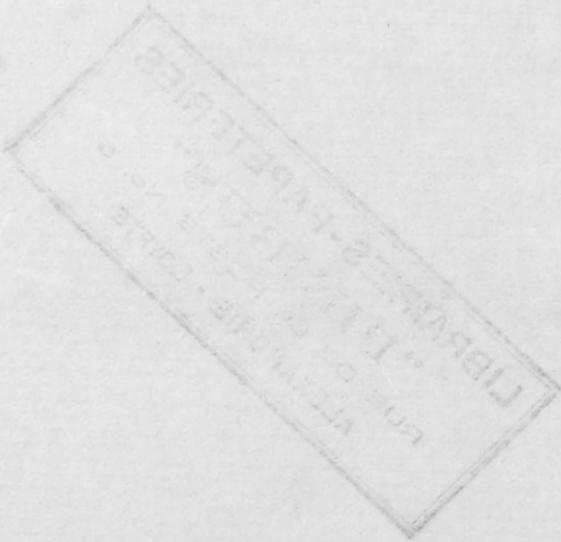
1923

Handwritten signature or scribble in the top left corner.

ΠΑΤΡΙΣΤΕΥΣΙΣ

ΕΒΕΣΤΡΑΨΙΣ

LIBRAIRES-PAPERERIES
"PHIBUS"
RUE DE LA POSTE No. 5
ALEXANDRIE - EGYPT

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Ἀριστοβαθμίον δημοδιδασκάλου καὶ διδάκτορος τῆς νομικῆς.

Αρ. εἰς 45172

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

ΜΕΤΑ ΝΕΩΤΑΤΗΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΕΑΕΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΒΤΓ' ΝΟΜΟΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Συνταχθεῖσα κατὰ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τὸ ἐφαρμοζόμενον ἀπὸ τῆς (1 Σεπτεμβρίου 1913)

ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΕΥΧΗ

ΤΕΥΧΟΣ Α' (προπαρασκευαστικόν)

Περιέχον πάντα τὰ μαθήματα τῆς πατριδογνωσίας καὶ τῆς γεωγραφίας τὰ διδασκόμενα ἐν ταῖς τριῶν κατωτέροις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐν πλήρει ἀκριβείᾳ. Τὸν νομὸν καὶ τὰς ἐπισημίας Ἀττικῆς κτλ. ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ἀκριβείᾳ ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς νομοὺς ἐν συντομίᾳ ὡς ἀπαιτεῖ τὸ ἐπισημὸν ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"

44 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 44

1923

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουν τὴν σφραγίδα τοῦ βιβλιο-
πωλείου τῆς «Ἑστίας».

Ἐν τοῦ τυπογραφείου Π. ΔΕΩΝΗ, ὁδὸς Περικλέους 16.

ΕΝ ΕΙΔΗ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Ὅλγα τινὰ περὶ τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος γεωγραφικοῦ ἐγχειριδίου καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς γεωγραφίας ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις ἐπὶ τὸ σκοπιμώτερον.

Ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἐγχειριδίου γεωγραφίας φυσικῆς καὶ πολιτικῆς τῆς συνεισία τῶν δύο ἐνδόξων καὶ νικηφόρων πολέμων μεγαλυνθείσης φιλικῆς πατρίδος, πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Γ^{ης}, Δ^{ης}, Ε^{ης} καὶ ΣΤ^{ης} τάξεως τοῦ πλήρους δημοτικοῦ σχολείου παρώρμησεν ἡμᾶς ὑπὲρ πάντας ἄλλους ἀσχοληθέντας περὶ τὴν γεωγραφίαν καὶ συγγραφὰς αὐτῆς ἐπιδείξαντας τὰς τελειότερας ἐν Ἑλλάδι—ᾗς συγχωρηθῆ ἡμῖν ὡς ἀναγκαῖα ἢ περιαιτολογία αὐτῆ— νὰ προβῶμεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης συνοπτικῆς γεωγραφίας εἰς τρία τεύχη χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων. τοῦ πρώτου περιλαμβάνοντος τὰ κυριώτερα μαθήματα ἐκ τῆς πατριδογνωσίας, ἅπαντας τοὺς γεωγραφικοὺς ὁρισμοὺς μετ' εἰκόνων καὶ σχημάτων. Τὸν νομὸν Ἀττικῆς κτλ. μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς νομοὺς τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀξιοῖ τοῦτο τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα. τοῦ δευτέρου τεύχους περιλαμβάνοντος ὀλοκλήρον τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν γεωγραφίαν μετὰ ἱστορικῆς ἐπισκοπῆσεως ὀλοκλήρου τῆς ἀγαπητῆς ἡμῶν πατρίδος ὡς ἀπαιτεῖ τοῦτο τὸ ἐπίσημον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα. Τὸ τρίτον τεύχος διαλαμβάνει περὶ τῆς λοιπῆς ὑδρογείου σφαίρας ἐν ἀγαστῇ συντομίᾳ πάντως ὁμῶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐπισήμου ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

Δὲν παρελείψαμεν ἐν τούτοις χάριν τῆς ἐποπτικῆς διδασκαλίας καὶ τῆς εὐχεροστεράς κατανοήσεως τοῦ κειμένου νὰ ἐγκατασπείρωμεν προσηκόντως διάφορα γεωγραφικὰ σχήματα καὶ εἰκόνας ἀναπαραστήσας διάφορα σχεδιαγράμματα. τοπεῖα, ἐρεπία ἀρχαίων εὐκλεῶν μνημείων καὶ κτίρια νεωτέρων τοιοῦτων.

Ἐθεωρήσαμεν δ' ἐπὶ τούτοις σκόπιμον καὶ ἀπὸ πάσης ἐπόψεως ὠφέλιμον, ὅπως μετὰ τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπισκόπησιν καὶ πρὸ τοῦ κυρίως γεωγραφικοῦ ὑλικοῦ νὰ παραθέσωμεν σύντομον κατὰ τὸ δυνατόν καὶ ἀδρὰν ἱστορικὴν ἐπισκόπησιν τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς πατρίδος ἡμῶν, τὸ μὲν, διότι ἡ γεωγραφία δὲν δύναται νὰ νοηθῇ καὶ ἐξετασθῇ πρεπόντως καὶ τελείως ἄνευ τινὸς συνεξετάσεως καὶ τῆς ἱστορίας τῆς γεωγραφουμένης χώρας, τὸ δέ, ἵνα ἔχῃ ὁ διδάσκων προχείρους νύξεις καὶ ἀφορμὰς πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν παιδευομένων τοῦ γενναίου φρονήματος καὶ θερμοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος, ἐπειδὴ ἀπολύτως πιστεύομεν ὅτι πάντες οἱ παράγοντες τῆς ἀγωγῆς ἐν Ἑλλάδι πρὸ πάντων, πρέπει νὰ ἐπιλαμβάνονται πάσης εὐκαιρίας ὅπως παρασκευάζωσι τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, τὸ ἰσχυρότερον καὶ φοβερώτερον ὄπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας, πρὸ πάντων τώρα, διότι τώρα περισσότερον πάσης ἄλλης ἐποχῆς ἡ πατρίς μας περιβάλλεται ὑπὸ πλειόνων καὶ ἀπειλητικωτέρων ἐχθρῶν καὶ ἀντιζήλων.

Καὶ εἰς τὰ τρία τεύχη προσεπαθήσαμεν νὰ περιληφθῇ ἐν συντομίᾳ καὶ μεθοδικότητι πᾶν τὸ ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον διδακτικὸν ὑλικὸν καὶ ἐν γένει ὅτι συμβάλλει καὶ συντελεῖ εἰς τὴν εὐστοχωτέραν καὶ σκοπιμωτέραν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας.

Ἐκτίθενται πάντα τὰ ἀνωτέρω κατὰ τάξεις ὡς εἶπομεν συμφώνως τῷ ἀναλυτικῷ προγράμματι τῷ ἐκδοθέντι καὶ ἐφαρμοζομένῳ ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1913 τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 16 Φεβρουαρίου 1916.

Ὅλος ὁμτέρος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

διδάκτωρ τῆς νομικῆς καὶ ἀριστοβάθμιος
δημοδιδάσκαλος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΕΡΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΙΣ ΣΧΟΛΕΙΟΙΣ ΗΜΩΝ

Ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας τοὺς συναδέλφους κατὰ τὸ **πρῶτον, δεύτερον** καὶ **τρίτον** ἔτος ἐν μέσῃ διδάσκομεν τοὺς μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὴν **γεωγραφίαν** τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἥτις συνήθως **πατριδογνωσία** καλεῖται.

Ἡ διδασκαλία τῆς πατριδογνωσίας διὰ τὰ σχηματισθῶσιν ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν μαθητῶν αἱ στοιχεῖοι τῶν γεωγραφικῶν ἀντικειμένων **παραστάσεις** διεξάγεται **ἐποπτικῶς** καὶ **δεικτικῶς**. Ἡ μέθοδος λοιπὸν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθοῦμεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ταύτης εἶναι ἡ **πραγματικὴ** λεγομένη **ἐνθεσις**, καθόσον δὲν δυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν ὑπὸ τὰς ὄψεις τοῦ μαθητοῦ ὁλόκληρον τὴν πατρίδα, ὡς ἐν ὅλον διὰ τὰ ἀναλύσει τοῦτο εἰς τὰ μέρη του καὶ συνεπὲς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χρῆσις **πραγματικῆς ἀναλύσεως**.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὀδηγῶμεν τοὺς παῖδας εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς πατρίδος διὰ τὰ κατορθώσωμεν νὰ σχηματίσωσι τὰς παραστάσεις αὐτῶν, τὰς ὁποίας συνδέοντες κατόπιν εἰς μίαν ὀλικὴν τῆς πατρίδος εἰκόνα, ἀποκτῶσι τὴν ὀλικὴν παράστασιν τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Ἡ τοιαύτη θεμελίωσις διευκολύνει τὴν περαιτέρω ἐποικοδόμησιν γεωγραφικῶν γνώσεων, διότι διὰ ποικιλοτρόπου συνθέσεως τῶν πρώτων τούτων στοιχείων δύναται εὐκόλως ἢ φαντασία νὰ πλάσῃ ζωηρὴν τὴν εἰκόνα, ὁποίας δήποτε περιγραφομένης χάραξ· κατ' ἀκολουθίαν δύναται νὰ γίνῃ συστηματικὴ διδασκαλία τῶν στοιχείων τῆς **γεωγραφίας**.

Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν περιπτώσει δύναται νὰ γίνῃ χρῆσις καὶ τῆς **πραγματικῆς ἀναλύσεως**· διότι καὶ μὲν δυνάμεθα νὰ προσαγάγωμεν ὁλόκληρον τὴν γῆν ὑπὸ τὰς ὄψεις τῶν μαθητῶν, δυνάμεθα ὅμως νὰ προσαγάγωμεν σφαῖραν μικρῶν διαστάσεων, ἣ ὁποία νὰ εἶναι ὁμοίωμα αὐτῆς καὶ νὰ ἀπεικονίζονται ἐπ' αὐτῆς πάντα τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ταύτην δὲ δύναται ὁ μαθητὴς νὰ ἀναλύσει εἰς τὰ μέρη αὐτῆς. Οὕτω λοιπὸν δυνάμεθα καὶ διαγράμματα καὶ εἰκόνας τῶν μερῶν τούτων νὰ προσαγάγωμεν· διὰ τὰ ἀναλύῃ ὁ μαθητὴς καὶ ταῦτα εἰς τὰ μέρη των τοὺς **γεωγραφικοὺς καλουμένους χάραξ**.

Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὰ σχηματισθῆ ζωηρά, σαφῆς καὶ μόνιμος παράστασις ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ μαθητοῦ ἀνάγκη τὸ πνεῦμα νὰ λειτουργήσῃ κατ' ἀμφοτέρας τὰς μεθόδους καὶ ἀναλυτικῶς καὶ συνθετικῶς, διὰ

τοῦτο ἐν τῷ μαθήματι τῆς πατριδογραφίας ἀφοῦ γίνωσιν ἱκανοὶ αἱ μαθηταὶ νὰ σχηματίζωσι τῆς ὅλης πατρίδος τὴν εἰκόνα, πρέπει νὰ ἀναλύωσι πάλιν ταύτην εἰς τὰ μέρη αὐτῆς χωροῦντες ἐκ τοῦ ὅλου πρὸς τὰ μέρη, ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς κυρίως γεωγραφίας, μετὰ τὴν ἀνά- λυσιν τῆς γῆς ἢ χάρας τινὸς εἰς τὰ μέρη αὐτῆς πρέπει χωροῦντες ἐκ τῶν μερῶν πρὸς τὸ ὅλον νὰ συνάπτωσι τὰ μέρη καὶ νὰ ἀποτελῶσι τὴν τοῦ ὅλου εἰκόνα καὶ περιγραφὴν (χαρτογραφία).

Ἐκτὸς τῆς χαρτογραφίας δύναται νὰ συνάπτονται τὰ μέρη κατὰ ποικίλους τρόπους πρὸς ἀκρίβειαν τῆς μνήμης ἐν τῇ ἐτοιμότητι (νοερὰ τοξίδια).

Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γεωγραφίας εἶναι φανερόν ὅτι ὁ νοῦς τοῦ μαθητοῦ παρασιτάσεις κυρίως κατεργάζεται, ἥτοι εἰκόνας ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων, τῶν χωρῶν δηλ. ἃς διδάσκεται ἐποπτικῶς. Διὰ τῆς συγκρίσεως ὁμοῦ τούτων πρὸς ἀλλήλας δύναται νὰ σχηματίσῃ καὶ γε- νικωτέρας γεωγραφικὰς ἐννοίας, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὴν **συγκριτικὴν** καλουμένην **γεωγραφίαν**, ἣτις μόνον ἐν μικρῷ μέτρῳ δύναται νὰ περιληφθῇ ἐν τῷ κύκλῳ τῶν γνώσεων τοῦ πλήρους δημοτικοῦ σχολείου.

Τοιαύτη εἶναι ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν πρέ- πει νὰ ἀκολουθῇ ἡ διδασκαλία τῆς **φυσικῆς** γεωγραφίας, ἥτοι τῆς περιγραφῆς τῆς γῆς, ἐν γενικωτάτοις γραμμαῖς ἐκτεθεῖσα. Μέθοδος **ἀναλυτικοσυνθετικὴ** ἢ **συνθετικοαναλυτικὴ διεξαγο- μένη** διὰ τῆς δεικτικῆς τῆς διδασκαλίας μορφῆς.

Ἡ δὲ πολιτικὴ γεωγραφία, ἥτοι ἡ περιγραφή τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, οἷον τοῦ βίου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ διδάσκεται διὰ πραγματικῆς συνθέσεως καὶ εἰς μορφήν ἀφη- γηματικὴν ὡς ἡ ἱστορία, ὑποβοηθούσης ὁμοῦ πάντοτε καὶ τῆς ἐπο- πτείας διὰ προσαγωγῆς εἰκόνων, ἀντικειμένων αὐτουσιῶν, πανοραμά- των καὶ μάλιστα δι' ἠλεκτρικῶν προβολῶν, κινηματογράφων κτλ. Τοιαύτη διδασκαλία ἴσως ἐξεγείρει μεγάλως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μα-θητῶν καὶ θέλει εἶσθαι μόνιμος καὶ ἀνεξίτηλος (1).

Ἐν τῇ διδακτέᾳ ὕλῃ τῆς γεωγραφίας περιλαμβάνεται καὶ κοσμο- γραφία, ἣτις ὡς γνωστὸν, ἐξετάζει τὴν γῆν ἐν τῷ κενῷ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀστέρας. Ἐν αὐτῇ δὲ μόνον φαινόμενα δυνάμεθα νὰ δεῖξωμεν εἰς τοὺς μαθητὰς, ἐκ τῶν ὁποίων αὐτοὶ θὰ ἀνατρέξωσιν

(1) Γενικῶς δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ὁ χρόνος, καθ' ὃν αἱ τελειότεροι τοπογραφικοὶ καὶ ἐν γένει γεωγραφικοὶ χάρται θὰ σχεδιά- ζονται οὐχὶ ἀπὸ μακρῶς καὶ ἐπιπόνοους ἐπιτοπίους ἐρεῦνας, ἀλλ' ἀπ' ὕψηλῶς καὶ δι' ἀπὸ ἀεροπλοίου ὑψομένου τὸ πολὺ ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γεωγρα- φουμένης χώρας, ἀπὸ **πεντακόσια** ἕως **χιλίας** μέτρα.

ἐπὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν. Ἡ λεπτομερὴς παρατήρησις τῶν φαινομένων τούτων, ἢ σύγκρισις πρὸς ἄλλα παρόμοια καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῆς κοινῆς αἰτίας ἀποτελεῖ λογικὴν ἀνάλυσιν. Ἡ μέθοδος λοιπὸν ἐνταῦθα ἡ ἀρχομένη διὰ πραγματικῆς συνθέσεως (περιγραφῆς τῶν φαινομένων) καὶ χωροῦσα διὰ **λογικῆς ἀναλύσεως** εἶναι ἡ **γενικὴ καλουμένη μέθοδος**.

Γράφειν τὴν γῆν σημαίνει ζωγραφεῖν αὐτὴν ἐν τῇ διανοίᾳ ὡσπερ ἐν εἰκότι. Δὲν σημαίνει δὲ βεβαίως τὴν μηχανικὴν ἀπομνημόνευσιν τῶν ξηρῶν ὀνομάτων τῶν κόλπων, τῶν ἀκρωτηρίων, τῶν πόλεων καὶ τῶν λοιπῶν γεωγραφικῶν ἀντικειμένων.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τῆς φύσεως προηγήθη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ ἐπέδρασε μάλιστα **μεγάλως ἐπ' αὐτῶν**, διὰ τοῦτο καὶ ἡ διδασκαλία τῆς φυσικῆς γεωγραφίας πρέπει νὰ προτάσσεται, ἡ δὲ τῆς πολιτικῆς νὰ ἔπεται, εἶτα νὰ ἐρευνηταὶ καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν καὶ νὰ ἀνευρίσκονται τῶν αἰτιατῶν τὰ αἴτια.

Τῆς κυρίως διδασκαλίας τῆς γεωγραφίας εἶδομεν ὅτι πρέπει νὰ προηγήται ὡς θεμελίωσις ἡ διδασκαλία τῆς **πατριδογνωσίας**, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ αὕτη μόνη. Ἀπαιτοῦνται καὶ γνώσεις τινες **Γεωμετρικαί**, πάντων ἰδίως τῶν ὄρων, ὧν γίνεται χρῆσις ἐν τῇ γεωγραφικῇ διδασκαλίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ κοσμογραφίᾳ.

Ὅταν ὁ μαθητὴς ἀκούσῃ λ. χ. ὅτι τὸ δεῖνα ὄρος ἔχει σχῆμα κῶνου. Ὅταν ἀκούσῃ ὅτι ἡ γῆ ἔχει σχῆμα σφαίρας, πῶς θὰ κατανοήσῃ ταῦτα ἐὰν δὲν γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων τί εἶναι κῶνος καὶ τί εἶναι σφαῖρα; Διὰ τοῦτο πρὸ πάσης γεωγραφικῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ διδάξωμεν τοὺς μαθητὰς γεωμετρικὰς τινὰς γνώσεις καὶ ἰδίως·

α') Τὴν διάκρισιν τῶν κυριωτέρων στερεῶν σωμάτων, τῶν μερῶν αὐτῶν καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν.

β') Τὰς ἐπιφανείας καὶ τὰ εἶδη αὐτῶν κατ' ἀκολουθίαν τὰ εὐθύγραμμα καὶ τὰ καμπυλόγραμμα σχήματα.

γ') Τὰς γραμμὰς καὶ τὰ εἶδη αὐτῶν.

δ') Τὰς γωνίας καὶ τὰ εἶδη αὐτῶν.

ε') Τὸν τρόπον τῆς καταμετρήσεως τῶν μηκῶν καὶ τῶν κανονικῶν ἐπιφανειῶν.

Ἐπὶ πλέον δὲ λέγομεν ὅτι τὰ περὶ σφαίρας πρέπει νὰ διδαχθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν σαφῶς καὶ ἀκριβῶς, (ἤτοι περὶ κύκλου, περιφερείας, κέντρου, ἀκτίνος, διαμέτρου, ἡμικυκλίου, ἡμιπεριφερείας, τόξου κλπ.).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Φεβρουαρίου 1916.

Διατελῶ

ΝΙΚ. ΜΕΤΑΞΑΣ

Ἡ ἐκ τῆς παιριδογνωσίας καὶ τῆς γεωγραφίας διδα-
σκομένη ὕλη ἐν ταῖς τρισὶ κατωτέραις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ
σχολείου.

Συμφώνως τῷ ἀναλυτικῷ προγράμματι τοῦ Ὑπουργείου τῆς
Παιδείας τῷ ἐφαρμοζομένῳ ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου (1913).

Α' ΤΑΞΙΣ

- 1) Τὸ διδακτήριον. Γενικὴ εἰκὼν τοῦ διδακτηρίου. Ἡ αἴθουσα τῆς δι-
δασκαλίας καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σκευὴ καὶ ἐπιπλα. Αἱ ἄλλαι αἴθουσαι καὶ τὰ δω-
μάτια τοῦ σχολείου (σχέδιον τοῦ διδακτηρίου).
- 2) Ἡ αὐλὴ τοῦ διδακτηρίου. Γενικὴ εἰκὼν τῆς αὐλῆς. Χρησιμότης
αὐτῆς. Τὰ ἐν τῇ αὐλῇ φυτὰ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα (σχέδιον τῆς αὐλῆς)
- 3) Ὁ κήπος τοῦ διδακτηρίου. Ἐπίσκεψις τοῦ κήπου κατὰ τὰς δια-
φόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Γενικὴ εἰκὼν τοῦ κήπου. Τὰ ἐν τῷ κήπῳ δένδρα, λά-
χανα ἄνθη καὶ ζῶα (σχέδιον πρώτον τοῦ κήπου καὶ εἶτα τοῦ διδακτηρίου
μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ).
- 4) Ἡ ὁδός. Ἡ πρὸ τοῦ διδακτηρίου ὁδός. Τὰ πεζοδρόμια, ἡ ὑπόνομος,
ἡ δενδροστοιχία. Ὁ φωτισμὸς τῆς ὁδοῦ
- 5) Ἡ οἰκία. Αἱ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τοῦ σχολείου οἰκίαι. Εἶδη οἰκιῶν
(μονόροφοι, διώροφοι κλπ.).— Τὰ διαμερίσματα τῆς οἰκίας. Τα ἐν τῇ οἰκίᾳ
σκευὴ καὶ ἐπιπλα. Τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ φυτὰ καὶ ζῶα. Τὰ χρήσιμα πρὸς κατα-
σκευὴν τῶν οἰκιῶν ὕλικά. Οἱ τεχνίται οἱ ἐργαζόμενοι εἰς κατασκευὴν τῶν οἰ-
κιῶν (ὁ κτίστης, ὁ ξυλουργός, ὁ φανοποιός κλπ).
- 6) Ἡ συνοικία τοῦ σχολείου. Τὰ σπουδαιότατα οἰκοδομήματα τῆς
συνοικίας. Ἡ ἐκκλησία τῆς συνοικίας. Ἡ πλατεία καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δένδρα
καὶ μνημεῖα. Ἡ ἀγορὰ τῆς συνοικίας καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐν αὐτῇ καταστή-
ματα. Αἱ σπουδαιότεραι ὁδοὶ τῆς συνοικίας (χάρτης τῆς συνοικίας).
- 7) Ὁ οὐρανός. Ὁ οὐρανὸς κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα. Ὁ
ἥλιος. Ἡ σελήνη. Ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις τοῦ ἡλίου. Ἡ ἀνατολὴ καὶ ἡ δύ-
σις κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος. Τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.
Ἡ νύξ. Ὁ ἑναστρὸς οὐρανός. Ἡ σελήνη. Αἱ φάσεις τῆς σελήνης. Ἡ ἡμέρα
καὶ ἡ νύξ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος.

Β' ΤΑΞΙΣ

- 1) Ἡ πόλις. Αἱ συνοικίαι τῆς πόλεως. Αἱ ἐκκλησίαι. Αἱ πλατεῖαι. Οἱ
κήφοι. Ἡ ἀγορὰ, τὰ μνημεῖα. Τὰ ἐν τῇ πόλει δημόσια, δημοτικά, φιλανθρω-
πικά, καὶ βιομηχανικά καταστήματα. Αἱ σπουδαιότεραι ὁδοὶ τῆς πόλεως καὶ
τὰ σπουδαιότερα παρ' αὐτάς οἰκοδομήματα. Ὁ φωτισμὸς τῆς πόλεως. Τὰ

ἐν τῇ πόλει μέσα τῆς συγκοινωνίας. Τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεως. Αἱ βρύσσεις. Τὰ φρέατα. Οἱ πίδακες (πάντα ἐξ ἀμέσου ἀντίληψως). Παρατήρησις τῆς πόλεως ἀπ' ὑψηλῆς θέσεως. Εὗρεσις τῶν συνοικιῶν καὶ τῶν ἄλλων προδιδαχθέντων ἀντικειμένων. Τοποθέτησις τούτων πρὸς ἀνατολὰς, βορρᾶν, δυσμὰς καὶ νότον τοῦ σχολείου (χάρτης τῆς πόλεως).

2) Ὁ κήπος. Οἱ κήποι τῆς πόλεως. Ἐπίσκεψις τούτων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Τὰ ἐν τοῖς κήποις καλλιεργούμενα δένδρα, λάχανα καὶ ἄνθη. Τὰ ζῶα τοῦ κήπου. Ὁ κηπουρός. Τὰ πρὸς καλλιεργίαν τοῦ κήπου χρήσιμα ἐργαλεῖα. Ἡ ἄρδευσις καὶ ἡ λιπανσις τοῦ κήπου.

3) Ὁ ἀγρὸς. Οἱ περὶ τὴν πόλιν ἀγροί. Ὅψις τούτων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Ἡ καλλιεργία τῶν ἀγρῶν. Ἡ σπορά, ὁ θερισμός. Τὰ καλλιεργούμενα ἐν τοῖς ἀγροῖς φυτά. Τὰ ζῶα τῶν ἀγρῶν. Ὁ γεωργός.

4) Ὁ ἀμπελῶν. Οἱ παρὰ τὴν πόλιν ἀμπελώνες. Ὅψις τούτων κατὰ τὸ κλάδεμα, τὴν σκαφήν, τὴν θείωσιν, τὸν τρυγητόν. Τὰ ἐν τῷ ἀμπελῶνι φυτὰ καὶ ζῶα.

5) Ὁ λειμῶν. Οἱ παρὰ τὴν πόλιν λειμῶνες. Ὅψις τοῦ λειμῶνος κατὰ τὴν ἀνοιξιν κλπ. Τὰ ἐν τῷ λειμῶνι φυτὰ καὶ ζῶα. Ὁ ποιμὴν.

6) Ἡ πεδιάς. Ἡ παρὰ τὴν πόλιν πεδιάς. Ὅψις ταύτης κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Τὸ λεκανοπέδιον, τὸ ὄροπέδιον.

7) Τὰ ὕδατα. Τὰ παρὰ τὴν πόλιν ἔλη. Αἱ πηγαί, τὰ θυάκια, οἱ χειμῶροι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι. Ἐπίσκεψις τούτων. Χρησιμοποίησις τῶν ῥεόντων ὕδατων. Τὰ εἰς τὰ ἔλη ὑπάρχοντα φυτὰ καὶ ζῶα. Τὰ γνωστότερα τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς καὶ ταῖς λίμναις τοῦ τόπου ζῶων.

8) Τὸ ὄρος. Τὰ παρὰ τὴν πόλιν ὄρη. Ὅψις τούτων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους. Τὰ μέρη τοῦ ὄρους. Ὁ λόφος καὶ τὰ ἄλλα ὑψώματα. Αἱ κοιλάδες, αἱ φάραγγες κλπ.

9) Τὸ δάσος. Τὰ παρὰ τὴν πόλιν δάση. Ἐπίσκεψις τούτων. Γενικὴ εἰκὼν τοῦ δάσους. Τὰ δένδρα καὶ τὰ ζῶα τοῦ δάσους. Αἱ ἐκ τοῦ δάσους ὀφέλαι. Ὁ ὑλοτόμος. Ὁ κυνηγός.

10) Τὰ ἐν τῇ ἐξοχῇ ἐργοστάσια, αἱ πύργοι, τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, αἱ ἐπαυλεις, αἱ καλύβαι, τὰ ἐρημοκλήσια κλπ. Ἐπίσκεψις τούτων.

11) Ἡ θάλασσα. Ἡ διὰ θαλάσσης συγκοινωνία. Ὅψις τῆς θαλάσσης ἐν τρικυμίᾳ καὶ ἐν γαλήνῃ. Ἡ νῆσος σκόπελος, ἡ ὕφαλος. Ἡ παραλίη, ἡ χερσόνησος, ὁ κόλπος, ὁ λιμὴν, ὁ ὄρμος (ἀμέσως τούτων ἀντίληψις ἢ αἰσθητοποίησις ἐν γειτονικῇ λίμνῃ ἢ ποταμῷ). Τὰ γνωριμότερα τῶν ἐν τῇ θαλάσῃ ζῶων. Ὁ ἀλιεύς, ὁ ναύτης, ὁ λεμβοῦχος, τὸ πλοῖον.

12) Αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων. Εἶδη κατοικιῶν. Ἡ οἰκογένεια, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Ὁ ἄνθρωπος. Τὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Αἱ τροφαὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὕλαι, ἐξ ὧν κατασκευάζονται τὰ ἐνδύματα. Ὕλαι, ἐξ ὧν κατασκευάζονται τὰ ὑποδήματα. Ὁ ῥάπτης, ὁ ὑποδηματοποιός.

13) **Αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως.** Νομάρχης, δήμαρχος, ἀστυνόμος, ταμίας, δικασταί, διδάσκαλοι κλπ.

14) Παρατήρησις τῶν γεωγραφικῶν ἀντικειμένων τῆς ἐξοχῆς, ἀφ' ὕψηλοῦ τόπου. Τοποθέτησις τούτων πρὸς ἀνατολὰς, δυσμὰς, βορρᾶν καὶ νότον τῆς πόλεως. Πλαστικὴ ἐκάστοτε καὶ συμβολικὴ τῶν γεωγραφικῶν ἀντικειμένων παραστάσις. Χάρτης τῆς ὅλης παρατηρηθείσης χώρας.

15) Ἱστορικαὶ διηγήσεις καὶ παραδόσεις ἐν ἀπλουστάτῃ μορφῇ περὶ τῶν μνημείων, τῶν ὀνομασιῶν τῶν κυριωτέρων ὁδῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ.

Γ' ΤΑΞΙΣ

1) **Τὰ παρὰ τὴν πόλιν γειτονικὰ χωρία.** Ἐπίσκεψις τούτων. Τὰ σπουδαιότερα ἀντικείμενα ἐκάστου χωρίου. Ἡ ἐκκλησία, τὸ σχολεῖον, ἡ πλατεία, ἡ ἀγορά, τὰ μνημεῖα κλπ, Ἡ πέριξ ἐκάστου χωρίου φύσις. Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων ἐκάστου χωρίου. Θέσις, ἀπόστασις καὶ μέγεθος ἐκάστου χωρίου. Ἡ μετὰ τῶν χωρίων τούτων συγκοινωνία τῆς πόλεως (χάρτης).

2) **Ἡ πέριξ φύσις κατὰ τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους.** Μετεωρολογικὰ φαινόμενα (νέφος, βροχὴ, ὀμίχλη, δρόσος, πάχνη, χιὼν, χάλαζα, ἀνεμοί).

3) **Τὰ ἄλλα ἀπώτερα χωρία τοῦ δήμου.** Ἡ πέριξ τούτων φύσις. Αἱ ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Ἡ μετὰ τούτων συγκοινωνία. Ὁ δῆμος (χάρτης τοῦ δήμου). Ἡ διοίκησις τοῦ δήμου. Θί ἄλλοι γειτονικοὶ δῆμοι. Ἡ ἐπαρχία (χάρτης ἐπαρχίας), Αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι. Ὁ νομὸς τοῦ μαθητοῦ. Ἡ διοίκησις τοῦ νομοῦ (χάρτης τοῦ νομοῦ).

4) Οἱ ἄλλοι νομοὶ τοῦ κράτους μετὰ τῶν πρωτευουσῶν αὐτῶν καὶ τῶν τόπων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἱστορίας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑΣ

Ἀντικείμενον (ἢ ὄρισμός) τῆς πατριδογνωσίας.

Ἡ πατριδογνωσία πραγματεύεται κατὰ πρῶτον τὴν περιγραφὴν αὐτῶν τούτων τῶν τόπων, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατοικοῦσιν οἱ μαθηταί, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται τις.

Δύναται τις νὰ τὴν ὀνομάσῃ ἐπίσης **ἐποπτικὴν γεωγραφίαν** ἢ **πρακτικὴν** τριαύτην, καθόσον αὕτη δὲν πραγματεύεται κατ' ἀρχὰς ἢ περὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα βλέπουσιν οἱ μαθηταί διαρκῶς πέριξ αὐτῶν.

Δὲν ὑπάρχει τόπος, ὃ ὁποῖος νὰ μὴ παρουσιάσῃ ὑπὸ μίαν κλίμακα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεγάλην τὸ παράδειγμα, τὸν τύπον, τὴν ἰδέαν ἀριθμοῦ τινος περιστατικῶν (ἢ ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους), τὰ ὁποῖα ἀνοφέρονται εἰς τὴν γεωγραφικὴν ὀνοματολογίαν, ὡς εἶναι τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, αἱ πεδιάδες, αἱ κοιλάδες, τὰ λιμνάζοντα ἢ τὰ ῥέοντα ὕδατα, αἱ καλλιεργημέναι γαῖαι, τὰ δάση, τὰ λατομεῖα κτλ. καὶ ἐνθα δὲν ὑπάρχουσι κατοικίαι ἀνθρώπων, ἠνωμένοι εἰς κοινωσίαν, **δημόσιοι διοικηταί, ἔμποροι** κλπ. Τὸ παιδίον βλέπει ὅλα ταῦτα, ἀλλὰ τὰ βλέπει τὸν περισσότερον καιρὸν χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τι, χωρὶς νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτῶν, χωρὶς νὰ κατατάξῃ ταῦτα εἰς τάξεις, χωρὶς νὰ ὀνομάσῃ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βλέπει.

Εἰς τὸν διδάσκαλον λοιπὸν ἀνήκει νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν πραγμάτων, νὰ καταστήσῃ τὸν **τρόφιμον** τοιοῦτον ὥστε νὰ παρατηρῇ τὰς ὁμοιότητας ἢ τὰς διαφορὰς αὐτῶν, νὰ μάθῃ τοῦτον νὰ κατατάσῃ ταύτας μεθοδικῶς εἰς κατηγορίας τῆς αὐτῆς φύσεως, νὰ προσδιορίσῃ ταύτας μὲ τὰς κατ' ἰδίαν ὀνομασίας αὐτῶν, νὰ ἐξηγῇ εἰς αὐτόν, τὰς αἰτίας καὶ τὰς συνεπείας τῶν πραγμάτων (ἢ συμβεβηκότων), τὰ ὁποῖα συμβαίνουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἐν ἐνὶ λόγῳ νὰ γυμνάσῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον καὶ συγχρόνως

τήν μνήμην τοῦ μαθητοῦ, ὥστε νά δύναται νά συγκρατῇ τὰς ὀνομασίας, νά ἀσκήσῃ τήν φαντασίαν του ὅπως συλλαμβάνῃ τὰ σχήματα καί τὰς εἰκόνας καί ἐν τέλει νά καθιστῇ τήν κρίσιν του ἱκανήν νά διαχωρίζῃ καί νά ἐννοῇ τὰς αἰτίας καί τὰ ἀποτελέσματα.

Τοιοῦτος ὁ σκοπὸς τῆς *τοπικῆς γεωγραφίας*, τῆς ὁποίας βᾶσις εἶναι ἡ *τοπικὴ τοπογραφία*, τῆς ὁποίας κατ' ἀρχὴν ὁ σκοπὸς εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν τῆς *γενικῆς γεωγραφίας*, διότι ὅπως ἡ πατριδογνωσία οὕτω καί ἡ γεωγραφία ἀσχολοῦνται συγχρόνως περὶ τῆς γῆς καί περὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλ' ἡ σπουδαιότης τῆς πατριδογνωσίας εἶναι κατὰ τοσοῦτον μεγαλυτέρα, καθ' ὅσον δι' αὐτῆς φθάνει τις ἀσφυλέστερον εἰς τὴν γεωγραφίαν.

Ὁ τόπος εἶναι εἰς μικρὸς κόσμος καὶ ὅταν τις γνωρίσῃ καλῶς αὐτὸν εὐκόλως πλέον καθίσταται ἱκανὸς νά σχηματίσῃ ἰδέαν ὀρθὴν καί σαφῆ περὶ ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου (1).

1. Τὸ σχολεῖον.

Μετὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἣτις εἶναι οἶκος Θεοῦ καί ἡ ὁποία διὰ τοῦτο πρέπει νά εἶναι καί τὸ ὠραιότερον τῶν κτιρίων. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον περισσότερον μᾶς ἐνδιαφέρει ἐξ ὅλων τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων τῆς κοινότητος εἶναι τὸ *σχολεῖον*.

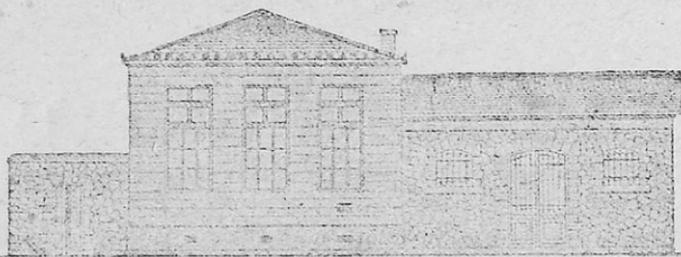
Εἰς τὸ σχολεῖον μεταβαίνουν οἱ μαθηταὶ διὰ νά διδαχθῶσι γράμματα.

Τὸ σχολεῖον εἶναι διὰ τοὺς μαθητὰς, δευτέρος πατρικοῦ οἴκου· διότι ἐκεῖ εὐρίσκουσι τοὺς διδασκάλους των, οἱ ὁποῖοι ἀναπληροῦσι τοὺς γονεῖς των, ἐπίσης δὲ καί ἕνα μεγάλον ἀριθμὸν συμμαθητῶν, μετὰ τῶν ὁποίων συμερίζονται τὴν πρόοδον εἰς τὰς σπουδὰς των καί τὰ παιγνίδιά των ὡς ἀληθινοὶ ἀδελφοί.

1) Το μῆθημα τῆς πατριδογνωσίας δὲν ἔχει σκοπὸν μόνον νά εδρῆναι τὸν παραστατικὸν κύκλον τῶν γνώσεων τοῦ μαθητοῦ, ἀλλ' ἐκ παραλλήλου καί τὸν γλωσσικόν. Ὅφειλε νά διδάσκων νά ἐπιστῇ εἰς τρία τινὰ τὴν προσοχὴν του.

α) εἰς τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ διδαχθῆσομένου τόπου ἢ πράγματος· β) εἰς τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ τε καί τῶν μερῶν καί γ) εἰς τὴν ὀρθὴν γραφὴν αὐτῶν. Τινὲς τῶν περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἀσχολουμένων ἔχουσι τὴν γνώμην ὅτι τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας δέον νά καλλιεργῇ μόνον τὸν παραστατικὸν κύκλον τῶν γνώσεων τῆς πραγματογνωσίας οὐχὶ δὲ καί τὸν γλωσσικόν.

Διὰ νὰ μάθωσι δὲ οἱ μαθηταὶ νὰ ἀγαπῶσι ἀκόμη περισσότερο τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ γνωρίσωσιν ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς κατασκευῆς του, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ περίξ τοῦ σχολείου ἀντικείμενα. Τοῦτο θὰ προετοιμάσῃ αὐτοὺς ὅπως ἐπικολώτερον παρασκευάζωσι τὰς γεωγραφικὰς περιγραφάς, τὰς ὁποίας ὀφείλουσι νὰ κάμωσι κατόπιν ἐπὶ ὅλης τῆς κοινότητος καὶ τῶν τοποθεσιῶν τῆς.

Τὸ σχολεῖον (μονοτάξιον).

Γύμνασμα προφορικόν. — Ὁ μαθητὴς ὀφείλει νὰ ἀπαντήσῃ μεγαλοφώνως εἰς τὰς ἑξῆς ἐρωτήσεις: 1) Ποῖον τόπον κατοικοῦμεν; 2) Πῶς ὀνομάζεται ὁ οἶκος εἰς τὸν ὁποῖον μεταβαίνετε διὰ νὰ διδαχθῆτε; Ποῖον ἰδιαιτέρον ὄνομα φέρει τὸ σχολεῖόν σας; 4) Πῶς ὀνομάζεται ἡ αἶθουσα ὅπου εὗρισκόμεθα; (τάξις). 5) Πόσας πλευρὰς ἔχει ἡ τάξις, πόσας θύρας, πόσα παράθυρα; Ἄς καταμετρήσωμεν τὰς διαστάσεις κατὰ μήκος, πλάτος καὶ ὕψος. 6) Πόσα ὑπάρχουσι ἐν τῇ αἰθούσῃ θρανία ἢ ἀνάβαθρα, καὶ ποῖα ἄλλα ἐπιπλα; (Γραφεῖον, ἔδρα, ἀνάβαθρον, πίνακες, ἐρμόριον, βιβλιοθήκη, θερμάσθρα, γεωγραφικοὶ χάρται, εἰκόνες τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, εἰκόνες τῶν βασιλέων μας, εἰκόνες ἡρώων τῆς ἑλλ. παλληγενεσίας καὶ τῶν δύο τελευταίων ἐνδόξων πολέμων μας) κτλ. 7) Ποῖα εἶναι τὰ θρησκευτικὰ ἀντικείμενα τὰ τοποθετημένα ἐν τῇ τάξει; 8) Ἐκ πόσων τάξεων ἀποτελεῖται τὸ σχολεῖον; Πόσας τάξεις ἔχει εἰς κάθε πάτωμα (ὄροφον); 9) Ποῖα εἶναι τὰ διάφορα μέρη τοῦ κτιρίου τοῦ σχολείου; (ἢ πρόσοψις) μέτωπον οἱ τοῖχοι, ἡ στέγη, ὁ διάδρομος, ἡ κλιμαξ κτλ.) 10) Ποῖα εἶναι τὰ γειτνιάζοντα μέρη μετὰ τὸ κτίριον τοῦ σχολείου; ὁ περίβολος, ἡ αὐλή, ἡ δειδροστοιχία, ὁ κήπος, τὸ προαύλιον, ἡ οἰκία τοῦ διδασκάλου, αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ γειτονικαὶ ἰδιοκτησίαι κτλ.) 11) Ἐκ τίνων ὀλικῶν ἔχει κατασκευασθῆ τὸ κτίριον τοῦ σχολείου; Οἱ τοῖχοι, (ἐκ λίθων ἢ ἐκ πλίνθων), ἡ στέγη τὸ ἄνωθεν στέγασμα τῶν αἰθουσῶν (ταβάνι), τὰ πατώματα, ἡ στρώσις τοῦ ἐδάφους (λιθόστρωσις, πισσόστρωσις κτλ.).

Αἱ ἀποκρίσεις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἐρωτήσεων εἶναι κατ' ἀνάγκην διάφοροι, ἀναλόγως τῆς κοινότητος ἐν ἣ κατοικεῖ ὁ μαθητής. Καθόσον μόνον αἱ τῆς παλ. Ἑλλάδος κοινότητες ἀνέρχονται εἰς 2,800 κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲν βιβλίον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ περιλάβῃ ταύτας.

Τὰ διάφορα ζητήματα τίθενται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἕκαστος διδάσκαλος καὶ μαθητής, ἀποκρινόμενος εἰς αὐτὰ νὰ συναρμολογῇ τὴν γεωγραφίαν τοῦ τόπου του, ἥτις τὸν ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως.

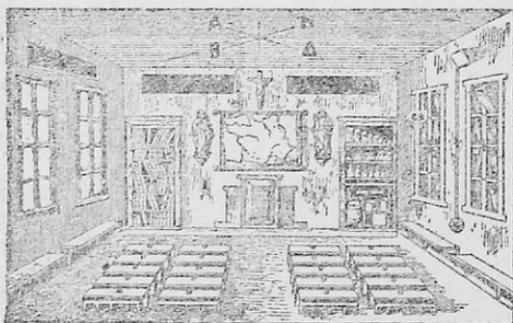
Ἀδελφεὶς εἰς τὴν χαρτογραφίαν. — Ὁ μαθητὴς δέον νὰ ἀσκητῆται εἰς τὴν χαρτογραφίαν διαδοχικῶς ἀρχίζων νὰ σχεδιάσῃ πρῶτον τὸ σχολεῖον, τὴν κοινότητα, τὴν ἐπαρχίαν ἢ ὑποδιοίκησιν, τὸν νομόν.

Πότε ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ διατυπώσῃ ἐγγράφως τὰς ἀποκρίσεις του. — Ὅταν οἱ μαθηταὶ προχωρήσωσιν ἐπαρκῶς θὰ δύνανται νὰ ἀναπαραγάγωσιν ἐγγράφως τὰς καταλλήλους ἀποκρίσεις. Ἡ σύνταξις αὐτῶν θέλει ἐμπειδώσῃ τὰς γεωγραφικὰς γνώσεις, τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὸ ὕφος αὐτῶν.

Κατὰ τὸν νέον περὶ κοινοτήτων νόμον «πᾶς μόνιμος συνοικισμὸς ἔχων ὑπὲρ τοὺς 300 κατοίκους καὶ σχολεῖον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἀποτελεῖ ἴδιαν κοινότητα».

Ἴδιαν κοινότητα δύναται νὰ ἀποτελέσῃ πᾶς συνοικισμὸς ὀλιγώτερον τῶν 300 κατοίκων, ἐὰν ἔχῃ σχολεῖον, ζητήσωσι δὲ τοῦτο τὸ ἥμιον τῶν ἐκλογέων κατοίκων. Δῆμοι εἶναι α') αἱ πρωτεύουσαι τῶν νομῶν, β') αἱ πόλεις αἱ ἔχουσαι ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων.

Ἐφαρμογὴ τοῦ μαθήματος περὶ τοῦ διδασκῆριου.

Ἡ τάξις

— Μεταβαίνο εἰς τὸ σχολεῖον.

Εἰς τὸ σχολεῖον μανθάνω γράμματα.

Τὸ σχολεῖον ἔχει δωμάτια.

Τὰ δωμάτια τοῦ σχολεῖου ὀνομάζονται αἰθροῦσαι παραδόσεων ἢ παραδόσεις.

Ἡ παράδοσις ἔχει

θρανία, μίαν ἑδραν, ἐν ἀνάβαθρον ἓνα μελανοπίνακα, εἰκόνας, χάρτας, βιβλία.

Αἱ ἐξῆς λέξεις θὰ γραμματιοῦσιν, θὰ συλλαβισθῶσι καὶ κατ' οἶκον θὰ ἀντιγραφῶσι καὶ θὰ μελετηθῶσι.

ὁ ἢ τὸ

Τὸ σχολεῖον, τὸ δωμάτιον, τὸ θρανίον, τὸ βιβλίον, ὁ χάρτης, ὁ μελανοπίναξ, ἡ εἰκών.

Εἰς τὸ σχολεῖον ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς.

Τὸ σχολεῖόν μας ἔχει τέσσαρας τάξεις. Πρώτη τάξις, δευτέρα τά-

ξις, τρίτη τάξις και τετάρτη τάξις πέμπτη τάξις ἢ και ἕξ τάξεις, ἕκτη τάξις=ἕξατάξιον.

*Εγὼ εἶμαι μαθητῆς τῆς . . .

Οἱ μαθηταὶ τῆς αὐτῆς τάξεως λέγονται **συμμαθηταί**.

Τὰ κοράσια λέγονται **μαθήτριαι**, αἱ μαθήτριαὶ τῆς αὐτῆς τάξεως λέγονται **συμμαθήτριαι**.

Εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι και ὁ **ἐπιστάτης**.

Νὰ γραφῶσιν και μελετηθῶσιν.

Ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητῆς, ὁ συμμαθητῆς, ἡ τάξις, ἡ αἴθουσα, ὁ ἐπιστάτης, ἡ μαθήτρια, ἡ συμμαθήτρια.

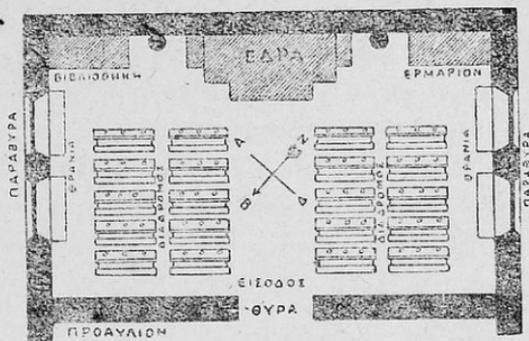
Ἡ αὐλή ().

α') **Γενικὴ εἰκὼν τῆς αὐλῆς**.—Πρὸ τῆς οἰκίας ἢ και πέριξ αὐτῆς εὐρίσκειται ἡ αὐλή (περιβολος). Ἡ οὐλή ἀποτελεῖ τὸν πνεύμονα τῆς οἰκίας καθὼς αἱ διάφοροι πλατεῖαι ἀποτελοῦν τοὺς πνεύμονας ἐκάστης πόλεως, (διότι ἐν τῇ αὐλῇ ὡς και ἐν ταῖς πλατεῖαις ἐξέρχονται οἱ ἄνθρωποι και ἀναπνέουν ὀπωσδήποτε καθαρώτερον ἀέρα).

Ἡ αὐλή παρατηροῦμεν ὅτι δὲν ἔχει στέγην, οἱ τοῖχοι αὐτῆς εἶναι λεπτότεροι και ὀλιγότεροι στερεοὶ ἀπὸ τοὺς τῆς οἰκίας. Διατί; Τὸ ἔδαφος τῆς αὐλῆς εἶναι ἐστραμένον συνήθως εἰς τὰς οἰκίας τῶν πόλεων μὲ λιθίνας πλάκας ἢ και μὲ χαλίγια ἢ και μὲ πίσσαν (πισόστρωσις) και μπετὸν (σιδηροπαγὲς σκυροκονίαμα) διὰ νὰ μὴ σχηματίζεται λάσπη και ὑγρασία ὅταν βρέχη· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ και μὲ τὰς αὐλὰς τῶν χωρίων.

Ἡ χρησιμότης τῆς αὐλῆς και τὰ ἐν αὐτῇ φυτὰ κλπ.—Ἐπειδὴ ὡς θὰ μάθε μεν ὁ ἥλιος εἶναι ἡ ζωὴ και τῶν ζώων και τῶν φυτῶν, οἱ προνοητικοὶ ἰδιοκτῆται φροντίζουσιν ὅπως και αἱ

(1) Ἐκ τοῦ κεφ. περὶ τῆς αὐλῆς εὐχερῶς ὁ διδάσκων προσθετῶν τὸ ὑπόστεγον, τὴν κρῖνην κλπ. δύναται νὰ προσαρμόσῃ ταῦτα εἰς τὴν περὶ τῆς αὐλῆς τοῦ διδακτηρίου διδασκαλίαν.

Σχεδιάγραμμα αἰθούσας παραδόσεως

οἰκίαι των, καθὼς καὶ τὸ πρὸς μεσημβριάν μέρος τῆς αὐλῆς των νὰ φωτίζεται καλῶς ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου. Διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ κατασκευάζωσι τοῖχον θέτουσι **κιγκλίδας** (κάγκελα) καὶ οὕτως ἐλευθέρως πλέον εἰσέρχονται αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Τὴν ἀνοιξιν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο φυτεύουσι διάφορα εἶδη περιπλοκάδων, αἱ ὁποῖαι αὐξάνουσι ταχέως καὶ ἀναρριχώμεναι βαθμηδὸν εἰς τὰς κιγκλίδας καλύπτουσιν αὐτὰς καὶ τοιουτοτρόπως τὸ **θέρος** μὲ τὰ πυκνά των φύλλα μᾶς σκιάζουν ὅλον τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς αὐλῆς.

Οὐχὶ σπανίως φυτεύουσιν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ **ἀμπελόκλημα**, τὸ ὁποῖον σὺν τῷ χρόνῳ ἀναπτύσσεται καὶ ὑποβροηθούμενον ἀπὸ ἐπιτηδῆς τιθέμενα ξύλα ἢ σιδηρᾶ ὑποστηρίγματα ἀναρριχᾶται καὶ μὲ τοὺς κλάδους καὶ μὲ τὰ πλατέα φύλλα του σχηματίζει ὡραίαν κληματαριὴν (ἀναδειδράδα)¹.

Πολλάκις ὅταν ἡ αὐλὴ (ὁ περίβολος) τύχη νὰ εἶναι ἐκτεταμένη, φυτεύουσιν εἴτε εἰς τὸ μέσον εἴτε εἰς τὸ ἄκρον δένδρα, ἄλλοτε μὲν καρποφόρα (ὄπωροφόρα), ἄλλοτε δὲ καὶ ἄγρια. Τὰ καρποφόρα δένδρα (ὦ, καὶ ἡ κληματαριὰ) πλὴν τῶν καρπῶν των μᾶς παρέχουσι τὸ θέρος καὶ δροσερὰν σκιάν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν προσφεύγει ἡ οἰκογένεια κατὰ τὰς πνιγρὰς ὥρας τοῦ θερινοῦ καύσωτος.

Πολλὰ οἰκεδέσποιναί φιλανθρῆς καλλιεργοῦσιν εἴτε ἐντὸς γαστρῶν, εἴτε εἰς ἰδιαιτέρον μέρος τῆς αὐλῆς διάφορα ἀνθοφόρα φυτὰ χάριν τοῦ χρώματος καὶ τῆς εὐωδίας αὐτῶν καὶ τοιουτοτρόπως τὸ μέρος αὐτὸ τῆς αὐλῆς μεταβάλλεται εἰς ὡραῖον καὶ κομψὸν ἀνθοκηπᾶριον.

Ἐν τῇ αὐλῇ συνήθως ὑπάρχει καὶ φρέαρ τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ πολλάκις χρησιμεύει πρὸς πόσιν, ὅταν ἐννοεῖται δὲν ὑπάρχει φόβος μολύνσεως αὐτοῦ ἐξ ἀκαθάρτων οὐσιῶν, αἵτινες προέρχονται κυρίως διὰ διηθήσεως (ἀποστραγγίσματος) ἐν τῇ γῆ ἀπὸ τοῦ βόθρου καὶ εἰς πλύσιν καὶ εἰς πόσιν τῶν φυτῶν ἢ καὶ τῶν δένδρων.

Τὰ ἐν τῇ αὐλῇ κατοικίδια ζῶα.—Ἐντὸς τῆς αὐλῆς περιφέρονται μὲ ὅλην των τὴν ἀνεσιν τὰ κατοικίδια λεγόμενα ζῶα. Καὶ τοιαῦτα εἶναι ἡ γαλῆ, ἡ ὁποία κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ καλοκαίρι ἐξα-

(1) Ἐν Ἀθήναις οἱ γνήσιοι (ἐντόπιοι, ἰθαγενεῖς, γηγενεῖς) Ἀθηναῖοι ἐκ πατροπαράδοτου συνηθείας ἐν τῇ αὐλῇ των φυτεύουσιν ἐλαίαν. — Συνήθεια κρατήσασα ἐκ παλαιωτάτων χρόνων, καθ' ὅσον ἡ ἐλαία ὑπῆρξε τὸ σύμβολον τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, λάϊνον δὲ ἦτο καὶ τὸ πρῶτον κατασκευασθὲν ξόανον ἄγαλμα αὐτῆς.

πλοῦται κατὰ προτίμησιν εἰς προσήλιον μέρος, ὃ κύων, ὃ ὁποῖος περιφέρεται ὡς πιστὸς φρουρὸς ἄνω καὶ κάτω ὑλακτῶν (γαυγίζων) τοὺς προσερχομένους ἀγνώστους ἢ τοὺς διερχομένους, ἔξωθεν ὑπόπτους. Ἡ ὄρνις (ἀλεκτορίς) ὀδηγεῖ τοὺς νεοσσοὺς αὐτῆς πρὸς εὐρεσιν τροφῆς ἢ τίκει ἐντὸς τοῦ ὄρνιθῶνος, κακκαρίζουσα τὸ ὄν της. Ὁ υπερήφανος ἀλέκτωρ περιφέρεται σκαλεύων διὰ τοῦ ῥάμφους του τὸ ἔδαφος πρὸς εὐρεσιν κόκκων. Ἐν τῇ αὐτῇ ζῶσιν ἀκόμη καὶ ἄλλα τινὰ ἐνοχλητικὰ μικρὰ ζῶα ὡς εἶναι αἱ μυῖαι, οἱ κῶνωπες οἱ κάνθαροι κλπ. διὰ τοῦτο βλέπομεν πολὺ συχνὰ τὴν ἡμέραν νὰ παρουσιάζεται καὶ νὰ κυνηγᾷ καὶ νὰ συλλαμβάνη ταῦτα ἡ ὠραία **χελιδὼν**, τὴν δὲ νύκτα ἡ **νυκτερίς**. Παρ' ἐκεῖ δὲ εἰς μέρος ἀθύρῳρον ἢ ἀράχνη ὑφαίνει τὸν ἰστόν της.

Τί γίνεται ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν εὐπόρων κυρίως χωρικῶν.—Εἰς τὰς αὐλὰς τῶν χωρικῶν ἡ **ζωὴ** καὶ ἡ **κίνησις** εἶναι πολὺ ζωηροτέρα. Ἄν θελήσωμεν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς αὐτὴν ἐξοχικῆς ἐπαύλεως, παρατηροῦμεν πρῶτον ὅτι ἡ αὐλόθυρα εἶναι μεγάλη καὶ πλατεία διὰ νὰ εἰσερχῶνται καὶ ἐξέρχῶνται μὲ εὐκολίαν ζῶα φορτωμένα σάκκους ἢ κοφίνια ἢ καὶ ὀλόκληρα φορτηγὰ ἀμάξια. Μόλις εἰσελθῆ κανεὶς ἀμέσως ὀρμᾷ ἐκ τῆς ἀλύσου του ὁ μεγαλόσωμος κύων (μανδρόσκυλος) μετὰ δυνατῶν ὑλακῶν (γαυγισμάτων). Τὴν ἡμέραν οὗτος εἶναι δέσμιος δεικνύει μόνον τοὺς ὀδόντας του εἰς τοὺς ξένους. Τὴν νύκτα ὁμοῦ περιφέρεται ἄγρυπνος καὶ φοβερὸς καὶ ἀλλοίμονον εἰς τοὺς κλέπτας.

Ἐδῶ βλέπει τις τοὺς ἀλέκτορας καὶ τὰς ὄρνιθας νὰ σκαλεύωσι διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν ποδῶν πρὸς εὐρεσιν σκολήκων, νὰ ἀναζητῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κόπρου τῶν ἵππων καὶ τῶν βοῶν χωρὶς νὰ κουράζονται καθόλου ἄνω κάτω κόκκους κριθῆς ἢ ἀραβοσίτου ἢ καὶ σκύβαλα. Πλησίον ἐκεῖ διασχίζουσι τὴν αὐτὴν οἱ Ἰνδιάνοι (γάλοι) ἔχοντες τὴν κεφαλὴν (τὰ κάλια) κατακόκκινον (κατέρυθρον), ἀνοίγοντες τὴν οὐρὰν ἐνίοτε εἰς μέγα στογγύλον ῥιπίδιον (βεντάλια). Τὸς περιστερὰς νὰ καταβαίνωσι καὶ νὰ ἀνοβαίνωσιν ἐκ τοῦ περιστερῶνος πρὸς εὐρεσιν κόκκων, τὰ ποιηρὰ καὶ ὀκηρὰ στρουθία νὰ πλησιάζωσι μὲ πολλὴν τόλμην διὰ νὰ ἀφαιρέσωσι κόκκους. Εἰς τὸν **στάβλον**, τὸ **βουστάσιον**, τὸ **μανδρῶν** τὸ **χοιροστάσιον**, οἱ ἵπποι **χορμετίζουσιν**, οἱ ὄνοι **ὀγκῶνται**, οἱ βόες **μυκῶνται**, τὰ πρόβατα

βληκῶνται, αἱ αἴγες **μπκάζουσιν**, οἱ χοῖροι **γρουλλίζουσιν**. Ἐντὸς δὲ τῆς οἰταποθήκης οἱ ποντικοὶ (μῦς) ἐκτελοῦσιν ἀδιακόπως τὸ καταστρεπτικὸν τῶν ἔργων, ἂν καὶ ἡ φρόνιμος γαλῆ παραμονεύουσα αὐτοὺς ἀναλαμβάνει τὴν τιμωρίαν τῶν.

Εἰς τὸ μέσον σχεδὸν τῆς αὐλῆς ὅπου ὑπάρχει ἡ δεξαμενὴ κολυμβῶσιν αἱ νῆσσαι (πάπιες) καὶ χῆνες, τὰς ὁποίας ἅμα πλησιάζῃ κανεὶς ἐκβάλλουσιν ἔντρομοι δυνατὴν κραυγὴν.

Οὐχὶ σπανίως εἰς ἓν ἄκρον τῆς αὐλῆς ὅταν συμπέσῃ νὰ εἶναι ἐκτεταμένη φυτεύουσι λαχανικά. Εἰς τὸ κατάφυτον τοῦτο μέρος παρουσιάζονται κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα κοιλίαι (σαλιγκάρια). Εἰς

Ἡ αὐλή.

τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς αὐλῆς εἶναι κατὰ παράταξιν τοποθετημένοι κυψέλαι (μελισσοκόφιννοι) καὶ ἀποτελοῦν τὸν **μελισσῶνα**. Εἰς τὴν ἄλλην πάλιν πλευρὰν ὑψοῦνται πυκνὰ δένδρα ἀπὸ κλάδους καὶ τὰ φυλλώματα ἀκούεται τὸ γλυκὺ κελάδημα τῶν ᾠδικῶν πτηνῶν. Εἶναι πολὺ περίργον ὅτι ἐντὸς μικροῦ σχετικῶς χώρου εὐρίσκεται ὁλόκληρος κόσμος φυτικῶν καὶ ζωικῶν ὄντων, δηλ. ζῆ καὶ κινεῖται ἐντὸς τῆς αὐλῆς.

Ἐφαρμογή. — Ἡ αὐλή. — Παίζω εἰς τὴν αὐλὴν μας. Εἰς τὴν αὐλὴν παίζω μὲ τὸ γατάκι μας, μὲ τὸ σκυλάκι καὶ δίδω εἰς τὰς ὄρνιθας καὶ τρώγουσιν· ὁ πετεινὸς προσκαλεῖ ὄλας· ἔρχεται καὶ ἡ κλωσσα μὲ τὰ πουλάκια τῆς· πόσον φροντίζει δι' αὐτὰ! Ἄμα πλησιάζῃ ἡ ἡ γάτα ἢ ὁ κύων εἰς αὐτήν, νομίζει ὅτι θὰ τῆς κλέψωσι κανὲν ὀρνιθοπέυλον καὶ μὲ λύσσαν ὀρεῖ κατ' αὐτῶν, ἐνῶ ἡ ὄρνις εἶναι τόσον δειλὴ. Ἡ αὐλή μας ἔχει καὶ μίαν μικρὰν **δεξαμενὴν**· ἐκεῖ κολυμβῶσιν αἱ νῆσσαι μας καὶ αἱ χῆνες.

Εἰς τὴν ἄκραν τῆς αὐλῆς εἶναι καὶ ὁ στάβλος, ὅπου διαμένουσιν ἵππος, ὁ ὄνος, ὁ ἡμίονος· πλησίον εἶναι καὶ τὸ βουστάσιον, ὅπου διαμένουσιν οἱ βόες καὶ αἱ ἀγελάδες.

Λέξεις πρὸς γεωφὴν καὶ ἐκράθησιν.

α') Ζῶα ἄρσενικά.— Ὁ πετεινός, ὁ ὄνος, ὁ ἡμίονος, ὁ σκύλος, ὁ χοῖρος, ὁ τράγος, ὁ κριός, ἡ μυῖα, ὁ κώνωψ κλπ.

Πληθύντ.— Οἱ πετεινοί, οἱ ὄνοι, οἱ ἡμίονοι, οἱ σκύλοι, γάτοι, οἱ χοῖροι, οἱ τράγοι, οἱ κριοί, αἱ μυῖαι, οἱ κώνωπες κτλ.

β') Ὀνόματα θηλυκά.— Αἱ νῆσαι, αἱ αὐλαί, αἱ δεξαμεναί, αἱ γαλαῖ, αἱ χελιδόνες κλπ.

Ὁ κῆπος.

Εἰς τὰ χωρία ἐκάστη οἰκία καθὼς καὶ ἕκαστον σχολεῖον ἔχει καὶ ἓνα κῆπον, εἰς τὰς πόλεις ὅμως δυστυχῶς κῆποι εὐρίσκονται εἰς ὀλίγας μόνον οἰκίας. Ὁ κῆπος εἶναι συνήθως περικυκλωμένος ἀπὸ ἓνα φράκτιν ἢ τοῖχον, ἔχει τέσσαρας πλευρῆς, δεξιάν, ἀριστεράν, ἐμπροσθίαν καὶ ὀπισθίαν, ὅπως καὶ τὸ δωμάτιον. Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ διαφέρει ἀπὸ τὸ πάτωμα τῆς αἰθούσης, εἶναι ἀπὸ χῶμα· ὁ κῆπος δὲν ἔχει ὄροφῆν, οὔτε παράθυρα. Εἰς τὸν κῆπον δὲν κοιμώμεθα, οὔτε κατοικοῦμεν, ἀλλὰ μόνον περιπατοῦμεν ἢ μένομεν ὀλίγας ὥρας, διότι μᾶς ἐμποδίζουν ὁ ἥλιος, ἡ βροχὴ, ἡ ὑγρασία, τὸ ψῦχος καὶ ὁ ἄνεμος.

Ὁ κῆπος εἶναι χωρισμένος εἰς διάφορα χωρίσματα (πρασιάς). Εἰς τὰς πρασιάς φυτεύομεν (καλλιεργοῦμεν) πολλὰ φυτὰ χρήσιμα πρὸς τροφήν. Τὰ μαρούλια (θριδάκες), τὰ σέλινα, τὰ σπανάνια, τὰ θεπάνια (θάρανοι), τὰ μιτζέλια, τὰ πράσα, τὰ κρόμμυα, τὰ λάχανα, αἱ πατάται (γεώμηλα) καὶ τὰ φασόλια εἶναι χόρτα τοῦ λαχανοκῆπου. Εἰς τὸν κῆπον εἶναι φυτευμένα καὶ ἄγρια δένδρα. Εἰς τοὺς τοίχους π.χ. εἶναι γύρω κυπάρισσοι, λεῦκαι, πλάτανοι καὶ πεῦκα. Τὰ δένδρα ταῦτα δὲν κάμνουσι καρπούς, εἶναι ὅμως χρήσιμα εἰς τὴν ὑγείαν, εἶναι πολὺ εὐμόρφα καὶ προφυλλάττουσι τὰ δενδρύλια ἀπὸ τὸν ἄνεμον. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ἔχουσι πυκνὸν φύλλωμα καὶ μακροὺς κλάδους καὶ ὠραίαν σκιάν. Πολλοὶ κῆποι ἔχουσι καὶ ὀπωροφόρα δένδρα· ἡ μηλέα, ἡ ἀπιδέα, ἡ βερικκοκέα, ἡ κερασσέα, ἡ πορτοκαλέα, ἡ συκῆ εἶναι δένδρα ὀπωροφόρα. Τὰ μικρὰ δένδρα δένουσιν εἰς πασσάλους διὰ νὰ γίνωνται ἴσα (εὐθέα) καὶ νὰ μὴ κινῶνται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

Ἐπὶ ἔτι πολλὰ εἶδη κήπων. Εἰς τὰς ἑξοχὰς εἶναι οἱ λαχα-

νόκηποι, οί άνθόκηποι και οί δενδρόκηποι. Οί άνθόκηποι είναι γεμάτοι από άνθη.

Είς τούς άνθοκήπους καλλιεργοῦνται τὸ **τριαντάφυλλον**, (ρόδον) ἢ **βιολέττα**, τὸ **ιον**, τὸ **γιασεμί**, ἢ **μαργαρίτα**, τὸ **γαρύφαλλον** (διάνθος) καὶ ἄλλα άνθη. Τὰ άνθη εἶναι ὄμοια καὶ εὐωδιάζουν. Εἰς τὰς πόλεις εὐρίσκονται οἱ **βοτανικοὶ** λεγόμενοι **κῆποι**. Οἱ κῆποι οὗτοι περιέχουσι πολλὰς βοτάνας, αἱ ὁποῖαι εἶναι χρήσιμοι εἰς τὴν Ιατρικὴν ἐπιστήμην. Εἰς τὰς Ἀθήνας εἶναι πολλοὶ ὄμοιοι κῆποι, εἰς τούς ὁποίους συγχίζουσιν οἱ ἄνθρωποι πρὸς εὐχάριστον. Ὁ **βασιλικὸς κῆπος**, ὁ κῆπος τοῦ **Ζαππεῖου** καὶ τοῦ **Θησείου** εἶναι

Τὸ Ἴον.

Τὸ ρόδον.

πολλὸ ὄμοιοι. Εἰς τὰ **Πατήσια**, τὸ **Ἀμαρουσίον**, καὶ τὴν **Κηφισίαν** (προάστεια) ὑπάρχουσιν ὄμοιοι κῆποι μετ' ὄμοιους οἴκους. Οἱ κῆποι οὗτοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι καὶ λαμπροὺς οἴκους, ἴδια εἰς τὴν **Κηφισίαν**, ὀνομάζονται **ἐπαύλεις**.

Τὴν ἀνοιξιν πρέπει τὰ δένδρα νὰ κλαδεύονται καὶ νὰ ἐλευθερώνονται ἀπὸ τούς ξηροὺς κλάδους. Ἐπίσης νὰ καταστρέφονται καὶ αἱ φωλεαὶ (ἐν εἴδει μικρῶν σάκκων) τῶν καμπῶν.

Ὅταν αἱ ὀπώραι ὀριμάσωνται ἀποσπῶνται ἀπὸ τῶν δένδρων, τιτὲς κόπτονται, ἄλλαι τινάσσονται. Ὅσαι τινάσσονται δὲν διατηροῦνται τόσον πολλὴν χρόνον, ὅσον ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι κόπτονται. Καί τινες θάμνοι παράγουσιν ὀπωρικά. Τὰ **βατόμουρα**, τὰ **λεπτοκάρυα** (φουντούκια) π. χ. εἶναι ὀπωρικά τῶν θάμνων.

Εἰς μερικοὺς κῆπους ὑπάρχουσι σκιαδες καὶ οἰκίσκοι. Τὰς σκιάδας τὰς ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὰς καυ-

τικὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, τοὺς οἰκίσκους διὰ νὰ φυλάττωσιν εἰς αὐ-
τοὺς τὰς δικέλας, τὰ κοφίνια, τοὺς πρίονας, τὰ κλαδευτήρια, τὰ πο-
μστήρια, τὸν πέλεκυν, τὴν ἀξίνην, τὰ σκεπάθνια, τὸ δίκρανον, τὸ
ρέπανον καὶ τὰ λοιπὰ ἐργαλεῖα τοῦ κήπου.

Οἱ πλούσιοι ἄνθρωποι δὲν καλλιεργοῦσιν οἱ ἴδιοι τοὺς κήπους
αὐτῶν. Πληθύνουσιν ἓνα κηπουρὸν καὶ αὐτὸς τοὺς καλλιεργεῖ.

Εἰς μερικοὺς κήπους ὑπάρχουσι **θερμοκήπια**, τὰ ὁποῖα θερ-
μαίνονται τὸν χειμῶνα. Ἐντὸς αὐτῶν τοποθετεῦσι τὰ ἄνθη τὸν χει-
μῶνα καὶ ἀνθοῦσιν ὅσον ψῦχος καὶ ἂν εἶναι ἔξω. Τὰ θερμοκήπια
αὐτὰ ὅμως εἶναι πολὺ δαπανηρὰ (κοστίζουσι πολὺ) καὶ διὰ τοῦτο τὰ
χρῶσι μόνον οἱ πλούσιοι ἄνθρωποι.

Ζωολογικοὶ κήποι. Εἰς πολλοὺς μεγάλους δημοσίους κή-
πους, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἰδίως εἰς τὰς πρωτεύουσας τῆς Εὐρώπης
ἐντὸς τῶν κήπων εὐρίσκονται διάφορα μεγάλα κλωβία ἐντὸς τῶν
κλωβίων κατὰ διαμερίσματα εἶναι κλεισμένα διάφορα ἄγρια ζῷα λέον-
τες, τίγρεις, λεοπαρδάεις, ἐλέφαντες κλπ. καθὼς καὶ ὄφεις μέγιστοι,
κόβρες κλπ. καὶ διάφορα πτηνὰ.

Ἡ ὁδός.

Διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σχολεῖόν μας, διέρχομαι πολλὰς ὁδοὺς. Αἱ
ὁδοὶ ὅλαι δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ μῆκος, οὐδὲ τὸ αὐτὸ πλάτος, οὐδὲ εἶναι
ὁμοίαι. Ὅδοί τινες εἶναι πλατεῖαι, ἄλλαι δὲ στεναί. Τινὲς τούτων
εἶναι πολὺ **μακρὰ** καὶ διευθύνονται εἰς τὰ **χωρία** καὶ εἰς τὰς
ἐξοχὰς, τινὲς δὲ πολὺ **βραχεῖαι**. Πολλὰ ὁδοὶ διέρχονται ἢ μία
διὰ τῆς ἄλλης. Τρεῖς ὁδοὶ συνενούμεναι ἀποτελοῦσι τὸ λεγόμενον **τρι-**
στρατον τέσσαρες δὲ ὁδοὶ συνενούμεναι ἀποτελοῦσι τὸ **σταυρο-**
δρόμιον. Τινὲς ὁδοὶ δὲν ἔχουσι διέξοδον καὶ καλοῦνται **τυφλαί**.
Ἄλλαι πάλιν ἀπολήγουσιν εἰς πλατεῖας.

Μία τῶν ὁδῶν, τὴν ὁποίαν διέρχομαι διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ scho-
λεῖον, εἶνε πολὺ μακρά. Εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ταύτης εἶναι μία
πλατεῖα καὶ εἰς τὸ μέσον αὐτῆς μεγάλη καὶ ὑψηλὴ **ἐκκλησία**.
Εἰς τὸ βάθος τῆς πλατεῖας ταύτης εἶναι τὸ σχολεῖον. Τὸ σχολεῖον
εἶναι οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου τὸ ἔδαφος εἶνε εἰς πῆχυς ὑψηλότερον
τῆς γῆς. Φθάνει τις εἰς τὴν θύραν ἀφοῦ ἀναβῆ ἑξήκοντα ἢ πενήτε-
ς βαθμίδας (σκαλοπάτια). Ἡ ἄνω βαθμὶς, ἢ πλησίον τῆς θύρας εἶνε

ἀρκετὰ πλατεῖα. Τὸ σχολεῖον ἔχει πολλὰς αἰθούσας, γραφεῖον καὶ ἀποθήκην. Ἀπὸ τὴν θύραν εἰσερχόμεθα εἰς μακρὸν **διαδρόμον**, ὅπου ὑπάρχουσιν αἱ θύραι τῶν **παραδόσεων**.

Ἡ ὁδὸς, ἡ ὁποία μᾶς φέρει εἰς τὸ σχολεῖον, εἶναι μακρὰ καὶ πλατεῖα. Σύγκειται ἀπὸ δύο μέρη, ἀπὸ **τὴν κυρίαν ὁδόν**, διὰ τῆς ὁποίας διέρχονται αἱ **ἄμαξαι**, τὰ **αὐτοκίνητα**, τὰ **δίτροχα**, τὰ **τετράτροχα**, τὸ **λεωφόρεῖα**, οἱ **ἵππεῖς** καὶ οἱ ποδηλάται καὶ ἀπὸ τὰ **πεζοδρόμια**, εἰς τὰ ὁποῖα περιπατοῦσιν οἱ ἄνθρωποι.

Τὰ πεζοδρόμια εἶνε δύο, καὶ κείνται εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς ὁδοῦ. Εἶνε ἀρκετὰ πλατεῖα καὶ εἶναι ἐστρωμένα μὲ μαρμαρίνους πλάκας. Τὸ πεζοδρόμιον ἔχει ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν οἰκίας, ἀπὸ δὲ τὴν ἄλλην, τὴν κυρίαν ὁδόν. Ἡ κυρία ὁδὸς κείται εἰς τὸ μέσον τῶν δύο πεζοδρομίων. Εἰς τὰ ἄκρα τῶν πεζοδρομίων, πρὸς τὸ μέρος τῆς κυρίας ὁδοῦ, εἶναι φυτευμένα δένδρα.

Ἡ κυρία ὁδὸς εἶνε ὑψηλότερα εἰς τὸ μέσον καὶ χαμηλότερα εἰς τὰς πλευρὰς αὐτῆς, ἵνα τρέχωσι τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς. Εἰς τὸ μέσον μερικῶν μεγάλων ὁδῶν εἶνε **σιδηραὶ αὐλακοειδεῖς θάβηδοι**, ἐπὶ τῶν ὁποίων τρέχει ἡ **ἄμαξα τῶν τροχιοδρόμων**.

Ὅπου ἡ κυρία ὁδὸς ἐνοῦται μὲ τὸ πεζοδρόμιον ὑπάρχουσιν **ὄπαι**. Αἱ ὄπαι αὗται συκοινωνοῦσι μὲ τὴν **ὑπόνομον**, ἣτις εἶναι τεχνητὴ **διωροξ** σκεπασμένη. Τὰ ὕδατα τῆς ὑπονόμου χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς τοὺς ποταμούς, ἢ εἰς τοὺς ἀγρούς.

Αἱ ὁδοὶ καθαρίζονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καθαρίζουσι τὰς ὁδοὺς λέγονται **ὁδοκαθαρισταί**. Οἱ ὁδοκαθαρισταὶ ῥίπτοναι τὰς ἀκαθαρσίας ἐντὸς κάρρων. Εἰς αὐτὰ ῥίπτονται καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι τῶν οἰκιῶν. Ὁ ὁδοκαθαριστὴς κρούει τὸν κώδωνα καὶ καλεῖ τοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν νὰ ἐκβάλωσιν εἰς τὰς θύρας τὰς ἀκαθαρσίας. Τὸ θέρος καταβρέχονται αἱ ὁδοί, ἵνα μὴ σηκῶνηται ὁ κοινωρτός. Αἱ πισσοστρωμένοι ὁδοὶ ἔχουσι πολὺ ὀλίγην σκόνην.

Ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων καὶ εἰς τὰς γωνίας τῶν οἰκιῶν ὑπάρχει **φανοὶ** μεγάλοι, οἱ ὁποῖοι ἀνάπτονται ὅταν ἡ νύξ εἶναι σκοτεινὴ. Οἱ φανοὶ φωτίζονται ἄλλοι μὲν δι' **ἐλαίου**, ἄλλοι δὲ διὰ **πετρελαίου** ἢ δι' **ἀστυλίνης**, ἄλλοι δὲ δι' **ἀεριοφῶτος** καὶ ἄλλοι δι' **ἠλεκτρικοῦ φωτός**. Τὸ **ἠλεκτρικὸν φῶς** εἶναι τὸ λαμπρότερον πάντων.

Ἡ οἰκία.

Εἰς τὸ σχολεῖον μένω μὲ τοὺς συμμαθητάς μου καὶ διδασκάλους τὴν ἡμέραν.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεταβαίνω τὰς Κυριακάς καὶ ἑορτάς μὲ τοὺς γονεῖς μου καὶ προσεύχομαι.

Εἰς τὴν οἰκίαν μένω τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν, ὅταν δὲν μεταβαίνω εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἡ οἰκία μᾶς προφυλάττει καὶ ἀπὸ τοῦ ψυχῆος καὶ ἀπὸ τὴν ζέστην. Συνήθως αἱ οἰκίαι ἔχουσιν καὶ ἐν ἰσόγειον πάτωμα.

Εἰς τὸ ἰσόγειον εἶναι τὸ μαγειρεῖον, ὅπου ἡ μήτηρ ἐτοιμάζει τὰ φαγητά, καὶ τὸ ἐστιατόριον (τραπεζαρία), ὅπου τρώγομεν, καὶ ἐν ἄλλο εἰς τὸ ἄκρον δωμάτιον, ὅπου πλύνομεν τὰ ἱμάτιά μας (πλυντήριο).

Ἄμα ἀναβῶ τὴν μικρὰν μας κλίμακα, θὰ εὗρεθῶ εἰς τὸ ἄνω πάτωμα τῆς οἰκίας. Εἰς τὸ ἄνω πάτωμα εἶναι οἱ κοιτῶνες, ὅπου κοιμόμεθα· ὑπάρχει καὶ ἡ αἴθουσα καλῶς ἐπιπλωμένη ὅπου δεχόμεθα τοὺς φίλους.

Ἐπερᾶνω τῆς οἰκίας εἶναι τὸ ὑπερῶον (ἢ ταράτσα) καὶ κάτωθεν τῆς οἰκίας εἶναι τὸ ὑπόγειον, ὅπου θέτομεν τὸν οἶνον καὶ ἄλλα οἰκιακὰ πράγματα.

Ἡ οἰκία μας ἔχει αὐλήν· εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπάρχει ἐν φρεῶρ (πηγάδι).

Ἐπισθεν τῆς οἰκίας ὑπάρχει ὁ κήπος μας. Ὁ κήπος ἔχει δένδρα, ἄνθη, ὀπωρικά, λαχανικά.

Λέξεις πρὸς ἀπομνημόνευσιν, γραφὴν καὶ συλλαβισμόν.

Ἐνικά.— Ἡ οἰκία, τὸ μαγειρεῖον, τὸ ἐστιατόριον, ὁ κοιτῶν, τὸ ὑπερῶον, τὸ ὑπόγειον, ἡ αὐλή, ὁ κήπος.

Πληθυντικά.— Αἱ οἰκίαι, τὰ μαγειρεῖα, τὰ ἐστιατόρια, οἱ κοιτῶνες, τὰ ὑπερῶα, τὰ ὑπόγεια αἱ αὐλαί, οἱ κήποι.

Τὰ δωμάτια.

Τὰ μέρη τοῦ δωματίου εἶναι οἱ τοῖχοι, τὰ παράθυρα, ἡ ὀροφὴ καὶ τὸ δάπεδον.¹

1). Δεῖξον ταῦτα εἰς τοὺς τοίχους τοῦ σχολείου.

Ἐντὸς τοῦ δωματίου εἶναι μία **τράπεζα**, ὅπου ἐργαζόμεθα· περὶ τῆς τραπέζης ὑπάρχουσι **καθίσματα**. Εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δωματίου εἶναι μία **ἱματιοθήκη**, ὅπου θέτομεν τὰ φορέματά μας, ἐν ἧ δύο **κιβώτια**, ἐν **γραφεῖον**, καὶ μικρὰ **βιβλιοθήκη**· ἐπὶ τῶν τοίχων ὑπάρχουσι καὶ ὠραῖαι **εἰκόνες**, **ἀναρτήρια**, ὅπου ἀναρτῶμεν τοὺς πίλους καὶ τὰ ἐνδύματά μας. Ὑπάρχουσι εἰς τινὰ δωμάτια καὶ **κλωβία**, ὅπου ζῶσι πτηνὰ ὀδρικά κλεισμένα τὰ δυστυχῆ.

Εἰς τὴν αἴθουσαν ὑπάρχουσι καὶ εἰς μέγας **καθρέπτης**, **τράπεζα** καρυδίνη ἢ μαρμαρίνη, ἐπ' αὐτῆς **ἀνθοδοχεῖα** ὠραῖα, αἱ ὠραῖαι **λυχνίαι**, **καθίσματα** καὶ **ἀνάκλιντρα** πολυτελῆ, **παραπετάσματα**, **γωνία** τεχνικαὶ καὶ **εἰκόνες**.

Εἰς τὸν κοιτῶνα εἶναι καὶ αἱ **κλίνας**· Ἐπὶ τῆς κλίνης κοιμώμεθα.

Ἡ κλίνη εἶναι ξυλίνη ἢ σιδηρᾶ.

Ἐπὶ τῆς κλίνης θέτομεν ἐν **στρώμα**, **δινδόνας**, **προσκεφάλαια**, **ἐφαπλώματα**, **σκεπάσματα** (κουβέρται).

Εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κοιτῶνος εἶναι καὶ τὸ **εἰκονοστάσιον**, ὅπου εἶναι ἀνηρητημένη μία κανδήλα καὶ καίει πάντοτε· ἐκεῖ καὶ ἐγὼ προσεύχμαι ὅταν πηγαῖνω νὰ κοιμηθῶ.

Δέξεις πρὸς ἀπομνημόνευσιν κλπ.

Ἐνικά.—Τὸ δωμάτιον, ἡ θύρα, ὁ τοίχος, τὸ παράθυρον, ἡ τράπεζα, ὁ καθρέπτης, ἡ κλίνη, ἡ ἱματιοθήκη, τὸ κιβώτιον.

Πληθυντικά.—Τὰ δωμάτια, αἱ θύραι, οἱ τοῖχοι, τὰ παράθυρα, αἱ τράπεζαι, οἱ καθρέπται, αἱ κλίνας, αἱ ἱματιοθήκαι, τὰ κιβώτια.

Τὸ μαγειρεῖον καὶ τὸ ἐστιατόριον.

Εἰς τὸ μαγειρεῖον παρασκευάζομεν τὰ φαγητά. Εἰς τὸ μαγειρεῖον ὑπάρχουσι διάφορα μαγειρικὰ σκεύη· οἱ λέβητες, αἱ χύτραι (κατσαρόλαι), **τηγάνια**, **γωνία**, **πινάκια**, **μαχαίρια**, **κοχλιάρια**, **ἰγδίων**, **τρίπτης**, **πηρούνια**.

Εἰς τὸ μαγειρεῖον εἶναι ἡ **ἐστία**, ὅπου ἀνάπτομεν τὸ πῦρ.

Εἰς τὸ ἐστιατόριον (κοινῶς τραπεζαρία) τρώγομεν. Ἐπὶ τῆς τραπέζης θέτομεν τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη καὶ τὰς τροφάς, πινάκια (πιάτα), **μαχαίρια**, **πηρούνια**, **κοχλιάρια**, **χειρόμαντρα** καὶ **τραπεζομάνδουλα**, **ποτήρια**, **φιάλας**, **ἀλατοδοχεῖα**, **ἀρτοδοχεῖα** κλπ.

Ἦδη ὁ ζωμὸς εἶναι ἕτοιμος· ἡ μήτηρ φέρει αὐτὸν ἐντὸς βαθέος δοχείου.

Καθήμεθα περίξ τῆς τραπέζης, λέγομεν τὴν προσευχὴν καὶ ἀρχίζομεν τὸ πρόγευμα. Τρώω μετὰ προσοχῆς· δὲν θυπαίνω τίποτε.

Τὰ φαγητὰ μαγειρεῦει ὁ **μάγειρος**.

Τὸν ἄρτον κατασκευάζει ὁ **ἄρτοποιός**.

Τὸ κρέας πωλεῖ ὁ **κρεοπώλης**.

Τοὺς ἰχθῆς πωλεῖ ὁ **ἰχθυοπώλης**.

Τὰ λαχανικά πωλεῖ ὁ **λαχανοπώλης**.

Τὰ ὄπωρα πωλεῖ ὁ **ὄπωροπώλης**.

Λέξεις πρὸς ἀπομνημόνευσιν γραμμ. γράφ, κλπ.

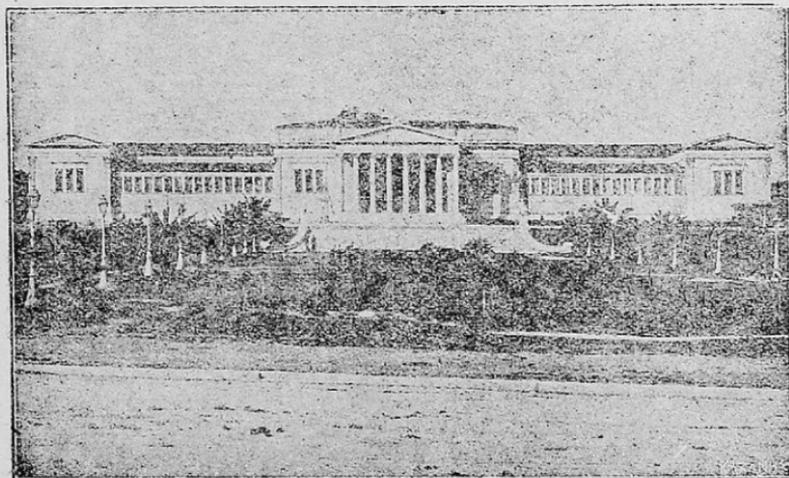
α') **Πρόσωπα**.—Ὁ μάγειρος, ὁ ἄρτοποιός, ὁ κρεοπώλης, ὁ ἰχθυοπώλης, ὁ λαχανοπώλης, ὁ ὄπωροπώλης.

Πληθ.—Οἱ μάγειροι οἱ ἄρτοποιοί, οἱ κρεοπῶλαι, οἱ ἰχθυοπῶλαι, οἱ λαχανοπῶλαι, οἱ ὄπωροπῶλαι.

β') **Πράγματα**.—Τὸ μαγειρεῖον, τὸ μαχαίριον, τὸ πηρούνιον, τὸ κοκλιάριον, τὸ ἐστιατόριον.

Αἱ πλατεῖαι.

α') Οἱ ἄνθρωποι τῶν μεγάλων πόλεων τὴν ἐσπέραν, ὅταν αἱ ἐρ-

Τὸ Ζάππειον καὶ ἡ πλατεῖα αὐτοῦ.

γασαί των παύσει, τότε συνέρχονται καὶ περιπατῶσιν εἰς ἀνοικτὰ

μέρη, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἢ εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως ἢ εἰς τὰ ἄκρα· αὐτὰ συνήθως εἶναι κατάφυτα ἀπὸ δένδρα· εἰς τὰ ἄκρα δὲ εἶναι καὶ εἰ **ἀνδριάντες** τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους καὶ **πίδακες** (συντριβάνια)· τὰ μέρη ταῦτα λέγονται **πλατεῖαι**. Φωτίζονται δὲ αἱ πλατεῖαι διὰ πολλοῦ καὶ ἀφθόγου φωτὸς (ἀεριόφωτος ἢ ἠλεκτρικοῦ).

Τοιαύτας πλατείας ἔχομεν ἐν Ἀθήναις, τὴν πλατεῖαν τῆς **Ὁμονομίας**, τὴν πλατεῖαν τοῦ **Συντάγματος**, τὴν πλατεῖαν τοῦ **Ζαπτείου**, τὴν ὁποίαν βλέπετε, τὴν πλατεῖαν τοῦ **Ἄρεως** καὶ πολλὰς ἄλλας.

Ἡ ἀγορά.

β') Τὸ μέρος, ὅπου οἱ ἄνθρωποι πωλοῦσι καὶ ἀγοράζουσι τὰ διὰ τὴν ζωὴν των τὰ ἀναγκαῖα τροφίμα λέγεται **ἀγορά**.

Ἡ ἀγορὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ καταστήματα.

Ὅσον μεγάλη εἶναι ἡ πόλις τόσον καὶ ἡ ἀγορὰ εἶναι μεγάλη ἰδιαιτέρα ἀγορὰ διὰ τὴν πώλησιν τῶν λαχανικῶν ὑπάρχει ἡ **λαχαναγορὰ**· διὰ τοὺς ἰχθύς τὰ **ἰχθυοπωλεῖα**· διὰ τὰ ὀπωρικὰ τὰ **ὀπωροπωλεῖα**, διὰ τὰ κρέατα τὰ **κρεοπωλεῖα**· διὰ τοὺς ἄρτους τὰ **ἄρτοπωλεῖα**· διὰ τὰ ὑποδήματα τὰ **ὑποδηματοπωλεῖα** διὰ τὰ πουλιὰ τὰ **δρνιθοπωλεῖα**· διὰ τὰ ὑφάσματα τὰ **ὑφασματοπωλεῖα**, τὰ **πιλοπωλεῖα** κλπ.

Εἰς τὴν ἀγορὰν γίνεται μεγάλη συγκέντρωσις ἀνθρώπων ἰδίως κατὰ τὰς παραμονὰς μεγάλων ἐορτῶν. Τότε ἕκαστος ἔμπορος φιλοῦται νὰ εὐπρεπίσῃ τὸ κατάστημά του ὅσον τὸ δυνατόν καλλίτερον καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰ ἔμπορεύματά του ὡραιότερα.

Ἐρωτήσεις. — Ἐχετε μεγάλην ἀγορὰν ; — Πῶς λέγεται ἡ ἀγορὰ, ἐνθα πωλῶσι τὸ κρέας ; — Τί λέγεται σφαγεῖον ; (Ἰδιαιτέρον μέρος ἐνθα σφάζουσι τὰ ζῷα). — Τὸ μέρος ὅπου πωλῶσι τὸν ἄρτον ; — Ἄρτοποιεῖον ποῖον μέρος λέγεται ; — Τὸ μέρος, ὅπου ὑφαίνουσι τὰ ὑφάσματα ; — Εἶδες ἐργαστήσιον ὑφασμάτων ; — Πόσαι μηχαναὶ καὶ πόσοι ἄνθρωποι ἐργάζονται ἐνεὸς αὐτοῦ ; — Πλατείας εἶδες ; — Βλέπεις τὴν εἰκόνα αὐτὴν ; Παραστῆ τὴν πλατεῖαν τοῦ Ζαπτείου. — Εἶδες ἀνδριάντα ; — Πῶς κρέπει νὰ διερχώμεθα πρὸ αὐτοῦ ;

Ὁ Οὐρανὸς

(κατὰ τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα).

Ὅταν ὑψώσωμεν τὴν κεφαλὴν καὶ ἴδωμεν πρὸς τὰ ἐπάνω, βλέπωμεν τὸν οὐρανόν. Ὁ οὐρανὸς φαίνεται ὅτι στηρίζεται εἰς τὰ βουνά, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν γῆν.

Ὁ οὐρανὸς πουθενὰ δὲν στηρίζεται. Φαίνεται μόνον ὅτι στηρίζεται. Ὅταν ἀναβῶμεν εἰς τὰ ὄρη καὶ ἴδωμεν πρὸς τὰ ἑπάνω, πάλιν θὰ ἴδωμεν τὸν οὐρανὸν πολὺ ὑψηλά. Κανεὶς ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ πετάξῃ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ οὐρανὸς ἔχει χρῶμα κυανοῦν. Ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν εἶναι φωτεινός, διότι τὸν φωτίζει τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὴν νύκτα εἶναι σκοτεινός, διότι ἔφυγε τὸ μέγα καὶ φωτεινὸν ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ καλλιλαμπέτης ἥλιος. Εἰς τὸν οὐρανὸν εἶναι ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα καὶ τὰ νέφη. Τὰ ἄστρα βλέπομεν μόνον τὴν νύκτα, διότι τὴν ἡμέραν μᾶς ἐμποδίζει νὰ τὰ βλέπωμεν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ τοιοῦτοτρόπως μᾶς φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ὁ οὐρανὸς ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον παρατηροῦμεν τὴν ἡμέραν.

Ὅταν στεκόμεθα εἰς καινὴν ὑψηλὸν μέρος παρατηροῦμεν, ὅπως εἶπομεν ὅτι ὁ οὐρανὸς στηρίζεται γύρω μας εἰς τὰ βουνά, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὅτι σχηματίζει ἓνα μεγάλον κύκλον, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὴν γῆν ἀπὸ τὸν οὐρανόν (κυκλικὴ γραμμὴ—ὄριζων).

Ἐπάνω εἰς τὸν κύκλον αὐτὸν φαίνεται ὅτι κάθεται ὁ οὐράνιος θόλος, ὁ ὁποῖος μᾶς παρουσιάζει σχῆμα ἡμισφαιρίου.

Ἐὰν δὲ παρατηρήσωμεν τοὺς ἀστέρας ὡραίαν τινὰ νύκτα ἀνέφελλον (χωρὶς νὰ ὑπάρχωσιν εἰς τὸν οὐρανὸν νέφη) μᾶς φαίνεται ὅτι τὰ ἄστρα εἶναι κολλημένα ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ (ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἀπεράντου αὐτῆς κοίτης σφαίρας).

Μάθετε λοιπὸν παιδιὰ, ὅτι ἡ οὐρανία αὕτη σφαῖρα τὴν ὁποίαν βλέπομεν εἶναι φανταστικὴ καὶ ὄχι πραγματικὴ. Τὰ δὲ ἄστρα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐσπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν οὐρανόν (τὸ χάος αὐτό), χωρίζονται ἀπὸ τὴν γῆν μας καὶ μεταξὺ των διὰ πολὺ μεγάλων ἀποστάσεων (παμμεγίστων) καὶ διὰ τοῦτο μᾶς φαίνονται ὡς μικρὰ λάμποντα σημεῖα. Ὁ οὐρανὸς ὀνομάζεται καὶ οὐρανία σφαῖρα.

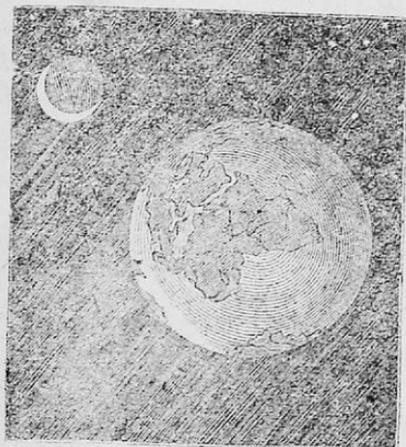
Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

Ἡ γῆ ἡ ὁποία φαίνεται εἰς ἡμᾶς τόσο μεγάλη εἶναι πολὺ μικρὰ καὶ πτωχὴ ἀπέναντι τῶν ἄλλων ἀστρον, τὰ ὁποῖα βλέπομεν εἰς τὸν οὐρανόν.

Εἶναι καὶ ἡ γῆ μας ἐν ἀπὸ τὰ πολὺ μικρὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα βλέπομεν ἄπειρα εἰς τὸν οὐρανόν.

Τὰ ἄστρα αὐτὰ φαίνονται τόσο μικρά, διότι ἀπέχουσιν ἀπὸ ἡμῶς

κατὰ ἑκατομμύρια μέτρα. Εἶναι τόσον μακρὰν μας, ὥστε, καὶ ἐὰν εἴ-
χομέν ποτε καὶ τὴν ταχύτητα τοῦ ἀνέμου καὶ διετρέχομεν ἐπὶ ἔτη δλό-
κληρα τὰς ἀποστάσεις, τὸ πολὺ πολὺ θὰ κατορθώναμεν νὰ φθάσωμεν
εἰς τὴν σελήνην, ἣ ὁποία εἶναι τὸ μικρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄστρα καὶ
ἀπ' αὐτὴν τὴν γῆν.

Ἡ γῆ καὶ ἡ σελήνη.

Πόσον θαυμάσια εἶναι τὰ ἔργα τοῦ Πλάστου μας ! Οἱ οὐρανοὶ
διηγοῦνται τὴν δόξαν του.

Ὁ ἥλιος (γενικῶς)

Ὁ ἥλιος γενικῶς. Ὁ ἥλιος εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ ἥλιος
εἶναι στρογγύλος ὡς σφαῖρα. Ὁ ἥλιος εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἄστρα
τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ ἥλιος φαίνεται μεγαλύτερος ἀπὸ τὰ ἄστρα καὶ λάμ-
πει περισσότερον ἀπ' αὐτὰ, διότι εἶναι πλησιέστερος εἰς ἡμᾶς. Ὁ
ἥλιος εἶναι πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὴν γῆν. Ὁ ἥλιος φαίνεται μικρό-
τερος, διότι εἶναι πολὺ μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς.

Ὁ ἥλιος φωτίζει καὶ θερμαίνει. Ἄν δὲν ἦτο ὁ ἥλιος, ὅλος ὁ
κόσμος θὰ ἦτο σκοτεινὸς καὶ ὅλα τὰ πράγματα θὰ ἦσαν παγωμένα.
Κανὲν ζῶον δὲν θὰ ἔζη καὶ κανὲν φυτὸν δὲν θὰ ἐφύετο ἐπὶ τῆς γῆς.
Ὁ ἥλιος φαίνεται μόνον τὴν ἡμέραν. Ἀνατέλλει τὸ πρωτὶ καὶ δύει
τὴν ἑσπέραν. Τὸν ἥλιον ἔκαμεν ὁ ἅγιος Θεός.

Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου.

Προτοῦ ἀκόμη ὁ ἥλιος τὴν πρωτὴν ἀρχίσῃ νὰ ἀνατέλλῃ, δηλ. νὰ
μας σταθῇ τὰς ἀκτῖνάς του, τὰ ἄστρα δὲν στίλβουσιν ὅπως πρότερον

και σιγα τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου γίνονται ἀφαντα. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀλέκτορος ἀκούεται μακρόθεν. Εἰς τὰ βάθη τοῦ ὄριζοντος ἀρχίζουσι νὰ διακρίνωσι τὰ ὑψηλὰ ὄρη. Μετ' ὀλίγον οἱ λόφοι και τὰ δάση ἀρχίζουσι νὰ διαφαίνωνται.

Αἱ καλύβαι, αἱ οἰκίαι και τὰ πλησίον κείμενα δένδρα ὀλίγον κατ' ὀλίγον φαίνονται καθαρώτερον, φεύγει τὸ σκότος. Τὰ πτηνὰ ἐγείρονται ἐκ τῶν θάμνων και τῶν κλάδων τῶν δένδρων. Ὁ κορυθαλὸς (κατσουλιέρος) διαχέει τὸ γλυκύτατον κελάδημα αὐτοῦ. Ὁ ποιμὴν ἐξάγει τῆς μάνδρας του τὰ ποιμνιά του και τὰ ὀδηγεῖ εἰς τὰς βοσκὰς (νομάς) παίζων τὸν βραχὸν αὐλὸν του (σουράβλι). Οἱ γεωργοὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰς καλύβας και τὰ ἀγροτικά των σπίτια και μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς ἀγρούς των.

Τὰ παιδία ἐγείρονται ἐκ τῆς κλίνης αὐτῶν νίπτονται καθαρά, προσεύχονται εἰς τὸν Θεὸν διότι ἐφύλαξεν αὐτὰ κατὰ τὴν νύκτα ὅτε ἐκειμῶντο, ἀσπάζονται τὴν χεῖρα τῶν φιλοσιόργων γονέων αὐτῶν και ἐτοιμάζονται μὲ προθυμίαν διὰ τὸ σχολεῖον. Εἶναι ἡ ὥρα πού ὁλος ὁ κόσμος ἐγείρεται ἐκ τοῦ ὕπνου και ἀρχίζει πάλιν ἡ ζωὴ, ἡ κίνησις και ἡ ἐργασία.

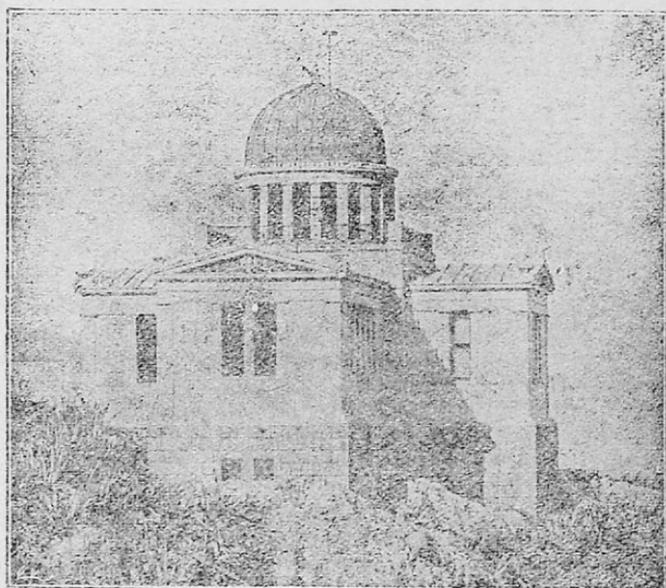
Χρυσὰ κύματα πυρὸς ἀρχίζουσι νὰ χύνωνται ἐξ ἀνατολῶν και ἡ λάμψις αὐτῶν ἀξάνει ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν. Τὰ νέφη χρυσοῦνται, αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων στίλβουσιν. Οἱ κλώνες τῶν δένδρων σείονται, τὰ ἄνθη στολιζονται μὲ τὰ διάφορα χρώματά των και διασκορπίζουσι πανταχοῦ λεπτοτάτην εὐωδίαν. Τὰ θυσία κελαρρίζουσι. Τὰ γλυκύτατα κελαδήματα τῶν πτηνῶν ἀκούονται μὲ εὐχαρίστησιν. Τὰ ἔντομα βομβοῦσιν. Αἱ πεταλοῦδαι φαίνονται πετῶσαι ὡς πολύχρωμα ἄνθη. Ζωηρὰ κίνησις εἰς τὰς πόλεις και τὰ χωρία. Ἡ γῆ ἀλαλάζει. Ὁ οὐρανὸς φλογίζεται. Ἡσυχὰ ἦσυχὰ ὄπισθεν τῶν ὄρεων ἡ και ἀπὸ τῆς θαλάσσης μὲ πολλὴν μεγαλοπρέπειαν προβάλλει εἰς μέγας και λαμπροὺς δίσκος, ὁ ἥλιος ἀνέτειλεν.

Ἡ δύσις τοῦ ἡλίου.

Ὁ ἥλιος τὴν μεσημβρίαν εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. Ἀφοῦ παρέλθουν ὧραι τινες ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ και ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀρχίζει νὰ πλησιάζῃ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων ἢ τὴν ἐπιφανείαν τῆς θαλάσσης. Ὁ ἥλιος κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του.

Ὁ οὐρανός, τὰ ὄρη, αἱ πεδιάδες, αἱ κοιλάδες, οἱ ἄγροί, ἡ θάλασσα δὲν λάμπουν τόσον πολὺ, ὅπως ἔλαμπον τὴν μεσημβρίαν.

Τὸ φῶς εἶναι ὀλιγότερον εἰς τὸν κόσμον, ἢ θερμότης μικροτέρα καὶ ἄλλοῦ φέγγει περισσότερον καὶ ἄλλοῦ ὀλιγότερον.

Τὸ Ἀετιοθεοκοπεῖον Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὴν ὥραιαν ταύτην ὥραν τῆς ἡμέρας, δηλ. κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ γίνεται ὠραιότατον καὶ γλυκύτατον. Τὰ νέφη διεσκορπισμένα εἰς τὸν οὐρανὸν χρωματίζονται μὲ ἄπειρα ὠραιότατα καὶ ζωηρότατα χρώματα. Τὰ ἄκρα αὐτῶν πορφυροῦνται (κοκκινίζουσιν) εἰς τὸ μέσον γίνονται φαιὰ (στακτερά) καὶ ἐν τέλει παρατηρεῖ τις ὅλα τὰ εἶδη τῶν χρυσοειδῶν καὶ ἀργυροειδῶν χρωμάτων. Ὁλος ὁ οὐρανὸς λάμπει ἀπὸ τὰ ζωηρότατα καὶ γλυκύτατα χρώματα, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀπὸ τὸν ἥλιον.

Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ λαμπερὸς δίσκος τοῦ ἡλίου ἀρχίζει νὰ κρύπτεται ὀπισθεν τῶν ὀρέων ἢ νὰ ἀφανίζεται ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Τὰ ζωηρὰ χρώματα τῶν νεφελῶν γίνονται τότε ἀμυδρότερα.

Τότε ὀλίγον ἀφοῦ δύσῃ πλέον ὁ ἥλιος πανταχοῦ τὰ διάφορα χρώματα ἀρχίζουν νὰ εβένωσι καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀπὸ τὰ βουνά,

τάς κοιλάδας κλπ. Ὁ γεωργὸς ἐπανέρχεται εἰς τὴν οἰκίαν μεταξὺ τῶν παιδιῶν του. Αἱ αἶγες καὶ τὰ πρόβατα βληχώμενα ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς μάνδρας τῶν ἀπὸ τὰς νομάς των. Εἰς τὸν οὐρανὸν ἀρχίζουν νὰ φαίνωνται τὰ ἄστρα, τὰ ὁποῖα στίβουσιν εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς ἀδάμαντες. Τὰ ὄρη, τὰ δάση, οἱ λόφοι, αἱ πόλεις ἀρχίζουν νὰ μὴ διακρίνονται. Τὰ ἐργαστήρια, τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων, τὰ πάντα ἀρχίζει νὰ καλύπτῃ σκότος.

Μόνον οἱ λέοντες, αἱ τίγρεις, οἱ λύκοι καὶ τὰ τοιαῦτα ἄγρια θηρία κεινοῦνται κατὰ τὴν σιωπηλὴν καὶ ἥσυχον ταύτην ὄραν καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ σπήλαια αὐτῶν καὶ ζητοῦσιν εἰς τοὺς δρυμοὺς τὴν τροφήν των.

Ἡ γλυκεῖα θερμότης τοῦ ἡλίου παύει καὶ ἀρχίζει νὰ γίνεταί ὀλιγον ψυχρός. Μόνον τὸ ὠχρὸν φῶς τῆς σελήνης, ὅταν αὕτη εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν, φωτίζει ὀλίγον κόσμον καὶ φαίνονται ἀμυδρῶς τὰ ὄρη οἱ λόφοι καὶ ἡ θάλασσα.

Ἡ σελήνη (γενικῶς).

Τὴν νύκτα ὁ ἥλιος δὲν φαίνεται εἰς τὸν οὐρανόν. Τὴν νύκτα φαίνονται εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ ἄστρα καὶ ἐνίοτε ἡ σελήνη. Ἡ σελήνη εἶναι πολὺ μικροτέρα ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὰ περισσότερα ἄστρα. Ἡ σελήνη φαίνεται μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰ ἄστρα, διότι εἶναι πλησίον εἰς ἡμᾶς. Ἡ σελήνη, ἔχει ὅπως καὶ ἡ γῆ, ὄρη καὶ φάραγγας κλπ. Ἐκεῖνα τὰ σκοτεινά, τὰ ὁποῖα φαίνονται εἰς τὴν σελήνην, εἶναι τὰ ὄρη καὶ οἱ φάραγγες αὐτῆς. Τὸ φῶς τῆς σελήνης δὲν εἶναι τόσον λαμπρόν, ὅσον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἡ σελήνη λαμβάνει διάφορα σχήματα. Ἄλλοτε ἡ σελήνη φαίνεται ὡς ἓν δρέπανον, ἄλλοτε ὡς ὀλόκληρος δίσκος καὶ ἄλλοτε ὡς ἡμισὺς δίσκος. Ὅταν ἡ σελήνη φαίνεται ὡς ὀλόκληρος δίσκος λέγεται πανσέληνος.

Τὴν σελήνην, ὅπως καὶ τὸν ἥλιον τὴν ἔκαμεν ὁ Θεός.

Ἡ σελήνη καὶ αἱ φάσεις αὐτῆς.

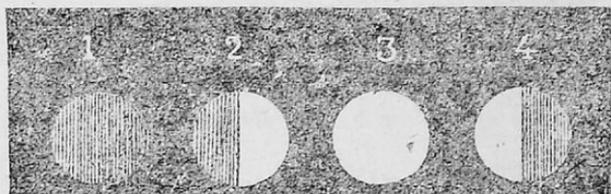
Διὰ τὴν σελήνην δὲν εἶναι πάντοτε στρογγύλη ;

Ἡ σελήνη εἶναι πάντοτε στρογγύλη, ἀλλὰ δὲν φανερῶνται εἰς ἡμᾶς πάντοτε τὸ στρογγύλον σχῆμά της, διότι δὲν τὴν βλέπομεν πάντοτε ὀλόκληρον. Μερικὰς μάλιστα νύκτας δὲν τὴν βλέπομεν καθόλου.

Τότε ἡ σελήνη λέγεται νέα, ὅταν τὴν ἴδωμεν εἰς τὴν δύσιν, ὡς

ἐν μικρὸν κομμάτιον πεπονίου. Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ αὐξάνῃ καὶ εἶναι τότε τὸ *πρῶτον τέταρτον*, ἔπειτα γεμίζει, ἤτοι εἶναι *πανσέληνος* καὶ ἔπειτα ἔρχεται τὸ *τελευταῖον τέταρτον*.

Ἡ σελήνη εἶνε σφαῖρα πολὺ μικροτέρα ἀπὸ τὸν ἥλιον, καὶ δὲν ἔχει ἰδικόν της φῶς. Τὸ φῶς τοῦ ἡλίου πίπτει εἰς αὐτὴν καὶ αὐτὴ τὸ στέλλει πάλιν εἰς τὴν γῆν. Συμβαίνει δηλαδὴ εἰς τὴν σελήνην, ὅ,τι συμβαίνει καὶ εἰς τὸν καθρέπτην, ὅταν βάλωμεν ἀπέναντι αὐτοῦ μίαν ἀνοσμήνην λαμπάδα.

Αἱ φάσεις τῆς σελήνης.

Ἡ σελήνη εἶναι τὸ πλησιέστερον εἰς τὴν γῆν ἄστρον. Στρέφεται γύρω εἰς τὴν γῆν εἰς εἴκοσιν ἑννέα καὶ ἡμίσειαν ἡμέρας.

Ἡ σελήνη εἶναι τεσσαράκοντα ἑννέα φορές μικροτέρα ἀπὸ τὴν γῆν.

Τί γίνονται τὰ ἄστρα τὴν ἡμέραν; Μήπως καὶ αὐτὰ δύοοσι, καθὼς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη; Ὁχι. Τὰ ἄστρα, ἐκτὸς ὀλίγων, μένουσιν ἀκίνητα εἰς τὸν οὐρανόν. Δὲν τὰ βλέπομεν, διότι τὸ φῶς των εἶναι ἀσθενέστερον ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ὅταν ἀνάψωμεν ἐν μικρὸν **κανδήλιον** τὴν ἡμέραν, ὅταν εἶναι ἥλιος δὲν θὰ τὸ βλέπωμεν ὀλίγα βήματα μακρὰν. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ μὲ τὰ ἄστρα.

Τὰ ἄστρα φαίνονται, ὅτι εἶναι πολὺ μικρά. Μᾶς φαίνονται μικρά, διότι εἶναι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν γῆν. Τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ περισσότερα ἄστρα εἶναι πολὺ μεγαλύτερα καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον; Καὶ ὁμοίως τοῦτο εἶναι ἀληθές. Πόσον σοφὸς εἶναι ὁ Θεός, ὅστις ἔκαμε τόσον μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα! Ἄς θαυμάσωμεν τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ.

Ὁρίζων—προσανατολισμός.

Ὅταν εὐρίσκεται τις εἰς τοὺς ἀγροὺς μακρὰν ἀπὸ τὰ δένδρα ἢ τὰς οἰκίας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐμποδίζουσι τὴν ὄρασιν, ἡ ἀνα-

βῶμεν εἰς ὑψηλὸν τόπον καὶ παρατηρήσωμεν γύρω μας θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ οὐρανὸς ἀκουμβᾷ εἰς τὰ βουνα ἢ εἰς τὴν θάλασσαν ὡς μέγας κύκλος, βλέπει τις πέριξ ἓνα μέγαν κύκλον; σχηματίζομεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐγγίζει τὴν γῆν, ὁ κύκλος λοιπὸν οὗτος λέγεται **ὀρίζων**. Καὶ ἄλλως.

Ἡ κυκλικὴ ἐκείνη περιφέρεια τὴν ὁποῖαν σχηματίζει ὁ οὐρανὸς πέριξ ἡμῶν, ὅταν ἰστάμεθα ἐπὶ ὑψηλοῦ ἢ χαμηλοῦ μέρους ἐπὶ τῆς ὁποίας φαίνεται ὅτι στηρίζεται ὁ οὐράνιος θόλος, ὀνομάζεται **ὀρίζων**.

Ἡ πορεία τοῦ ἡλίου ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος.

(Ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύξ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος).

Ὁ ἥλιος καὶ ὁ οὐρανός. — Ὑπεράνω ἡμῶν ὡς εἶπομεν βλέπομεν πανταχοῦ τὸν οὐρανόν, ὡς ὄραϊον ἀπέραντον θόλον, ὁ ὁποῖος περικλείει πανταχοθεν τὴν γῆν. Ὁ θόλος οὗτος ἄλλοτε μὲν εἶναι καθαρός καὶ γαλανός, ἄλλοτε δὲ καλύπτεται ἀπὸ πυκνὰ καὶ μαῦρα σύννεφα, τὰ ὁποῖα κάμνουσιν αὐτὸν σκοτεινόν. Χιλιάδες χιλιάδων ἀστρῶν λάμπουσι τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, πολλὰκις δὲ φωτίζει αὐτὸν τὸ γλυκὺ καὶ λευκὸν φῶς τῆς σελήνης.

Τὴν ἡμέραν διακρίνομεν ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ (στερεώματος) τὸν λαμπρὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος στέλλει εἰς τὴν γῆν φῶς καὶ θερμότητα καὶ ζωογονεῖ τὰ πάντα. Τὴν αὐγὴν, ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλῃ καὶ πρὶν ἀκόμη τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἀστρον φανῇ εἰς τὸν οὐρανόν, γίνεται φῶς, τὴν δὲ ἐσπέραν ὅταν ὁ ἥλιος δύσῃ, τὸ φῶς ἐλαττοῦται καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον γίνεται σκότος.

Ἡ πορεία τοῦ ἡλίου. — Ὁ ἥλιος νομίζομεν ὅτι κινεῖται πέριξ τῆς γῆς καὶ ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν διανύει τακτικῶς τὸν αὐτὸν δρόμον, θὰ σᾶς φανῇ δὲ βεβαίως παράξενον, ἂν ἀκούσητε ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται περὶ τὴν γῆν.

Εἰς τὴν κίνησιν τῆς γῆς συμβαίνει ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὴν κίνησιν τῆς ἀμάξης, ἢ ὁποῖα κινεῖται μετὰ μεγάλης ταχύτητος; νομίζομεν δηλαδή, ὅτι πάντα τὰ ἀντικείμενα, τὰ δένδρα π. χ. καὶ αἱ οἰκίαι, κινουῦνται, ἢ δὲ ἄμαξα μένει ἀκίνητος. Αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν γῆν· ἐῖψ αὐτὴ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον, ἡμεῖς εὐρισκόμενοι ἐπὶ τῆς γῆς, νομίζομεν ὅτι ὁ ἥλιος κινεῖται περὶ αὐτήν. Διὰ τὴν κάμην δὲ

N. Μεταξᾶ — Πατριδογνωσία μετὰ νεωκράτης Γεωγραφίας.

ἡ γῆ μίαν ὀλόκληρον περιστροφὴν περὶ τοῦ ἡλίου, χρειάζεται ἐν ὀλόκληρον ἔτος, ἧτοι 365 ἡμέρας. Κατὰ τὴν περιστροφὴν ταύτην ἡ γῆ δὲν διατηρεῖ πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἕλ-λοτε μὲν πλησιάζει εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλοτε ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτοῦ.

Ὡς πίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ;—

Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δὲν παρέχουσιν εἰς τὴν γῆν πάντοτε τὴν αὐτὴν θερμότητα, ἀλλ' ὅταν πίπτωσι **πλαγίως**, καίουσιν ὀλιγώτερον. Τὸ πρῶτ' π. χ. καὶ τὴν ἑσπέραν εἶναι αὗται ὀλιγώτερον καυστικαὶ ἢ τὴν μεσημβριάν, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὕψηλά καὶ αἱ ἀκτῖνες αὐτοῦ πίπτουσι **καθέτως**.

Τὰ αἷτια τῆς γενέσεως τῶν τεσσάρων ὥρων τοῦ ἔτους.

—Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ αἷτια διὰ τὴν ὁποίαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος δὲν ἔχομεν τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν, ἀλλὰ διακρίνομεν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους **τέσσαρας διαφόρους ἐποχάς**. Τὸν **χειμῶνα** αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουσι πλαγίως ἐπὶ ὀλιγωτέρας ὥρας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔχομεν ψυχρός, αἱ νύκτες εἶναι μεγάλαι καὶ αἱ ἡμέραι μικραί. Τὸ **θέρους** αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουσι ἐπὶ τῆς γῆς καθέτως καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν ζέστην ὑπερβολικὴν, αἱ ἡμέραι εἶναι μεγάλαι καὶ αἱ νύκτες μικραί. Τὴν δὲ **ἄνοιξιν** καὶ τὸ **φθινόπωρον**, αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου πίπτουσι ἐπὶ τῆς γῆς ὀλιγωτέρας ὥρας ἢ τὸ θέρους καὶ περισσοτέρας ἢ τὸν χειμῶνα, ἡ δὲ διεύθυνσις αὐτῶν εἶναι οὔτε πολὺ πλαγία οὔτε ἐντελῶς κάθετος· διὰ τοῦτο τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον ἡ θερμοκρασία εἶναι **μετρία**, αἱ δὲ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες εἶναι ἐντελῶς ἢ σχεδὸν ἴσαι.

Ὡς εἶπομεν, ὅταν ὁ ἥλιος φωτίξῃ τὴν γῆν, γίνεται ἡμέρα. Ἄλλ' ἀφοῦ ὁ ἥλιος ἔχει πάντοτε τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἡ γῆ κινεῖται περὶ αὐτοῦ, διατί δὲν φωτίζεται **διαρκῶς** ὑπ' αὐτοῦ καὶ διατί ἐπομένως δὲν ἔχομεν πάντοτε ἡμέραν ; Ἡ γῆ **πραγματικῶς** φωτίζεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι σφαῖρα δὲν φωτίζεται ὀλόκληρος, ἀλλὰ μόνον τὸ ἥμισυ αὐτῆς, τὸ ὅποιον εἶναι ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει ἡμέραν· τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ μένει εἰς τὸ σκότος καὶ ἔχει νύκτα.

Ἡ γῆ δὲν κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν ἄξονά της, ὅπως κινῆται περὶ τὸν ἄξονά του καὶ ὁ τροχὸς τῆς ἀμάξης. Διὰ

τὴν στροφὴν αὐτὴν τῆς γῆς, ἡ ὁποία γίνεται ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ περὶ τὸν ἄξονά της ἀπαιτοῦνται 24 ὥραι, κατὰ τὰς ὁποίας ἕκαστον μέρος τῆς γῆς ἢ φωτίζεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἔχει ἡμέραν ἢ μένει εἰς τὸ σκότος καὶ ἔχει νύκτα.

Διὰ τοῦτο αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες γίνονται κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους μεγαλύτεραι ἢ μικρότεραι, τὸ ἡμερονύκτιον ὅμως ἔχει πάντοτε 24 ὥρας.

Τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Τέσσαρα εἶναι τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Ἡ ἀνατολή, ἡ δύσις, ὁ βορρᾶς καὶ ἡ μεσημβρία. Προσδιορίζουσι δὲ ταῦτα προσανατολιζόμενοι τὴν μὲν ἡμέραν διὰ μέσου τοῦ ἡλίου, τὴν δὲ νύκτα διὰ μέσου τοῦ πολιτικοῦ ἀστέρος.

Ὁ μαθητὴς δεικνύων τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

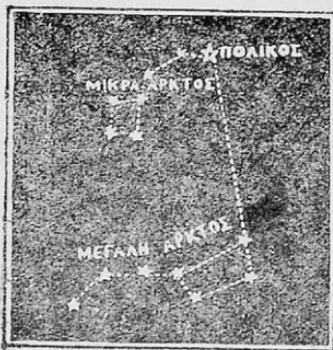
Ὅπισθεν ἡμῶν ὀνομάζεται νότος ἢ μεσημβρία.

Τοιοιουτρόπως ἡ δύσις εἶναι τὸ ἀντίθετον σημεῖον τῆς ἀνατολῆς, ὁ δὲ νότος εἶναι τὸ ἀντίθετον σημεῖον τοῦ βορρᾶ.

ΣΗΜ. Ὁ βορρᾶς λέγεται καὶ ἄρκτος, διότι τὸν ἀναγνωρίζουν τὴν νύκτα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ἀστρα τῆς μεγάλης ἄρκτου, καὶ ὁ νότος ἢ ἡ μεσημβρία, διότι ὁ ἥλιος τὴν μεσημβριαν ἵσταται πρὸς νότον. Ὅταν ἡ νύξ εἶναι ἀνέφελος καὶ ἀστροφεγγής, δυνατόν ἐστὶ εὖρωμεν τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἐὰν ζητήσωμεν τὸν πολιτικὸν ἀστὲρα, ὁ ὁποῖος μᾶς δεικνύει πάντοτε τὸ μέρος τοῦ βορρᾶ.

Διὰ γὰ εὖρωμεν τὸν πολιτικὸν ἀστὲρα, ἀναζητοῦμεν δύο ἀ-

θροίσματα ἀστέρων, ἴτοι **ἀστερισμοὺς** ὁμοιάζοντας πρὸς ἀλλήλους, τὴν **μεγάλην ἄρκτον** καὶ τὴν **μικρὰν ἄρκτον**· ὁ ἀστήρ, λοιπόν, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῆς οὐρᾶς τῆς μικρᾶς ἄρκτου καὶ λάμπει περισσότερον τῶν ἄλλων εἶνε ὁ **πολικὸς ἀστήρ** ἢ ὡς τὸν ὀνομάζουσιν οἱ ναυτικοὶ **ἄστρον τῆς τραμουντάνας**.

Μικρὰ καὶ μεγάλη ἄρκτος.

Ὅταν ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν οὔτε τὸν ἥλιον οὔτε τοὺς ἀστέρας, εὐρίσκομεν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῆς **ναυτικῆς πυξίδος**.

Ἡ ναυτικὴ πυξίς (μπούσουλας).

ξίδος.

Ἡ ναυτικὴ **πυξίς** (μπούσουλας) εἶνε μία πλάξ, ἣ ὅποια φέρει μίαν μαγνητισμένην βελόνην, ἣτις κινεῖται ἐπὶ ἑνὸς στροφῆως καὶ διευθύνει πάντοτε τὴν μίαν ἄκρην αὐτῆς πρὸς βορρᾶν.

Ποῖα εἶνε τὰ διάμεσα (δευτερεύοντα) σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Ἐκτὸς τῶν κυρίων σημείων τοῦ ὀρίζοντος διακρίνομεν καὶ τὰ τέσσαρα ἄλλα σημεῖα, τὰ ὅποια ὀνομάζονται **δευτερεύοντα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος**· εἶνε δὲ τοποθετημένα μεταξὺ τῶν κυρίων σημείων. Ταῦτα εἶναι τὸ **βορειανατολικόν** μεταξὺ βορρᾶ καὶ ἀνατολῆς, τὸ **βορειοδυτικόν** μεταξὺ νότου καὶ δύσεως, τὸ **νοτιανατολικόν** μεταξὺ νότου καὶ ἀνατολῆς καὶ τὸ **νοτιοδυτικόν** μεταξὺ νότου καὶ δύσεως.

ΣΗΜ. Χάριν συντομίας τὸ ἀνατολικόν σημειῶνομεν διὰ τοῦ Α, τὸ δυτικόν διὰ τοῦ Δ, τὸ βόρειον διὰ τοῦ Β, καὶ τὸ νότιον διὰ τοῦ Ν.

Τὰ δὲ **δευτερεύοντα** σημεῖα σημειῶνομεν ὡς ἑξῆς· βορειανατολικόν διὰ τῶν ψηφίων ΒΑ, τὸ βορειοδυτικόν διὰ τῶν ΒΔ, τὸ νοτιοδυτικόν διὰ τῶν ΝΔ, καὶ τὸ νοτιανατολικόν διὰ τῶν ΝΑ.

Εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας ὁ **βορρᾶς** σημειοῦται πρὸς τὰ ἄνω, ὁ **νότος** πρὸς τὸ κάτω, ἡ **ἀνατολή** πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἡ **δύσις** πρὸς τὰ ἀριστερά.

Τί εἶνε χάρις ;

Χάρις εἶνε τεμάχιον χάριτος ἐπὶ τοῦ ὁποίου παριστῶμεν εἴτε δλόκληρον τὴν γῆν, εἴτε μέρος μόνον αὐτῆς.

Τί ὀνομάζομεν ὑδρόγειον σφαῖραν ;

Ἵδρόγειος σφαῖρα ὀνομάζεται ἡ σφαῖρα ἣτις ἐν μικρῷ παριστᾷ δλόκληρον τὴν γῆν.

Τί εἶνε ἡ γεωγραφία ;

Γεωγραφία εἶνε ἡ ἐπιστήμη, ἣτις περιγράφει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Γύνασμα.—Τί λέγεται ὀρίζων ; Πόσα εἶνε τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ; Πῶς προσδιορίζονται ταῦτα ; Τί λέγεται προσανατολισμός ἐνός τόπου ; Πῶς εὑρίσκομεν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός ; Διὰ τίνος ὀργάνου (στρέψε ταύτην πάντοτε δεξιὰ) προσδιορίζομεν τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἀλλο τί ἀποτελεῖται τοῦτο ;

Ἵδρόγειος σφαῖρα

Περὶ τῆς κοινότητος καὶ τῶν ὀρίων (συνόρων) αὐτῆς.

Ὁ καλὸς Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ὄχι διὰ νὰ ζῆ μόνος ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλὰ ἐν κοινωνίᾳ δηλαδὴ μὲ συντροφίαν τῶν ὁμοίων του, οἵτινες ὀφείλουσι νὰ καθιστῶσι τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ περισσύτερον ἀσφαλῆ καὶ εὐχάριστον.

Ἡ φυσικωτέρα καὶ ἡ πλέον ἀγαπητὴ ἐξ ὅλων τῶν κοινωνιῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἡ κοινωνία ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ ἡ ἰδία αὐτοῦ οἰκογένεια.

Ἡ οἰκογένεια.

Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ λέγονται **γονεῖς**.

Οἱ γονεῖς δὲν ἀγαπῶσιν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν κανὲν πρᾶγμα περισσύτερον ἀπὸ τὰ τέκνα των.

Ἐὰν οἱ γονεῖς ἔχωσιν ἐν μόνον τέκνον, τότε τὸ παιδίον τοῦτο λέγεται **μονογενῆς υἱὸς** ἢ **μονογενῆς θυγάτηρ**.

Πόσον δυστυχῆ εἶναι τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουσι γονεῖς· εἶναι **ὄργανά!**

Δύο ἢ τρία ἢ καὶ περισσότερα τέκνα, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἀπὸ

τούς ίδίους γονεῖς καὶ τρώγουσιν τὸ αὐτὸ μητρικὸν γάλα, λέγονται **ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαί**.

Πόσον εὐτυχῆ εἶναι τὰ παιδιά τὰ ὅποια ἔχουσιν ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς ! Παίζουν μαζί, τρώγουσι μαζί, προσεύχονται μαζί, εἶναι πάντοτε μαζί. Οἱ καλοὶ ἀδελφοὶ εἶναι ἡ χαρὰ τῶν γονέων.

Πολλάκις ζῶσι καὶ οἱ γονεῖς τῶν γονέων μας· οὗτοι εἶναι οἱ **πάπποι μας**. Ἐχομεν πάππον ἀπὸ πατέρα καὶ πάππον ἀπὸ μητέρα· **μάμμη** (γιαγιάν) ἀπὸ πατέρα, **μάμμη** ἀπὸ μητέρα.

Ὁ πάππος, ἡ μάμμη, ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ, ὁ ἀδελφός καὶ ἡ ἀδελφὴ σχηματίζουν μίαν **οἰκογένειαν**.

Τῆς οἰκογενείας συγγενεῖς εἶναι καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαί τῶν γονέων μας· οὗτοι εἶναι οἱ **θεῖοι** καὶ αἱ **θεῖαι**· τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν εἶναι οἱ **ἐξάδελφοί** μας καὶ αἱ **ἐξάδελφαί** μας.

Μέλη τῆς οἰκογενείας εἶναι οἱ **ὑπηρέται** καὶ αἱ **ὑπηρέτριαι**.

Οἱ γονεῖς μου μὲ ἐνδύουσι, μὲ περιποιῶνται, μὲ μεγαλώνουσι, μὲ τρέφουσι, μὲ διδάσκουσι τὸ περιπατῶ, τὰ ὀμιλῶ, τὰ προσεύχαμαι, τὰ λέγω τὴν ἀλήθειαν, τὰ ἔχω καλοὺς τρόπους.

Λέξεις πρὸς γοσην καὶ ἐκμάθησιν.

Ὁ πατήρ, ἡ μήτηρ, οἱ γονεῖς, ὁ ἀδελφός, ἡ ἀδελφὴ, ὁ πάππος, ἡ μάμμη, ὁ θεῖος, ἡ θεῖα, ὁ ἐξάδελφος, ἡ ἐξαδέλφη, ὁ υἱός, ἡ θυγάτηρ, ὁ ὑπηρέτης, ἡ ὑπηρέτρια.

Εἰς τὸν πληθυντικόν. Οἱ πατέρες, οἱ μητέρες, οἱ ἀδελφοί, αἱ ἀδελφαί, οἱ πάπποι, οἱ μάμμαι, οἱ θεῖοι, αἱ θεῖαι, οἱ ἐξάδελφοι, αἱ ἐξάδελφαί, οἱ υἱοί, αἱ θυγατέρες, οἱ ὑπηρέται, αἱ ὑπηρέτριαι.

Ἡ κοινότης εἶναι μία κοινωνία πολιτικὴ ἀποτελουμένη ὑφ' ἐνός ἀριθμοῦ οἰκογενειῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μεγάλου, διευθύνεται συνήθως ὑφ' ἐνός ἀρχηγοῦ, ὅστις ὀνομάζεται δήμαρχος ἢ πρόεδρος τῆς κοινότητος.

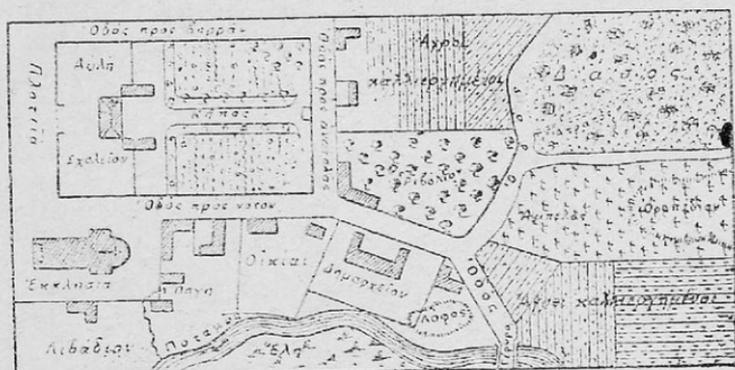
Ἡ κοινότης περιλαμβάνει ἕδαφος περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἐκτεταμένον καὶ τὸ ὅποιον περιορίζεται πάλιν ἀπὸ ἕδαφη ἄλλων γειτονικῶν κοινοτήτων.

Τὰ ὄρια (σύνορα) ἐκάστης κοινότητος δεικνύνται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δι' ὄροσῶν, ἅτινα κατασκευάζονται διὰ λίθων ὅπως ἐκεῖνα, τὰ ὅποια χωρίζουσι τοὺς ἀγροὺς τῶν διαφόρων ἰδιοκτητῶν.

Τὰς διαφόρους ἀγροτικὰς κοινότητες ἀπαρτίζουν κῶμαι, κωμοπόλεις. Αὗται δὲ πολλάκις περιλαμβάνουσι πολλὰ τμήματα ἢ χωρία.

Τὰς ἀστικὰς ἢ πολιτικὰς κοινότητες ἀποτελοῦσιν αἱ πόλεις. Αὗται εἶναι διηρημέναι εἰς συνοικίας καὶ πολλάκις περιλαμβάνουσι καὶ προάστεια.

Ἦδη ὡς μάθωμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σχετίζεται μὲ τὴν κοινότητα ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔχομεν γεννηθῆ ἀπαντῶντες καταλλήλως εἰς τὰς ἀκολουθοῦς ἐρωτήσεις.

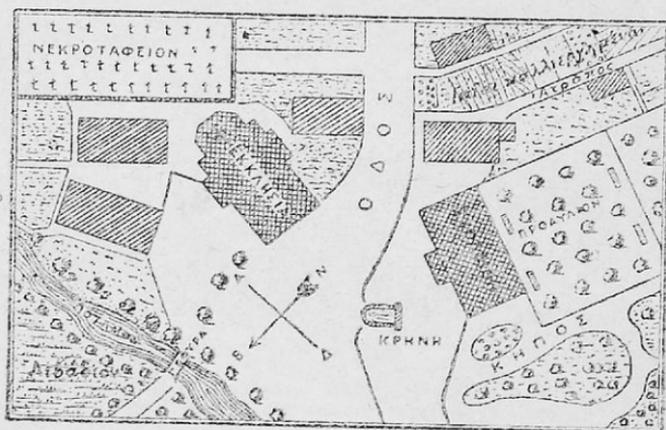
Σχεδιάγραμμα κεντρικοῦ τμήματος χωρίου.

Γυμνασίου προφορικόν.— 1) Ποίαν κοινότητα κατοικοῦμεν ; 2) Πῶς ὀνομάζονται οἱ ἄνθρωποι τῆς κοινότητος ; 3) Ποῖαι κοινότητες γειτνιάζουσι μετὰ τῆς ἰδικῆς μας, πρὸς βορρᾶν, πρὸς νότον, πρὸς ἀνατολάν, πρὸς δυτικάν ; 4) Ἡ κοινότης αὕτη ἀποτελεῖ μίαν πόλιν ἢ χωρίον ; Περιέχει πολλὰς συνοικίας, τμήματα, κώμας ἢ χωρία ; 5) Ὀνομάσατε τὰ μέρη ταῦτα τῆς κοινότητος καὶ εἶπατε εἰς ποῖον μέρος εὑρίσκεται τὸ σχολεῖον ; 6) Ἀναφέρατε τὰς κυριώτερας ὁδοὺς, αἵτινες δισχίζουσι τὴν κοινότητα ; 7) Ποίαν ὁδὸν λαμβάνετε σεις ἐπιστρέφοντες ἐκ τοῦ σχολείου εἰς τοὺς γονεῖς σας ; 8) Ποῦ εὑρίσκονται σχετικῶς μὲ τὸ σχολεῖον ἡ ἐκκλησία, ἡ δημοσία πλατεῖα, τὸ δημορχεῖον ἢ ἡ οἰκία ἐν τῇ ὁποίᾳ συνέρχονται ὁ πρόεδρος καὶ τὸ συμβούλιον τῆς κοινότητος ;

Ἡ κοινότης καὶ αἱ γαῖαι αὐτῆς.

Ὁ καλὸς Θεὸς διαθέτων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς διὰ κατοικίαν τοῦ ἀνθρώπου δὲν κατεσκεύασε ταύτην ὅλως διόλου ὁμοίομορφον καὶ ὁμαλὴν, ὡς εἶναι τὸ πάτωμα τῆς αἰθούσης τῆς παραδόσεως. Ῥίπτοντες π. χ. ἐν βλέμμα περίεξ ἡμῶν βλέπομεν ὅτι τὸ ἔδαφος ἀλλαγοῦ

μὲν ὑψοῦται ὀλίγον εἰς **λόφον**, ἀλλαχοῦ δὲ περισσώτερον εἰς μικρὸν **βουνόν**, ἀλλαχοῦ δὲ εἰς μέγιστον ὑψωμα **ὄρος**. Ἐκεῖ δὲ νὰ καταβιβάσῃται εἰς κοιλάδα ἢ βάθος καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν νὰ ἐξαπλοῦται εἰς **πεδιάδα** χαμηλὴν ἢ εἰς **ὄροπέδιον** περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον ὑψωμένον καὶ ἀνώμαλον.

Σχεδιάγραμμα χωρίου.

Τὸ ὕψος τῶν ὄρεων ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ τροποποιῇ τὸ κλίμα τῆς χώρας καὶ νὰ προκαλῆ τὰς βροχάς. Ἐνῶ αἱ κλίσεις τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ βάθος τῶν κοιλάδων, διευκολύνουσι τὴν ῥοὴν τῶν ὑδάτων, ὡς θὰ ἴδωμεν ὅταν προχωρήσωμεν εἰς τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας.

Οἱ λόφοι καὶ αἱ κοιλάδες δίδουσιν ἐπίσης εἰς τὴν φύσιν περισσότεραν ποικιλίαν καὶ θεάματα πολὺ εὐχάριστα εἰς τὴν ὄρασιν.

Γύμνασμα.— 1) Τὸ ἔδαφος τῆς κοινότητος ὅπως βλέπετε δὲν εἶναι ἐντελῶς ὁμόλον; Ἄν εἶναι εἰς μέρη τινὰ βουνῶδες, ἀνώμαλον, περισσώτερον ὑψηλὸν ἢ περισσώτερον χαμηλόν; 2) Εἰπατέ μοι ἓνα τόπον ἢ μίαν οἰκίαν ὃ ὁποῖος εὐρίσκεται ὑψηλότερον τοῦ σχολείου. Δείξατε ἓνα τόπον χαμηλότερον τούτου. 3) Ποῖον εἶναι τὸ ὑψηλότερον σημεῖον ἀπὸ τὰ περίξ ἡμῶν; 4) Ὑπάρχουν πολλάκις εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς κοινότητος ἀνωμαλῖαι ἢ μέρη τοῦ ἐδάφους φυσικὰ, ἔχουσι δὲ ὠρισμένα ὀνόματα, βουνόν, ὄρος, λόφος, γύλοφος, ὄροπέδιον, πεδιάς, κοιλάς; 5) Γνωρίζετε κανὲν σπήλαιον ἢ ἄντρον; καμμίαν νῆσον;

Ὀνομάσατε τὰς γεωγραφικὰς ταύτας ἀνωμαλίας δεικνύοντες τὸν προσανατολισμὸν αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ σχολεῖον.

δι' ἕνα ἕκαστον χωριστὰ τῶν ὕδατιν ἂν γνωρίζηται τὴν πηγὴν ἢ τὴν ἐκβολήν. 3) Ποίος εἶναι ὁ προσανατολισμὸς τῶν ὕδατιν τούτων πρὸς τὴν κοινότητα ; 4) Τὸ ἔδαφος τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος σχηματίζει μίαν ἢ περισσότεράς πλευρὰς ἢ λεκάνας ; Ὅρίσατε ταύτας διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ὕδατιν καὶ δεῖξατε ποῦ εὐρίσκονται αἱ γραμμαὶ τῆς διανομῆς τῶν ὑδάτων.

8. Ἡ κοινότης καὶ τὰ γεωργικὰ αὐτῆς προϊόντα.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν ζῆσιν ἔχει ἀνάγκην τροφῆς, ἐνδυμάτων καὶ κατοικίας.

Διὰ τοῦτο ἡ θεία πρόνοια ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ φυσικὰ πλοῦτη τοῦ ἔδαφους, ἵνα εἶναι πρὸ πάντων τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα.

Ἡ γεωργία εἶναι τέχνη διὰ τῆς ὁποίας διδασκόμεθα νὰ καλλιεργῶμεν τὴν γῆν διὰ τὴν καταστήσωμεν ἱκανήν, ὅπως παράγῃ ὄχι μόνον τὰ καλλίτερα φυτὰ διὰ τὴν τροφήν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν οἰκιακῶν ζῴων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα τὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα καθὼς τὸ λίνον, τὴν κάνναβιν, τὸν βάμβακα, ἵνα χορηγοῦσιν εἰς ἡμᾶς διαφοροὺς ἴνας καταλλήλους διὰ τὴν ὑφαίναμεν ὑφάσματα.

Συγχρόνως ὁ γεωργὸς ἀνατρέφει ἐκ τῶν οἰκιακῶν ζῴων τὰ πλέον ὠφέλιμα, εἴτε χάριν τῆς ἐργασίας των, εἴτε διὰ τὸ κρέας των, τὸ λίπος, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχουσι πρὸς τροφήν μας.

Τὸ μαλλίον, τὰ δέρμα των, διὰ τῶν ὁποίων κατασκευάζομεν τὰ ἐνδύματά μας, τὰ ὑποδήματά μας κ. τ. λ.

Γύμνασμα.—1) Τίνος πράγματος ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ὀλιγκῶς διὰ τὴν ζῆσιν ; Ποῖα εἶναι αἱ κύρια τροφαὶ ἐν τῇ χώρα μας, διὰ τῶν ὁποίων τρέφονται οἱ ἄνθρωποι ; 2) Διὰ τίνων τρόπων τρέφονται τὰ οἰκιακὰ ζῷα ; 3) Ποῖα εἶναι τὰ φυτὰ, ἅτινα καλλιεργοῦμεν περισσότερο εἰς τὰς ἐξοχὰς μας, εἰς τοὺς ἀγρούς μας ; 4) Εἴπατε τὴν χρῆσιν τῶν κυριωτέρων προϊόντων τοῦ ἔδαφους μας ; 5) Ὅλαι αἱ γαῖαι τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος εἶναι ἐξ ἴσου καλλιεργημένοι ; 6) Δὲν ὑπάρχουσι λιβάδια, δάση, γαῖαι ἀκαλλιεργητοί, ξηραὶ καὶ ἀκαρποὶ (ἄγονοι) γαῖαι ; 7) Ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα καρποφόρα δένδρα τῶν κήπων μας ; 8) Ἐκ τίνων εἰδῶν δένδρων ἀποτελοῦνται τὰ δάση μας ; 9) Ποῖα εἶναι τὰ κυριώτερα οἰκιακὰ ζῷα ;

Ὁ ἀμπελῶν.

Ὁ ἀμπελῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ μικροὺς ἢ καὶ ἐκτεταμένους ἀγρούς φυτευμένους κατὰ μικρὰ διαστήματα ἀπὸ πολλὰ κλήματα. Τὸ κλῆμα εἶναι δενδρῦλλον, τὸ ὁποῖον ἔχει πολλοὺς κλάδους καὶ μεγάλα φύλλα. Αἱ ῥίζαι αὐτοῦ εἶναι χονδραὶ καὶ ἀνάμαλοι, ἐκ μιᾶς δὲ ῥίζης φύονται πολλάκις δύο ἢ καὶ περισσότερα κλήματα.

Τὸ σχῆμα τοῦ καρποῦ δὲν εἶναι ἐντελῶς στογγύλον, ἀλλ' ἀνώμαλον, ὃ δὲ φλοιὸς αὐτοῦ εὐκόλως ἀπολεπίζεται. Οἱ κλάδοι εἶναι εἰς πολλὰ μέρη ἐξωγκωμένοι, φέρουσι δὲ κατ' ἀποστάσεις λεπτοὺς καὶ μικροὺς βλαιοτούς, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονται **ἔληκες**, δι' αὐτῶν δὲ τὰ κλήματα προσκολλῶνται εἰς τὰ πλησίον αὐτῶν ἀντικείμενα.

Τὰ κλήματα παράγουσιν ἄνθη μικρά, τὰ ὁποῖα ἔχουσι πέντε πράσινα φύλλα. Ἀπὸ τὸ ἄνθος σχηματίζεται τὸ τσαμπὶ τῆς σταφυλῆς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται **βότρυς** (σταφυλή). Ὁ βότρυς ἔχει πολλὰς ῥώγας. Ἡ ῥώγα ἀποτελεῖται ἐκ λεπτῆς μεμβράνης, ἣ ὁποῖα λέγεται φλοιός, ἐκ τοῦ καρποῦ, ὃ ὁποῖος εἶναι χυμάδης, καὶ ἐκ δύο ἢ καὶ πολλὰς τεσσάρων σπερμάτων (μικροσπυρίων). Τὸ σχῆμα τῶν ῥωγῶν εἶναι στογγύλον ἢ ἐπίμηκες, τὸ μέγεθος διάφορον, οὐδέποτε ὁμως πολὺ μέγαλον, τὸ δὲ χρῶμα λευκόν, μαῦρον (μέλαν), κοκκινωπὸν (κατέρυθρον), κίτρινωπὸν κλπ.

Ἡ ἄμπελος καλλιεργεῖται εἰς μέρη μᾶλλον θερμά. Εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα Ἑλλάδα, ἔχομεν πολλὰς ἀμπέλους καὶ ἐπομένως καὶ πολλὰς σταφυλάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας κατασκευάζομεν διαφόρους ποιότητος καὶ μεγάλας ποσότητος ἐκλεκτῶν οἴνων.

Ἐκτὸς δὲ τῆς οἰνοφόρου ἀμπέλου, ἀπὸ τὰς σταφυλάς τῆς ὁποίας κατασκευάζεται ὁ οἶνος ἐν Ἑλλάδι καλλιεργεῖται καὶ ἡ λεγομένη **κορινθιακὴ ἄμπελος**¹, τοὺς μικροὺς καρποὺς τῆς ὁποίας ξηραίνομεν καὶ ἀποστέλλομεν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἔχομεν ἐξ αὐτῶν μέγα καὶ λαμπρὸν εἰσόδημα.

Εἶναι δι' ἡμᾶς λοιπὸν ἡ ἄμπελος φυτὸν πολύτιμον, τὸ ὁποῖον εὐδοκιμεῖ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τὸν λαμπρὸν μας ἥλιον καὶ εἰς τὸ εὐφορον καὶ ἠφαιστειῶδες ἔδαφος τῆς πατρίδος μας.

Ἐκ τῶν ἀμπελώνων παράγονται πολλὰ εἶδη σταφυλῶν, τὰ γνωστότερα ἐξ αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι εἶναι ὁ **ροδίτης**, τὸ **ροζακί**, τὸ **μοσχάτον**, τὸ **αὐγουλάιον**, τὸ **σαββατιανόν**, τὸ **φιλέρι**, ὁ **κακοτρογγηθῆς** κλπ. Τὰς σταφυλάς ταύτας τρώγομεν καὶ κωπὰς καὶ θεωροῦμεν αὐτὰς μάλιστα ὡς τροφὴν ἀρίστην εὐχάριστον καὶ θρεπτικὴν.

(1) Οἱ καρποὶ τῆς κορινθιακῆς ἀμπέλου εἶναι δύο εἰδῶν ἢ **μαῦρον** λεγομένη σταφίς καὶ ἡ ξανθὴ **σουλτανίνα**, ἀμφοτέρω τὰ εἶδη καταναλίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς βρῶσιν καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν γλυκυσμάτων ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς χρωματισμὸν τῶν οἴνων.

Τὰ κλήματα καλλιεργοῦμεν καὶ εἰς τοὺς κήπους καὶ τὰς ἀλλὰς ὡς κοσμήματα αὐτῶν, σχηματίζοντες ἐξ αὐτῶν ὠραίας σκιάδας ἢ ὅπως συνήθως τὰς ὀνομάζομεν κληματαριάς, αἱ ὁποῖαι μᾶς προφυλάττουσιν ἀπὸ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας τοῦ καλοκαιρινοῦ ἡλίου. Αἱ κληματαριαὶ κáμνουν συνήθως μεγαλυτέρας σταφυλάς, αἱ ὁποῖαι ὀριμάζουσι βραδύτερον καὶ διατηροῦνται πολλάκις καὶ πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ χειμῶνος. Αἱ σταφυλαὶ τῶν ἀμπελώνων ὀριμάζουσι ταχύτερον.

Καὶ ἡ μὲν κορινθιακὴ σταφίς ὀριμάζει τὸν Ἰούλιον, ὅτε καὶ γίνεται ὁ τραγητὸς αἱ δὲ ἄλλαι σταφυλαὶ ὀριμάζουσι τὸν Αὐγούστον καὶ ἰδίως τὸν Σεπτέμβριον, ὅτε γίνεται καὶ ὁ τραγητὸς. Ὁ τραγητὸς εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν εὐχάριστος ἐργασία τῶν φιλοπόνων γεωργῶν, ἡ ὁποία κατατιᾷ ἀληθῆς πανήγυρις. Τὰς σταφυλάς τὰς ὁποίας συναΐζουσι καὶ θέτουσιν εἰς τὸν ληνὸν (πατητήρι) πιέζουσι κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ τοιουτοτρόπως ἐξάγουσι τὸν οἶνον, ὁ ὁποῖος ἔχει διάφορα χρώματα, ὅπως καὶ αἱ σταφυλαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας παράγεται.

Ὁ νέος οἶνος εἶναι γλυκύτατος, ἀλλὰ καὶ πολὺ θολός, ἀκριβῶς τότε πινόμενος εἶναι καὶ πολὺ βλαβερός, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁμοῦ γίνεται καθαρὸς καὶ χάνει τὴν γλυκύτητά του. Τότε δυνάμεθα νὰ πίνωμεν ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ καὶ μὲ ὀλιγώτερον κίνδυνον βλάβης. Ὁ παλαιότερος οἶνος θεωρεῖται πολὺ ὠφέλιμος καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἀναρρωνύοντας καὶ ἐν γένει εἰς τοὺς ἀδυνάτους.

Ἀπὸ τὸν οἶνον κατασκευάζομεν ὄξος, ἐξάγομεν οἰνόπνευμα (σπίρτον ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζομεν διάφορα οἰνοπνευματώδη ποτὰ (ἡδύποτα) κλπ. Ἐκ τῆς ῥητινώδους λάσπης (ὑποστάθμης) τοῦ οἴνου ἐξάγομεν νάφθην, πίσσαν κλπ.

Πῶς καλλιεργεῖται ἡ ἀμπελος.— Πρῶτος ὁ Νῶε κατὰ τὴν παλαιάν Γραφήν ἐφσῶρε τὴν καλλιεργίαν τῆς ἀμπέλου. Τὴν ἀμπέλον φυτεύουσι κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος κατὰ τὸ σύστημα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν καταβολάδων⁽¹⁾. Κατὰ Φεβρουάριον κλαδεύουσι

(1) Πλησίον ἐνὸς κλήματος ἀνοίγομεν λάκκον. Ἐντὸς αὐτοῦ κατακλίνομεν ἓνα κλάδον τοῦ κλήματος, χωρὶς νὰ τὸν ἀποκόψωμεν καὶ θάπτομεν αὐτὸν διὰ τοῦ χώματος ἀφίνοντες τὸ ἀντίθετον ἄκρον ὑπὲρ τὴν γῆν.

Μετὰ ἐν ἔτος ἀποκόπτωμεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κλήματος καὶ τοιουτοτρόπως ἔχομεν νέον κλήμα. Τὸ τοιοῦτον κλήμα λέγομεν ὅτι παρήχθη ἐκ καταβολάδος.

ταύτην και κατά Μάιον θειαφίζουσιν αὐτήν ἀπαξ και ἐνίοτε και δις, ἵνα προφυλάττωσι ταύτην ἐκ τῶν διαφόρων νόσων.

Αἱ ἀμπελοι συχνάκις προσβάλλονται ὑπὸ διαφόρων νόσων, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ φοβερωτέρα εἶναι ἡ τῆς **φυλλοξήρας**. Προφυλλάσσονται ἐκ τούτων διὰ θραντισμοῦ ἐκ θειϊκοῦ χαλκοῦ.

Ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων ἀπαντᾷ τις ἐλαιόδενδρον και συκέας πολὺ συνήθως.

Αἱ αἴγες, τὰ πρόβατα, οἱ ὄνοι εἰσβάλλοντα εἰς αὐτήν τὴν καταστρέφουσιν ἀνηλεῶς. Κατὰ τὴν ὥριμανσιν τῶν σταφυλῶν, οἱ μικροὶ ἀκανθόχοιροι (σκαντζόχοιροι) εἰσέρχονται λάθρα και ἀφανίζουσι τὰς σταφυλὰς ἀποκομίζοντες τόσας ῥώγας ὅσαι και αἱ βελόναι τῶν ἀκανθῶν των, οἱ κύνες και ἐκ τῶν πτηνῶν τὰ σμήνη τῶν ὀκνηρῶν στρουθίων και τινων ἄλλων ἀφαιροῦσι ῥώγας και ἀπογυμνώνουσι τὰς σταφυλὰς, διὰ τοῦτο οἱ ἀμπελουργοὶ λαμβάνουσι πολλὰ προφυλακτικὰ μέτρα ἔναντίον των.

Καύσιμοι και φωτιστικαὶ ὕλαι.

Τὰ ξύλα και ὁ ἀνθραξ, τὰ ὁποῖα χρησιμεύουσι πρὸς θέρμανσιν εἶναι καύσιμοι ὕλαι. Τὰ ξύλα κόπτει ὁ **ξυλοκόπος** (ὕλοτόμος) εἰς τὰ δάση και τὰ φέρει και τὰ πωλεῖ εἰς τὴν πόλιν.

Ὁ **ἀνθραξ** ἢ **ξυλάνθραξ** κατασκευάζεται ἐκ τῶν δένδρων τῶν δασῶν. Ὁ ἀνθρακεύς κόπτει κορμούς δένδρων, σχηματίζει σωρὸν ἐξ αὐτῶν ἐντὸς λάκκου και τοὺς σκεπάζει μὲ χῶμα. Ἐπειτα βάλλει πῖρ. Εἰς τὸ μέσον τοῦ σωροῦ κατασκευάζουσι μίαν ὀπήν (τρούπαν), ἵνα ἀπ' αὐτὴν ἐξέρχεται ὁ καπνός. Ἡ ὀπή αὕτη ὁμοιάζει μὲ καπνοδόχον. Τὰ ξύλα τότε κατ' ὀλίγον γίνονται ἀνθρακες. Οἱ καλλίτεροι ἀνθρακες εἶνε ὅσοι γίνονται ἀπὸ ἄγρια σκληρὰ δένδρα. Οὗτοι δὲν καίονται εὐκόλως.

Ὁ **γαιάνθραξ** χρησιμεύει πρὸς θέρμανσιν, εἶνε εὐθηνότερος ἀπὸ τὸν ξυλάνθρακα και θερμαίνει περισσότερον. Εὐρίσκειται βαθῶς ἐντὸς τῆς γῆς. Οἱ ἀνθρώποι ἀνοίγουσι μεγάλην και βαθεῖαν ὀπήν, ὅπως ὅταν κατασκευάζωσι φρέαρ, και καταβαίνωσιν εἰς αὐτὴν διὰ σχοινίων. Κρατοῦσιν οὗτοι εἰς τὰς χεῖράς των φανοὺς και σκαπάνην. Διὰ τῆς σκαπάνης ἐκβάλλουσι τοὺς ἀνθρακας και τοὺς ἀναβιβάζουσιν ἐντὸς κοφινίων. Μεταχειρίζονται τοὺς ἀνθρακας πρὸς θέρμανσιν τοῦ ὕδατος.

καὶ παραγωγὴν τοῦ ἀτμοῦ, ὅστις κινεῖ μὲ μεγάλην δύναμιν καὶ ταχύτητα τὰς διαφόρους μηχανὰς τῶν σιδηροδρόμων, ἀτμοπλοίων. Διὰ τῆς πυρᾶς τῶν ἀνθράκων κοκκινίζουσι τὸν σίδηρον καὶ ἐργάζονται αὐτόν. Ὄταν ὁ γαιάνθραξ καίηται, ἐξέρχεται ἀέριον, τὸ ὁποῖον ἀνάπτει καὶ σχηματίζει φλόγα. Τὸ ἀέριον τοῦτο ὀνομάζεται *ἀεριοφῶς* καὶ τὸ μεταχειρίζομεθα πρὸς φωτισμόν. Προπαρασκευάζουσιν αὐτὸ ἐντὸς τῶν μεγάλων κλιβάνων (φούρνων) τῶν μηχανουργείων τοῦ ἀεριοφῶτος.

Τὸ *κόκ* εἶνε ἐπίσης καλὴ καύσιμος ὕλη· σχηματίζεται ἐκ τοῦ γαιάνθρακος, ἀφοῦ ἐκβάλωμεν ἐπ' αὐτοῦ τὸ φωτιστικὸν ἀέριον. Πρὸς φωτισμόν χρησιμεύει καὶ τὸ *πετρέλαιον*. Ἐχει δὲ τοῦτο χρῶμα κτρινόφαιον, ὁσμὴν βρωτεῖαν καὶ δίδει φῶς καθαρὸν καὶ λευκόν.

Πρὸς φωτισμόν μεταχειρίζομεθα καὶ τὸ *έλαιον*, τὸ ὁποῖον ἐξάγομεν ἀπὸ τὰς ἐλαίας. Τὸ ἔλαιον χρησιμεύει καὶ πρὸς ἄρτυμα τῶν φαγητῶν καὶ διὰ τὰς μηχανὰς, ἵνα κινῶνται εὐκόλως καὶ μὴ σκωριάζωσι καὶ καταστρέφονται.

Πῶς φωτιζόμεθα.

Τὴν νύκτα φωτιζόμεθα μὲ τὸ φῶς τῆς λάμπας· ἐντὸς τῆς λάμπας θέτομεν *πετρέλαιον*, τὸ πετρέλαιον εἶνε ὑγρὸν, τὸ ὁποῖον ἀναβλύζει ἀπὸ τὴν γῆν· τὸ πετρέλαιον τὸ φέρομεν ἀπὸ ξένους τόπους¹· εἰς τὴν λάμπαν εἶνε καὶ ἡ *θρυαλλίς* (τὸ φυτίλι). Ὑπάρχουν καὶ λυχνίαι μὲ ἔλαιον (λυχνάρι). Φωτιζόμεθα καὶ μὲ τὰ *κηρία*· τὰ κηρία κατασκευάζονται ἀπὸ τὸν κηρὸν· τὸν κηρὸν κατασκευάζει ἡ *μέλισσα*. Ὑπάρχουσι καὶ τὰ *στεατοκήρια* (σπερματοσέτα), τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται ἀπὸ λίπη ἰχθύων ἢ ζῶων. Ἡ ἀσετυλίη κλπ.

Ἀνώτερον φῶς εἶνε καὶ τὸ *ἀεριοφῶς*· τὸ ἀεριοφῶς ἐξάγεται ὡς εἴπομεν διὰ τῆς πολλῆς πίεσεως ἀπὸ τοὺς γαιάνθρακας (πετροκάρβουνα)· εἶνε ἀέριον, τὸ ὁποῖον διοχετεύουσι διὰ σωλήνων, ὅπως τὸ ὕδωρ. Πελοῦ ὅμως ἰσχυρότερον καὶ λαμπρότερον εἶνε τὸ *ἠλεκτρικόν*.

Τὸ φῶς ἀνάπτομεν μὲ *πυρεῖτα* (σπίρτα). Τὰ πυρεῖτα εἶνε ξυλάρια,

1. Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, ἀπὸ τὴν πλησίον τῆς Κασπίης θαλάσσης κειμένην χώραν (*Βακού*) καὶ τοῦ ὁποίου γίνεται ἐξαγωγή ἀπὸ τὸν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου λιμένα τοῦ *Βατοῦμ* καὶ ἀπὸ τὴν Ῥουμανίαν. Τὸ καλύτερον εἶνε τὸ ἐρχόμενον ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα ἔχουσι φώσφορον ἢ θεῖον (θειάφι). Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐγνώριζον τὰ πυρεῖα· ἤναπτον τὸ φῶς μὲ πολλὴν δυσκολίαν.

Τὸ θεῖον ἐξάγει πολὺ φῶς ὡς καὶ ἡ *πίσσα*. Ὑπάρχουσι καὶ ξύλα τῶν δένδρων, τὰ ὁποῖα ἔχουσι πολὺ ἔλαιον, ὡς τὸ τῆς *πεύκης*, *δάδες*, *δαδία*· μὲ αὐτὰ ἐφωτίζοντο καὶ οἱ ἀρχαῖοι.

Τὸ φῶς δύναται νὰ εἶνε *ισχυρὸν ἢ ἀσθενές*· *ἀμυδρὸν ἢ ζωηρὸν*, *ποικίλλον χρωματιστόν*.

Ὁ κατασκευάζων λύχνους λέγεται *λυχνοποιός* ἢ *φανοποιός*· τὸ ἐργαστήριον λέγεται *φανοποιεῖον*.

Ἀποστήθισον·

Λύχνος, λυχνία, λυχνοποιός, λυχνόποιεῖον· κηρός, κηροποιός, κηροποιεῖον, φῶς, φῶτα.

Ῥῆμα. — Φωτίζομαι, -εσαι· -εσαι· -όμεθα, -εσθε, -ονται.

Περὶ τῆς διοικήσεως τῆς κοινότητος.

Εἰς πᾶσαν κοινωνίαν, μικρὰν ἢ μεγάλην, ὑπάρχει κατ' ἀνάγκην μία διοίκησις καὶ εἰς διοικητὴς φροντίζοντες περὶ τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν πολιτῶν (τῶν μελῶν τῆς κοινότητος).

Ὁ δήμαρχος ἢ ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος, εἶναι ἐν τῇ κοινότητι ὁ διοικητής, ὁ κύριος ἐπιφορτισμένος τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως. Βοηθεῖται κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του ὑπὸ τῶν παρέδρων καὶ τῶν δημοτικῶν συμβούλων.

Ὑπὸ θερησκευτικὴν ἔποψιν ἡ κοινότης ἔχει μίαν, ἢ καὶ περισσοτέρας ἐνίοτε, ἐφημερίας, ἥτις κυβερνᾶται ὑφ' ἐνὸς ἐφημερίου ἱερέως καὶ ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς ἐπισκοπῆς, ἥτις πάλιν κυβερνᾶται ὑφ' ἐνὸς ἐπισκόπου.

Γύμνασμα. — 1) Ποῖος εἶναι ὁ πληθυσμὸς τῆς κοινότητος ; 2) Ποῖα εἶναι ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς εἰς στρέμματα ; 3) Ποῖαι εἶναι αἱ διαίρεσεις τῆς εἰς τμήματα συνοικίας, χωρία ; 4) Ποῖοι εἶναι οἱ πολιτικοὶ διοικηταί ; Ὑπὸ τίνων διαρτίσθησαν ; 6) Ἐκ πόσων μελῶν ἀποτελεῖται τὸ δημοτικὸν συμβούλιον ; 7) Ποῖους ὄρους ὀφείλει τις νὰ ἐκτελέσῃ διὰ νὰ εἶναι *ἐκλέκτωρ* (δηλαδὴ νὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ, νὰ ἔχῃ δικαίωμα ψήφου) ; 8) Πῶς καὶ εἰς ποῖα ἰδρύματα παρέχεται ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ; 9) Πόσας ἐνορίας ἔχομεν καὶ ὑπὸ τίνων διευθύνονται ; 10) Ποῖας ἐπισκοπῆς ἀποτελεῖ μέρος ἡ ἐνορία μας ἢ εἰς ποῖαν ἐπισκοπὴν ὑπάγεται ἡ ἐνορία μας ;

Δῆμος ἢ κοινότης. Ἐπαρχία.

Ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις μαθήμασι μία κοινωνία πολιτική ἀποτελουμένη ὑφ' ἑνὸς μικροῦ ἢ μεγάλου ἀριθμοῦ οἰκογενειῶν ἀπαρτίζει μίαν κοινότητα διοικουμένην ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῆς καὶ τοῦ ἀρμοδίου (κοινοτικοῦ) συμβουλίου.

Τὰς διαφορὰς ἀγροτικῆς κοινότητος συγκροτοῦσι κῶμαι, κωμοπόλεις, αἵτινες πολλάκις περιλαμβάνουσι πολλὰ τμήματα καὶ χωρία.

Τὰς ἀστικὰς ἢ πολιτικὰς κοινότητας ἀποτελοῦσιν αἱ πόλεις, αἵτινες εἶναι διηρημένα εἰς συνοικίας καὶ πολλάκις περιλαμβάνουσι καὶ **προάστεια**.

Ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας αἱ μεγαλύτεραι πόλεις, πολλάκις δὲ καὶ χωρία τινὰ περιλαμβανόμενα ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς πόλεως, ἀπαρτίζουν δῆμον.

Τὸν δῆμον διευθύνει ὁ **δήμαρχος** μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἀναπληροῦται δὲ κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ὑπὸ τῶν παρέδρων.

Ἄπαντες οὗτοι καὶ ὁ δήμαρχος καὶ τὸ **δημοτικὸν συμβούλιον** καὶ οἱ **παρέδροι** ἐκλέγονται ἀνὰ τετραετίαν ὑπὸ τῶν ἐκλογέων τῆς περιφερείας τοῦ δήμου.

Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ διὰ τὸ **διοικητικὸν συμβούλιον** τῆς κοινότητος, τοῦ **προέδρου** ἐκλεγομένου ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου.

Πολλοὶ δῆμοι καὶ κοινότητες ἐνούμενοι ἀποτελοῦσι μίαν ἐπαρχίαν ἢ ὑποδιοίκησιν. Ὁ **ἐπαρχος** ἢ **ὑποδιοικητής** ἐδρεύει εἰς τὴν μεγαλυτέραν συνήθως πόλιν τῆς περιφερείας του, ἐνθα εὐρίσκεται ἐν δικαστήριον μὲ ἕνα εἰρηνοδίκην, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνώτερον δικαστήριον (**πρωτοδικεῖον**). Ἀπλῆ ἀστυνομία συνήθως μὲ μίαν ἐνωμοτίαν χωροφυλακῆς, ἣτις εἶναι ἐπεφορτισμένη νὰ διατηρῇ τὴν δημοσίαν τάξιν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὅλης ἐπαρχίας.

Γύμνασμα.—1) Ποίας ἐπαρχίας ἢ ὑποδιοικήσεως ἀποτελεῖ μέρος ἡ κοινότης μας ; καὶ ποία εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας μας ; 2) Ποῖαι εἶναι αἱ κοινότητες καὶ οἱ δῆμοι, οἵτινες συγκροτοῦσι τὴν ὑποδιοίκησιν ἡ τὴν ἐπαρχίαν μας ; 3) Ποῖα εἶναι τὰ ὄρια τῆς (σύνορα) ;

Ὁ Νομός, ἡ Χώρα.

Πολλαὶ ἐπαρχίαι ἢ καὶ εἰς μερικὰς περιφερείας μία ἢ δύο ἐπαρχίαι.

χίαι ἐνούμεναι ἀποτελοῦσι μίαν μεγάλην περιφέρειαν ἣτις ὀνομάζεται **νομός**, οὗτος κυβερνᾶται ὑφ' ἑνὸς **νομάρχου**, ὁ ὁποῖος ἀγρυπνεῖ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως· (ἀλλαχοῦ ὁ νομάρχης βοηθεῖται εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ ὑφ' ἑνὸς **νομαρχιακοῦ συμβουλίου**).

Ἡ παλαιὰ καὶ νέα **Ἑλλάς** διαιρεῖται σήμερον εἰς 32 μεγάλας διοικητικὰς περιφερείας, αἵτινες ὀνομάζονται **νομοί**. Οἱ 16 ἀνήκουσιν εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ οἱ ἄλλοι 16 εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα.

Γύνασμα.— 1) Τίνος νομοῦ ἡ ἐπαρχία ἢ ὑποδιοίκησις μας ἀποτελεῖ μέρος καὶ ποῖα εἶναι αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι τοῦ νομοῦ τούτου ; 2) Ποῖα εἶναι τὰ ὄρια (σύνορα) τοῦ νομοῦ μας ; 3) Πῶς ὀνομάζουεν τὸν κυβερνήτην τοῦ νομοῦ ; 4) Εἰς ποῖαν στρατιωτικὴν διαίρεσιν ἀνήκει ὁ νομός ; (μεραρχίαν, στρατιωτικὸν σῶμα). 5) Ἐκ τίνος μητροπόλεως, ἀρχιεπισκοπῆς ἢ ἐπισκοπῆς ἐξαρτᾶται ὁ νομός οὗτος ; Ἐκ πόσων νομῶν ἀποτελεῖται ἡ ἀγαπητὴ ἡμῶν πατρίς ; Ποῖα εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Γενικοὶ ὀρισμοί.

Αἱ προηγούμενοι ἀσκήσεις τῆς πατριδογνωσίας κατέστησαν ἡμᾶς ἱκανοὺς νὰ παρατηρῶμεν ἀριθμὸν τινα γεωγραφικῶν σχημάτων καὶ ἀνωμαλιῶν τῆς ξηρᾶς. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις καὶ τόσαι ἄλλαι ἀνωμαλῖαι καὶ φυσικὰ σχήματα, διὰ τὰ ὅποια ἡ τοπικὴ γεωγραφία ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς ἰδέαν τινα καὶ τοιαῦται εἶναι π.χ. ἡ ἀκριβῆς ἀντίληψις τῶν ὄρεων, τῶν ἠφαιστειῶν, τῶν θαλασσῶν, τῶν μεγάλων νήσων κτλ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διατρέξῃ τις δλόκληρον τὴν γῆν διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰς καλλονὰς τῆς δημιουργίας, διὰ τοῦτο τὴν τοιαύτην ἔλλειψιν ἀναπληροῦμεν ὅπως δήποτε μεταχειριζόμενοι γεωγραφικοὺς χάρτας, οἷτινες παριστῶσιν δλόκληρον τὴν γῆν εἴτε μέρος αὐτῆς. Ἐκάστη χώρα, ἕκαστος τόπος ἀπεικονίζεται (ζωγραφίζεται) ἐν τῷ γεωγραφικῷ χάρτη διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χαρακτηριστικῶν, ὅποια εἶναι λ.χ. τὸ γενικὸν αὐτοῦ σχῆμα, ἡ περιφέρεια ἢ ἡ περίμετρος αὐτοῦ, τὰ ὄρη οἱ ποταμοὶ του κτλ.

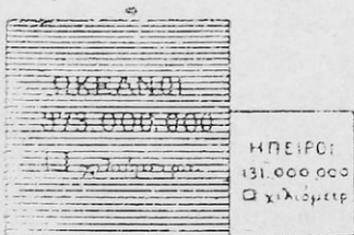
Τὰ πράγματα τὰ ὅποια ἐμάθομεν καὶ κατενοήσαμεν ἐν τῇ πατριδογνωσίᾳ θὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς, ὅπως σχηματίσωμεν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἰδέαν τινα ἀκριβῆ ἐκείνων τῶν γεωγραφικῶν ἀντικειμένων

τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ νὰ σπουδάσωμεν ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ὄρων καὶ τῶν γεωγραφικῶν ἐκφράσεων θὰ καταστήσωσιν ἡμᾶς ἱκανοὺς τοῦ λοιποῦ νὰ μανθάνωμεν καὶ νὰ συγκρατῶμεν πάντα ταῦτα ἐν τῇ μνήμῃ μας.

Ἔγνασμα.—**Τί εἶναι ἡ γεωγραφία :** Ἡ γεωγραφία περιγράφει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. 2) **Εἰς τί διαιρεῖται ἡ γενικὴ γεωγραφία :** Ἡ γενικὴ γεωγραφία διαιρεῖται εἰς φυσικὴν καὶ πολιτικὴν. 3) **Τί εἶναι ἡ φυσικὴ γεωγραφία :** Ἡ φυσικὴ γεωγραφία περιγράφει πάντα τὰ σχήματα καὶ πάσας τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους. 4) **Τί ὀνομάζομεν πολιτικὴν γεωγραφίαν :** Πολιτικὴν γεωγραφίαν ὀνομάζομεν τὴν περιγραφὴν τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν τῆς ὑδρογείου σφαίρας. 5) **Τί νομίζετε πὼς ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι ὁμοιόμορφος :** Ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς δὲν εἶναι ὁμοιόμορφος· τοῦναντίον παρουσιάζει μέγαν ἀριθμὸν γεωγραφικῶν ἀνωμαλιῶν ὡς εἶναι λ.χ. οἱ ὀκεανοί, αἱ θάλασσαι, αἱ ἥπειροι, τὰ ὄρη, οἱ ποταμοὶ κ.λ.π.

Ἡ θάλασσα καὶ τὰ μέρη αὐτῆς.

Ἐὰν παρατηρήσωμεν μίαν ὑδρογείον σφαῖραν ἢ ἓνα γεωγραφικὸν χάρτην παριστῶντα τὰ δύο ἡμισφαίρια, τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικόν, θέλομεν ἴδει διὲς ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς σφαίρας κατέχεται πολὺ περισσότερον ὑπὸ τῶν ὑδάτων παρὰ ὑπὸ τῆς ξηρᾶς (στερεᾶς).

Ἡ θάλασσα ἢ ὁ ὀκεανὸς εἶνε μία ἀχανὴς ἐπιφάνεια χρήσιμος εἰς τὸ νὰ παράγῃ **ὑδροατμούς**, ἐκ τῶν ὁπεῖων σχηματίζονται τὰ νέφη. Τὸ βάθος τῶν θαλασσῶν εἶνε εἰς πολλὰ μέρη μέγιστον (σημαντικώτατον) ὑπερβαίνει εἰς τινα μέρη τοῦ βυθοῦ καὶ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν μεγαλύτερων ὄρεων τῆς γῆς.

Τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν κινοῦνται (ταλαντίζονται) ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν πνεόντων ἀνέμων, ὑψοῦσι κύματα, ἅτινα ἄλλοτε ὀγκούμενα καὶ ἄλλοτε ἐλαττούμενα θραύονται ἐπὶ τῶν ἀκτῶν σχηματίζοντα ἐπὶ τῆς ἄμμου ἢ τῶν βράχων λευκοὺς ἀφρούς. Τὰ ὕδατα τῶν θαλασσῶν εἶναι ἀλμυρὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξάγομεν τὸ μαγειρικὸν ἅλας.

Ἡ θάλασσα διατρέφει ἀναρίθμητον ποσότητα ἰχθύων ὠφελίμων καὶ ὡς καλὴ τροφή χρησιμεύοντων εἰς τὸν ἄνθρωπον, περισσότερον δὲ

τῶν 100,000 ἱστιοφόρων πλοίων καὶ ἀτμοπλοίων διασχίζουν αὐτὴν μεταφέροντα ταξιδιώτας καὶ ἐμπορεύματα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους τοῦ κόσμου εἰς τὸ ἄλλο.

Αἱ ἀκταὶ καὶ ἐν γένει τὰ παράλια τῶν θαλασσῶν εἶναι ἄλλοῦ μὲν περισσότερον ἄλλοῦ δὲ ὀλιγότερον κανονικαί. Μέρη τινὰ τῆς θαλάσσης εἰσχωροῦσιν ἐντὸς τῆς ξηρᾶς καὶ σχηματίζουν οὕτως, ἄλλοῦ μὲν **κόλπους** μεγάλους, ἄλλοῦ δὲ μικροὺς, **ὄρμους**, **λιμένας φυσικούς**, **τενάγη**, **λιμνοθαλάσσας** (λιμένας μὲ ἀίμυρον ὕδωρ), **πορθμούς κλπ.**

Ἐὰν πλησίον τῆς θαλάσσης ὑπάρχη πόλις τις, τότε οἱ κάτοικοι ἢ ὁ δῆμος περιορίζουσι τὰ ὕδατα καὶ κτίζουν δυνατοὺς τοίχους καὶ ἐπ' αὐτῶν θέτουσι μάρμαρα ἢ ὀγκώδεις λίθους. Τοῦτο λέγεται **προκυμαία**.

Γύνασμα 1) Τί εἶναι ὠκεανός ; Ὁκεανός εἶναι μέρος ἀχανοῦς ἐκτάσεως αἰμυροῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον καλύπτει τὰ 3/4 τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. 2) **Τί εἶναι θάλασσα ;** Ἐν μέρος τοῦ ὠκεανοῦ, ὡς εἶναι λ.χ. ἡ Μεσόγειος θάλασσα, ἣτις κεῖται πρὸς Ν. τῆς Εὐρώπης. Ἡ θάλασσα τῆς Μάγνης μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. 3) **Τί εἶναι κόλπος ;** Μέρος θαλάσσης, τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ βαθῶς εἰς τὴν ξηράν, π.χ. ὁ Σαρωνικός κόλπος, κείμενος πρὸς Ν. τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰσχωρῶν μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὁ Κορινθιακὸς κόλπος χωρίζων τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ὁ Θεσσαλικὸς κόλπος μεταξὺ Θεσσαλίας, δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Χαλκιδικῆς χερσονήσου. 4) **Τί εἶναι ὄρμος ;** Ὁρμος εἶναι ἐν μικρὸν μέρος τῆς θαλάσσης προφυλαγμένον πολὺ ἢ ὀλίγον ἐκ τῶν ἀνέμων καὶ ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὰ πλοῖα δύναται νὰ ἀγκυροβολοῦν (νὰ κρατοῦνται ἐπὶ τὰς ἀγκύρας τῶν ἰδίας τὸ θέρος ὡς εἶναι τὸ Φάληρον, τὸ Φορικὸν ΒΑ. τοῦ Λαυρείου κλπ. 5) **Τί λέγεται λιμὴν ;** Λιμὴν λέγεται ὁ ὄρμος ἐκεῖνος ὅστις, εἴτε εἶναι φυσικὸς εἴτε ἐγένετο κατάλληλος διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων, δέχεται καὶ προφυλάττει τὰ πλοῖα ἀπὸ τῶν ἀνέμων καὶ τῆς θαλασσοταραχῆς ὡς εἶναι ὁ Πειραιεὺς, ὁ Βόλος, ἡ Θεσσαλονίκη. 6) **Τί καλοῦμεν πορθμόν ;** Πορθμὸς ὀνομάζεται στενὸν μέρος θαλάσσης, τὸ ὁποῖον χωρίζει δύο ξηρὰς καὶ ἐνώνει δύο θαλάσσας· ὡς ὁ πορθμὸς τοῦ Εὐρῆπου, τοῦ Ῥίου καὶ Ἀντιρρίου, ὁ Ἀμβρακικὸς πορθμὸς μεταξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου (Πούντα) καὶ τῆς πόλεως τῆς Προβέξης. Τίνας ἄλλας ὀνομασίας δίδουσιν ἐνίοτε εἰς στενὰ μέρη θαλάσσης ; Ἄλλοτε ὀνομάζουσι τὸ στενὸν μέρος τῆς θαλάσσης

Ἡ ἀγκυρα.

δίοδον ἢ δόμα καὶ ὅταν ἡ δίοδος κατασκευάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων λέγεται **διώρυξ**. Τὴ λέγεται **διώρυξ** ; Διώρυξ ὀνομάζεται ἡ τεχνικὴ ἀδλαξ, ἡ ὁποία ἐνώνει δύο θαλάσσας ἢ θάλασσαν μὲ ποταμὸν ἢ δύο ποταμούς· ὡς εἶναι ἡ διώρυξ τῆς Κορινθοῦ διὰ τῆς ὁποίας ἐνοῦται ὁ Σαρωνικὸς κόλπος μετὰ τοῦ Κορινθιακοῦ, ἡ διώρυξ τοῦ Σουέξ, διὰ τῆς ὁποίας συγκοινωνεῖ ἡ Μεσόγειος θάλασσα μετὰ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης.

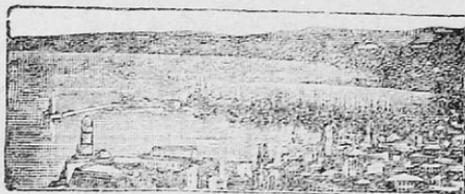

Κόλπος, λιμὴν. ὄρμος

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Κόλπος ὀνομάζεται μέρος θαλάσσης, τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὴν ξηράν. Ὁ μικρὸς καὶ μὴ ἀσφαλῆς κόλπος ὀνομάζεται **ὄρμος**.

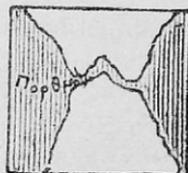

Λιμὴν.

Ὁ ὄρμος ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων κατέστη κατάλληλος, ὅπως δέχεται καὶ προφυλάττει τὰ πλοῖα, ὀνομάζεται **λιμὴν**.

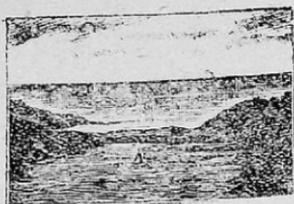

Πορθμός.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Πορθμός ὀνομάζεται στενὸν μέρος θαλάσσης, τὸ ὁποῖον χωρίζει δύο ξηρὰς καὶ ἐνώνει δύο θαλάσσας· ὡς ὁ πορθμὸς **Ῥίου** καὶ **Ἀντιρρόιου**, ὁ πορθμὸς τοῦ **Εὐρῆπου**.

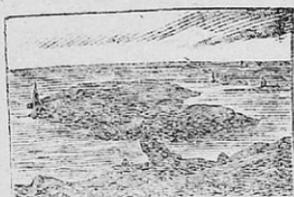

Ἴσθμος.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἴσθμος ὀνομάζεται στενὸν μέρος Ἠερᾶς, τὸ ὁποῖον χωρίζει δύο θαλάσσας καὶ ἐνώνει δύο Ἠερᾶς.

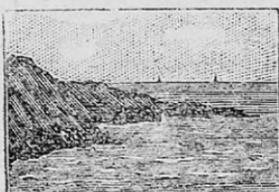

Χερσόνησος.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Χερσόνησος ὀνομάζεται ἡ Ἠερὰ, ἡ ὁποία ἀπὸ ἓν μόνον μέρος συνέχεται μὲ τὴν ἡπειρον καὶ ὁμοιάζει πρὸς νῆσον.

Ἀκρωτήριο.

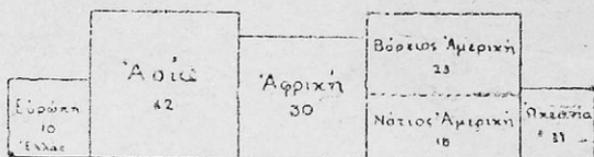
Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἀκρωτήριο ὀνομάζεται ἄκρα γῆς, ἡ ὁποία ἐξέρχεται πολὺ πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἡ Ἠερὰ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς.

Ἡ Ἠερὰ ἢ καλύτερον τὰ στερεὰ μέρη τῆς ὑδροσφαιρᾶς δὲν ἀποτελοῦσιν ἓν συνεχὲς ὅλον, καθ' ὅσον εἶναι διηρημένα εἰς πλῆθος μικρῶν καὶ μεγάλων τεμαχίων, ἅτινα χωρίζονται διὰ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης. Ἐὰν πέντε μεγαλύτερα τεμάχια τῆς Ἠερᾶς ὀνομάζονται **ἡπειροί**. Ἐκάστη δὲ ἡπειρος περιλαμβάνει διάφορα εἶδη σχημάτων. Καθ' ὅσον μέρη τινὰ τῆς Ἠερᾶς ταύτης προχωροῦσι βαθέως εἰς τὴν

θάλασσαν σχηματίζοντα **ἀκρωτήρια** καὶ **χερσονήσους** ἐνουμένους δι' **ἰσθμῶν**.

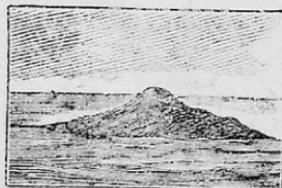
Σχετικὰ μεγέθη τῶν πέντε ἡπείρων.
(τὰ τετραγωνικὰ χιλιόμετρα εἰς ἑκατομμύρια).

Μέρη δέ τινα κατὰ πολὺ μικρότερα τῶν ἡπείρων, σχηματίζουσι νήσους, αἵτινες εἶναι ἢ ἀπεμεμονωμένοι ἢ πολλοὶ μαζὶ ἀποτελοῦσαι συστάδα νήσων (ἀρχιπέλαγος).

Παράλια, ἀκτὴ, δρόμοι, ὑψόμετρα κ.λπ.

Αἱ παραλῖαι ἢ αἱ ὄχθαι τῆς θαλάσσης, ἀλλοῦ μὲν εἶναι χθαμαλαὶ καὶ ἀμμώδεις, σχηματίζουσαι λόφους ἀμμώδεις (θίνες) καὶ ἄλλοῦ ὑψηλαὶ βραχώδεις καὶ πολλάκις ἀπότομοι (ἀκταί).

Νῆσος.

Ἐπὶ τοῦ χάρακος.

Νῆσος λέγεται ξηρὰ ἢ ὁποία περιβρέχεται πανταχόθεν ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἄρχιπέλαγος.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Πολλοὶ νῆσοι μαζί ἀποτελοῦσιν ἀρχιπέλαγος.

Τὸ ὄρος. — Ὀρεογραφία.

(Ὀροπέδια, κοιλάδες, πεδιάδες, ἔρημοι, ἠφαίστεια κλπ.).

Εἶπομεν ἤδη ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς δὲν εἶναι ὁμοίμορφος, πολλὰ μέρη αὐτῆς ἐξέχουσιν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὡς εἶναι οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄρη, πολλὰ δὲ μέρη πάλιν τῆς γῆς εἶναι κοίλα, ὡς εἶναι αἱ κοιλάδες, τὰ βαθύπεδα κλπ.

Εἰς τόπον ὁμαλὸν εἰς λόφος ὕψους 100 μέτρων θεωρεῖται ὡς ση-
μαντικὸν ὕψωμα, ἐνῶ εἰς μέρη ὄρεινὰ ὡς ἐν Ἑλβετία τοιοῦτον ὕψωμα
θὰ παρήχθετο ἀπαράτηρητον.

Τὰ ὑψηλὰ ὄρη, ὡς εἶναι αἱ Ἄλπεις, σχηματίζουσιν ὄροστοιχίας
καὶ ἐνιαχοῦ δασώδεις τόπους, τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις εἶναι πολλάκις
μεγαλύτερα πολλῶν ἐπαρχιῶν, τὸ δὲ ὕψος αὐτῶν εἶναι πεντηκοντάκις
ὑψηλότερον τῶν ὑψηλοτέρων κωδωνοστασιῶν. Χρειαίεται δὲ νὰ ἀνα-
βαίη τις ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφήν.

Δυσκολώτατα δύναται τις νὰ διέλθῃ διὰ μέσου ὁδῶν ἢ καὶ μονο-
πατιῶν αἵτινες γέμουσι φαράγγων καὶ διὰ στενωπῶν διόδων, αἱ
ὁποῖαι διήκουσιν μέχρι τῶν αὐχένων (πλαγιῶν) τῶν ὄρεων, ἅτινα
εἶναι τὰ χαμηλότερα μέρη τῶν κορυφῶν.

Τὰ ἀνώτατα μέρη τῶν ὄρεων εἶναι αἱ κορυφαί, αἵτινες εἶναι
κεκαλυμμέναι συνήθως διὰ πάγων καὶ διὰ μεγάλων σωρῶν χιόνων,
ἐκ τῆς τήξεως τῶν ὁποίων κατὰ τὸ θέρος σχηματίζονται αἱ πηγαὶ
τῶν ποταμῶν.

Οἱ δασώδεις τόποι διαχωρίζονται διὰ σειρᾶς ὄρεων, διαχωριζομέ-
νων ὡσαύτως διὰ βαθέων ῥηγμάτων, ἅτινα σχηματίζουσι μικρὰς κοι-
λάδας καὶ φαράγγας εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων συναθροίζονται τὰ
ῥέοντα ὕδατα.

Αἱ πλευραὶ τῶν ὄρεων εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὀμαλαὶ (λεῖαι) καὶ κατωφερεῖς· κατὰ δὲ τὰς κλιτῆς τῶν ὄς ἐπὶ τὸ πλείστον τραχεῖαι καὶ ἀπόκρημνοι.

Τὰ ἄκρα τῶν ὄρεων (αἱ ἀκρόρειαι) εἶναι ἀλλαχοῦ μὲν δασώδη ἢ κεκαλυμμένα διὰ χλόης, ἐπὶ τῶν ὀποιων ὀδηγοῦσι τὰς ἀγέλας καὶ τὰ ποιμνια, ἀλλαχοῦ δὲ βραχώδη, ἀπορρῶγα καὶ χιονοσκεπῆ.

Ὅροπέδιον

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ὅροπέδιον ὀνομάζεται ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρους εὐρισκομένη πεδιάς. Δίοδος δὲ τὸ μεταξὺ δύο ὄρεων στενόν.

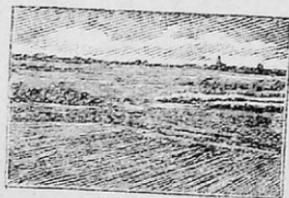

Ἡφαίστειον

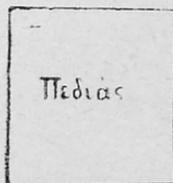

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἡφαίστειον ὀνομάζεται τὸ ὄρος, τὸ ὄποιον διὰ μιᾶς ἢ διὰ πολλῶν ὀπῶν, ὀνομαζομένων **κρατήρων**, ἐκπέμπει κατὰ καιροὺς καπνόν, φλόγας, τέφραν καὶ ἓν εἶδος τετηγμένης ὑλης, ἢ ὀποία ὀνομάζεται **λάβα**.

Πεδιάς.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Πεδιάς ὀνομάζεται μεγάλη ἔκτασις ξηρᾶς ὀμαλῆς (ἐπιπέδου).

Ὅρος καὶ κοιλάς.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ὅρος λέγεται μικρὸν ἢ μέγα ὕψωμα γῆς.

Κοιλάς ὀνομάζεται ἡ στενὴ πεδιάς ἢ ὁποῖα εὗρισκεται μεταξὺ δύο ὄρεων.

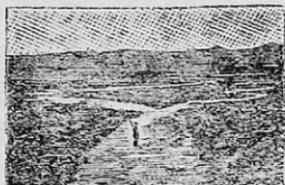
Ἐρημος.

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἐρημος ὀνομάζεται μεγάλη ἐκτασις ξηρᾶς ἀγονος, ἀμμώδης, ἀνυδρος καὶ ἀκατοίκητος.

Ὅασις λέγεται ὁ τόπος τῆς ἐρήμου, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάρχει ὕδωρ, δένδρα καὶ γῆ γόνιμος.

Ποταμὸς καὶ παραπόταμος

Ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ποταμὸς ὀνομάζεται ἡ ἔνωσις τῶν ὑδάτων πολλῶν ποταμιῶν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κοιλάδος ῥέει συνήθως ὕδωρ (εὐχὶ ἀλμυρὸν) προερχομένον ἐκ τῶν βροχῶν ἢ ἐκ τῆς τήξεως τῶν χιόνων ἢ τῶν πάγων.

Τὸ ὕδωρ τῶν βροχῶν, τῶν χιόνων ἢ τῶν πάγων ῥέον, σχηματίζει **ῥύακα**. πολλοὶ ῥύακες ὁμοῦ σχηματίζουσιν **ποτάμιον**. πολλὰ δὲ ποτάμια ὁμοῦ ἀποτελεῦσι **ποταμόν**.

Πηγὴ ὀνομάζεται τὸ μέρος τοῦ ἐδάφους ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξέρχεται τὸ ὕδωρ καὶ ἀρχίζει νὰ ῥέῃ.

Ψύαξ ονομάζεται ἡ συρροή τῶν ὑδάτων τῶν πηγῶν.

Ποτάμιον ονομάζεται ἡ ἔνωσις πολλῶν ρυάκων.

Ποταμὸς ονομάζεται ἡ ἔνωσις τῶν ὑδάτων πολλῶν ποταμίων.

Ὁ ποταμὸς, ὁ ὁποῖος σχηματίζεται ἐκ τῶν ὑδάτων τῶν βροχῶν τῶν τηκομένων χιόνων, ονομάζεται **χειμαρρὸς** ἢ **ξηροπόταμος**.

Κοίτη ονομάζεται ἡ μεγάλη αὐλαξ, ἐντὸς τῆς ὁποίας ῥέει τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ.

Ὅχθαι καλοῦνται τὰ χεῖλη τοῦ ποταμοῦ, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐκατέρωθεν τῆς κοίτης.

Συμβολὴ ονομάζεται τὸ μέρος, ὅπου δύο ποταμοὶ ἐνοῦνται καὶ σχηματίζουν ἓνα μεγαλύτερον.

Ἐκβολαὶ ονομάζεται τὸ μέρος, ἐνθα ὁ ποταμὸς χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς λίμνην.

Μερικοὶ ποταμοὶ ἔχουσι πολλὰς ἐκβολάς, αἱ ὁποῖαι τότε ονομάζονται **στόμια** (Δούναβις).

Ὅταν ἐν πλοῖον προχωρῇ πρὸς τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ, λέγομεν ὅτι **κατέρχεται**, ὅταν δὲ προχωρῇ ἀντιθέτως τοῦ ῥεύματος λέγομεν ὅτι **ἀνέρχεται**.

Ὁνομάζομεν **δεξιὰν ὄχθην** τοῦ ποταμοῦ, τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἔχομεν πρὸς τὰ δεξιὰ ἡμῶν, ὅταν κατερχώμεθα τὸν ποταμόν, ονομάζομεν δὲ **ἀριστερὰν ὄχθην** τὸ μέρος τὸ ὁποῖον ἔχομεν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἡμῶν.

Ὁνομάζομεν **λεκανοπέδιον** τὸ σύνολον τῶν ὑψηλῶν ἢ χαμηλῶν γαιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀρδεύονται ὑπὸ ποταμοῦ καὶ παραποτάμων.

Τὸ δάσος.

Δάση ονομάζομεν τὰ μέρη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶναι γεμάτα (κατάφυτα ἀπὸ δένδρα.

Πολλὰ ἐκτάσεις τῆς γῆς κατεχόμεναι ὑπὸ δασῶν εἶναι ὀμαλαὶ ὡσὰν πεδιάδες, ἄλλαι δὲ ἀνώμαλοι, διότι ἐκτείνονται ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν ὀρέων, τῶν κοιλάδων, τῶν λόφων καὶ πολλάκις τὰ δάση φθάνουσι μέχρι τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων ὅταν ταῦτα δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλὰ καὶ δὲν ὑπάρχουσι χιόνες, πάγοι καὶ ἐν γένει ψῦχος δριμύ.

Τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων δάση ονομάζονται **δρυμοί**.

Εἰς τὸ δάσος ὑπάρχουσι διάφορα εἶδη δένδρων μεγάλα, μικρά,

πολύ μικρά (θάμνοι) πυκνόφυλλα. ἀραιόφυλλα, διαφόρων σχημάτων και εις αὐτὰ τὰ φύλλα δεικνύεται ἡ μεγάλη σοφία τοῦ Θεοῦ. Τὰ δένδρα τοῦ δάσους δὲν φυτεύομεν ἀλλὰ φυτρώνουσι μόνα των και ἀναπτύσσονται, εἶναι δένδρα ἄγρια ἄλλοῦ μὲν φυτρωνόμενα πυκνῶς, ἄλλοῦ δὲ ἀραιῶς· ἐν γένει φύονται ἀτάκτως. Ἐκαστον δένδρον ἔχει ῥίζας, κορμόν, κλάδους και φύλλα.

Τὰ δένδρα τοῦ δάσους, και ἰδίως εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα Ἑλλάδα, εἶναι ἡ **πεύκη**, (1) ἡ **λευκή**, ἡ **ἐλάτη** (εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη), ἡ **καστανέα**, ἡ **βαλανιδέα** (δρύς), ἡ **ὄξυα**, ἡ **πλάτανος** (ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῶν ποταμίων), ἡ **ἀγριοελαία**, ἡ **ἀγριοροδοῖ**, ἡ **πελεα**, ἡ **ἀγριαπιδέα** (ἀγριαγλαδιά).

Πολλάκις εἰς τινὰς τόπους τῶν δασῶν φύονται μαζί με τὰ δένδρα και διάφορα εἶδη θάμνων (χαμόκλαδα καλούμενα) λ. χ. αἱ **ἄγριας τριανταφυλλεαί**, οἱ **κόμαροι**, αἱ **βάτοι**, τὰ **θυμάρια**, αἱ **μάρτοι**, τὸ **ὄριγανον**, αἱ **σχίνοι**, οἱ **πρίνοι** και περίε αὐτῶν εὐρίσκεται δροσερὰ χλόη. Οἱ τόποι αὐτοὶ ὀνομάζονται **ἄλση**. Καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων ἐνίοτε εἰς τὰς πλατείας οἱ ἄνθρωποι κατασκευάζουσι τεχνικὰ χειροποίητα ἄλση με ὠραίους πίδακας (ἀναβρυτήρια συντριβάνια).

• **Ποία ἡ χρησιμότης τῶν δασῶν.**— Τὰ δάση εἶναι πολὺ χρήσιμα εἰς τοὺς ἄνθρώπους, ἐξ αὐτῶν προμηθευόμεθα τὰ **κανσόξυλα** και τοὺς **ξυλάνθρακας**. Ἀπὸ τοὺς κορμούς των δένδρων τούτων κατασκευάζονται οἱ **ιστοὶ** τῶν πλοίων και αὐτὰ τὰ πλοῖα. Ὡσαύτως οἱ **δοκοὶ** τῶν οἰκιῶν μας, αἱ **σανίδες** και ἐν γένει ὅλη ἡ ξυλεία τὴν ὁποίαν ὁ ξυλουργὸς και ὁ λεπτουργὸς μεταχειρίζεται εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων ἐπίπλων.

Τὰ δάση ὡς ἐκ τῆς ὑγρασίας των και τῆς δροσερότητός των, τὴν

(1) Ἡ πεύκη εἶναι ἐν τῶν πολυτιμωτέρων δένδρων ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελοῦνται τὰ πλεῖστα τῶν δασῶν ἐν Ἑλλάδι, διότι πλὴν τῆς ξυλείας αὐτῆς, τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἀέρος, τῆς ἐξέως των νεφῶν, τῆς βροχῆς, παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ῥητινὴν, ἣτις ἀναμυγνυομένη μετὰ τοῦ οἴνου παράγει τὸν ῥητινίτην οἶνον, ἐξ αὐτῆς ἐξάγεται ἡ νάφθη, τὸ πολυτίμον κολοφώνιον, ἡ τρυγία. Τὸ κολοφώνιον εἶναι στοιχεῖον χρησιμεῖον εἰς τὴν λείανσιν τοῦ χάρτου εἰς τὴν ὀνάμειξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ λινελαίου ἐν γένει χρησιμώτατον εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἐκ τῆς τρυγίας ἐξάγεται τὸ ξυόν, ὅπερ μεταχειρίζονται οἱ χημικοὶ και βόρειοι λαοὶ ἐνθα δὲν εὐδοκίμοῦσι τὰ ἐσπεριδοσιδῆ (λεμόνια κλπ.).

ὄποιαν διατηροῦσι, καθ' ὅσον δυσκόλως εἰς τὰ πυκνόφυλλα δάση εἰσέρχονται αἱ καυστικαὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἐλκύουσι τὰ νέφη, προκαλοῦσι τὰς βροχὰς συχνάκις καὶ οὕτω διὰ τῶν βροχῶν ζωογονοῦσι τοὺς πέριξ αὐτῶν τόπους, καθαρίζουσι δὲ καὶ τὸν ἀέρα.

Τὰ δάση χρησιμεύουσι καὶ ὡς κατοικίαι διαφόρων ζῴων· διότι ἐντὸς τῶν ὄπῶν καὶ τῶν σπηλαίων αὐτῶν διαμένουσιν *ἀλώπεκες, λαγωοί, θῶες* (τσακάλια), *ἀγριόγοιροι, δορκάδες, ἔλαφοι*, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄρκτοι.

Τὸ δάσος

Ἐντὸς δὲ τῶν ἀπεράντων καὶ παρθένων δασῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Ν. Ἀμερικῆς ζῶσι *λέοντες, τίγρεις, ἐλέφαντες* κλπ.

Ὡσαύτως ἐντὸς τῶν δασῶν ἔχουσι τὰς φωλεὰς τῶν μεγάλα καὶ μικρὰ πτηνά, οἱ *ἄετοι* (εἰς τοὺς δρυμοὺς), οἱ *ἰέρακες*, οἱ *γῦπες*, οἱ *κόρακες*, αἱ *πέρδικες*, οἱ *κόσσουφοι*, οἱ *κορυδαλοί*, αἱ *ἀηδόνες* καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἐπίσης ἐντὸς τῶν δασῶν ζῶσι καὶ ἄλλα ζῶα αἱ *χελῶναι*, αἱ *σαῦραι*, οἱ *ὄφεις*, οἱ *κάνθαροι*, αἱ *ψυχαὶ* (πεταλοῦσαι) καὶ διάφορα ἄλλα θηρία καὶ ἔντομα.

Ὅστις ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα ὀφείλει νὰ περιποιητῆ τὰ δένδρα, νὰ φυτεύῃ δὲ καὶ αὐτὸς ὅσα δύναται περισσότερα δένδρα καὶ νὰ παρακινή καὶ τοὺς ἄλλους πρὸς τοῦτο.

Ὅσοι καίουσι τὰ δάση καὶ κάμνουσι γυμνὴν τὴν Ἑλλάδα μας, Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

αὐτοὶ εἶναι κακοὶ καὶ ὑποπίπτουσιν εἰς μέγιστον ἔγκλημα καὶ τιμω-
ροῦνται αὐστηρότατα ὑπὸ τοῦ νόμου· κακοὶ δὲ ἐπίσης εἶναι καὶ ἐκεί-
νοι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουσι τοὺς καταστρέφοντας τὰ δάση καὶ δὲν τοὺς
καταγγέλλουσιν.

Οἱ φύλακες τῶν δασῶν λέγονται **δασοφύλακες**. Οἱ δασοφύλακες
καταγγέλλουσιν εἰς τοὺς **δασάρχας** τοὺς βλάπτοντας ὅπως δῆποτε τὰ
δάση, οἱ ἔυλεύοντες τὰ δάση λέγονται **ύλοτόμοι**.

Γύνασμα.—Τί λέγεται δάσος; Ἐχετε τοιοῦτον εἰς τὴν πατρίδα σας;
Εἰσηλθετε ποτὲ εἰς τὸ δάσος; Ἀπὸ ποίου εἶδους δένδρα ἀποτελεῖται; Ποίου
εἶδους ζῶα ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ; Πόσα μέρη ἔχει τὸ δένδρον; Εἰς τί χρη-
σιμεύουσι τὰ δάση; Πῶς ὀνομάζεται ὁ φυλάτιον τὸ δάσος;

Ὑδρογραφία.

Γνωρίζομεν ἤδη τὴν ὠφελειαν τῶν ὑδάτων, ἃς μάθαμεν τώρα καὶ
τὴν προέλευσίν των (πόθεν προέρχονται).

Τὰ ὕδατα θερμαίνόμενα ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐξατμίζονται.
Οἱ ὕδατοι τῆς θαλάσσης ὑψοῦνται ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ συμπυ-
κνούμενοι μεταβάλλονται εἰς νέφη. Διὰ τῆς ψύξεως τούτων μεταβάλ-
λονται εἰς βροχὴν, πολλὰκις δὲ καὶ εἰς χιόνα.

Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ποτίζουν καὶ γονιμοποιοῦσι τοὺς ἀγρούς,
κατόπιν εἰσέρχονται ἐντὸς τῆς γῆς, ὅπως ἀναφανῶσι κατατέρῳ ὑπὸ
τὴν μορφήν τῶν πηγῶν (κεφαλαρίων) ἢ μᾶλλον διαρρέουσιν ἐπὶ τῆς
ἐπιφανείας τῆς γῆς ὅπως σχηματίζουν ἀλληλοδιαδόχως τοὺς ῥύακας,
τοὺς χειμάρρους καὶ τοὺς ποταμούς.

Οἱ ποταμοὶ φέρουσι τὰ ὕδατα εἰς τοὺς ὠκεανούς ἐνθα ἀποκαθαί-
ρονται ὅπως ἐπαναρχίσουν τὴν ἰδίαν κυκλοφορίαν ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ
καὶ ἐπὶ τῶν ἡπείρων.

Ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ.

Ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς κατὰ τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ σχηματισμὸν δὲν
εἶνε ἢ μικρὰ φλέψ μίᾳς συνήθως πηγῆς.

Πηγάζει ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐνούμενος μετὰ πολλῶν ἄλλων πηγῶν
σχηματίζει τὰ ποτάμια καὶ ταῦτα συνενούμενα ἀποτελοῦσι τὸν ποτα-
μόν. Ἐπὶ τῶν ὄρεων, ἐνθα τὸ ἔδαφος εἶναι λίαν κατοφερρὸς ὁ ποτα-
μὸς εἶναι εἰς χεῖμαρρος ὀρητικὸς, οὕτινος τὰ διαυγῆ ὕδατα ῥέουσιν
ἐπὶ βράθους πετρώδους. Καὶ ἄλλοτε μὲν φράσσεται διὰ φυσικοῦ προ-
χώματος καὶ σχηματίζει λίμνην, ἄλλοτε δὲ μεταβάλλεται εἰς καταρ-

ράκιτην, ὅστις εἰσρέει μετὰ κεραυνοβόλου πατάγην εἰς τὸ βάθος ἑνὸς βαράθρου, βάθους ἐνίοτε πολλῶν δεκάδων μέτρων.

Ἄλλαχοῦ δὲ διατρέχει μεγάλην κοιλάδα, ἣτις ἐνιαχοῦ μὲν εὐρύνεται, ἄλλαχοῦ δὲ συστέλλεται εἰς στενωπούς.

Ἐν τῇ πεδιάδι καὶ κυρίως πρὸς τὸ κάτω μέρος τοῦ ῥεϊθρου τοῦ ὁ ποταμὸς ῥέει ἡπίως καὶ μὲ ὀλιγοτέραν ταχύτητα, ἐλλίσσεται δὲ διαγράφων πλείστας πτυχὰς συνήθως ὄφεισοειδεις καὶ μαιάνδρους (1) Τὰ ὕδατά του περιέχουσι πηλὸν καὶ ἰλὺν, τὴν ὁποίαν ὑπερχειλίζων ἐναποθέτει ἐπὶ τῶν πεδιάδων καὶ κατὰ τὰς ἐκβολάς του.

Τινὲς δὲ ἔχουσι ἀρκετὸν βάθος διευκολύνοντες τοὺς πλοῖας τῶν πλοίων πλήρη ἐμπορευμάτων. Ὁ πορθμεὺς κατερχόμενος εἰς τὸ ῥεϊθρον τοῦ ποταμοῦ ἐκ μὲν δεξιῶν ἔχει τὴν δεξιὰν ὄχθην, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὴν ἀριστεράν· ἔμπροσθεν δὲ τὸν ῥοῦν τοῦ ποταμοῦ καὶ ὀπισθεν τὸν ἀνάρρον τοῦ ποταμοῦ.

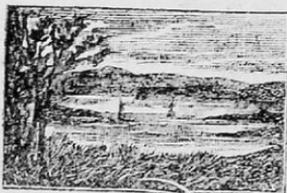
Τέλος μετὰ πολλῶν ἄλλων ποταμῶν καὶ παραποτάμων διατρέχει πλείστας ὅσας χώρας καὶ ἀρδεύει πλείστας πόλεις καὶ κώμας κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥτιον σημαντικὰς, τῶν ὁποίων εὐνοεῖ καὶ διευκολύνει μεγάλως τὸ ἐμπόριον διὰ τῶν πλέον οικονομικῶν μέσων καὶ τέλος ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ ἐκβολὴ τοῦ ποταμοῦ ὀνομάζεται **ποταμόκολπος** ὅταν εἶναι εὐρὺς καὶ **δέλτα** ὅταν χύνεται διὰ πολλῶν βραχιόνων.

Συμβολή.

Δέλτα ποταμοῦ.

Λίμνη.

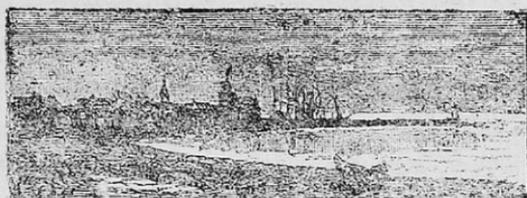

Ἐπὶ τοῦ χάρακος

Λίμνη ὀνομάζεται μέγα μέρος τοῦ ὕδατος περιβαλλόμενον πανταχόθεν ὑπὸ ξηρᾶς.

(1) Μαιάνδρος ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας ἔχων σχῆμα ἐλικοειδές.

Πολλάκις διὰ μέσου λίμνης διέρχεται ποταμός.

Αἰγιαλὸς (ἀμμώδης παραλία).

Ἐν τῇ ἢ **τέλματα** ὀνομάζονται τὰ ἀβαθῆ στάσιμα ὕδατα, ἐν-
τός τῶν ὁποίων φύονται χόρτα, κάλαμοι καὶ ἀναπτύσσονται μιάσματα
πυρετῶν καὶ ἄλλων νοσημάτων. Ἡ διαμονὴ εἰς τὰ τοιαῦτα μέρη εἶ-
ναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγίαν ἡμῶν.

Αἱ κατοικίαι.— Τὸ χωριόν.

Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι εἶχον ὡς κατοικίας τὰ **σπήλαια**. ὄπλα τῶν
εἶχον τοὺς λίθους καὶ τὰ μυτερὰ ξύλα· δι' αὐτῶν μόνον ἐπάλαιον
κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, κατοπιν ὅμως εἶχον ὡς κατοικίας τὰς **κα-
λύβας**, τὰς ὁποίας ἐστήριζον διὰ πασσάλων τοὺς ὁποίους ἐπήγνουον
ἐντὸς τῆς γῆς.

Ἄλλο εἶδος κατοικίας εἶναι αἱ **σκηναὶ** χρήσιμοι εἰς τοὺς **νομά-
δας**, (νομάδες ὀνομάζονται ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσι μόνιμον κα-
τοικίαν καὶ τοιοῦτοι εἶναι οἱ ποιμένες ὑποχρεωμένοι νὰ μετοικῶσι κατὰ
τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους).

Τέταρτον εἶδος κατοικιῶν εἶναι αἱ οἰκίαι, αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς
ἦσαν **μονώροφοι** ἢ **ισόγειοι**, ἔπειτα **διώροφοι**, **τριώροφοι** καὶ **πο-
λυώροφοι** (μέγαρα, ἀνάκτορα).

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδύναντο νὰ ζῶσι χωριστά, πολλοὶ
οἰκογένειαι συγγενεῖς συνεφώνησαν καὶ ἔκτισαν τὰς οἰκίας τῶν τῆν
μίαν πλησίον τῆς ἄλλης καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐσχημάτισαν μίαν κώμην
ἢ ἐν **χωριόν**.

Πλησίον δ' αὐτῶν καὶ εἰς τὸ καλλίτερον καὶ ὑψηλότερον μέρος
ἔκτισαν τὴν **ἐκκλησίαν** καὶ τὸ **σχολεῖον**.

Οἱ πολλοὶ ἢ ὀλίγοι κάτοικοι τοῦ χωρίου λέγονται **χωρικοί**. εἶναι
συνήθως **γεωργοί**, **κτηνοτρόφοι**, **ποιμένες**, **ἀμπελουργοί**.

Οἱ χωρικοὶ ὑποχρεωμένοι ἐκ τῶν ἐργασιῶν των νὰ διατηρῶσιν ἴππους, ἡμιόνους, ὄνους, κλ. ζῶα πλησίον τῆς κατοικίας των ἔχουσι **στάβλον** (φάτνην). Ἔχουσι **βουστάσιον**, ὅπου διαμένουσιν οἱ βόες των καὶ αἱ ἀγελάδες των. Ἔχουσι **σηκὸν** ἢ μάνδραν (στάνην) διὰ τὰ ποίμνια των καὶ τὰς αἰγὰς των. Ἔχουσι **χειροστάσιον**, ἔνθα διαμένουσιν εἰς χοῖροι. Ἔχουσιν ὄρνιθῶνας διὰ τὰς ὄρνιθας, περιστερῶνας διὰ τὰς περιστέρας, μελισσῶνας (κυψέλας) διὰ τὰς μελίσσας. Ἔχουσιν αὐλὴν (περίβολον) διὰ τὰ ζῶα των, τὰς ὄρνιθας, τὰς νήσους, τὰς χῆνας, τὰς ἰνδικὰς (γάλους), ὄρνιθας τοὺς κονίκλους των (κουνέλια) κλπ.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς αὐλῆς συνήθως ὑπάρχει βρύσις τις ἢ φρέαρ διὰ τὰς ἀνάγκας των.

Πολλάκις πέριξ τοῦ χωρίου συμβαίνει νὰ ὑπάρχωσιν **ἀγροί, λειμῶνες** (νομαί—λιβάδια), **λόφοι, βουνά, ὄρη, θάλασσα, ποταμός, λίμνη, ἀμπελῶνες, ἐλαιῶνες** κλπ.

Εἰς τὸ χωρίον διαμένει συνήθως εἰς σιδηρουργός, εἰς ἢ πλειότεροι παντοπῶλαι, εἰς **πεταλωτής**, ἐπίσης ὁ **λερεὺς**, ὁ **διδασκάλος** καὶ ὅπου τὸ χωρίον εἶναι πολυπληθέστερον δηλ. ἔχει περισσότερους κατοίκους, καὶ ἡ **διδασκάλισσα** τοῦ χωρίου.

Αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου εἶναι συνήθως μικραὶ καὶ ἰσόγειοι καὶ ὅλα σχεδὸν ἔχουσι περίβολον (αὐλὴν).

Γύνασμα.—Πόσα εἶδη κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων γνωρίζομεν καὶ τί εἶδους κατοικίας περιλαμβάνει τὸ χωρίον; 2) Πῶς ὀνομάζονται οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου; 3) Εἰς τί ἀσχολοῦνται συνήθως; 4) Τίνα ζῶα μεταχειρίζονται ὡς βοηθοὺς εἰς τὰς ἐργασίας των; 5) Ποῖα ζῶα καὶ πτηνὰ διατρέφουσι; 6) Τίνας ἄλλοι ζῶσιν εἰς τὸ χωρίον;

Ἡ κωμόπολις.

Ἐὰν τὸ χωρίον συμβαίνει νὰ ἀποτελῆται ἀπὸ περισσοτέρας τῶν ἑκατὸν οἰκιῶν τότε τὸ χωρίον ἐκεῖνο λέγεται **κωμόπολις** (κεφαλοχῶρι).

Εἰς μίαν τοιαύτην κωμόπολιν εὐρίσκει τις οἰκίας καλλιτέρας καὶ μεγαλυτέρας. Ὑπάρχουσι πολλάκις καὶ **διώροφοι** οἰκίαι καὶ ἐνίοτε καὶ **τριώροφοι** καὶ ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι κανονικώταται.

Εἰς τὴν κωμόπολιν ὑπάρχει πλήρης δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων.

(1) Βλέπε σχεδιάγραμμα χωρίου ἢ κωμοπόλεως ἐν σελ. 17 καὶ 18.

μέ δύο ἢ καὶ περισσότερους διδασκάλους, παρθεναγωγεῖον ἐνίοτε καὶ σχολαρχεῖον.

Εἰς τὴν κωμόπολιν ὑπάρχουσι τεχνῖται περισσότεροι καὶ ἔμποροι καὶ εἰς ἢ καὶ περισσότεροι **ιατροί**, εἰς **φαρμακοποιὸς** καὶ ἐν **φαρμακείῳ**, **ταχυδρομεῖον**, **δημαρχεῖον** ἢ οἰκία ἐνθα κατοικεῖ ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος καὶ συνέρχεται τὸ ἀρμόδιον κοινοτικὸν ἢ δημοτικὸν συμβούλιον, ἐν νεκροταφεῖον κτλ.

Γύμνασμα.—Ποία ἡ διαφορὰ τοῦ χωρίου καὶ τῆς κωμοπόλεως ; 2) Τί ἐδρῖσκει τις ἐν τῇ κωμοπόλει ; 3) Ποίου εἶδους σχολεῖα περιλαμβάνει ἡ κωμόπολις ; 4) Ποίου εἶδους ἄνθρωποι καὶ ποῖα ἐπαγγέλματα ἔχουσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ κωμοπόλει ; 5) Πῶς ὀνομάζεται ἡ οἰκία, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ δήμαρχος ἢ ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος καὶ συνέρχεται τὸ συμβούλιον ;

Ἐκκλησία ἢ ναός.

Ἡ ἐκκλησία ὡς εἶπομεν πρέπει ἐν τῷ χωρίῳ καὶ πανταχοῦ νὰ εἶναι ἐκτισμένη εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος· ἐπίσης δὲ νὰ εἶναι καὶ τὸ ὠραιότατον τῶν δημοσίων κτιρίων.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι οἶκος Θεοῦ εἰς τὸν ὁποῖον πηγαίνομεν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ διὰ νὰ προσευχηθῶμεν ἀπὸ κοινοῦ. Ἐνῶ εἰς τὸ σχολεῖον πηγαίνομεν διὰ νὰ μανθάνωμεν γράμματα.

Μέρη τῆς ἐκκλησίας εἶναι τὸ **ιερόν** ἢ **ἅγιον βῆμα**, ὁ **κυριῶς ναός**, ὁ **γυναικωνίτης** καὶ ὁ **νάρθηξ**. Πλησιέστατα δ' αὐτῆς ὑφούται τὸ κωδωνοστάσιον (1).

Τὸ εἰκονοστάσιον χωρίζει τὸ ἅγιον βῆμα ἀπὸ τὸν κυριῶς ναόν, εἰς τὸ ἅγιον βῆμα εἶναι ἡ ἅγια τράπεζα.

Περίξ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἴστανται ὁ ἀρχιερεὺς, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι καὶ προσεύχονται ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὁ ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν δι' ἡμᾶς πολλὴν ὥραν.

Ὁ διάκονος θυμιατίζει καὶ ἀναγινώσκει ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τὸ ἱερόν

Εὐαγγέλιον.

Ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογοῦσι τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς ὠραίας πύλης (ἀγιόθυρα).

(1) Ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τὰ ὠφέλιμα πτηνὰ οἱ πελαργοὶ κτίζουσι τὴν φωλεάν των.

Οἱ ψάλλται ψάλλουσιν ὕμνους εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, εἰς τὴν Παναγίαν καὶ εἰς τοὺς ἁγίους.

Ὁ νεωκόρος καθαρίζει τὴν ἐκκλησίαν, ἀνάπτει τὰ κανδήλια καὶ τοὺς πολυελαίους.

Ὁ λαὸς ἴσταται μὲ εὐλάβειαν πολλὴν καὶ παρακολουθεῖ ὅλην τὴν θείαν λειτουργίαν.

Γύνασμα.—1) Εἰς ποῖον μέρος τοῦ χωρίου πρέπει νὰ εἶναι ἐκτισμένη ἡ ἐκκλησία; 2) Τί τόπος εἶναι ἡ ἐκκλησία καὶ διατὶ συναθροίζονται οἱ χριστιανοὶ ἐν αὐτῇ; 3) Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ ἐκκλησία; 4) Διὰ τίνας χωρίζεται τὸ ἅγιον βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως ναόν; 5) Τί τελεῖται περὶ τῆς ἁγίας τραπέζης; 6) Τί ἀναγινώσκει ὁ διάκονος ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος; 7) Ποῖα πρόσωπα ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας καὶ εἰς τί χρησιμεύουσιν οἱ ἱεροψάλται; 8) Ποῖα τὰ καθήκοντα τοῦ νεωκόρου;

21. Πόλις.

Ὅταν εἷς τόπος ἔχει πολὺ περισσοτέρους κατοίκους ἠνωμένους εἰς κοινωνίαν, ὄχι μόνον τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ τῆς κομποπόλεως, ὄρειότερας καὶ μεγαλυτέρας οἰκίας διωρόφους, τριωρόφους, τετραωρόφους καὶ ἐνίοτε πεντωρόφους (μέγαρα, ἀνάκτορα), τότε λέγομεν ὅτι εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον εἶναι ἐκτισμένη μία πόλις.

Εἰς πᾶσαν πόλιν πολλὰ πράγματα ἔχει νὰ παρατηρήσῃ τις.

Κατὰ πρῶτον ὅτι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως εἶναι κανονικώταται ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης κατὰ σειρὰν καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ μὲ ἀριθμούς.

Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως εἶναι πολλαὶ καὶ κανονικαί; πλατεῖαι καὶ ὄμαλαί, εὐθεῖαι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ ὄχετους (ὑπονόμους μὲ τὰ θεῖθρά των), ἀπὸ τὰ δύο μέρη δενδροφυτοὶ (δενδροστοιχίαι) αἱ περισσότεραι, μὲ φανούς διὰ νὰ φωτίζονται τὴν νύκτα διὰ φωταερίου εἴτε δι' ἠλεκτρικοῦ φωτός, μὲ τὰ ἄκρα αὐτῶν λιθόστρωτα (πεζοδρόμια) ἀπὸ τὰ ἄκρα διέρχονται οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ τὸ μέσον διέρχονται αἱ ἄμαξαι, τὰ λεωφορεῖα, τὰ κάρρα, οἱ ἱπποσιδηρόδρομοι, οἱ ἠλεκ-

(1) Ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ ὁ διδάσκων πρέπει νὰ τονίσῃ, ἐκεῖνα μόνον τὰ ὁποῖα ἤθελε παρατηρήσῃ ὁ μαθητὴς ἐπισκεπτόμενος τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας του ἢ τοῦ νομοῦ του διὰ νὰ δύναται νὰ λύῃ τὰς ἀπορίας του.

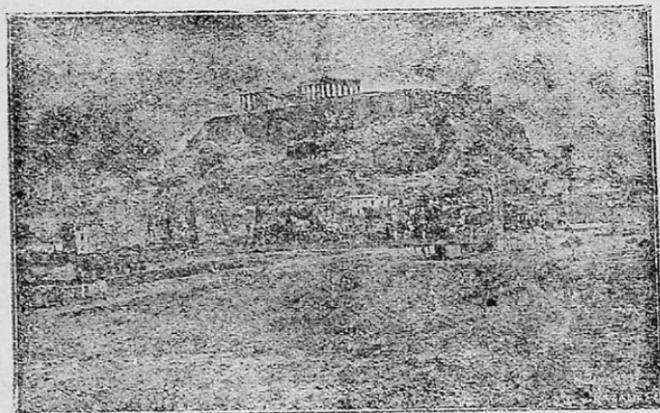
τρικοί τροχιόδρομοι, οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ποδή-
λατα κτλ.

Διὰ τὰ διακρίνονται δὲ αἱ ὁδοὶ μεταξύ των φέρουσι διάφορα ὀνό-
ματα, μεγάλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι εὐηργέτησαν τὴν πόλιν καὶ τὸν τό-
πον. Ὅταν δὲ ἡ ὁδὸς εἶναι μεγάλη καὶ πλατεῖα, τότε ἡ ὁδὸς αὕτη
λέγεται **λεωφόρος** (λεῶν=λαός).

Εἰς τὴν πόλιν παρατηρεῖται μεγαλυτέρα κίνησις, μεγαλυτέρα
ταραχή.

Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ὀνομάζονται **πολίται**.

Οἱ ναοὶ τῶν πόλεων εἶναι μεγαλοπρεπέστεροι καὶ ὠραιότεροι ἀπὸ
τοὺς ναοὺς τῶν χωρίων καὶ τῶν καμοπόλεων.

Ἡ Ἀκρόπολις.

Αἱ διάφοροι πλατεῖα τῆς πόλεως εἶναι εὐρύχωροι. ἐπίπεδοι, ὀμα-
λαί, μὲ δειροστοιχίας, μὲ πίδακας καὶ ἐνίοτε καὶ μὲ τινὰς ἀνδριάν-
τας. Εἶναι δὲ χρήσιμοι καὶ ὠφέλιμοι εἰς τὴν υγιάν τῶν κατοίκων αἱ
πλατεῖαι τῆς πόλεως, διότι εἰς αὐτὰς ἐξέρχονται καὶ ἀναπνέουσι καθα-
ρὸν ἀέρα καὶ περιπατοῦσι μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἐργασίας των, δηλ. κατὰ
τὴν μεσημβρίαν καὶ τὴν ἑσπέραν. Στολίζουσι δὲ ἐξ ἄλλου καὶ τὴν πόλιν.

Εἰς τὰς πόλεις ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη δημοσίων καὶ
δημοτικῶν καταστημάτων π. χ. διάφορα εἶδη σχολείων *πλήρη δημο-
τικά, ἑλληνικά, γυμνάσια* κλπ. δικαστήρια (*εἰρηνοδμετον, πρω-
τοδικετον* καὶ ἐνίοτε καὶ *ἐφετετον*), ἀρχιεπισκοπετον, θέατρα (*χει-*

μερινά, θερινά), *ταχυδρομείον, τηλεγραφείον, τηλεφωνείον* και *τελωνείον* (ἐν ἡ πόλις εἶναι παράλιος ἢ παραμεθόριος) κτλ.

Ἐπάρχουσιν ἐπίσης πολλὰ δημόσια καὶ δημοτικὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, νοσοκομεία, ὄρφανοτροφεία, φρενοκομείον, σωφρονιστήριον, πτωχοκομείον κλπ.

Ἀπὸ τὸ ἐν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῶν ὁδῶν κάτωθεν τῶν οἰκιῶν ὑπάρχουσι πολλὰ διάφορα καὶ μεγάλα καταστήματα *ἐμπορικὰ* π. χ. *βιβλιοπωλεῖα, φαρμακεία, ἐστιατόρια, ξενοδοχεῖα τοῦ ὕπνου, ὑποδηματοπωλεῖα, καπνοπωλεῖα, χρυσοχοεῖα, ὠρολογοποιεῖα* κλπ.

Ἐπάρχουσιν ἀκόμη εἰς τὰ ἔξω μέρη τῆς πόλεως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ διάφορα βιομηχανικὰ καταστήματα (ἐργοστάσια) ὡς εἶναι τὰ *ὕφαντουργεῖα, οἱ ἀλευρατμόμυλοι, τὰ πνευματοποιεῖα, ἐργοστάσια* εἰς τὰ ὁποῖα κατασκευάζουσιν *δμβρέλλας* (δμβρελλοποιεῖα), *χειρόκτια, στεάτινα κηρία*, ψιαθίνους ἢ ἐξ ὑφάσματος (κετσέ) *πίλους, σιγαρόχαρτον, καθειλοποιεῖα, σαπωνοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα* κλπ.

Εἰς πολλὰς πόλεις ὑπάρχουσι καὶ φρούρια ἢ ἄλλα ὀχυρωματικὰ ἔργα χρήσιμα εἰς τὴν ἀμυναν τῆς πόλεως, πολλάκις δὲ καὶ μεγάλοι στρατῶνες ἐνθα διαμένουσι (στρατωνίζονται) στρατιῶται καὶ ὑπαξιωματικοὶ (ὀπλίται).

Γύμνασια.— 1) Πότε λέγομεν ὅτι αὐτὴ εἶναι μία πόλις ; 2) Πῶς ὀνομάζονται οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, τοῦ χωρίου ;—Τί εἶσαι χωρικὸς ἢ πολίτης ; 3) Πόσας ἐκκλησίας ἔχετε ; 4) Πόσα καὶ ποῖων εἰδῶν σχολεῖα ἔχει ἡ πόλις σας ; 5) Ἐχετε δικαστήρια καὶ ποῖα ; 6) Πόσος πλουτείας ἔχει ἡ πόλις σας ; ὀνομάσατε αὐτὰς εἰς τί χρησιμεύουσιν ; 7) Ἐχετε πολλὰς ὁδοὺς ; γνωρίζετε τὰ ὀνομάσας τινὰς ἐν ταύταις ; Ἐχετε νομαρχεῖον, δημαρχεῖον ; πῶς ὀνομάζεται ὁ δήμαρχός σας ; 8) Ἐχετε δημόσια καὶ δημοτικὰ καταστήματα, καὶ ποῖα ; 9) Ποῖα φιλανθρωπικὰ καταστήματα ἔχει ὁ τόπος σας ; 10) Ἐχετε βιομηχανικὰ ἐργοστάσια ἐν τῷ τόπῳ σας καὶ τίνα προϊόντα κατασκευάζουσιν (κατεργάζονται) ; Ποῖα ἀμυντικὰ ἔργα ἔχουσι κατασκευασθῆ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως ;

Ἡ πρωτεύουσά μας—αἱ Ἀθῆναι.

Πρωτεύουσα ὀνομάζεται ἡ πόλις ἐν τῇ ὁποῖα ἐδρεύει ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ κυβέρνησις.

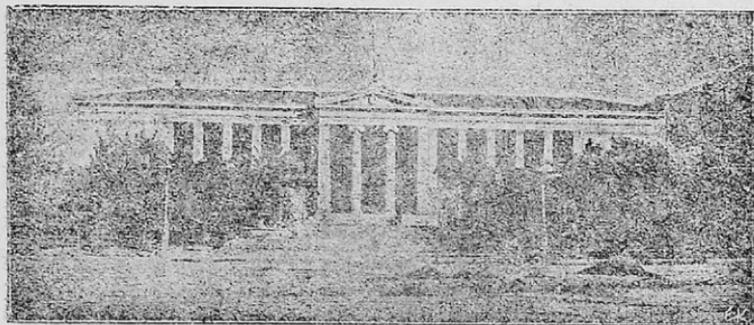
Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πρωτεύουσαν ἔχομεν σήμερον τὴν ὠραίαν πόλιν Ἀθῆνας. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι πόλις ἀρχαιστάτη ἔλαβε τὸ

νομά της ἐκ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρό-
νους ἦτο προστάτις τῆς πόλεως.

Αἱ σημεριναὶ Ἀθῆναι ἔχουσι πολλές, ὠραίας καὶ μεγάλας οἰκο-
νομίας. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχουσι διώροφοι, τριώροφοι
καὶ πολυώροφοι οἰκίαι, ἀνάκτορα, μέγαρα πολυτελεῖ καὶ λαμπρὰ δη-
μόσια καὶ δημοτικὰ κτίρια.

Αἱ οἰκίαι εἶναι ἐκτισμέναι κανονικῶς κατὰ σειρὰν ἢ μία πλαγίως
τῆς ἄλλης καὶ φέρει ἐκάστη τὸν ἀριθμὸν τῆς.

Ἔχει ὁδοὺς μεγάλας καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὐθείας καὶ καθαρὰς,
καὶ τινες μὲ δενδροστοιχίας, λεωφόρους καὶ πολλὰς πλατείας δενδρο-
στευμέναις.

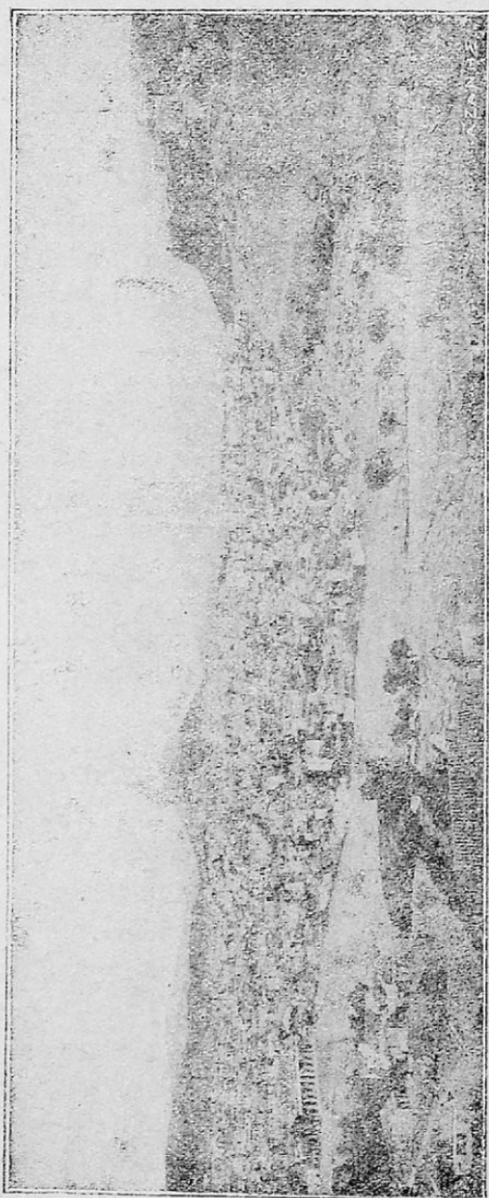

Τὸ Πανεπιστήμιον

Αἱ σπουδαιότεραι ὁδοὶ τῶν Ἀθηνῶν εἶναι ἡ ὁδὸς **Σταδίου**, ἡ
ὁδὸς **Ἐρμοῦ**, ἡ ὁδὸς **Αἰόλου**, ἡ ὁδὸς **Ἀθηνᾶς**, ἡ ὁδὸς **Ἀκαδη-
εἶας**, ἡ λεωφόρος **Πανεπιστημίου**, ἡ λεωφόρος **Ἀμαλλίας**, αἱ λεω-
φόροι **Κηφισιάς**, **Πατησιῶν**, **Ἀλεξάνδρας** καὶ πολλὰ ἄλλαι.

Αἱ σημαντικώτεραι πλατεῖαι εἶναι ἡ τοῦ **Συντάγματος**, ἡ τῆς
Ὁμονοίας, ἡ πλατεῖα τοῦ **Ζαπτείου**, ἡ τοῦ **Ἀρεως** (Πολυγώνου)
καὶ τινες ἄλλαι. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς λεωφόρου **Ὀλγας**, ἡ ὁποία κεῖ-
ται πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ διέρχεται μεταξὺ
τοῦ ἄλλου τοῦ Ζαπτείου καὶ τοῦ χειμάρρου Ἰλισσοῦ, κεῖται τὸ **Πα-
αθηναϊκὸν Στάδιον**, ὅπου ἠγωνίζοντο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Εἰς τὸ
στάδιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀνεσκευάσθη δαπάναις τοῦ μεγάλου ἐθνι-
κοῦ εὐεργέτου **Ἀβέρωφ**, τελοῦνται καὶ σήμερον κατ' ἔτος οἱ **Πανελ-
ληνικοὶ ἀγῶνες** καὶ κατὰ **δεκαετίαν** οἱ **διεθνεῖς** τοιοῦτοι.

• Ἐπὶ τῆς λεοφόρου Πανεπιστημίου εὐρίσκονται α') τὸ λαμπρὸν

κτίριον τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν πέριξ αὐτοῦ κειμένων παρορημάτων. Τελευταίως τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο διηρέθη εἰς δύο τοιαῦτα τὸ ἔθνικόν καὶ τὸ **Καποδιστριακόν**. Τὸ Πανεπιστήμιον ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος μετὰ χρημάτων μεγάλων τοῦ ἔθνους εὐεργετῶν. Ἐξ αὐτοῦ ἐξέρχονται οἱ **καθηγηταὶ** (μεγάλοι διδάσκαλοι), οἱ **ιατροί**, οἱ **νομικοὶ** (δικηγόροι), οἱ **θεολόγοι**, οἱ **χημικοὶ**, οἱ **φαρμακοποιοὶ** κλπ.

Πρὸς τὸ βόρειον τοῦ Πανεπιστημίου μέρος ὑψοῦται τὸ ὀλομάρμαρον κτίριον τῆς ἔθνικῆς βιβλιοθήκης οἰκοδομηθὲν δαπάναις τοῦ μεγάλου μας εὐεργέτου **Βαλλιάνου**. Πρὸς νότον δὲ τοῦ Πανεπιστημίου εἶναι ἡ Ἀκαδήμεια, ὡραιότατον ἐπίσης καὶ καλλιμάρμαρον κτίριον, κτισθὲν δαπάναις τοῦ με-

γάλου ἐκ Μουσχοπόλεως τῆς Κορυθαῖας καταγομένου εὐεργέτου μας **Σίνα**.

Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πλατείας τοῦ Συντάγματος καὶ περὶ τὸ τέρμα τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου εὐρίσκονται τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων μας, μέγα οἰκοδόμημα, ἀνακαινιζόμενον ἤδη μετὰ λαμπροῦ βασιλικοῦ κήπου.

Προχωροῦντες διὰ τῆς ὁδοῦ Σταδίου πρὸς τὴν πλατεῖαν τῆς Ὁμονοίας συναντῶμεν τὸ Ἄρσάκειον παρθεναγωγεῖον ὀλίγον προτοῦ φθάσωμεν εἰς τὴν πλατεῖαν κείμενον μεταξὺ ἀκριβῶς τῆς ὁδοῦ Σταδίου καὶ τῆς λεωφόρου Πανεπιστημίου. Τὴν δαπάνην τοῦ μεγάλου καὶ εὐρυχώρου τούτου κτιρίου κατέβαλεν ὁ μέγας εὐεργέτης Ἄρσάκης· ἐξ αὐτοῦ ἐξέρχονται αἱ μέλλουσαι διδασκάλισσαι.

Ἐκτὸς ὅλων τῶν ἀνωτέρω λαμπρῶν κτιρίων ἔχομεν καὶ ἐρείπια ἀρχαίων εὐκλεῶν οἰκοδομημάτων καὶ μνημείων.

Τὸ ὠραιότατον ὅμως κτίριον, τὸ μεγαλοπρεπέστατον καὶ ἀρχαϊότατον, τὸ ὁποῖον τιμᾷ ὄλην τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἡ Ἀκρόπολις, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκονται τὰ Προπύλαια, ὁ Παρθενῶν (ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς, τὸ Ἐρέχθειον καὶ ὁ ναὸς τῆς ἀπίτερου νίκης.

Τὴν Ἀκρόπολιν ἐπισκέπτεται καὶ θαυμάζει πᾶς ξένος ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας. Εὐρίσκεται δὲ αὕτη πρὸς τὸ νότιον-μέρος τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ.

Γύμνασμα.—1) Εἰς ποῖον μέρος (συνοικίαν) τῶν Ἀθηνῶν κατοικεῖς; εἰπατέ μοι τὴν ὁδὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν. 2) Ποῖαι εἶναι αἱ κεντρικώτεροι καὶ μεγαλύτεροι ὁδοὶ τῶν Ἀθηνῶν; 3) Ἐπὶ τίνος ὁδοῦ κεῖται τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Συναία Ἀκαδημία, ἡ Βαλλιάνειος βιβλιοθήκη; 4) Ποῖαι εἶναι αἱ ὠραιότεροι λεωφόροι τῶν Ἀθηνῶν; 5) Ποῖαι αἱ ὠραιότεραι καὶ μεγαλύτεραι πλατεῖαι τῶν Ἀθηνῶν; 6) Ποῖον τὸ μεγαλοπρεπέστερον καὶ ὠραιότερον τῶν ἀρχαίων μνημείων;

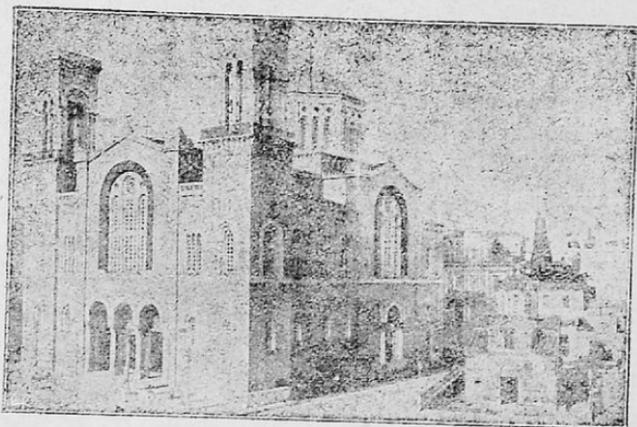
Ἐκκλησίαι ἢ ναοὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὡς ἐλέγομεν εἰς τὸ προηγούμενον μάθημα ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχουσι πολλὰ **δημόσια** καὶ **δημοτικὰ** κτίρια, προτοῦ ὅμως γὰ εἴπομεν περὶ αὐτῶν θὰ μάθωμεν ποίας καὶ πόσας ἐκκλησίας ἢ ναοὺς ἔχει ἡ πόλις Ἀθῆναι.

Ὁ πρῶτος, ὁ ὠραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος ναὸς εἰς τὴν πρωτεύουσιν Ἀθήνας εἶναι ὁ τῆς **Μητροπόλεως** κείμενος ἐν τῷ νοτιοανατολικῷ τμήματι τῆς πόλεως.

Μεγάλην εὐχαρίστησιν αἰσθάνεται τις ὅταν πορίσται κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτὰς καὶ ἰδίως κατὰ τὴν **ἐθνικὴν** μας **ἐορτήν**, τοῦ

Εὐαγγελισμοῦ, βλέπων τοὺς βασιλεῖς μας, τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου καὶ τοὺς ἄλλους πρίγκιπας, τοὺς ὑπουργοὺς, τοὺς πρέσβεις, τοὺς ἄνωτέρους δημοσίους πολιτικούς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς ἀξιωματικούς πάντας ἐνδεδυμένους μὲ τὰς ὀραίας καὶ χρυσοποικίλους στολάς των καὶ ἐνδυμασίας των γὰ παρίστανται εἰς τὴν τελετὴν. Εἶναι ὄφραϊον καὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα.

Ἡ Μητρόπολις.

Ἡ αὐτὴ παράταξις ἐπαναλαμβάνεται καὶ κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν ἑορτὴν τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου βασιλέως μας Γεωργίου τοῦ Β' κατὰ τὴν ἱερὰν τελετὴν τῆς Ἀναστάσεως καὶ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους. Οἱ ἀρχαιότεροι ναοὶ ἐν Ἀθήναις, οἱ ἐκτισμένοι ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων, εἶναι ὁ τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου δεξιὰ τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως, ὁ τῆς **Καπνικαρέας** (εἰσοδίων τῆς Παναγίας) ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ Ἐρμοῦ, ὁ τῶν ἁγίων **Θεοδώρων**, ὁ τῆς ἁγίας **Δικατερίνης** καὶ ὁ τοῦ ἁγίου **Νικολάου** τοῦ **Ῥαγκαθᾶ**.

Νεώτεροι δὲ καὶ πολὺ εὐρυχωρότεροι εἶναι αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἁγίας **Εἰρήνης**, τοῦ ἁγίου **Κωνσταντίνου**, τῆς **Χρυσοσπηλαιωτίσης**, τοῦ ἁγίου **Νικολάου** (Πευκακίων), τῆς **Ζωοδόχου Πηγῆς**, τοῦ ἁγίου **Διονυσίου** τοῦ ἀρεοπαγίτου καὶ τινες ἄλλα μικρότερα.

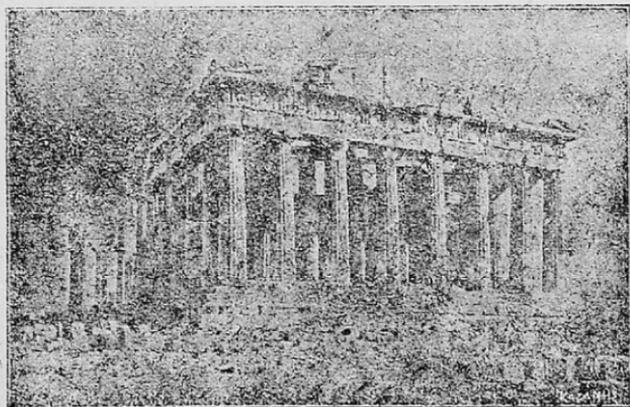
Ὁ μεγαλύτερος ὅμως καὶ ὀφραιότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος ναὸς ἐκ τῶν ἐλληνικῶν εἶναι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸς τῆς ἁγίας **Σοφίας**, τοῦτον εἶχον κτίσει οἱ Ἕλληνες αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαν-

τίου, ὅποταν ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο πρωτεύουσα τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Δυστυχῶς ὁμως οἱ Τούρκοι ἀφ' οὗτου πρὸ 500 περίπου ἐτῶν ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφήρπασαν καὶ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τὸν μετέβαλον ἔκτοτε εἰς τουρκικὸν ναὸν (τζαμίον).

Γύμνασιον. — 1) Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ ὀραιότερος ναὸς ἐν Ἀθήναις ; 2) Ποῖοι παρίστανται ἐν τῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ τελετὰς ; 3) Ποῖοι οἱ ἀρχαιότεροι ναοὶ καὶ κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἐκτίσθησαν ; 4) Ποῖοι οἱ νεώτεροι ; 5) Ποῖος καὶ ποῦ εὐρίσκεται ὁ μεγαλύτερος ἑλληνικὸς ναὸς καὶ ὑπὸ τίνων ἐκτίσθη καὶ εἰς τί χρησιμεύει νῦν;

Τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ πρῶτον ἡ ὀραία μας Ἀκρόπολις.

Ὡς εἶπομεν εἰς προηγούμενον μάθημα, ἐκείνο τὸ ὁποῖον θαυμάζει καὶ σπουδάζει ὅλος ὁ κόσμος καὶ χάριν τῶν ὁποίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔρχονται οἱ ξένοι εἰς τὸν τόπον μας (τὴν Ἑλλάδα) εἶναι τὰ **ἀρχαῖα μνημεῖα**, τὰ ὁποῖα ἐκκληρονομήσαμεν ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους προγόνους μας. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζητε ὅτι τὸ ὀραιότερον, καλλιτεχνικώτερον καὶ στερεώτερον, ἐξ ὅλων εἶναι ἡ ὀραία μας **Ἀκρόπολις**, ἡ ὁποία ἀνηγέρθη πρὸ τριάκοντα περίπου αἰῶνων (τριῶν χιλιάδων ἐτῶν)· εὐρίσκεται δὲ ἐπὶ ὑψηλοῦ λόφου καὶ περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς οἰκοδομήματα.

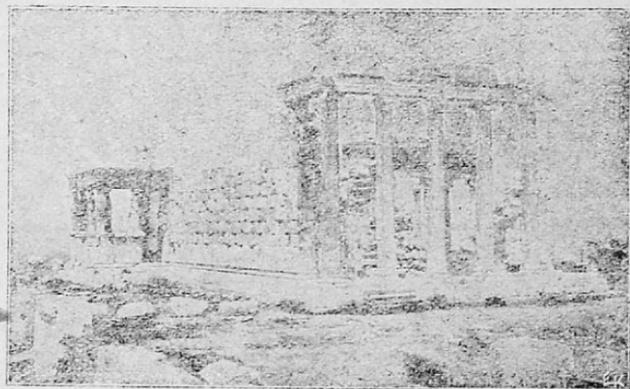

Ὁ Παρθενών.

α') τὰ Προπύλαια, β') τὸν ναὸν τῆς ἀπτέρου νίκης, γ') τὸ **Ἐρέχθειον** μὲ τὰς ὀραίας **Καριάτιδας κόρας** καὶ δ') τὸ ὀραιότερον πάντων τὸν **Παρθενῶνα**, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς τῶν ἀρχαίων.

Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπάρχει ἀκόμη καὶ **μουσεῖον**, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔχουσι τοποθετηθῆ κατὰ τάξιν πολλὰ ὄρατα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν κατὰ καιροὺς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἄλλοι ἀρχαῖοι ναοὶ εἶναι τὸ **Θησεῖον**, ὅπως δῆποτε κτίριον ἀκέραιον περιέχον 32 στύλους, οἱ στῦλοι τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, 16 ἐν ὄλῳ σωζόμενοι κίονες, καὶ πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ κτίρια ἐκ τῶν ὁποίων τὰ σημαντικώτερα εἶναι ἡ ἀρχαία **ἀγορά**, ἡ **πύλη** τοῦ **Ἀδριανοῦ**, ὁ ναὸς τοῦ **Αἰόλου** (ὠρολόγιον τοῦ Κυρρήστου), ἡ **στοὰ** τοῦ **Ἀιτιάλου**, ἡ **στοὰ** τῶν **Γιγάντων**, τὸ **Δίπυλον**, ὁ **Κεραμεικὸς** καὶ τὰ περὶ τῆς Ἀκροπόλεως κείμενα τὸ **θέατρον τοῦ Διονίσσου** (τοῦ Βάχχου) καὶ τὸ **ἑρθεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ** καὶ πολλὰ ἄλλα.

Τὸ Ἑρέχθειον.

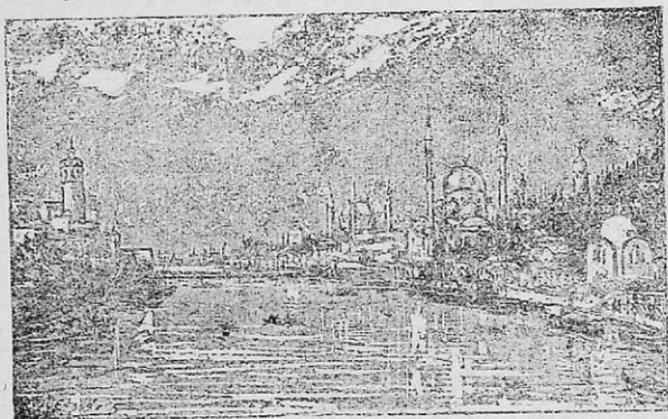
Τί πρῶτον τί ὕστερον νὰ θαυμάσῃ καὶ σπουδάσῃ τις ἐπισκεπτόμενος τὸ εἰς τὴν ἀρχὴν σχεδὸν καὶ δεξιὰ τῆς λεωφόρου Πατησίων κείμενον ὠραιότατον ἀρχαιολογικὸν **μουσεῖον**, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περικλείονται κατὰ τάξιν ἐπιστημονικὴν διάφορα πολυτιμώτατα ἀγάλματα ἐκ μαρμάρου καὶ χαλκοῦ, ποικίλα ἀγγεῖα μὲ ζωγραφίας καὶ μὲ ποικίλα χρώματα, ἀπεικονίζοντα διαφόρους παραστάσεις καὶ σκηνὰς τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀγάλματα ἐξ ὀπτιῆς γῆς, νομίσματα σιδηρᾶ, χαλκᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ καὶ παντοειδῆ ἀρχαῖκὰ ἀντικείμενα τοῦ βίου τῶν ἐνδόξων προγόνων μας.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὰ περιεχόμενα ἐν τῷ μουσίῳ τούτῳ συνελήθσαν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πατρις ἡμῶν Ἑλλάς.

Πατρις ἐκάστου ἀνθρώπου λέγεται τὸ μέρος, ὅπου γεννᾶται καὶ βλέπει τὸ πρῶτον τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου καὶ μεγαλώνει, ὅπου μανθάνει καὶ ὀμιλεῖ τὴν γλῶσσάν του καὶ ὅπου διαμένει ἡ οἰκογένειά του καὶ οἱ συγγενεῖς του καὶ ὅπου εὐρίσκεται ὁ πατρικὸς οἶκος καὶ ὅπου ἔχουν ἀναπτυχθῆ ἡ στοργὴ καὶ τὰ κοινὰ πρὸς ὅλους τοὺς πολίτας συμφέροντα.

Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη τῶν τέκνων τῆς εἶναι ἐπέκτασις τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης.

Ἡ Κωνσταντινούπολις.

Πάντες ἡμεῖς οἱ πολῖται ἔχομεν καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα, ὀφείλομεν νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὴν καὶ νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν ἀκεραιότητά, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῆς χύνοντες καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν θανάδι τοῦ αἵματός μας. Νὰ μὴ λησμονῶμεν δὲ οὐδέποτε αὐτὴν ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἠθέλομεν μεταβῆ.

Ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγεννήθημεν, ἀνήκει εἰς ἓν μεγαλύτερον μέρος τῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται **Ἑλλάς**, καὶ ὅλοι ὅσοι κατοικοῦμεν τὴν Ἑλλάδα ὀνομαζόμεθα **Ἕλληνας**. Ἡ Ἑλλάς λοιπὸν εἶναι ἡ μεγάλη καὶ ἀγαπητὴ **πατρις** ἡμῶν.

Πάντες οἱ Ἕλληνας ὀμιλοῦμεν τὴν **ἑλληνικὴν γλῶσσαν**, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὠραιότερα καὶ ἡ πλουσιωτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἑλλάς μας ἄλλοτε ἦτο πολὺ μεγάλη· ἀλλὰ βάρβαροι καὶ κακοὶ

λαοὶ ἦλθον (ἐπέδραμον) καὶ τὴν ὑπεδούλωσαν. Σήμερον ἀκόμη πολλὰ μέρη ἑλληνικὰ (Θρᾷκη, Μ. Ἀσία κλπ.) κατέχουσιν οἱ **Τούρκοι**, οἱ **Βούλγαροι** καὶ ἄλλοι. Ἡ μεγαλύτερα ἑλληνικὴ πόλις, τὴν ὁποίαν κατέχουσιν ἀκόμη οἱ Τούρκοι, εἶναι ἡ **Κωνσταντινούπολις**, μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Τὸν παλαιὸν καιρὸν αὐτὴν εἶχον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πρωτεύουσαν, ἐκεῖ ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων μας. Σήμερον ἔχομεν πρωτεύουσαν τὰς **Ἀθήνας**.

Εὐτυχῶς οἱ δύο τελευταῖοι ἔνδοξοι καὶ νικηφόροι πόλεμοι ἐμεγάλωσαν τὸ βασίλειον καὶ ἔδωκαν τὴν γλυκεῖαν ἐλευθερίαν εἰς 2 ¹/₂ ἑκατομμύρια Ἕλληνας, οἵτινες πρὸ ὀλίγου ἀκόμη ἦσαν ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους.

Γύμνασμα.—1) Ποῖος τόπος λέγεται πατρίς μας καὶ ποία ἡ ἀγάπη τῶν τέκνων τῆς πρὸς τὴν πατρίδα; 2) Ποία καθήκοντα ἔχουσιν οἱ πολῖται πρὸς τὴν πατρίδα των; 3) Ποία εἶναι ἡ πατρίς μας καὶ πῶς ὀνομαζόμεθα ἡμεῖς; 4) Ποίαν γλῶσσαν ὀμιλοῦμεν; 5) Διατί εἶναι ἡ καλλιτέρα καὶ πλουσιωτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου; Διότι δι' αὐτῆς διεδόθη εἰς ὅλον τὸν γνωστὸν τότε κόσμον ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ τὸ σπουδαιότερον εἰς αὐτὴν ἐγγράφη τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ δι' αὐτῆς ἐξηπλώθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν κόσμον ὁ χριστιανισμὸς. 6) Ποία καὶ πόσον μεγάλη ἦτο ἡ πατρίς μας εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους; 7) Ποιοὶ κατέχουν ἀκόμη χώρας ἑλληνικὰς καὶ τυραννοῦν τοὺς ἀδελφούς μας; 8) Ποία ἦτο ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ποιοὶ σήμερον τὴν κατέχουσιν ἀκόμη; Ποία ἦσαν τ' ἀποτελέσματα τῶν δύο τελευταίων νικηφόρων πολέμων μας;

Μέσα συγκοινωνίας⁽¹⁾

Καὶ εἰς τὸ χωρίον καὶ εἰς τὴν κομόπολιν καὶ εἰς τὴν πόλιν διὰ τὰ συγκοινωνῶσιν οἱ κάτοικοι τῶν διαφόρων μερῶν ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι πρὸ παντὸς εὐθείας, εὐρείας καὶ καθαρὰς ὁδοὺς. Αἱ καλαὶ ὁδοὶ ἔχουσι καὶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πεζοδρόμια καὶ ῥεῖθρα, διὰ τῶν ὁποίων μετοχετεύονται τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς (ὄμβρια) εἰς τὰς ὁπὰς τῶν ὑπονόμων. τοὺς ὁδοκαθαριστάς των, τοὺς ἐκ φωτὸς ἀερίου ἢ ἠλεκτρικοῦ ἢ καὶ ἀσετυλίνης φανούς των κλπ.

Ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων περιπατοῦσιν οἱ πολῖται πεζῇ· διὰ μέσου δὲ τῆς ὁδοῦ οἱ ἐφιπποὶ, αἱ ἄμαξαι, τὰ αὐτοκίνητα, τὰ δίτροχα καὶ τετράτροχα (φορτηγὰ ἄμαξια) κλπ.

(1) Βλέπε ἐν συνδυασμῷ καὶ τὰ ἐν σελ. 41 ἐκτιθέμενα.

Αἱ ὁδοὶ τῶν πόλεων ὀνομάζονται **ἀγυιαί**. Ὄταν δὲ αὐταὶ εἶναι πολὺ εὐρείαι τότε λέγονται **λεωφόροι**. Πολλαὶ δὲ ἐκ τῶν ὁδῶν καὶ ἐκ τῶν λεωφόρων στολίζονται ἑκατέρωθεν διὰ σειρᾶς δένδρων (δενδροστοιχίαι). Αἱ ὁδοὶ εἶναι **ἀμαξιτοὶ** ἢ ἀπλῶς **βαταί**· αἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν μερῶν ὑπάρχουσαι λέγονται **ἀτραποὶ** (μονοπάτια).

Εἰς ἓνα τόπον διὰ τὰ εἰπωμεν ὅτι ἔχει ἄφθονα τὰ μέσα τῆς καλῆς συγκοινωνίας πρέπει νὰ ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῷ σιδηρόδρομοι ἠλεκτρικοὶ ἢ ἀτμοκίνητοι, τροχιόδρομοι, αὐτοκίνητα, εἰς δὲ τὰς παραλίους αὐτοῦ πόλεις νὰ προσεγγίζωσι πολλὰ πλοῖα ἰστιοφόρα καὶ ἀτμόπλοια. Τὰ ἀνωτέρω εἶναι τὰ σπουδαιότερα μέσα τῆς συγκοινωνίας.

Ἐκτὸς τῶν ὄσων εἶπομεν ἄλλα μέσα συγκοινωνίας εἶναι αἱ ἄμαξαι αἱ συρόμεναι δι' ἵππων, αἱ ἀτμοκίνητοι ἄμαξαι, τὰ λεωφορεῖα, τὰ ποδήλατα, τὰ δίτροχα (κάρρα), τὰ τετράτροχα, τὰ αὐτοκίνητα φορητά, οἱ ἵπποι, οἱ βόες, οἱ ἡμίονοι, οἱ ὄνοι καὶ αἱ κάμηλοι κατάλληλοι διὰ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Πάντα τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα μεταφέρουσι φορτία ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τόπου εἰς τὸν ἕτερον μὲ μίαν λέξιν λέγονται **ὑποζύγια**.

Περὶ τῶν πεδιάδων καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν.

Εἶπομεν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι *πεδιάς* καλεῖται *μεγάλη ἔκτασις ἐξηρᾶς ὀμαλῆς* (ἐπιπέδου) ¹. Αἱ πεδιάδες χρησιμεύουσιν ἐν γένει ὅπως οἱ ἄνθρωποι καλλιεργοῦσι, σπείρουσι, φυτεύουσιν καὶ συγκομίζουσι διάφορα γεωργικὰ προϊόντα χρησιμώτατα πρὸς διατροφήν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζῴων.

Ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας καλλιεργοῦμεν τὸν σίτον, τὴν κριθήν, τὸν ἀραβόσιτον, τὴν βρόμην κλπ. (δημητριακοὶ καρποί), τὸ ἔλαιον, τὸν οἶνον, διάφορα εἶδη ὀσπρίων, τὸν καπνὸν καὶ πλεῖστα εἶδη λαχανικῶν (κηπεύματα).

Εἰς πολλὰ ὄρεινά μέρη (ὄροπέδια) καλλιεργοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοὺς διαφόρους ἀγρούς των ὅχι κατὰ τὴν συνήθη ἐποχὴν τῆς σπορᾶς (φθινόπωρον), ἀλλὰ κατὰ τὸ θέρος προσπαθοῦνες νὰ σπεύρωσιν, ὅ,τι δύναται νὰ εὐδοκίμησῃ εἰς αὐτούς.

Εἰς πολλοὺς τόπους, οἱ ὁποῖοι δὲν καλλιεργοῦνται (λιβάδια) καὶ

(1) Γραφή ἐπὶ τοῦ πίνακος καὶ ἀποστήθις τοῦ ὀρισμοῦ τῆς πεδιάδος.

εις τὰς πεδιάδας ἐκείνας, ὅπου ἔχει μεταφερθῆ ἢ συγκομιδὴ τῶν διαφόρων προϊόντων, ὀδηγοῦσιν οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἰγὰς των, οἱ βουκόλοι τὰς ἀγελάδας καὶ τοὺς βόας των, τοὺς ἔππους τοὺς ἡμίονους των καὶ πολλὰ ἄλλα ζῷα.

Εἰς ὅσας χώρας ἡ καλλιέργια τῶν γαιῶν εἶναι μεγάλη καὶ ἐνεργεῖται μετὰ τέχνης καὶ ἐπιστημονικότητος (διὰ τῶν τελειοτέρων γεωργικῶν ἐργαλείων) ἡ συγκομιδὴ εὐδοκιμεῖ μεγάλως καὶ ἡ χώρα πλουτίζει καὶ εὐτυχεῖ.

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι παραλλήλως τῆς συντόνου προσπαθείας τῶν καλλιεργητῶν ὀφείλει νὰ προστατεύῃ αὐτοὺς τὸ κράτος ἀποτελεσματικῶς διὰ τῶν περὶ ἀγροφυλακῆς κυρίως νόμων, ὥστε οὐδεὶς νὰ τολμᾷ νὰ ζημιοῖ καὶ καταστρέφῃ οὔτε αὐτὸς οὔτε τὰ ζῷά του, τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ δένδρα τοῦ ἄλλου.

Περὶ τῶν ὀρέων καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν.

Ἐν τῷ περὶ ὀρεογραφίας σελ. 55 κεφαλαίῳ, εἶπομεν γενικά τινα περὶ ὀρέων, ἤδη λέγομεν περὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν.

Τὰ ὄρη χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἰδίᾳ τὸ ὕψος αὐτῶν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δάση, ὅπως τροποποιῶσιν τὸ κλίμα τόπου τινὸς ἐπὶ τὸ δροσερώτερον, προκαλοῦντα τὴν ὑγρασίαν καὶ τὴν βροχὴν, διευκολύνοντα οὕτω τὴν ῥοήν τῶν ὑδάτων, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καθιστᾷ εὐφόρους τὰς πέριξ τῶν ὀρέων πεδιάδας καὶ κοιλάδας φέρουσα τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τοὺς κατοικοὺς αὐτῶν.

Πλείστα ὄρη παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς διάφορα εἶδη λίθων χρησιμωτάτων, ὡς λ. χ. τὸ **μάρμαρον** λευκὸν καὶ διαφόρων ἄλλων χρωμάτων εἰς οἰκοδομίαν, κατεργασίαν ἀνδραίντων, ἀγαλμάτων, ἐπίπλων κλπ. τὸν **σχιστολίθον** (πρῶτη οἰκοδομικὴ ὕλη), τὴν **σμύριδα** (πρὸς λείανσιν μετάλλων), τοὺς **μυλολίθους**, τὴν **κίσσηριν** (ἐλαφρόπετραν), τοὺς **γαιάνθρακας**, τὸ **θεῖον**, τὴν **θηραϊκὴν γῆν** (πορσελέανην), πολλὰς καὶ μαγειρικὸν ἄλας κλπ.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐκ πολλῶν ὀρέων ἐξορύσσονται διάφοροι ὀρυκταὶ ὕλοι. Τὰ μέρη δὲ ταῦτα ὀνομάζονται **μεταλλεῖα**, **ὄρυχτεῖα**, **λατομεῖα**. ἔγνωεῖται ὅτι τοιοῦτοι τόποι ὑπάρχουσιν ἐκτὸς τῶν ὀρέων, πολλάκις καὶ ἐντὸς τῶν πεδιάδων.

Αἱ διάφοροι ὀρυκταὶ ὕλοι (μέταλλα) εἶναι ὁ **χρυσός**, ὁ **ἄργυρος**,

τὸ νικέλιον (εὐγενῆ μέταλλα) ὁ μόλυβδος, ὁ χαλκός, ὁ σίδηρος, ὁ λευκοσίδηρος, ὁ ψευδάργυρος, ὁ κασσίτερος (ἀγενῆ μέταλλα) καὶ πολλὰ ἄλλα μέταλλα.

Περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἔδαφους.

Συμπληρωματικῶς μετὰ τὰ ἐκτιθέμενα ἐν σελ. 37 καὶ 39 «ἢ κοινότης καὶ αἱ γαῖαι αὐτῆς» λέγομεν καὶ τὰ ἑξῆς·

Τὸ ἔδαφος διακρίνομεν γενικῶς εἰς γόνιμον καὶ ἄγονον. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι πανταχοῦ τὸ αὐτό, εἰς πολλὰ μέρη τὸ ἔδαφος καλύπτεται ὑπὸ χλόης, θάμνων (χαμόκλαδα), διαφόρων φυτῶν καὶ δένδρων μικρῶν τε καὶ μεγάλων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην λέγομεν ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦτο εἶναι γόνιμον.

Εἰς πολλὰ πάλιν μέρη βλέπομεν ὅτι τὸ ἔδαφος εἶναι γυμνόν, δὲν φυτρώνει σχεδὸν τίποτε· τότε λέγομεν ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦτο εἶναι ἄγονον.

Ὡς ἐκ τούτου τὴν γῆν διακρίνομεν α') εἰς γόνιμον, β') εἰς ἀργιλλώδη, γ') εἰς ἄμμώδη, δ') εἰς πετρώδη καὶ ε') εἰς ἑλώδη.

Γόνιμοι γαῖαι.

α') Γῆ γόνιμος καταλληλοτάτη πρὸς καλλιεργίαν εἶναι ὅταν αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ χώματος λεπτοῦ, λιπαροῦ καὶ μαυροειδοῦς τὴν ὄψιν, συνήθως περιέχει κόπρον ζώων (ἵππων, βοῶν) ἢ φυτικῆς οὐσίας ἐν καταστάσει σήψεως εὐρισκομένης.

Γῆ γόνιμος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῆς ἰλύος (λάσπης τῶν ποταμῶν) προερχομένη ἐκ τῆς προσχώσεως γαιῶν ὑπὸ ποταμῶν ὡς συμβαίνει τοῦτο ἐν Φθιώτιδι διὰ τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, ἐν Μεσσηνίᾳ διὰ τοῦ ποταμοῦ Παμίσου, ἐν Ν. Ἑλλάδι διὰ τοῦ ποταμοῦ Νέστου, ἐν Αἰγύπτῳ διὰ τοῦ ποταμοῦ Νείλου (δέλτα) κλπ.

Ἄγονοι γαῖαι.

β') Γῆ ἀργιλλώδης εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ χῶμα γλοιώδες, ἐρυθρὸν καὶ ἐνίοτε φαιόν. Κατὰ τὸν χειμῶνα δὲ καὶ κυρίως ἐν καιρῷ βροχῆς εἶναι πηλώδης καὶ γλοιώδης, καθ' ὅσον

δὲν ἀπορροφᾷ ὕδωρ, ἀλλὰ κρατεῖ αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας της μέχρι οὗτου ἑξατμισθῆ ἢ διαρρέουσι ἐκεῖ που.

Ὅταν δὲ πάλιν ἐπικρατῆ ἀνομβρία σκληρύνεται καὶ ξηραίνεται εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε οἱ ἔχοντες ῥιφθῆ εἰς αὐτὴν σπόροι νὰ μὴ δύνανται νὰ φυτρώσωσιν. Ἄν δὲ συνέπεσον ἐν τῷ μεταξὺ νὰ φυτρώσωσι ξηραίνονται. Ἡ ἀργιλώδης λοιπὸν γῆ εἶναι **ἄγονος**. Τὸ χῶμα ὅμως ταύτης χρησιμεύει εἰς τὴν κατασκευὴν πλίνθων ὠμῶν στερεῶν, εἰς πλίνθους ὀπτὰς (τοῦβλα), εἰς κεράμους καὶ εἰς διάφορα πήλινα ἀγγεῖα καὶ σκεύη.

γ') **Γῆ ἀμμώδης** λέγεται ὅταν καλύπτεται ὑπὸ ἄμμου εἴτε χονδρᾶς εἴτε λεπτῆς. Συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰς πολλὰ παράλια θαλασσῶν εἰς τινὰς ἀκτὰς ἢ ἐκβολὰς ποταμῶν ἢ λιμνῶν καὶ εἰς τὰς ἐκτεταμένας καὶ ἀπεράντους ἀμμώδης ἐρήμους τῆς Ἀσίας (Γόβης, Ἀραβίας κλπ.) καὶ τῆς Ἀφρικῆς (Σαχάρας κλπ.). Καὶ ἡ γῆ αὕτη ἢ ἀμμώδης εἶναι ἄγονος. Διότι τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς ἀπορροφούμενον ταχέως κατέρχεται εἰς βάθος πολὺ καὶ ἀποπλύνει τὴν ἄμμον, ὥστε δὲν μένει ἰκμάς ἢ ὑγρασία ἢ χῶμα καὶ ἐν γένει οὐδεμίαν θρεπτικὴν οὐσίαν διὰ νὰ βλαστήσῃ τι.

Ἐν τούτοις καὶ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς γῆς χρησιμεύει πολὺ, διότι οἱ οἰκοδόμοι ἀναμειγνύοντες τὴν καθαρὰν ἄμμον μετ' ἀσβέστου κάμνουσιν ἐν μείγμα, τὸ ὁποῖον ἅμα στεγνώσῃ καὶ ξηρανθῆ καλῶς, ἀποτελεῖ σπουδαίαν καὶ στερεὴν ὕλην συγκολλητικὴν τῶν λίθων.

δ') **Γῆ πετρώδης** καλεῖται ἢ ἀποτελουμένη ἐκ διαφόρων πετρωμάτων (λίθων) εἴτε μεγάλων εἴτε μικρῶν ὡς εἶναι ὁ **ἀσβεστόλιθος**, ὁ **παρόλιθος**, ὁ **σχιστόλιθος**, τὸ **μάρμαρον**, ἢ **χονδρὰ ἄμμος** τῶν ποταμῶν καὶ τῶν αἰγιαλῶν (κροκάλα).

Καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γῆς εἶναι **ἄγονον**, διότι ἐπὶ τῶν λίθων τίποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φυτρώσῃ.

Πάντα ὅμως τὰ εἶδη ταῦτα τῶν λίθων εἶναι χρησιμώτατα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μὲν εἰς κατασκευὴν ἀσβέστου, ἄλλα δὲ εἰς οἰκοδομὰς καὶ ἄλλα διὰ καθαρισμὸν καὶ λείανσιν μετάλλων ὡς εἶναι ἡ ἐλαφρόπετρα (**κίσσηρις**), ἢ **σμέρις** κλπ.. Τὰ μέρη ἐκ τῶν ὁποίων ἀποκόπτονται οἱ λίθοι λέγονται **λατομεῖα**.

Γῆ ἐλώδης. Αἱ πέριξ τῶν ἐλῶν γαῖαι εἶναι αἱ χειρότεραι καὶ αἱ ἐπιβλαβέστεραι εἰς τὴν ὑγίαν τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι μὲν πολ-

άκις γόνιμοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ὀρυζῆς καὶ τοῦ βάμβακος ἄλλ' ἕνεκα τῶν ἀναπτυσσομένων ἐλωδῶν μiasμάτων καὶ τῶν ἐλωδῶν πυρετῶν (ἀνωφελεῖς κώνωπες) ἀποβαίνουσι ἐπικίνδυνοι καὶ θανατηφόροι εἰς τοὺς πέριξ οἰκοῦντας.

Τίτι τρόπῳ ἐξυγιαίνονται καὶ ἀποξηραίνονται καὶ γίνονται γόνιμοι αἱ γαῖαι αὗται (αἱ ἐλώδεις ;)

Διὰ τῆς ἀποστραγγίσεως κυρίως διὰ χανδάκων καὶ αὐλάκων μεταφερομένων τῶν σηπομένων καὶ λιμναζόντων ὑδάτων εἰς τὴν θάλασσαν ὡς τοῦτο ἐγένετο πρό τινων ἐτῶν ἐν Κοπαίδι καὶ ἀλλαγοῦ.

Πῶς κατορθοῦται ἡ γονιμοποίησις τῶν γαιῶν ἐν γένει ;

Ἡ γονιμοποίησις τῶν γαιῶν ἐνεργεῖται διὰ διαφόρων μέσων, τὴν ὀρυγγιλλῶδη γῆν καὶ πολλὰς ἄλλας ἀγόνους καθιστῶσι γόνιμους ἀναπειγνύοντες αὐτὰς διὰ κόπρου καὶ ἄμμου, διὰ φυτικῶν οὐσιῶν, χημικῶν λιπασμάτων κλπ.

Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.

α') Εἰς τὸ σῶμά μου διακρίνω τρία μέρη τὴν **κεφαλὴν**, τὸν **κορμὸν** καὶ τὰ **ἄκρα**.

Κεφαλὴ.—Ὁ **λαιμὸς** συνδέει τὴν κεφαλὴν μὲ τὸ ὅλον σῶμα.

Τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς εἶναι τὸ **κρανίον**, τὸ ἔμπροσθεν εἶναι τὸ **πρόσωπον**. Εἰς τὸ πρόσωπον εἶναι τὸ **μέτωπον**, οἱ **ὀφθαλμοί**, ἡ **ῥίς**, τὸ **στόμα**, αἱ **σιαγόνες**, τὰ **ὦτα** καὶ αἱ **παρειά**.

Ἡ **κεφαλὴ** δύναται νὰ εἶναι μεγάλη ἢ μικρά, στρογγύλη ἢ φοιδῆς, τριχωτὴ ἢ ἄτριχος (φαλακρά,) ἄσχημος ἢ ὠραία.

Τὸ **μέτωπον** εἶναι πλατὺ ἢ στενόν, μέγα ἢ μικρόν.

β') Οἱ **ὀφθαλμοί** εἶναι δύο, ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς καὶ ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς.

Οἱ ὀφθαλμοί εἶναι ὑγροί, ζωηροί, εὐκίνητοι. Εὐρίσκονται εἰς δύο κοῖλα μέρη· **προφυλάσσονται** δὲ ἀπὸ τὰ **βλέφαρα** καὶ ἀπὸ τὰς **βλεφαρίδας**.

*Υπάρχουσιν ὀφθαλμοὶ μαῦροι (μέλανες,) κυανοὶ ἢ γαλανοί, καστανόχροι (φαιοί), τεφρώδεις στακτεροί, πράσινοι.

Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπω (ὄρω). Ὅταν κλείω τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν βλέπω· δὲν βλέπω καλῶς καὶ ὅταν εἶναι σκότος. Τοὺς ὀφθαλμοὺς κινῶ ὅπου θέλω, ἐπάνω, κάτω, δεξιὰ, ἀριστερά.

Ν. Μεταξά—Πατριδογνωσία μετὰ νεωτάτης Γεωγραφίας.

“Όταν διακρίνω μακρόθεν τὰ πράγματα, τότε ἔχω ὑγιεῖς ὀφθαλμοὺς (τοῦναντίον μύωψ, πρεσβύωψ, τυφλός).

“Όταν κλαίω, τότε οἱ ὀφθαλμοί μου εἶναι γεμάτοι ἀπὸ *δάκρυα*.

γ') Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπω τὸν πατέρα, τὴν μητέρα, τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς συγγενεῖς, τὸν διδάσκαλόν μου, τοὺς συμμαθητάς μου, ὅλα τὰ πράγματα τοῦ σχολείου μου καὶ τῆς οἰκίας μου, διὰ τῶν *ὀφθαλμῶν* ἀναγινώσκω.

Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέπω τὸ παιδίον νὰ τρέχη· τὸ πιτηνὸν νὰ πετᾷ, τοὺς ἰχθύς νὰ κολυμβῶσι. Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέπω εἰς τὸν κῆπον τὰ ἄνθη, τὰ δένδρα καὶ τὰ ὀπωρικά, βλέπω τοὺς ἀγρούς, τὰ λιβάδια, τὰ δάση. Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέπω τὴν ἡμέραν τὸ στερέωμα, τὸν ἥλιον, τὴν νύκτα βλέπω τὴν σελήνην καὶ τὰ ἄστρα.

Πόσον καλὸς εἶναι ὁ θεός, ὃ ὁποῖος μᾶς ἔδωκε τοιοῦτον δῶρον! Λέξεις πρὸς ἀπομνημόνευσιν κλπ.

Ἡ κεφαλή, ὁ κορμός, ὁ λαιμός, τὸ κρανίον, τὸ πρόσωπον, ὁ ὀφθαλμός, τὸ στόμα, ἡ παρειά, τὸ μέτωπον, ἡ ῥίς, ἡ σιαγών.

Πληθ.—Αἱ κεφαλαί, οἱ κορμοί, οἱ λαιμοί, τὰ κρανία, τὰ πρόσωπα, οἱ ὀφθαλμοί, τὰ στόματα, αἱ παρεαί, τὰ μέτωπα, αἱ ῥίνες αἱ σιαγόνες.

Κλίσις.—Μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπω, εἰς-ει, -ομεν, -ετε-ουσι.

Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναγινώσκω, εἰς, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσιν.

Γραπτὴ ἀπάντησις.—Τί βλέπομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ;—Ἐχομεν ὀφθαλμοὺς.—Οἱ ὀφθαλμοί εἶναι—

Εἰς τὸν γυμναζόμενον μικρὸν δεῖξον τὰ ἄνω μέρη.

Συνέχεια

α') Ἡ ῥίς (μύτη) εἶναι εἰς τὸ μέσον τοῦ προσώπου ὑπεράνω τοῦ στόματος μεταξὺ τῶν δύο ὀφθαλμῶν.

Ἡ ῥίς εἶναι παχεῖα ἢ βραχεῖα ἢ μακρά.

Ἡ ῥίς ἔχει δύο ῥώθωνας ἢ μυκτῆρας.

Διὰ τῆς ῥίνος μυρίζω ἢ ὀσφραίνομαι. Ὀσφραίνομαι τὰ ἄνθη, τὸ ῥόδον, τὸ ἴον, τὸ καρυόφυλλον, τὸν βασιλικὸν καὶ ἄλλα· ὀσφραίνομαι τὰ φαγητά, τὰ φάρμακα, τὰ *ἄρώματα*. Αἰσθάνομαι τὴν κακὴν ὀσμήν.

Ἐπάρχουσι ζῶα ποῦ ὀσφραίνονται πολὺ· τότε λέγομεν ὅτι τὰ ζῶα αὐτὰ ἔχουσι τὴν *ὀσφρησιν* ἀνεπτυγμένην, ὡς ὁ κύων.

Ἀναπνέομεν καὶ διὰ τῆς ῥινός. Ὄταν κοιμώμεθα, πρέπει νὰ ἔχωμεν κλειστὸν τὸ στόμα καὶ διὰ τῆς ῥινός νὰ ἀναπνέωμεν.

Μὲ τὸ ῥινόμακτρον καθαρίζω πάντοτε τὴν ῥινά μου.

β') Τὸ **στόμα** εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο σιαγόνων κάτω ἀπὸ τὴν ῥίνα. Ἐξωθι εἶναι τὰ χεῖλη· μὲ τὰ χεῖλη, ὅταν θέλω, τὸ ἀνοίγω. Ὄταν φωνάζω δυνατῶς, τὸ ἀνοίγω· ὅταν κολυμβῶ, τὸ κλείω· ὅταν χαμογελῶ, ὅταν συρίζω, τὸ μισοανοίγω. Ὄταν τρώγω, τὸ ἀνοίγω καὶ ὅταν πίνω, ἐπίσης τὸ ἀνοίγω.

Ἄνωθι καὶ κάτωθι τοῦ στόματος εἶναι αἱ δύο σιαγόνες· ἡ ἄνω σιαγὼν ἀκίνητος πάντοτε καὶ ἡ κάτω κινητή. Ἐκτὸς τοῦ στόματος εἶναι ἡ γλῶσσα ἐρυθρά, μαλακή, εὐκίνητος. Διὰ τῆς γλώσσης ὀμιλῶ, γεύομαι τὰ φαγητὰ καὶ ἐνοῶ ὁποῖαν γεῦσιν ἔχουσιν, ἐὰν εἶναι πικρά, ἄλμυρά, γλυκέα, ξινά. Ὄταν ὀμιλῶ, προσέχω, ὀμιλῶ καθαρά, ἀναγινώσκω καθαρά, ἐνοῶ ὅτι ὀμιλῶ, δὲν ὀμιλῶ πολλά· δὲν εἶμαι φλύαρος· ὀμιλῶ τὴν γλῶσσάν μου τὴν ἑλληνικὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ὠραιότερα γλῶσσα τοῦ κόσμου.

Ἐντὸς τοῦ στόματος εἶναι καὶ οἱ ὀδόντες, διὰ τῶν ὀδόντων μασσῶ τὰς τροφάς· δὲν σπάζω ποτὲ σκληρὰ πράγματα, καρύδια, λεπτοκάρυα, ἀμύγδαλα καὶ τὰ τοιαῦτα. Καθαρίζω καὶ περιποιῶμαι πάντοτε τοὺς ὀδόντας, διότι δὲν ὑπάρχει χειρότερος πόνος ἀπὸ τὸν πονόδοντον, ὅταν μένωσιν αἱ τροφαὶ εἰς τοὺς ὀδόντας μας, σήπονται οἱ ὀδόντες καὶ τότε ὑποφέρομεν.

Λέξεις πρὸς ἀπομνημ. κλπ.

Οὐσιαστικά.—Ἡ ῥίς, τὸ πρόσωπον, ὁ ῥῶθον, τὸ ῥόδον, τὸ ἴον, τὸ ἄρωμα, τὸ στόμα, τὸ χεῖλος, οἱ ὀδόντες αἱ σιαγόνες, ἡ γλῶσσα.

Ῥήματα.—Ὁσφραίνομαι, τρώγω, κλείω, ἀνοίγω, φωνάζω, ὀμιλῶ κολυμβῶ, ἀναγινώσκω, πίνω, ἀναπνέω.

Κλίσις γραπτῆ.—Ἀναπνέω διὰ τῆς ῥινός. Τρώγω διὰ τοῦ στόματος.

Συγέχεια

α') Ὁ **κορμὸς** ἀρχίζει ἀπὸ τὸν λαιμόν· ἔμπροσθεν τοῦ κορμοῦ εἶναι τὸ **στήθος** καὶ ἡ **κοιλία**, ὀπισθεν δὲ οἱ **ῥῶμοι**.

Εἰς τὸ στήθος εἶναι καὶ ἡ **καρδία** καὶ οἱ **πνεύμονες**· ἀπὸ τὴν καρδίαν ἀναχωρεῖ τὸ αἷμα καὶ διαδίδεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα.

β') Τὰ ἄκρα εἶναι αἱ δύο χεῖρες καὶ οἱ δύο πόδες. Τῆς χειρὸς μέρη εἶναι ὁ βραχίον, ὁ ἀγκῶν, ὁ πῆχυς, καὶ ἡ ἄκρα χεῖρ. Τοῦ ποδὸς μέρη εἶναι ὁ μηρός, ἡ κνήμη καὶ ὁ ἄκρος ποῦς.

Ἡ χεῖρ ἔχει πέντε δακτύλους (μέγας ἢ ἀντίχειρ, δείκτης, μέσος, παρήμεσος καὶ μικρός)· καὶ ὁ ποῦς ἔχει πέντε δακτύλους, εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων εἶναι οἱ ὄνυχες· εἰς τὰς χεῖρας εἶναι καὶ ἡ παλάμη· εἰς τοὺς πόδας εἶνε τὸ πέλμα· κλειστή χεῖρ σχηματίζει τὴν πυγμὴν ἢ τὸν γρόνθον.

Μὲ τὰς χεῖρας κρατοῦμεν τὸ βιβλίον καὶ τὴν γραφίδα· μὲ τὰς χεῖρας φέρομεν τὰς τροφὰς εἰς τὸ στόμα· μὲ τὰς χεῖρας ἀνοίγομεν καὶ κλείομεν τὰ παράθυρα καὶ τὴν θύραν· μὲ τὰς χεῖρας μανθάνομεν ὄργων τι ἢ τέχνην τινά.

Μὲ τὰς χεῖρας ἐννοοῦμεν τὸ βῆρος τῶν σωμάτων. Θέλω νὰ ἴδω, ἐὰν λίθος τις εἶναι βαρὺς ἢ ἐλαφρὸς, τὸν σηκῶνω μὲ τὰς χεῖρας· θέλω νὰ ἐννοήσω, ἐὰν πράγμα τι εἶναι σκληρὰν ἢ μαλακόν, τὸ δοκιμάζω μὲ τὰς χεῖρας (ἄφή). Θέλω νὰ ἴδω, ἐὰν τὸ ὕδωρ εἶναι θερμὸν ἢ ψυχρὸν ἢ χλιαρὸν, τὸ δοκιμάζω μὲ τὰς χεῖρας.

Οἱ κολοβόχειρες εἶναι δυστυχεῖς ἄνθρωποι. Οἱ μεταχειριζόμενοι τὴν ἀριστερὰν χεῖρα περισσότερον ἀπὸ τὴν δεξιὰν λέγονται ἐπαρίστεροι (ζερβοί).

Λέξεις πρὸς ἀπομνημόνευσιν κλπ.

Οὐσιαστικά.—Ὁ κορμός, ὁ λαιμός, τὸ στήθος, ἡ κοιλία, ἡ καρδιά, τὸ αἷμα, οἱ πνεύμονες, αἱ χεῖρες, οἱ πόδες, οἱ ὄνυχες, ἡ παλάμη, ὁ γρόνθος.

Ῥήματα.—Συλλαμβάνω, ἀνοίγω, κλείω, κρατῶ, φέρω, παίζω, μανθάνω ἐννοῶ, ἐγγίζω, δοκιμάζω.

Κλίσις γραπτῆ.—Μὲ τὰς χεῖρας ἀνοίγω τὴν θύραν, (-ω, -εις εἰ, -ομεν, -ετε, -ουσι). Κλείω τὸ παράθυρον.

Κλίσις προφορικῆ.—Ἐγείρομαι πρῶτ· ἐνδύομαι, πλύνομαι, λούσομαι, νίπτομαι, κενίζομαι, κόπτω τοὺς ὄνυχάς μου, προσεύχομαι, γυμναζομαι, προγευματίζω, ἔρχομαι καθαρὸς εἰς τὸ σχολεῖον.

Αἱ τροφαὶ τοῦ ἀνθρώπου.

α') Ὁ ἄρτος εἶμι ἡ κυριώτερα τροφή τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄρτος γίνεται ἀπὸ τὸ ἄλευρον· τὸ ἄλευρον γίνεται ἀπὸ τὸν σίτον ἢ ἀπὸ τὸν ἀραβόσιτον ἢ ἀπὸ τὴν κριθήν.

Τὸν σίτον σπείρει ὁ γεωργὸς εἰς τοὺς ἀγρούς. Τὸν ἀγρὸν πρῶτον καλλιεργεῖ ὁ γεωργός.

Μὲ τὸ ἄροτρον καὶ τὰς χεῖρας ἀφαιρεῖ τὰ ἄλλα χόρτα, ἔπειτα τὸν σπείρει καί, ἀφοῦ μεγαλώσῃ καὶ κιτρινίσῃ, τὸν *θερίζει*, τὸν κάμνει, *δεμάτια*, τὸν μεταφέρει εἰς τὸ ἀλώνιον, τὸν ἀλωνίζει, τὸν *λιχνίζει*, τὸν *κοσκινίζει*, τὸν μεταφέρει εἰς τὸν μύλον, τὸν ἀλέθει. ὁ *μυλωνᾶς* ὁ ἀροτοποιὸς τὸν ζυμώνει ὁ *κλιβανεύς* (φούρναρης) τὸν ψήει καὶ ὁ *ἀροτοπώλης* τὸν πωλεῖ.

β') Τὸ κρέας εἶναι θρεπτικὴ τροφή. Ἐχομεν κρέας βόειον, πρόβειον, χοίριον, κρέας πτηνῶν (ὀρνίθων, χηνῶν, κούρκων) ἢ καὶ ἀγρίων ζώων, λαγοῦ, ἀγριοχοίρου.

Τὸ κρέας πωλεῖ ὁ κρεοπώλης εἰς τὸ κρεοπωλεῖον.

γ') Τὰ λάχανα. Ἐπίσης θρεπτικὴ τροφή εἶναι τὰ λάχανα, τὰ ὁποῖα μαγειρεύονται καὶ μὲ τὸ κρέας. Ἐχομεν λάχανα ἡμερα καὶ λάχανα, ἀγρια. Λαχανικὰ ἡμερα εἶναι τὰ *σέλινα*, τὰ *μπιζέλια*, τὰ *πράσα*, τὰ *μαρούλια*, τὰ *κολοκυνθάκια*, τὰ *φασόλια*, αἱ *μπάμαι*, αἱ *ντομάται*, τὰ *κουκκιά*, αἱ *ἀγρινάραι*, τὰ *λάχανα* (κράμβαι), τὰ *κουνουπίδια*, τὰ *μακεδονῆσι* (μαϊτανός) καὶ ἄλλα ἀγρια εἶναι τὰ *δαδίλια* (κίχουρα), τὰ *βλαστάρια* (βροῦβες) καὶ ἄλλα χόρτα.

δ') Τροφαὶ ὡσαύτως εἶναι τὰ *ὄσπρια* φασιόλοι, κύαμοι, ἐρέβινθοι, *πίσα* (μπιζέλια) καὶ ἄλλα. Ὡσαύτως καὶ τὰ ὀπωρικὰ καὶ τὰ γεώμηλα καὶ οἱ ἰχθύες.

Λέξεις πρὸς ἐκμάθησιν κλπ.

Ὄνόματα. — Ὁ ἄρτος, ὁ ἀροτοποιός, ὁ ἀροτοπώλης, τὸ ἀροτοπωλεῖον, ὁ γεωργός, ὁ σίτος, ὁ ἀγρός, ὁ κρεοπώλης, τὸ κρεοπωλεῖον, ὁ ἰχθύς, ὁ ἰχθυοπώλης, ὁ μυλωθρός, τὸ ἰχθυοπωλεῖον.

Ῥήματα. — Ζυμώνω, ὀργάνω, σπείρω, βοτανίζω, θερίζω, ἀλωνίζω, λιχνίζω, κοσκινίζω, πωλῶ.

Αἱ ἡλικίαι τῶν ἀνθρώπων.

Βρέφος ὀνομάζεται τὸ πολὺ μικρὸν παιδίον, *νήπιον* ὀλίγον ἅμα μεγαλώσῃ, *παιδίον* ἅμα συμπληρώσῃ τὸ πέμπτον ἔτος, *παῖς* μετὰ τὸ δωδέκατον, *νεανίας*, *ἀνὴρ*, *γέρον*. *Κοράσιον*, *δεσποινίς*, *γυνή*, *γραια*.

Συμπλήρωσις. — Ἐγὼ εἶμαι. — Ὁ διδάσκαλός μου εἶναι. — Ὁ

...ος μου είναι.—'Ο πατήρ μου είναι.—'Η μήτηρ μου είναι.—
'Η μάμμη σου είναι.—'Η διδασκάλισσα τῆς ἀδελφῆς σου είναι.—'Ο
ἀδελφός σου ὁ μεγαλύτερος είναι.—'Η γειτόνισσά μας ἐγέννησεν ἐν
μικρὸν παιδάκι· αὐτὸ τώρα ὀνομάζεται.—'Ολίγον ἐὰν μεγαλώσῃ, θὰ
ὀνομάζεται.—'Εχω ἀδελφὴν πολὺ μεγαλυτέραν ἀπ' ἐμέ· εἶναι **ἀγα-**
μος, ὀνομάζεται.—

Κλισις.—'Η γυνή—αἱ γυναῖκες—ἡ δεσποινίς—αἱ δεσποινίδες—
τὴν δεσποινίδα—τὴν γυναῖκα. 'Ο ἀνὴρ, τὸν ἀνδρα, οἱ ἄνδρες. 'Ο
παῖς, τὸν παῖδα, οἱ παῖδες.—Τὸ βρέφος, τὰ βρέφη.—

Τὰ ἐνδύματα.

Τὰ ἐνδύματα κατασκευάζονται ἀπὸ **ὑφάσματα**. Τὰ ὑφάσματα
πωλεῖ ὁ **ὑφασματοπώλης**. Τὰ ὑφάσματα κατασκευάζει ὁ **ὑφάντης** ἢ
ἡ **ὑφάντρια** εἰς τὸ **ὑφαντήριον**.

Τὰ ὑφάσματα εἶναι ἢ **μάλλινα**, ἢ **βαμβακερά**, ἢ **λινα**, ἢ **μετα-**
ξωτά, ἢ **τριχωτά**.

Τὰ μάλλινα ἔγιναν ἀπὸ **θριον** ἢ **μαλλιον**· τὸ μαλλίον μᾶς τὸ
δίδουσι τὰ πρόβατα.

α') Τὰ βαμβακερά ἔγιναν ἀπὸ **βάμβακα**· ὁ **βάμβαξ** εἶναι μικρὸν
φυτὸν (θάμνος), ὁ βάμβαξ γίνεται εἰς τοὺς ἀγρούς.

'Ο βάμβαξ ἔχει καὶ τὸν σπόρον μηχανή τις χωρίζει τὸν σπόρον
ἀπὸ τὸν βάμβακα· εἰς τὸ κλωστήριον ὁ βάμβαξ γίνεται νῆμα ἢ κλω-
στή· καὶ τὸ νῆμα αὐτὸ εἰς τὸ ὑφαντήριον γίνεται **ὑφασμα**.

β') Τὰ λινα γίνονται ἀπὸ τὸ **λίνον**· τὸ λίνον εἶναι φυτὸν, ἀπὸ
τὸ λίνον ἐξάγονται κλωσταὶ καὶ ἀπὸ τὰς κλωστὶς γίνονται τὰ ὑφά-
σματα τὰ λινα (λιναρόσπορος).

γ') Τὰ **μεταξωτά** ἔγιναν ἀπὸ **μέταξαν**· ἡ μέταξα ἔγινεν ἀπὸ τὸ
κουκκούλιον· τὸ δὲ κουκκούλιον κατασκεύασεν ὁ μεταξοσκώληξ.

Τὰ τρίχυνα ἔγιναν ἀπὸ τὰς τρίχας τῆς αἰγὸς ἢ ἄλλου ζώου.

Οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, δὲν ἠγάπων πολλὰ ἐνδύ-
ματα· δύο κυρίως ἐνδύματα ἔφερον, ἓν ἐσώτερον, τὸν χιτῶνα, καὶ
ἓν ἐξωτερικόν· καὶ τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον ἔφερον ἄνευ τοῦ χιτῶνος.

Δὲν εἶναι ὑγιεινὸν τὰ φορεῖν τις πολλὰ ἐνδύματα καὶ μάλιστα βα-
ρέα καὶ πολὺ παχέα· τὰ ἐλαφρὰ καὶ λεπτὰ ἐνδύματα εἶναι τὰ καταλ-
ληλότερα καὶ διὰ τὸν χειμῶνα.

Τὰ ἑξωτερικὰ ἐνδύματα εἶναι διάφορα εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ἑλληνικὸν φόρεμα εἶναι ἡ φουστανέλλα.

Τὰ ἐπανωφόρια ἄλλα μὲν εἶναι μακρὰ καὶ πλατέα, ἄλλα εἶναι στενὰ καὶ βραχέα.

Αἱ περισκελίδες (πανταλόνια) εἶναι ἐπίσης διάφοροι.

Εἰς τοὺς πόδας φέρομεν *περικνημίδας* (κάλτσας) καὶ *ὑποδήματα*.

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρομεν *πίλον* ἢ *φέσιον*.

Τὰ ἐνδύματα κόπτει ὁ *κόπτης* καὶ ῥάπτει ὁ *ῥάπτης* ἢ ἡ μήτηρ ἢ ἡ ἀδελφή μας.

Τὸ ἐργαστήριον τοῦ ῥάπτου λέγεται *ῥαφεῖον*.

Ὅταν φορῶ τὰ ἐνδύματά μου, τότε *ἐνδύομαι*, ὅταν τὰ ἀφαιρῶ, τότε *ἐκδύομαι*. Τὰ ἐνδύματά μου φυλάττω καθαρὰ πάντοτε.

Κλ. — Ἐνδύομαι, — εἶσαι, — εἶται — ὀμεθα, — εἶσθε, — ονται. — Ἐκδύομαι. — νίπτομαι, — λούομαι, — προσεύχομαι, — κτενίζομαι, — ἐργάζομαι, — ἔρχομαι, — γυμνάζομαι.

Τὰ ὑποδήματα κατασκευάζονται ἀπὸ *δέγματα* ζώου ἐπεξεργασμένα *βύρσας*· τὰς βύρσας κάμνει ὁ *βυρσοδέπτης* εἰς τὸ *βυρσοδεψεῖον*.

Ὁ ὑποδηματοποιὸς κατασκευάζει τὰ ὑποδήματα καὶ ὁ *ὑποδηματοπώλης* πωλεῖ αὐτὰ εἰς τὸ *ὑποδηματοπωλεῖον*.

Ὁ *πιλοποιὸς* εἰς μέγα ἐργαστήριον κατασκευάζει τοὺς πῖλους καὶ ὁ *πιλοπώλης* πωλεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ *πιλοπωλεῖον*.

Λέξεις πρὸς ἐκμάθησιν.

Ῥάπτης, — ῥάπτρια, — ῥαφεῖον, — ὑπόδημα. — ὑποδηματοποιός, — ὑποδηματοποιεῖον, — πῖλος — πιλοποιός, — πιλοπωλεῖον.

Ἡ περίξ φύσις κατὰ τὰς τέσσαρας ῶρας ἢ ἐποχὰς τοῦ ἔτους.

Τρεῖς μῆνες τοῦ ἔτους σχηματίζουν εἰς μίαν ῶραν τοῦ ἔτους.

Αἱ τέσσαρες λοιπὸν ῶραι τοῦ ἔτους εἶναι τὸ *ἠθινόπωρον*, ὁ *χειμὼν*, τὸ *ἔαρ* καὶ τὸ *θέρους*.

Τὸ ἔτος ἔχει 365 ἡμέρας καὶ διαιρεῖται εἰς 12 μῆνας. Καὶ ἀπὸ πᾶσαν τετραετίαν 366, ὅποταν ὁ μὴν Φεβρουάριος ἔχει ἡμέρας 29. Τὸ ἔτος τοῦτο καλεῖται *δίσεκτον*.

Τὸ φθινόπωρον.

Κατὰ τὸ φθινόπωρον αἱ ἡμέραι ἀρχίζουσι νὰ γίνωνται μικρότεραι καὶ αἱ νύκτες μεγαλύτεραι. Ὁ καύσων τοῦ θερμοῦ ἀρχίζει νὰ ἐλαττώνηται καὶ ὁ ἀήρ νὰ γίνηται δροσερότερος. Κατὰ τὴν πρωίαν καὶ τὴν ἑσπέραν πίπτει δμίχλη. Ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς καιρὸν πνέουσι καὶ ἀνεμοὶ ἰσχυροί, οἵτινες, ὅσον προχωροῦσιν αἱ ἡμέραι, γίνονται ψυχρότεροι.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ φθινοπώρου ἡ φύσις εἶναι μεγαλοπρεπεστάτη.

Τὰ δάση καὶ οἱ λόφοι λάμπουσιν ἐκ τῶν ποικίλων χρωμάτων τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἀνθέων. Τὰ ὄρη οἱ λειμῶνες καὶ αἱ πεδιάδες εἶναι κατάφυτοι καὶ καταπράσινοι. Οἱ ἀμπελῶνες βρῖθουσι σταφυλῶν ὀρίμων. Οἱ κλώνες τῶν ὀπωροφόρων δένδρων κάμπτονται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὀρίμους καρπούς, ἀπὸ τὰ μήλα, τὰ σῦκα, τὰ ῥοδάκινα, τὰ δαμάσκηνα, τὰ κυδῶνια, τὰ ῥόδια, τὰ βερίκοκκα. Ἐκαστον φυτόν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενεσιότου χόρτου μέχρι τῆς ἰσχυροτάτης δρυός, φέρει ἀπειρα σπέρματα. Οἱ λειμῶνες, τὰ δάση, οἱ κῆποι, οἱ ἀγροὶ εἶναι πλήρεις δένδρων καὶ θάμνων, οἵτινες βρῖθουσι καρπῶν. Ἐπὶ τῶν θαλερῶν κλάδων τῶν δένδρων καὶ τῶν θάμνων, εἰς τὰ δάση καὶ εἰς τοὺς κήπους, εἰς τοὺς λόφους καὶ εἰς τὰς λόχμας ἄδουσι τὰ πτηνὰ γλυκύτατα καὶ θελκτικώτατα.

Ἄλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαφανίζεται ἡ μεγαλοπρέπεια αὕτη τῆς φύσεως. Τὰ πολύχρωμα ἀνθὰ τῶν δασῶν καὶ τῶν λόφων, τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν λειμῶνων, τῶν πεδιάδων καὶ τῶν κήπων ἀρχίζουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐξαφανίζωνται. Τὰ φύλλα τῶν δένδρων τὰ ὁποῖα ἔστιλβον ἐκ ζωηρότητος, ἀρχίζουσι ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ μαραίνωνται, νὰ κιτρινίσωσι καὶ νὰ πίπτωσι κατὰ γῆς. Τὸ παραμικρὸν φύσημα τοῦ ἀνέμου ἀποσπᾷ ἀπὸ τῶν κλώνων καὶ διασκορπίζει αὐτὰ κατὰ χιλιάδας εἰς τὸν ἀέρα. Οἱ καρποὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, τῶν θάμνων καὶ τῶν ἀγρίων δένδρων τῶν δασῶν ἀρχίζουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ὀλιγοστεύωσι καὶ ἐπὶ τέλους πούθενά νὰ μὴ φαίνωνται. Τινὰς συνάξουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἄλλους τρώγουσι τὰ πτηνὰ καὶ οἱ πλείστοι καταπίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα ἐξ αὐτῶν γίνωσι νέα δένδρα, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα ἢ κατάλληλος. Οἱ ἀμπελῶνες δὲν ἔχουσι πλέον οὔτε φύλλα οὔτε σταφυλάς.

Αἱ ἀηδόνες, αἱ χελιδόνες, οἱ κόσσυφοι, οἱ κορυδαλοί, οἱ σπίνιοι,

αἱ ἀκανθυλλίδες (καρδερίνες), οἱ φλῶροι, αἱ τρυγόνες, αἱ ὄρυγες, οἱ συκοφάγοι καὶ τὰ ἄλλα ἀποδημητικά πτηνὰ ἀρχίζουσιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ φεύγωσιν. Ἀφίνουσι τὰ δάση καὶ τοὺς ψυχροὺς λειμῶνας καὶ μεταβαίνουνσιν εἰς ἄλλους τόπους θερμότερους. Τὰ γλυκύτερα κελαδήματα τῶν ἀηδόνων, τῶν σπίνων καὶ τῶν ἀπείρων ἄλλων ᾠδικῶν πτηνῶν δὲν ἀκούονται πλέον. Τὰ θορυβώδη τερετίσματα τῶν τεττίγων καὶ ὁ γλυκὺς βόμβος τῶν μελισσῶν καὶ τῶν μυιῶν καὶ τῶν χρυσοκανθάρων καὶ τῶν ἀπείρων ἄλλων ἐντόμων παύει ὅλως διόλου. Πανταχοῦ γυμνότης καὶ ἡσυχία. Τὰ δένδρα γυμνὰ ἄνευ χλόης καὶ ἀνθέων, οἱ ἀγροὶ γυμνοί, ἄνευ χόρτου καὶ σίτου. Αἱ σταφυλαὶ ἐτρογγήθησαν, ἡ χλόη ἀπεκόπη, οἱ ἀγροὶ ἐθερίσθησαν, τὰ ᾠδικὰ πτηνὰ ἀπεδήμησαν, τὰ ἔντομα ἐσιώπησαν. Ἡ ζωηρότης τοῦ ἔαρος καὶ ἡ μεγάλη κίνησις τοῦ θέρους παύουσι πλέον. Ἡ φύσις ἐτοιμάζεται νὰ ἀναπαυθῆ διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἀπώλεσε, καὶ νὰ ἐγερθῆ κατὰ τὸ ἔαρ πάλιν λαμπρὰ καὶ ζωηρὰ.

Τὸ φθινόπωρον διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 11ης **Σεπτεμβρίου** μέχρι τῆς 8ης **Δεκεμβρίου**, ἥτοι μῆνας τρεῖς· Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον καὶ Νεέμβριον.

(Κατὰ τὰς θερησκευτικὰς μελέτας τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ποιητὰς).

Ἡ Χειμῶν.

Κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ἡμέραι εἶναι μικραὶ καὶ αἱ νύκτες μεγάλαι. Τὰ δένδρα εἶνε γυμνά, οὔτε φύλλα οὔτε ἄνθη οὔτε καρποὺς ἔχουσι εἰ κλάδοι αὐτῶν. Τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση οὐδένα στολισμόν, οὔδεμίαν ζωηρότητα ἔχουσι· τὰ φύλλα τῶν δένδρων ἔχουσι καταπέσει καὶ τὰ ἄγρια θηρία εἶναι εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν. Οἱ κῆποι εἶνε γυμνοί, οὐδὲν ἄνθος ὑπάρχει πλέον εἰς αὐτούς. Οἱ λειμῶνες, αἱ πεδιάδες καὶ οἱ ἀγροὶ οὔτε χλόην οὔτε ἄνθη οὔτε στάχυς ἔχουσιν, εἶναι γυμνοὶ καὶ ἔρημοι. Τὰ ποικίλα καὶ ὄρατα χρώματα αὐτῶν οὐδαμοῦ φαίνονται πλέον. Ἡ δρόσος, ἣτις ἐπικαθημένη ἄλλοτε ἐπ' αὐτῶν ἔστιλβεν ὡς ἀδάμας, δὲν ὑπάρχει πλέον. Αἱ γλυκεῖαι εὐωδία, αἷτινες ἄλλοτε ἀφθόνως διεσκορπίζοντο ἀπ' αὐτῶν, ἔλειψαν ἐντελῶς.

Τὰ πτηνὰ ἔχουσι φύγει καὶ οὐδαμοῦ ἀκούεται τὸ γλυκὴ κελάδημα αὐτῶν. Αἱ πεταλοῦδαι, αἷτινες ἄλλοτε ὡς τρυφερὰ ἀνθύλλια ἀπεσπα-

σμένα ἐκ τοῦ ἐδάφους ἐπέτων ἐδῶ και ἐκεῖ εἰς τὸν ἀέρα, δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Οἱ κίνθαροι και τὰ ἔντομα και τὰ ἔρπετά, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε μετὰ πολλῆς χαρᾶς και μετὰ μεγάλης ζωηρότητος ἐκινουῦντο δεξιὰ και ἀριστερά, ἐξέλιπον. Πανταχοῦ ἔρημία και σιωπή. Ὁ οὐρανὸς εἶνε κεκαλυμμένος ὑπὸ νεφῶν. Ὁ ἥλιος πολὺ ὀλίγον θερμαίνει. Ὁ ἄνεμος πνέει ψυχρός. Ἡ πάχη παχεῖα. Τὰ ὕδατα τῶν θυμαίων και τῶν ποταμῶν και τῶν λιμνῶν εἶνε ψυχρά· πού δὲ και πού διακρίνει τις και πάγον ἐπ' αὐτῶν.

Τὰ κατοικίδια ζῶα φεύγουσιν ἐκ τῶν ψυχρῶν λειμῶνων και τῶν κρουερῶν ἀγρῶν και ἔρχονται και κλείονται εἰς τοὺς θερμοὺς στάβλους αὐτῶν. Οἱ γεωργοὶ δὲν ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν. Οἱ ποιμένες καταβαίνουσιν ἐκ τῶν ψυχρῶν ὄρέων και τῶν ὑγρῶν κοιλάδων και ἔρχονται εἰς τὰς θερμότερας πεδιάδας. Τὰ πλοῖα μένουσιν εἰς τοὺς λιμένας ἠγκυροβολημένα και σπανίως φαίνονται εἰς τὰ πελάγη. Αἱ καπνοδόχοι εἰς τὰς πόλεις και τὰ χωρία καπνίζουσιν. Αἱ πλατεῖαι εἶνε ἔρημοι. Εἰς τὰς ὁδοὺς ὀλίγοι ἄνθρωποι φαίνονται. Πάντες περιτυλιγμένοι εἰς παχέα ἐνδύματα σπεύδουσι νὰ φθάσωσιν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν και ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῶν γονέων και τῶν τέκνων και τῶν λοιπῶν οἰκείων αὐτῶν νὰ θερμανθῶσιν εἰς τὸ πῦρ τῆς ἐστίας. Μόνον οἱ πτωχοί, μὴ ἔχοντες ἄρτον και πῦρ, τρέμουσι περιτυλιγμένοι οἱ δυστυχεῖς εἰς τὰ ὅρακη αὐτῶν και μόνον ὀλίγα ἐναπομείναντα πτηνὰ τρέμουσιν ἐκ τοῦ ψύχους και τῆς πείνης.

Ὁ ἥλιος ἀργὰ προβάλλει εἰς τὴν γῆν. Τὰ θηρία τῶν δρυμῶν, κερασφόρα και μῆ, καμπτόμενα και διαστρεφόμενα ἐκ τοῦ ψύχους, σπεύδουσιν, ὡς τινες γέροντες κυφοὶ και πρὸς τὴν γῆν ἐσκυμμένοι, νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰς πυκνὰς λόχμας και εἰς τοὺς βαθεῖς θάμνους και εἰς τὰ σπήλαια τὰ πέτρινα, ἵνα κρυβῶσιν ἐκεῖ και θερμανθῶσιν ὀλίγον.

Ἐξω χιονίζει. Λευκαὶ και ἀπαλαὶ νιφάδες χιόνος πίπτουσι πυκναὶ ἐξ οὐρανοῦ και ὀλίγον κατ' ὀλίγον σκεπάζουσι τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, τὰς ὁδοὺς, τὰ δένδρα, τοὺς ἀγροὺς και ὅλην τὴν γῆν. Τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, αἱ κοιλάδες και αἱ πεδιάδες στίλβουσιν ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς λευκοτάτης χιόνος. Ὅλος ὁ τόπος εἶνε ὡς τις ἀπέραντος και λάμπουσα ἔρημία. Βαθεῖα σιωπὴ ἐπικρατεῖ πανταχοῦ. Μόνον ὁ κόραξ πετᾷ ὑπεράνω τῶν χιονοσκεπῶν πεδιάδων κρῶζων τοὺς ἀπαισίους κρωγμοὺς αὐτοῦ ζητεῖ νὰ εὔρη ὀλίγην τροφήν.

Ὁ χειμὼν διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 9ης Δεκεμβρίου μέχρι τῆς 8ης Μαρ-
τουαρίου, ἤτοι, μῆνας τρεῖς, Δεκέμβριον, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον.

(Κατὰ τὰς θεησκευτικὰς μελέτας τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ ἀρ-
χίου Ἑλληνικῆς ποιητῆς).

Τὸ ἔαρ.

Τὸ ἔαρ εἶναι ὥρα ὅπου ἀναγεννᾶται ὅλη ἡ φύσις. Αἱ ἡμέραι γίνονται μεγαλύτεραι καὶ θερμότεραι, αἱ δὲ νύκτες βραχύτεραι.

Ἡ χιὼν πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν πεδιάδων· ὁ ἄνεμος εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλῶν ὄρεων φαίνεται πού καὶ πού γη ἀκόμη. Τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ῥυακίων πρὸ πολλοῦ ἠλλάγησαν ἀπὸ τῶν πάγων, οἵτινες ἐκάλυπτον αὐτά. Ἀπαλώτατα κυλίσθησαν, ἀπαστρέπτοντα ἐκ τοῦ φωτός τοῦ ἡλίου, καὶ γλυκύτατα ἀρύζουσιν.

Ὁ βορρᾶς πρὸ πολλοῦ ἔπαυσε νὰ πνέῃ ψυχρὸς. Ὁ βορρᾶς θροῦς τῶν δένδρων, τῶν κλονιζομένων ὑπὸ τῶν σφοδροτάτων ἀνέμων, δὲν ἔσβηται πλέον. Ἄνεμοι μαλακότεροι καὶ αὔρα θερμότερα πνέει καὶ ὁ ἀνεμὸς εἰς τὸν ἐλαφρὸς τις ψίθυρος τῶν ἀπαλῶς ἀνασειομένων φύλλων τῶν δένδρων ἀκούεται γλυκύτατα. Ἡ παχεῖα καὶ σκοτεινὴ ὁμίχλη πρὸ πολλοῦ δὲν φαίνεται πλέον. Ὑπεράνω τῶν λειμῶνων καὶ παρὰ τὰς κορυφὰς τῶν λόφων καὶ τῶν βουνῶν ἐλαφροὶ μόνον καὶ διαυγεῖς ἀτμοὶ κινῶνται. Ἡ θάλασσα δὲν εἶναι πλέον ἀγρία. Τὰ μυκώμενα σκοτεινὰ κύματα αὐτῆς πρὸ πολλοῦ δὲν ἀκούονται πλέον. Εἶναι ἤρεμος καὶ ἡσυχία, σίβηται δὲ ὑπὸ τὰς λαμπρὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου.

Τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, τὰ δάση, αἱ κοιλάδες, αἱ πεδιάδες, οἱ κῆποι, ἀγροί, ἢ χώρα ὅλη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου δὲν εἶναι πλέον γυμνή.

Τὰ ὄρη, οἱ λόφοι, καὶ τὰ δάση λάμπουσιν ἐκ τῆς νέας αὐτῶν γυμνότητος, φωτιζομένης ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου. Αἱ κοιλάδες καὶ οἱ ἄνωγοι πρασινίζουσιν. Ὁλος ὁ τόπος λάμπει μὲ τὸν νέον αὐτοῦ χροῖον καὶ πολύχρωμον στολισμόν. Ἀκόμη καὶ ὁ ἀψυχὸς βράχος ἠλίσσεται διὰ κλάδων καὶ αἱ κρήναι καὶ αἱ ἔχθαι τῶν ῥυακίων καὶ τῶν ποταμῶν κοσμοῦνται διὰ πρασίνων θάμνων.

Εἶναι ἔαρ. Ὁ χειμὼν παρήλθεν. Ὁλος ὁ κόσμος ἀπολάμπει ἐξ αἰδιότητος καὶ μεγαλοπρεπειᾶς. Ὁ οὐρανὸς εἶναι αἴθριος καὶ φωτεινός. Ὁ ἥλιος λάμπει. Αἱ νεφέλαι φεγγοβολοῦσιν. Ἡ ἀχανὴς θάλασσα,

οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι ἀποστίλβουσι. Τὰ βαθύσκια δάση, τὰ ὑψηλά ὄρη, οἱ ἀγροί, οἱ κῆποι, αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων ἀπαυγάζουσι. Ἡ πρωία εἶναι ὠραιότης· αὖρα ἀπαλὴ καὶ μυροβόλος πρὸς τὸν οὐρανὸν διασεύει ἐλαφρῶς τοὺς κλώνας τῶν ἀνθούτων δένδρων. Καταπίπτουσι δὲ ἐξ αὐτῶν ὡς ψιλὴ βροχὴ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπειρα ὠραῖα ἀνθέων. Ἡ πρωινὴ δρόσος ἐπικάθηται ἐπὶ τῆς χλόης, ἐπὶ τῶν ἀνθέων καὶ ἐπὶ τῶν καλύκων τῶν ἡμιανοιγομένων ῥόδων. Στίλβει ὡς ἀδάμας. Τὰ λαμπρὰ χρώματα τῶν ἀναριθμητῶν ἀνθέων καταθέλγουσι τὸν ὀφθαλμὸν. Λεπτὴ εὐωδία καὶ γλυκεῖα θερμότης ἔρχεται πανταχόθεν. Ἀντηχοῦσι δὲ πανταχοῦ ὁ τριγμὸς τῶν κανθάρων, ὁ βόμβος τῶν μελισσῶν καὶ ἡ γλυκύτερον κελάδημα τῶν εὐστόμων πτηνῶν.

Ἡ δύσις εἶναι μεγαλοπρεπεστάτη. Τὰ νέφη πορφυροῦνται καὶ διαυγάζουσι τὰ ἀπειρα ὠραῖα χρώματα αὐτῶν. Ὁ φλογερὸς δίσκος τοῦ ἡλίου κρύπτεται ἀργὰ ἀργὰ μετὰ μεγίστης μεγαλοπρεπειᾶς, ὅπως σθεν τῶν ὀρέων καὶ ἀφανίζεται ὀπισθεν τῆς θαλάσσης. Μακρόθεν ἀκούονται αἱ γλυκεῖαι φωναὶ τῶν καλλικελάδων ἀηδόνων.

Ἡ ἑσπέρα εἶναι θαυμασιωτάτη. Ἡ ἀργυρόχρους σελήνη χύνει τὸν θελκτικὸν αὐτῆς φῶς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ἐπὶ τῶν δασῶν, ἐπὶ τῶν ὑδάτων καὶ ἐπὶ τῶν σιωπηλῶν κατοικιῶν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ ἀστέρητες μαρμαίρουσι λαμπροὶ εἰς τὸ στερέωμα καὶ ὄπισθουσιν ἐπὶ τῆς γῆς γλυκεῖας τὰς ἀκτῖνας αὐτῶν. Τὰ ἄνθη σιωπηλὰ στρέφουσι πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς τρυφεροὺς αὐτῶν κάλυκας καὶ ἀναπέμπουσι ἀπείρου εὐωδίας εἰς τοὺς αἰθέρας.

Ὁλος ὁ κόσμος ζωογονεῖται, κινεῖται, ἀγάλλεται καὶ δοξάζει τὸ μέγαλν Δημιουργὸν τῆς πλάσεως κατὰ τὴν ὠραιότητα ταύτην ὥρα τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ἔαρ.

Ὁ ἥλιος στέλλει ἐξ οὐρανοῦ τὸ γλυκὺ αὐτοῦ φῶς καὶ τὰς θερμὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας. Τὰ νέφη ἀφίνουσιν ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ὕδατα αὐτῶν. Γεννῶνται δὲ καὶ τρέφονται καὶ αὐξάνουσιν ἐκ τούτων ἀπειρα πλήθη ζώων καὶ φυτῶν. Οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι αἱ θάλασσαὶ πληροῦνται ὑπὸ ἀναριθμητῶν νέων ἰχθυιδίων. Τὰ ὄρη τὰ δάση αἱ πεδιάδες καὶ αἱ κοιλάδες πληροῦνται ὑπὸ ἀναριθμητῶν νεαρῶν θηρίων καὶ ὑπὸ ἀπειρῶν νεαρῶν ἕρπετῶν καὶ ἐντόμων πτερωτῶν καὶ ἀπτέρων. Τὰ δένδρα καὶ οἱ θάμνοι πληροῦνται ὑπὸ ἀναριθμητῶν νεαρῶν πτηνῶν.

Τὰ ὄρη οἱ λόφοι, αἱ πεδιάδες, οἱ ἀγροί, οἱ κῆποι καὶ ὅλη ἡ γῆς

βάνουσι νέαν ζωὴν διὰ τῆς βλαστήσεως καὶ διὰ τῆς νέας ἀνθή-
σεως. Οἱ κλάδοι τῶν δένδρων καλύπτονται ὑπὸ νέων φύλλων καὶ ἐκ-
τῶν ὄζων αὐτῶν τῶν ἐξωγκωμένων ἀναδίδονται νέοι βλαστοί. Ὁ νέος
κλαδὸς περιελίσσεται εἰς τὰ δένδρα ζωηρὸς καὶ θαλερὸς. Τὰ κλήματα
ἀλλοοῦσιν. Οἱ ξηροὶ θάμνοι στολίζονται διὰ πρασίνων φύλλων καὶ διὰ
κλάδων εὐδόσμων. Αἱ βάτοι καὶ πάντα τὰ δένδρα καλύπτονται ὑπὸ ἀν-
θῶν. Αἱ μηλείαι θάλλουσιν. Ἡ ἐλαία προβάλλει εἰς τὸ φῶς τοῦ
καλοῦ τὸν σιλπνὸν καρπὸν αὐτῆς. Πάντα τὰ ὀπωροφόρα δένδρα ἀνα-
δίδουσι μεταξὺ τῶν ἀνθέων τοὺς καρποὺς αὐτῶν. Οἱ κῆποι βρῖθουσι
καρπῶν ῥόδων, οἱ ἀγροὶ εἶναι πλήρεις κρίνων καὶ ἴων ὠραιότητας,
λευκωῶνες, αἱ πεδιάδες, αἱ ὄχθαι τῶν ῥυακίων καὶ ὅλη ἡ γῆ ἀνα-
πληρῶνται ἀνθῶν, πολυχρῶμων καὶ εὐωδῶν ἀνθέων. Ἀκόμη καὶ οἱ τοῖχοι
καὶ οἱ ἐρειπίων καὶ οἱ τάφοι τῶν νεκρῶν δὲν μένουσι γυμνοί. Στολί-
ζονται καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἐφορτὴν τῆς φύσεως διὰ
τῆς τρυφεραῖς καὶ δι' ἀνθέων πολλῶν καὶ ὠραίων.

Ἔτι καὶ ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ χαίρουσι κατὰ τὴν τερπνὴν ταύτην
ἐφορτὴν τοῦ ἔτους. Εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τοὺς ποταμούς, εἰς τὰς λίμνας
καὶ ἐν τῇ γῇ κινουῦνται οἱ ἰχθύες καὶ περιχαρῆ παίζουσι τὰ ἰχθύδια.
Ἐκ τῆς γῆς ἀπὸ τῆς γλῶσσης καὶ τοὺς θάμνους τῶν λειμώνων καὶ τῶν δασῶν ζωη-
ρῶς ἐρπουσι τὰ ἐρπετά καὶ ἀναρριχῶνται τὰ ἔντομα. Αἱ πεταλοῦ-
σιν εὐθυμότατα παίζουσι ἐπὶ τῶν ἀνθέων, πετώσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Τὰ
πτηνὰ φαιδρότατα διασχίζουσι τὸν ἀέρα καὶ εὐθυμότατα πετώσιν ἀπὸ
τοῦ ὕδατος εἰς δένδρον καὶ ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον. Ὁ λέων ἡμερώτερον
κινεῖται εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐκ χαρᾶς φρίσσει τὴν χαιτὴν αὐτοῦ. Οἱ
κύνες κινεῖται εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐκ χαρᾶς φρίσσει τὴν χαιτὴν αὐτοῦ. Οἱ
κύνες κινεῖται εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐκ χαρᾶς φρίσσει τὴν χαιτὴν αὐτοῦ. Οἱ
πρῶτον εἰς τοὺς βαθεῖς δρυμῶνας τῶν δασῶν καὶ εἰς τὰς πυκνὰς
ἀκμας τῶν ὀρέων.

Ἔτι καὶ ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ κινουῦνται καὶ ὅλα ἐργάζονται κατὰ
τὴν ζωηρὰν ταύτην ὥραν τοῦ ἔτους. Ἡ νῆσσα κολυμβᾷ. Ὁ γερανὸς
ἐξιδεύει. Ἡ μέλισσα συλλέγει ἐκ τῶν ἀνθέων τὴν εὐώδη ὕλην, ἐξ ἧς
κατασκευάζει τὸ μέλι αὐτῆς. Τὰ πτηνὰ κατασκευάζουσι τὰς φωλεὰς
αὐτῶν καὶ ζητοῦσι τροφήν δι' ἑαυτὰ καὶ διὰ τὰ μικρὰ αὐτῶν τέκνα. Οἱ
ἀγροὶ καλλιεργοῦσι τοὺς κήπους αὐτῶν. Οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται
εἰς τοὺς ἀμπελῶνας καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν. Οἱ ναῦται ἐτοιμά-
ζουσι διὰ μακρινὰ ταξίδια τὰ πλοῖα αὐτῶν.

Ἔλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ δοξολογοῦσιν, ἕκαστον διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γλώσσης, τὸν Πλάστην κατὰ τὴν λαμπροτάτην ταύτην ὥραν τοῦ ἔτους.

Τὸ ἔαρ διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 8ης Μαρτίου μέχρι τῆς 8ης Ἰουνίου μῆνας τρεῖς, Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάϊον.

Τὸ θέρος.

Κατὰ τὸ θέρος αἱ ἡμέραι εἶναι πολὺ μεγάλαι, αἱ νύκτες πολὺ μικραὶ καὶ ἡ ζέστη ἀνυπόφορος. Ὁ ἥλιος μένει πολλὰς ὥρας εἰς τὸν οὐρανόν. Ἀνατέλλει πολὺ ἔνωρίς, δύει πολὺ ἄργα καὶ εἶναι λαμπρότατος. Λάμπει ὁ οὐρανὸς καὶ στίλβουσι τὰ ὄρη, τὰ δάση, αἱ πεδιάδες οἱ ἄγροί καὶ ἡ θάλασσα.

Τὴν πρωΐαν ἡ γῆ δροσίζεται ὀλίγον τὰ πτηνὰ ἄδουσι, τὰ ἄνθη καὶ τὰ φύλλα τῶν δένδρων εἶναι ζωηρότατα. Ὅσον ὅμως προχωρεῖ ἡμέρα, τόσον ἡ ζέστη αὐξάνει. Τὰ πτηνὰ κρύπτονται ὑπὸ τοὺς θάμνους καὶ σιγῶσι. Μόνον ὁ τέτιξ ἀδιακόπως τερτίζει. Τὰ φύλλα τῶν δένδρων ἀποβάλλουσι τὴν ζωηρότητα αὐτῶν καὶ τὰ ἄνθη κλίνουσι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν πρὸς τὰ κάτω. Τὰ ζῶα κινουῦνται χαλαρῶς, ἀσθμαίνουσι, διψῶσι πολὺ καὶ συχνὰ ἔρχονται εἰς τὰς πηγὰς, εἰς τὰ ὄρυθα καὶ εἰς τοὺς ποταμούς, ἵνα σβέσωσι τὴν δίψαν αὐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἀσθμαίνουσι καὶ ἰδρώνουσι. Αἱ ὁδοὶ καὶ αἱ πλατεῖαι τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν ἐρημοῦνται. Ἔλα, ὅσα ἔχουσι ζωὴν καὶ κινουῦνται, ἀποφεύγουσιν ἰδίως κατὰ τὴν μεσημβρίαν, τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ ζητοῦσι μέρη σκιερὰ καὶ δασώδη.

Πρὸς τὴν ἑσπέραν ἡ ζέστη εἶναι ὀλιγωτέρα. Τὰ πτηνὰ ἐξέρχονται ἐκ τῶν θάμνων, διασχίζουσι τὸν ἀέρα, συνέρχονται εἰς τοὺς φράκτους καὶ εἰς τοὺς κλῶνας τῶν δένδρων καὶ ἄδουσι ζωηρότατα καὶ γλυκύτατα. Τὰ φύλλα τῶν δένδρων γίνονται ζωηρότατα καὶ τὰ ἄνθη ἐγείρουσι τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. Τὰ ζῶα ἀφίνουσι τὰ σπήλαια καὶ τὰ σκιερὰ δένδρα καὶ ἔρχονται εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τοὺς λειμῶνας. Οἱ ἄνθρωποι ἐξέρχονται ἐκ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν, πληροῦσι τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατεῖας, περιπατοῦσι, κάθονται εἰς τὰς δροσερὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης καὶ **κολυμβῶσιν** εἰς τὰ δροσερὰ ὕδατα τῶν **ποταμῶν**, τῶν **λαγυμῶν** καὶ τῶν **θαλασσῶν**.

Ἡ δύσις τοῦ ἡλίου εἶναι μεγαλοπρεπής, ἡ ἑσπέρα μεγαλοπρεπὴς

στάτη. Μυριάδες ἀστέρων σκορπίζονται εἰς τὸν οὐρανὸν ὀλίγον μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἀναρίθμητοι ἀπαλαὶ ἀκτίνες τῶν ἀστέρων σκορπίζονται εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς πεδιάδας καὶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν δὲ καὶ ἡ σελήνη χύσῃ ἐξ οὐρανοῦ τὸ γλυκύτατον αὐτῆς φῶς, τότε καταυγάζεται ὅλος ὁ κόσμος καὶ λάμπουσιν αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρεων, οἱ βράχοι, οἱ λόφοι, οἱ λειμῶνες, ἡ θάλασσα καὶ αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ τὸ θέρος τὰ δάση εἶναι πλήρη ὑψηλῶν καὶ πολυφύλλων θαλασσοδένδρων. Αἱ χαράδραι καὶ αἱ ὄχθαι τῶν ποταμῶν εἶναι καταπράσινα ἐκ βάτων καὶ λυγαριῶν. Αἱ πεδιάδες εἶναι ξηραὶ καὶ χρυσαίζουσαι· ἐδῶ καὶ ἐκεῖ φαίνονται μόνον ὀλίγα ἄνθη καὶ ὀλίγα πράσινα φύλλα. Οἱ ἄγροὶ εἶνε κεκαλυμμένοι ὑπὸ σίτου, κριθῆς, ἀραβοσίτου, σπασάμου, βάμβακος καὶ τῶν τοιούτων. Οἱ ἀμπελῶνες εἶναι καταπράσινοι καὶ βρῖθουσι σταφυλῶν, αἷτινες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὀριμάζουσι. Τὰ ὄπωροφόρα δένδρα εἰς τοὺς κήπους καὶ εἰς τοὺς ἀμπελῶνας εἶναι καταφορτωμένα μὲ κεράσια, βερίκοκκα, ῥοδάκινα, δαμάσκηνα, κυδῶνια, μήλα, σῦκα, ῥόδια καὶ ἄλλους τοιούτους καρπούς.

Κατὰ τὸ θέρος οἱ θερισταὶ ὑπὸ τὸν καυστικώτατον ἥλιον περιχαρεῖς καὶ ἄδοντες θερίζουσι διὰ τῶν καμπύλων δρεπάνων αὐτῶν τὰ σιτηρὰ καὶ ἐπισωρεύουσι τὰ δράγματα τῶν σταχύων εἰς θημωνίας. Οἱ γεωργοὶ χαίροντες καὶ ἄδοντες ἀλωνίζουσιν εἰς τὰ ἀλώνια αὐτῶν. Λιγῶσι τὸν σῖτον ἀπὸ τῶν σταχύων. Μεταφέρουσι διὰ τῶν βαρειῶν ἀμαξῶν αὐτῶν εἰς τὰς ἀγροτικὰς τῶν οἰκίας τὰ δράγματα τοῦ χόρτου, τὸ ὑπερῆρον συναθροίζουσιν ἐκ τῶν λειμῶνων καὶ τῶν πεδιάδων, καὶ βωλοκοποῦσι καὶ βοτανίζουσι τοὺς ἀγρούς αὐτῶν. Οἱ ἀμπελουργοὶ περιχαρεῖς καὶ ἄδοντες τριγῶσι τὰς σταφίδας ἐκ τῶν σταφιδαμπέλων καὶ συνάγουσι καὶ ἀποξηραίνουσιν αὐτὰς εἰς τὰ εὐρέα ἀλώνια αὐτῶν.

Οἱ ποιμένες ἄδοντες καὶ αὐλοῦντες βόσκουσι τὰ ποίμνια αὐτῶν εἰς τὰς δροσερὰς κοιλάδας τῶν ὄρεων καὶ κατὰ τὰ πλάγια τῶν σκιερῶν δασῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐπὶ τῶν λόφων καὶ ἐπὶ τῶν ὄρεων. Οἱ κυνηγοὶ περιχαρεῖς ἐξέρχονται εἰς τὸ κυνήγιον τῶν τρυγόνων, τῶν μελισσοουργῶν, τῶν συκοφάγων καὶ τῶν ὀρυγῶν. Οἱ ναῦται χαίροντες φορτῶνουσιν εἰς τὰ πλοῖα αὐτῶν σῖτον, σταφίδας, σῦκα, ἔλαιον καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἄδοντες δὲ διασχίζουσι διὰ τῶν πλοίων καὶ τῶν λέμβων αὐτῶν τὰς θαλάσσας καὶ τὰ πελάγη. Οἱ παῖδες, οἱ νεανῖαι καὶ αἱ νεά-

νιδες εὐθυμότατοι ἐπανερχονται ἐκ τῶν ἔσοχῶν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἔστολισμένοι μὲ διάφορα ἄνθη.

Πανταχοῦ κίνησις καὶ ζωή. Ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ χαίρουσι κατὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ὥραν τοῦ τους.

Ἀποστήθισον καὶ ἀντίγραφον.

Ἡ ἀνοιξὶς εἶναι ἡ ὥρα τῶν ἀνθέων. Τὴν ἀνοιξὶν ὅλη ἡ φύσις γελᾷ, ὅλη χαίρει. Ὁ κηπουρός, ὁ γεωργός, ὁ ἀμπελουργὸς καὶ ὅλοι μετὰ χαρᾶς ἐργάζονται· τὰ πτηνὰ κελαδοῦσι.

Τὸ θέρος εἶναι ἡ ὥρα τῆς μεγάλης θερμότητος, θερίζουσι καὶ ἀλωνίζουσι οἱ γεωργοί.

Τὸ φθινόπωρον συγκομίζουσι τὰ ὀπωρικά· τρυγῶσι τὰς ἀμπέλους.

Τὸν χειμῶνα πίπτει χιὼν, κάμνει ψυχός.

Τὸ θέρος διαρκεῖ ἀπὸ τῆς 9ης Ἰουνίου μέχρι τῆς 10ης Σεπτεμβρίου, ἤτοι μῆνας τρεῖς, Ἰούνιον, Ἰούλιον καὶ Αὐγούστον.

(Κατὰ τὰς θρησκευτικὰς μελέτας τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνος ποιητᾶς).

Πλοῖα.

Τὰ πλοῖα κατασκευάσθησαν ἀπὸ ξύλα στερεά. Ἄνωθεν τῶν πλοίων εἶναι οἱ ἱστοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι τόσον ὑψηλοί, ὅσον εἶναι καὶ τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν. Οἱ ἱστοὶ τεποθετοῦνται ὀρθίως ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ στηρίζονται εἰς τὴν τρόπιδα (καρίναν) καὶ δένονται διὰ σχοινίων.

Εἰς τοὺς ἱστοὺς εἶναι δεδεμένα τὰ πανία, τὰ ὁποῖα λέγονται ἱστιά. Ὅταν τὸ πλοῖον πλήρῃ τὰ ἱστιά τότε εἶναι ἀπλωμένα καὶ ὁμοιάζουσι πρὸς μεγάλας πτέρυγας πτηνῶν.

Ὅταν ὁ ἄνεμος φυσᾷ ἐκ τῶν ὀπισθεν, τότε λέγετε οὖριος ἄνεμος. Ὁ ἄνεμος οὗτος εἶναι καλὸς διὰ τὰ πλοῖα· ὅταν ὁμως φυσᾷ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, τότε λέγεται ἐναντίος καὶ τότε τὰ πλοῖα δὲν δύνανται νὰ προχωρῶσιν εὐκόλως.

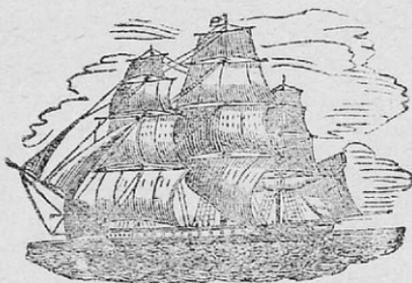
Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπέφερον οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ ἱστιοφόρα, ἐπενόησαν τὰ ἀτμόπλοια, τὰ ὁποῖα κινοῦνται μὲ τὸν ἀτμόν· ὅπως οἱ σιδηρόδρομοι, οἱ τροχιόδρομοι, οἵτινες πολλοὶ ἐκ τούτων κινοῦνται ἐνίοτε καὶ μὲ ἠλεκτρισμόν. Καὶ οὕτω ταξιδεύομεν μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ ἄνεσιν.

Τὰ ἀτιμόπλοια εἶναι ὡς μεγάλαι οἰκίαι κινηταί, αἱ ὁποῖαι κινου-
ται ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Ὅταν ἐγερεθῇ εἰς τὴν θάλασσαν **τρικυμία**, τότε ὄχι μόνον τὸ
ἱστιοφόρον ἀλλὰ καὶ τὸ ἀτιμόπλοιον αὐτὸ φέρεται ὡς **κάρουον** ἐπὶ
τῶν κυμάτων.

Ὅταν προσεγγίση εἰς τὴν παραλίαν τὸ ἀτιμόπλοιον, τότε ῥίπτει
τὴν **ἄγκυραν** καὶ **ἄγκυροβολεῖ**.

Τότε οἱ **λεμβοῦχοι** παρουσιάζονται μὲ τὰς **λέμβους** των καὶ οἱ
ἄνθρωποι ἐξέρχονται εἰς τὴν παραλίαν. Οἱ λέμβοι ὁμοιάζουν μὲ σκά-
φην καὶ κινουῦνται μὲ **κόπας** (κου-
πιά). Βαρεῖς καὶ μεγάλοι λέμβοι εἶ-
ναι αἱ φορτηγίδες (μασῦναι), αἱ ὁ-
ποῖαι χρησιμεύουσι διὰ νὰ φορτώ-
νωσι καὶ νὰ ἐκφορτώνωσι τὰ πλοῖα.

Πλοῖον ἱστιοφόρον.

Ὡς εἰς τοὺς ποταμοὺς οὕτω καὶ
εἰς τὴν θάλασσαν ζῶσι, ὡς εἶπομεν, διάφορα εἶδη ἰχθύων.

Θαλάσσιοι ἰχθύες εἶναι ὁ **κέφαλος**, ἡ **σαρδέλλα**, αἱ **γόπαι**,
ἡ **σφαρίδα**, αἱ **πέρκαι**, οἱ **σπάροι**, τὸ **μπαρμποῦνι** (τρούγη),
ἡ **φρέγγα** (ἀφρίγγη), ὁ **βακαλάος** καὶ ἄπειρα ἄλλα· μερικὰ δὲ καὶ
πολὴν μεγάλη ὀνομαζόμενα **κῆτη** εἶναι καὶ ἐπικίνδυνα εἰς τοὺς ἄν-
θρώπους, ὡς λ. χ. εἶναι ὁ **καρχαρίας** ὁ **ἀνθρωποφάγος** (6 μέ-
τρα) ὁ **ξιφίας** ὅστις τρυπᾷ τὰ πλοῖα· αὐτὰ τὰ κῆτη ὁμῶς ζῶσιν εἰς
μακρινὰς θαλάσσας, δηλ. ὅπως ἡ ξηρὰ ἔχει τὰ ἄγρια αὐτῆς θηρία,
οὕτω καὶ ἡ θάλασσα ἔχει τὰ θηρία τῆς, τὰ ὁποῖα λέγονται **κῆτη**.

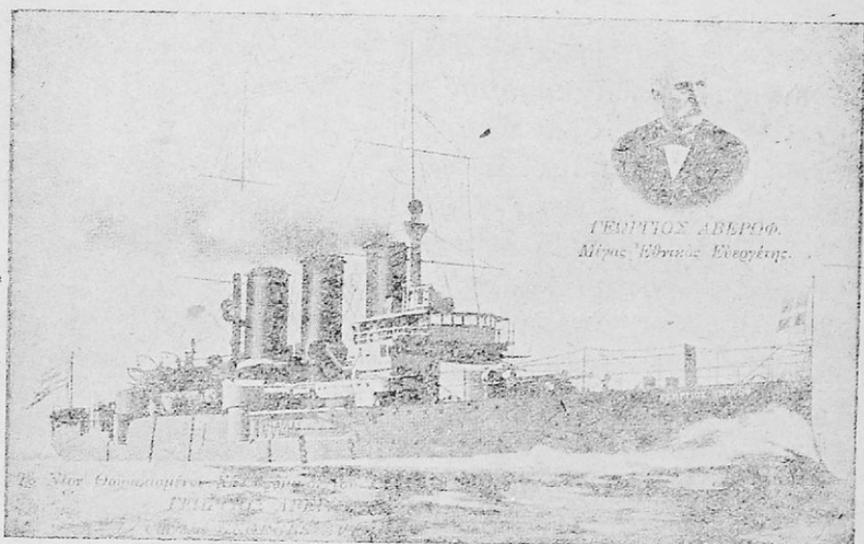
Οἱ **ἄλιεῖς** ἀλιεύουσι τοὺς ἰχθύς μὲ ἰδιαίτερα μικρὰ ἀλιευτικὰ
πλοιάρια ῥίπτοντες εἰς τὴν θάλασσαν τὰ δίκτυα, ἄγκίστρια κλπ.

Ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἐξάγουσι τὸ **ὀκταπόδια**, τὰς **σπησίας**,
τοὺς **ἄχινοὺς** (ἐχίνους) καὶ ἄλλα.

Πολλάκις μεταξὺ δύο ἔθνων γίνεται μάχη εἰς τὴν θάλασσαν διὰ
τῶν πλοίων· ἡ μάχη τότε λέγεται **ναυμαχία**, διότι τὸ πλοῖον λέγε-
ται καὶ **ναῦς** (ναύτης, ναύαρχος, ναυαρχίς, ναυπηγεῖον).

Διὰ τὰς σημερινὰς ναυμαχίας μεταχειρίζονται καὶ ἰδιαίτερα πλοῖα
θωρακισμένα μὲ σίδηρον καὶ ὀπλισμένα μὲ τηλεβόλα (κανόνια), **θω**
N. Μεταξά—Πατριδογνωσία μετὰ νεωτάτης Γεωγραφίας.

ρηκτά καλούμενα. Ἄλλου εἶδους πλοῖα χρήσιμα διὰ τὸν πόλεμον εἶναι τὰ καταδρομικά, τὰ τορπιλλοδόλα, τὰ ἀντιτορπιλλικά καὶ τὰ φοβερά ὑποβρύχια, τὰ ὁποῖα πλέουσιν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης.

Ἡ Ἀβέρωφ τὸ ἔνδοξον πλοῖον.

Ὁ διοικῶν τὸ πλοῖον λέγεται *πλοίαρχος*· οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὸ πλοῖον *ναῦται*. Οἱ ναῦται ἐκτελοῦσι διαφόρους ἐργασίας· ἀνασύρουν τὴν ἄγκυραν ἢ ῥίπτουν αὐτήν, ὅταν εἰσέλθωσιν εἰς τὸν λιμένα, ἀπλώνουσι τὰ ἱστία ἢ μαζεύουσιν αὐτά, φορτώνουσιν ἢ ἐκφορτώνουσιν τὸ πλοῖον. Ὁ ναυτόπαις (μούτσος) ταχέως ἀναβαίνει εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ ἱστοῦ καὶ λύνει ἢ δένει τὸ ἱστίον.

Γράφον καὶ ἀποστήθισον.

Ὁ ἄλιεύς, οἱ ἄλιεῖς, τὸ δίκτυον, τὰ δίκτυα, ὁ ἰχθύς, οἱ ἰχθυῖες, τοὺς ἰχθύς. Ὁ πλοίαρχος, ὁ ναύτης, οἱ ναῦται, ὁ ἱστός, τὸ ἱστίον, τὰ ἱστία, ὁ λέμβος, οἱ λέμβοι, ὁ λεμβοῦχος, τὸ ἀτμόπλοιον, τὸ θωρηκτόν, ὁ ἔνδοξος Ἀβέρωφ, ἡ Ὑδρα, τὰ Ψαρά, αἱ Σπέτσαι, ἡ Ἀθήνη, τὸ Κίλις.

Ποῖα ἡ χρησιμότης τῶν πλοίων. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμεθα φυσικὰ θαλασσινοὶ καὶ ἔχομεν πολλὰ πλοῖα ἱστιαφόρα καὶ

ἀτμόπλοιοι, μὲ τὰ ὁποῖα μεταφέρομεν εἰς τοὺς ξένους τόπους τὴν στα-
φίδα, τὸν οἶνον, τὸ ἔλαιον, τὰ σῦκα, τὸν καπνόν, τὰ μεταλλεῖα
μας κλπ. τὰ ὁποῖα παράγει ἡ ἀγαπητὴ ἡμῶν πατρίς Ἑλλάς εἰς μεγά-
λας ποσότητας· ἀπὸ τοὺς ξένους πάλιν τόπους μεταφέρομεν πελλὰ
χρήσιμα πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν παράγει ἡ χώρα ἡμῶν· τοιαῦτα δὲ
εἶναι ζάχαρις, ὁ καφές, οἱ γαιάνθρακες, διάφορα εἶδη ὑφασμάτων
καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα.

Πόσον ὄραϊον εἶναι νὰ ταξειδεύῃ τις μὲ πλοῖον καὶ νὰ βλέπῃ
ξένους τόπους! Πόσα ὄραϊα πράγματα δὲν εὐρίσκει τις εἰς τὰ ξένα
μέρη! Ὅσοι ἐμπορεῦνται εἰς ξένους τόπους καὶ εἶναι οἰκονόμοι δηλ.
γνωρίζουν νὰ ἀποταμιεύωσιν, ὠφελοῦνται πολλὰ χρήματα. Μ' ὅλα
ὅμως τὰ καλὰ τῆς ἡ θάλασσα ἔχει καὶ τὰς πικρίας τῆς κατὰ τὰς τρι-
κυμίας τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον, ἢ θελεν ἀπαντήσῃ τρικυμίαν μεγάλην
εἰς τὸν δρόμον του κινδυνεύει νὰ βυθισθῇ ἢ νὰ θιφθῇ καὶ συντριβῇ
ἐπὶ τῶν βράχων! Μερικὰ πλοῖα καταπονεῖζονται ἐν καιρῷ τρικυμίας
καὶ οἱ δυστυχεῖς ναῦται πνίγονται εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἡμεῖς εἰς τὴν ξηρὰν δὲν κινδυνεύομεν, ὅπως οἱ ναῦται εἰς τὴν
θάλασσαν. Κοιμώμεθα ἤσυχοι εἰς τὴν κλίνην καὶ οἱ γονεῖς μας φρον-
τίζουν περὶ ἡμῶν. Καὶ ὅμως πόσοι ἄνθρωποι κινδυνεύουσιν εἰς τὴν
θάλασσαν ἵνα φέρωσιν εἰς ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ τῶν ἄλλων τόπων! Πρέ-
πει νὰ ἐνθυμώμεθα αὐτοὺς εἰς τὰς προσευχὰς ἡμῶν καὶ νὰ παρακα-
λῶμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν.

Ὅσον μακρὰν καὶ ἂν μεταβῶμεν παιδιὰ, ὅσον καὶ ἂν εἴμεθα
ἐκεῖ εὐτυχεῖς οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὸν τόπον τῆς γεννή-
σεώς μας καὶ ἕνα μόνον σκοπὸν πρέπει νὰ ἔχωμεν εἰς τὸν νοῦν μας
πῶς νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα.

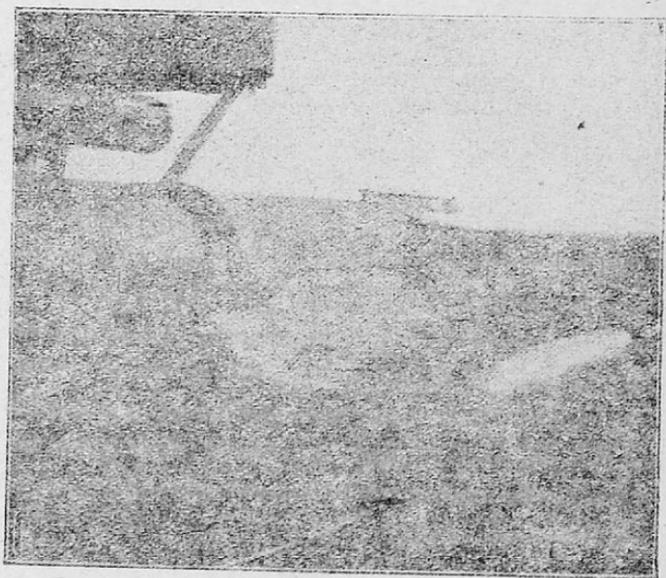
ΠΩΣ ΔΙΕΞΑΓΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΠΟΛΕΜΟΣ

Μέχρι πρό τινος χρόνου ἐγνωρίζομεν ἐν ὄπλον εἰς τοὺς κατὰ θά-
λασσαν ἀγῶνας, τὸ πυροβόλον ἢ τὸ κοινῶς λεγόμενον κανόνι, τελειο-
ποιημένον ὑπὸ διαφόρους μορφὰς (συστήματα), ὅπως εἶναι τὸ ταχυ-
βόλον, τὸ μυδραλλιοβόλον, τὸ πολυβόλον κλπ. ἐν τῇ ξηρᾷ.

Ἀπέναντι τοῦ πυροβόλου ὡς ὄπλον ἀμύνης εἶχεν ἐπινοηθῆ ὁ θώ-
ραξ, τελειοποιημένον καὶ αὐτὸς καὶ προδισαυέων τὰ πολεμικὰ πλοῖα

κατὰ τὰς πλευρὰς ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ δύο ἢ τρία μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Αἱ τορπίλλαι. Ἄλλ' ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ λήξαντος αἰῶνος νέον ὄπλον φοβερόν καὶ τρομερόν προσετέθη· ἡ τορπίλλη, ἡ ὁποία σήμερον εἶναι δύο εἰδῶν. Ὑπάρχει ἡ ἐπιθετικὴ τορπίλλη, ἡ αὐτοκίνητος τορπίλλη, ἡ ὁποία ἔχει σχῆμα πούρου, φέρει δὲ μίαν μηχανὴν κινουμένην διὰ πεπιεσμένου ἀέρος (1) Ἡ αὐτοκίνητος τορπίλλη ἐκσφαιδονίζεται

Τορπίλλη ἐκσφαιδονιζομένη ἀπὸ τοῦ τορπιλοβλητικῆς σωλήνος

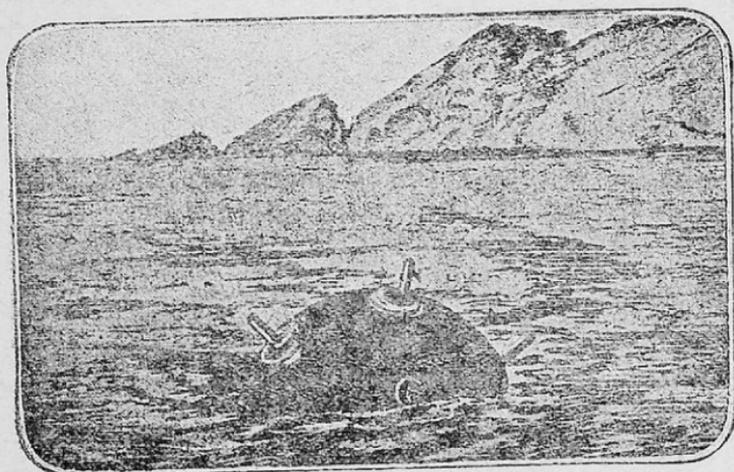
πάλιν διὰ πεπιεσμένου ἀέρος ἀπὸ σωλήνα ὁμοιάζοντα μὲ κανόνι τὸν ὁποῖον γεμίζει μίαν ἀεραντλία καὶ πλέει τρία ἢ τέσσαρα μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Τὸν δρόμον τῆς κανονίζου μικρὰ πτερυγία ὅπως τοῦ ψαριοῦ, τὰ ὁποία κινεῖ αὐτομάτως ἡ μηχανὴ τῆς. Ὅταν τρέχῃ μέσα εἰς τὸ νερὸ ἀφίει ἀπὸ τὴν οὐρὰν τῆς, ἡ ὁποία ὁμοιάζει μὲ τὴν οὐρὰν ἑνὸς μεγάλου ψαριοῦ, νὰ φεύγουν φουσαλλίδες (φουσκίτσες) ἀέ.

(1) Μὲ ἀντλίας εἰδικῆς πιέζουσι, τὸν ἀέρα τοῦ ἀναπνεόμενου καὶ γεμίζουν ἓνα διαμέρισμα τῆς τορπίλλης, τὸ ὁποῖον καλεῖται ἀεροθάλαμος. Ἐπίσης μὲ πεπιεσμένον ἀέρα γεμίζουν τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σωλήνος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκσφαιδονίζεται ἡ τορπίλλη.

ος, αἱ ὁποῖαι φθάνουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ση-
εῖωνουν τὸν δρόμον της.

Ἡ αὐτοκίνητος τορπίλλη ὁμοιάζει μέσα εἰς τὸ νερὸ, ὅπως εἶναι
πρὸ λευκὸν μέταλλον, μὲ μεγάλον καρχαρίαν, διότι ἔχει μῆκος 4—5
ἔτρων.

Ἐμπρὸς ἡ μύτη της εἶναι ἕνας τέλειος κῶνος γεμάτος ἀπὸ βαμ-
βακοκυρίτιδα καὶ εἰς τὸ ἄκρον ἔχει ἕνα καψοῦλι, τὸ ὁποῖον λέγεται
μπυρίον καὶ μόλις κτυπήσῃ εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἐχθρικοῦ πλοίου με-
αδίδει τὸ πῦρ εἰς τὴν βαμβακοκυρίτιδα ἢ ὁποῖα ἐκρήγνυται καὶ τὸ
βυθίζει.

Νάρκη ἐπιπλέουσα.

Εἶναι τόσοσ τρομερὰ τὰ ἀποτελέσματά της, ὥστε δὲν εἶναι ἀνάγκη
νὰ τρυπήσῃ τὸ ἐχθρικὸν πλοῖον διὰ νὰ τὸ βυθίσῃ. Τινάζει ὑψηλὰ χι-
λιάδες τόννους νεροῦ καὶ σχηματίζει ἕνα μεγάλον στόμα (κενὸν) εἰς τὸ
νερόν, ὥστε τὸ πλοῖον χάνει τὴν ἰσορροπίαν του, γέρνει καὶ βυθίζεται.

Ἡ αὐτοκίνητος τορπίλλη τρέχει εἰς τὸ νερὸν μὲ ταχύτητα 30—40
μιλίων τὴν ὥραν καὶ ἐκσφενδονίζεται ἐξ ἀποστάσεως 400—600 μ.
ἀπὸ εἰδικὰ πλοῖα μικρά, τὰ ὁποῖα τρέχουν πολὺ, εἶναι εὐκίνητα καὶ
καλοῦνται **τορπιλλοβόλα**.

Αἱ νάρκαι. Ὑπάρχει καὶ ἡ ἀμυντικὴ τορπίλλη, ἡ ὁποῖα λέγε-
ται καὶ νάρκη ἢ τορπίλλη πυθμένος, μὲ τὰς ὁποῖας ὀχυρώνουν τοὺς

λιμένες ή τὰ στενά τῶν θαλασσῶν διὰ τὰ ἐμποδίζουσα τὰ ἐχθρικά πλοία νά εἰσέρχωνται ή νά περνῶν.

Ἡ ἀμυντική τορπίλλη πάλιν ὑποδιαιρεῖται εἰς αὐτομάτους νάρκας, αἱ ὁποῖαι ἠγκυραβολημένα μέσα εἰς τὸ νερὸ ἐκρήγγονται αὐτομάτως μόλις κτυπήσει ἐπάνω των ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ εἰς τορπίλλας ἀπὸ σταθμοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι συνδεδεμένα ή μία μὲ τὴν ἄλλην μέσα εἰς τὸ νερὸ μὲ ἠλεκτρικὸν σύρμα καὶ ἀναφλέγονται ἀπὸ ἓνα σταθμὸν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς μὲ ἠλεκτρικὸν κομβίον τὴν στιγμὴν ποῦ περνᾷ ἀπὸ ἐπάνω ἐχθρικὸν πλοῖον.

Ἡ ἄμυνα τοῦ θωρηκτοῦ. Διὰ νά ἀμύνεται ἓνα θωρηκτόν, ὅταν τοῦ ἐπιτεθῆ τορπιλλοβόλον, ἔχει τὰ ταχυβόλα του, τὰ ὁποῖα εἶναι κανόνια ποῦ βάλλουν ὀβίδας πολλὰς εἰς τὸ λεπτόν.

Ἐχει ἀκόμη δίκτυα τὰ ὁποῖα ἀπλώνει γύρω του μέσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὰ ὁποῖα πιάνεται ή τορπίλλη καὶ δὲν κτυπᾷ.

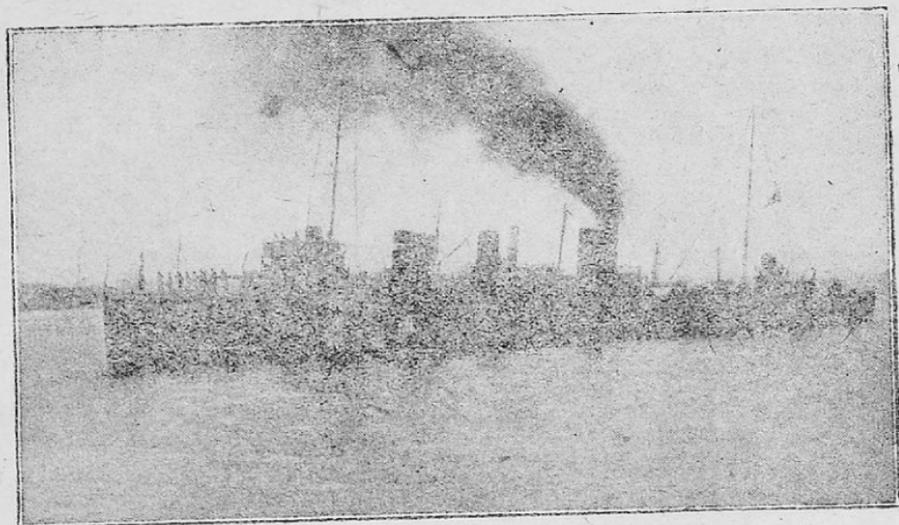
Ἄλλὰ καὶ ἂν τὸ κτυπήσῃ, δύσκολα βυθίζεται τώρα τὸ θωρηκτόν, διότι σήμερον τὸ πολεμικὸν πλοῖον ἔχει τὰ στεγανά του διαμερίσματα, εἶναι δηλαδὴ χωρισμένον εἰς πολλὰ κουτιά γεμάτα ἀπὸ εἰδικὸν χόρτον. Ἄν λοιπὸν τρυπήσῃ ή τορπίλλη τὸ πλοῖον, τὸ νερὸν περιορίζεται εἰς ἓνα κουτὶ μόνον καὶ ἔτσι κατορθώνουν οἱ διανύκται του (οἱ καλαφάται), οἱ εἰδικοὶ τεχνῖται δηλαδὴ ποῦ εἶναι μέσα εἰς τὸ κύτος του, νά φράζουσι προχείρως τὴν ὀλὴν.

Τὸ ἀντιτορπιλλικόν. Ἐπειδὴ ὅμως πάντοτε τὸ τορπιλλοβόλον εἶναι ἐπικίνδυνον κατεσκευάσαν ἄλλο πλοῖον εἰδικῶς διὰ τὴν καταδίωξίν του μὲ πολὺ μεγάλην ταχύτητα, — 32 μιλίων τὴν ὥραν, ἐνῶ τὸ τορπιλλοβόλον ἔχει ταχύτητα 18—20 μιλίων τὸ πολὺ— ὀπλισμένον μὲ ταχυβόλα καὶ τορπίλλας.

Τὸ πλοῖον αὐτὸ τὸ ὠνόμασαν ἀντιτορπιλλικόν, τὸ μεταχειρίζονται δὲ καὶ ὡς τορπιλλοβόλον.

Τὸ ὑποβρύχιον. Ἄλλὰ πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐπειδὴ ὁ θώραξ τῶν μεγάλων πλοίων δὲν τὰ προφυλάσσει καὶ κάτω εἰς τὴν κοιλίαν ἐσκέφθησαν νά διευθύνουν τὴν τορπίλλην ἀκριβῶς εἰς αὐτὸ τὸ ἀδύνατον καὶ ἀθωράκιστον τοῦ θωρηκτοῦ μέρος.

Κατεσκευάσαν λοιπὸν εἰδικὸν πλοῖον ὀνομασθὲν «καταδύμενον», τὸ ὁποῖον πλέει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ὅταν ἰδῆ ἐχθρικὸν πλοῖον ἐκσφηνδονίζει τὴν τορπίλλην ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀθωράκιστον κοιλίαν αὐτοῦ

Τὸ ἀντιτορπαλλικὸν «Νέα γενεά».

καὶ βυθίζεται ἔπειτα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης τέσσαρα ἕως τὰ ἕξ μέτρα.

Τὰ ὑδροπλάνα. Ἐπειδὴ ὅμως ἀκόμη ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποβρυχίου δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλῆς, ἔμεινε δὲ ἓνα μέρος τοῦ πολεμικοῦ πλοίου ἀπροστάτευτον καὶ ἀθωράκιστον, τὸ κατὰστρομα, ἐσκέφθησαν νὰ τὸ προσβάλουν ἀκριβῶς ἀπὸ ὑψηλά.

Χρησιμοποιοῦν λοιπὸν τώρα τὸ ὑδροπλάνον, δηλαδὴ ἀεροπλάνον τὸ ὁποῖον δύναται καὶ νὰ πλέῃ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, μὲ δύο κιβώτια μεγάλα, κλειστὰ καὶ γεμάτα ἀπὸ ἀέρα εἰς τὴν βάσιν.

Τὸ ὑδροπλάνον εἶναι ἓνα κοινὸν ἀεροπλάνον μὲ δύο μεγάλας πτέρυγας ἀπὸ λεπτὸν μεταξωτὸν ὕφασμα ἀλειμμένον μὲ καουτσούκ. Κάτω ἀπὸ τὰς πτέρυγας αὐτὸς εὐρίσκεται ἐν διαμέρισμα σὰν βάρκα, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον τοποθετεῖται ὁ **πιλότος**, δηλαδὴ ὁ κυβερνῶν αὐτό, καὶ ὁ **παρατηρητής**, ὁ ὁποῖος κατοπτρεύει τὰς ἐχθρικὰς τοποθεσίας, τὴν παράταξιν τοῦ ἐχθροῦ κλπ. ῥίπτει δὲ καὶ τὰς βόμβας, συνεννοούμενος ταυτοχρόνως μὲ τὰ πλοῖά του δι' ἀσυρμάτου τηλεγράφου.

Πίσω από την βάρκαν αυτήν είναι ή μηχανή ή όποία κινείται με βενζίνη και κινεί μίαν έλικα ξυλίνην, με 3—4 χιλιάδας στροφών κατά λεπτόν. Ή έλιξ αυτή δίδει την προς τα έμπρός κίνησιν εις τó αεροπλάνον με μίαν ταχύτητα 80 έως 140 χιλιομέτρων καθ' ώραν.

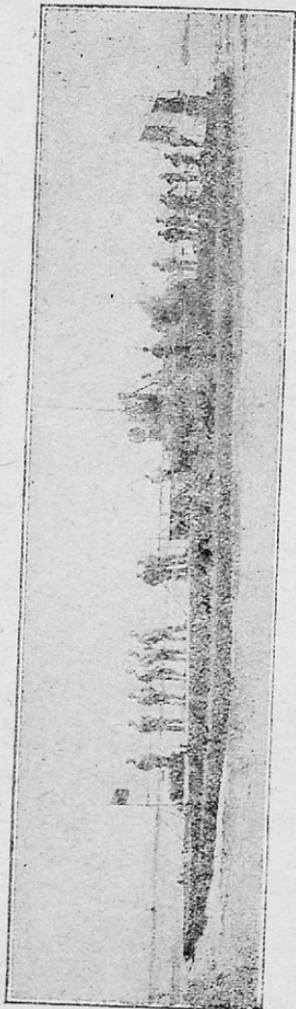
Διά τó στρέψη δεξιά ή αριστερά εις τόν άέρα τó αεροπλάνον έχει ένα τιμόνι από τó ίδιο υφασμα, —όπως τών ατμοπλοίων, δια τó ανέλθη δε ύψηλότερα ή να κατέλθη χαμηλότερα στρέφει ό πιλότος προς τά άνω ή προς τά κάτω τας πτέρυγας του και ένα τιμόνι οριζόντιον από υφασμα.

Ή μηχανή και ό σκελετός και τά αύματα είναι από ένα μέταλλον πολύ έλαφρόν, τó αλουμίνιον ή αργίλλιον έλλημιστί.

Τó αεροπλάνον τής ξηράς έχει δύο τροχούς μικρούς και όπισω ένα χαλύβδινον έργαλείον όπως τού άρότρου τó ύνι, τó όποϊον όταν κατεβαίνη εις τó έδαφος και προσγειούται, χώνεται μέσα εις τó χῶμα και τού ανακόπτει τόν δρόμον.

Οί δύο τροχοί, οί όποιοι ομοιάζουν με τροχούς αυτοκινήτου και έχουν γύρω γύρω καουτσούκ, τού χρησιμεύουν δια τó κυλιεται εις τó έδαφος όταν πρόκειται να πετάξη.

Κατ' άρχάς ένας βοηθός θέτει εις κίνησιν περιστροφικήν την έλικα, έπειτα ό πιλότος, ό όποϊος έμπρός του έχει όλα τά μηχανήματα τής διευθύνσεως, σηκώνει ύψηλά τó ύνι, ποῦ τού χρησιμεύει ως άγκυρα και τότε τó αεροπλάνον ξεκινά και τρέχει όλίγα μέτρα απόμη επάνω εις τó έδαφος. Έπειτα ό πιλότος αυξάνει την ταχύτητά του και τó

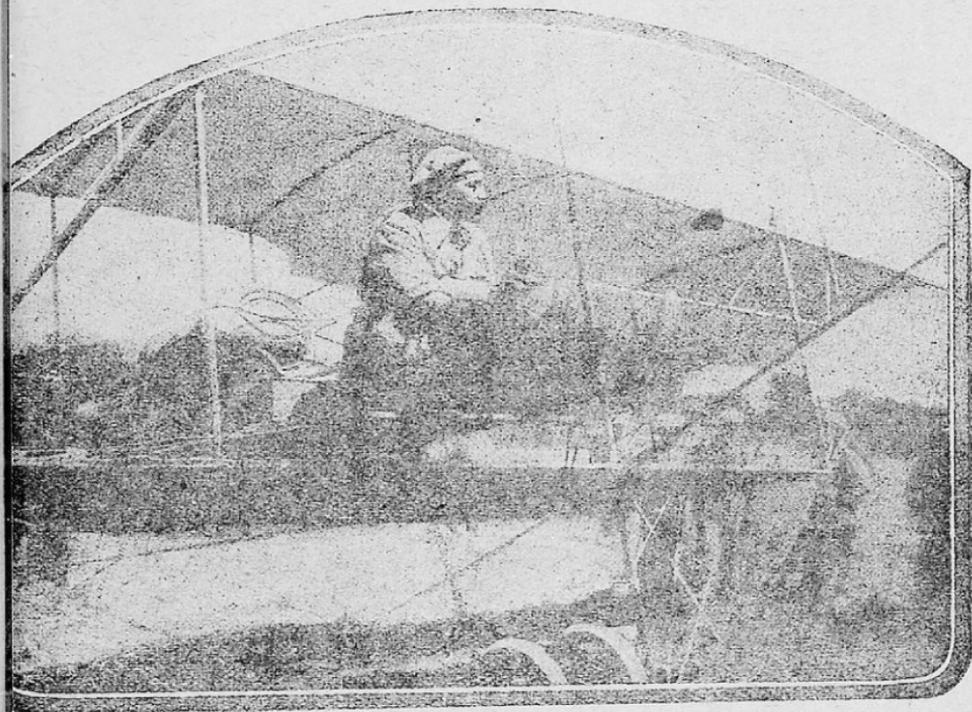

Τό ύπερδύχτιον «Δελφίν».

αεροπλάνον ξεκολλά ἀπὸ τὴν γῆν, λικνίζεται ὀλίγον καὶ ὑψώνεται.

Διὰ τὰ ἐννοήσετε πῶς πετᾷ καὶ μένει ὑψηλὰ τὸ αεροπλάνον; πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψει σας τὸν χάριτον αἰτόν, τὸν ὁποῖον φυσᾷ ὁ ἄνεμος καὶ ἡμεῖς κρατοῦμεν μὲ τὸν σπάγγον.

Τὰ ὑδροπλάννα ἀντὶ τῶν τροχῶν ἔχουν δύο πλευστῆρας καὶ μὲ

Τὸ ὑδροπλάνον.

αὐτοὺς τρέχουν ὀλίγα μέτρα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔπειτα δὲ ξεκολλοῦν.

Τὰ ἀερόπλοια. Ὑπάρχουν σήμερον πολλὰ εἶδη αεροπλάνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ μονοπλάνον, διότι ἔχει εἰς ἓνα ἐπίπεδον τὰς πτέρυγας, διπλάνον, διότι ἔχει διπλᾶς πτέρυγας κ. λ. π.

Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ τὰ ἀερόπλοια ἢ πηδαλιουχοῦμενα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀερόστατα εἰς σχῆμα πύρου, ἀπὸ μεταξωτῶν χονδρῶν ὕφασμα, ἀλειμμένον μὲ καουτσούκ, φέρουν δὲ ἀπὸ κάτω κρεμασμένον ἓνα ὀλόκληρον πλοῖον.

Ἔχουν διπλᾶς κινουμένας με βενζίνη μηχανάς, πολλὰς ἔλικας, τιμόνια, ἀγκύρας κλπ. πλήρωμα δὲ ἀπὸ πολλοὺς ναύτας.

Αὐτὰ ἀνυψώνονται με ὑδρογόνα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀέριον πολὺ ἐλαφρὸν, ἐλαφρότερον ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ ἀναπνέομεν, με τὸ ὁποῖον γεμίζουν τὸ ἀερόστατον.

Αὐτὰ τρέχουν εἰς τὸν ἀέρα με ταχύτητα 150 χιλιομέτρων καθ' ὥραν, ὅταν δὲ θέλουν νὰ κατέλθουν εἰς τὴν γῆν, ἀφίνουν νὰ φύγῃ ὀλίγον ἀέριον.

Ἔχουν μῆκος 100—160 μέτρων. Δηλαδή εἶναι μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον θωρηκτὸν καὶ εἶναι ὀπλισμένα με ταχυβόλα κλπ.

Τὰ τελειότερα ἀερόπλοια εἶναι τὰ Ζέππελιν, τὰ ὁποῖα ἐπενόησεν ὁ Γερμανὸς κόμης Φὸν Ζέππελιν, κοστίζουν δὲ 20 ἑκατομμ. φρ. περιπίου ἕκαστον.

Ἡ στρατιώτης.

Ἡ στρατιώτης φέρει ὅπλα καὶ πηγαίνει εἰς τὰ σύνορα νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατριδος.

Σήμερον ὅλοι οἱ Ἕλληνες γινόμεθα στρατιῶται ἀπὸ τοῦ 19ου ἔτους μέχρι τοῦ 51.

Ὅταν συμβῆ νὰ γίνῃ πόλεμος, ὅπως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ βαλκανοτουρκικὸς καὶ ἑλληνοβουλγαρικὸς, ἡ ἀγαπητὴ ἡμῶν πατρίς Ἑλλάς διεκδικούσα τὴν κληρονομίαν της, τὴν ὁποίαν μᾶς ἀφῆκαν οἱ πρόγονοί μας, τὴν **Μακεδονίαν**, ἐκάλεσεν ὅλα τὰ τέκνα της (**τοὺς ἐπιστράτους**), οἱ ὁποῖοι ἔτρεξαν με μεγάλην προθυμίαν νὰ ὑπηρετήσωσιν ὡς στρατιῶται, ὑπακούοντες εἰς τὸν νόμον καὶ τὴν **θωρὴν τῆς πατριδος**.

Πάντοτε ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἠγαπῶμεν τὴν **ἐλευθερίαν**, καὶ ὅταν εἴμεθα δοῦλοι εἰς τοὺς τυράννους μας (τοὺς Τούρκους) καὶ τότε ἀκόμη πολλοὶ Ἕλληνες ἀνέβαινον εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἐπολέμουν αὐτούς. Οἱ ἐλεύθεροι ἐκεῖνοι Ἕλληνες ὠνομάζοντο **ἀρματωλοὶ καὶ κλέφται**. «**Μάνα, σοῦ λέγω δὲν μπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω, δὲν ἠμπορῶ δὲν δύναμαι, θὰ πάω νὰ γίνω κλέφτης**».

Εἶδη στρατιωτῶν.— Ὅταν κλέπτης τις θελήσῃ νὰ μᾶς ἀφαι-

ρέση τι, ἢ τὴν νύκτα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἢ ἐν γένει κακὸς τις ἄνθρωπος νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃ, ἢ θέλῃ νὰ μᾶς κακοποιήσῃ, τίς θὰ μᾶς ὑποστηρίξῃ; ὁ **ἀστυφύλαξ** ἢ **χωροφύλαξ**, ὁ **στρατιώτης**.

Ὅταν πυρκαϊά τις ἐκραγῇ εἰς τι μέρος τῆς πόλεως, τότε τίς θὰ σπεύσῃ νὰ τὴν κατασβέσῃ; ὁ **πυροσβέστης**. **στρατιώτης**.

Ὅταν ἐχθροὶ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ θελήσωσι νὰ μᾶς βλάψωσι, τότε τίς θὰ μᾶς ὑποστηρίξῃ; ὁ **στρατιώτης** διὰ τῶν ὅπλων του· τότε πλέον γίνεται **πόλεμος**.

Διὰ τὸν πόλεμον ὅμως ἀπαιτοῦνται πολλοὶ στρατιῶται· τοὺς στρατιῶτας τοὺς διευθύνουσιν οἱ **ἀξιωματικοί**.

Οἱ ἀξιωματικὸὶ δίδουσι τὰ προστάγματα εἰς τὸν πόλεμον καὶ οἱ στρατιῶται ὑπακούουσιν ἀμέσως.

Ἐπάρχουσι καὶ κατώτεροι ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι λέγονται **ὑπαξιωματικοί**.

Διὰ νὰ γίνῃ τις ὑπαξιωματικὸς ἢ ἀξιωματικὸς πρέπει νὰ ὑπηρετήσῃ ἐπὶ τινα χρόνον στρατιώτης καὶ νὰ γνωρίζῃ καὶ γράμματα ἢ νὰ φοιτήσῃ εἰς τὴν σχολὴν τῶν **εὐελπίδων**. Ἐχομεν δὲ καὶ ἐν ἄλλο εἶδος ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι λέγονται **ἑφεδροὶ** ἀξιωματικοὶ ἢ ἑφεδροὶ ὑπαξιωματικοὶ φοιτῶσι καὶ αὐτοὶ εἰς σχολεῖα στρατιωτικὰ (οὐλαμοὺς) καὶ καλοῦνται εἰς τὸ στράτευμα ὅταν γίνῃται πόλεμος ἢ μεγάλα γυμνάσια.

Τὸ μέρος, ὅπου μένουσιν οἱ στρατιῶται λέγεται **στρατῶν**.

Οἱ στρατιῶται ἢ οἱ ἀξιωματικοὶ εἶναι ἢ **πεζοί**, καὶ τότε σχηματίζουν τὸ **πεζικὸν σύνταγμα**, ἢ ἱππεῖς καὶ τότε σχηματίζουν τὸ **ἱππικὸν σύνταγμα**, ἢ πυροβοληταί, καὶ τότε σχηματίζουν τὸ **πυροβολικὸν** ἢ φυλάττουσι τὸν τόπον (χωροφύλακες) καὶ τότε σχηματίζουν τὴν **χωροφυλακίαν**, ἄλλοι δὲ εἶναι **μουσικοί**, **τυμπανισταὶ** ἢ **σαλπικηταί**, διαμοιραζόμενοι εἰς τὰ διάφορα συντάγματα. Στρατιῶται ἢ ἀξιωματικοί, οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ ὑπηρετήσωσι πλέον ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας των, ἢ ἔπαθον σωματικὴν τινα βλάβην, οἱ

Ὁ στρατιώτης

τοιούτοι λέγονται **ἀπόμαχοι** ἢ ἀπόστρατοι. Τοὺς ἀπομάχους διατηρεῖ ἡ πατρίς.

Καὶ ἐγὼ γυμνάζομαι πάντοτε καὶ ἐτοιμάζομαι νὰ γίνω καλὸς στρατιώτης, ὅταν μεγαλώσω.

Ἐξαρμογή.— Ὁ στρατιώτης, ὅστις πεζοπορεῖ, λέγεται **πεζός**· ὅστις ἱππεύει λέγεται **ἱππεύς**. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι μεταχειρίζονται εἰς τὸν πόλεμον πυροβόλα, λέγονται **πυροβοληταί**.

Οἱ **εὐζωνοὶ** εἶναι πεζοὶ στρατιῶται καὶ φοροῦσι τὸ ὠραῖον ἑλληνικὸν φόρεμα, τὴν φουστανέλλα. Μοῦ ἀρέσκουσι πολὺ οἱ εὐζωνοὶ· Ἐπιθυμῶ, ὅταν μεγαλώσω, νὰ γίνω καὶ ἐγὼ εὐζωνος.

Ἡ φουστανέλλα εἶναι τὸ ἔθνικόν μας ἔνδυμα· αὐτὴν ἐφόρουσιν οἱ ἀγωνισταὶ τοῦ 1821, οἱ ὁποῖοι ἠλευθέρωσαν τὴν πατρίδα, αὐτὴν φοροῦσιν ἀκόμη πολλοὶ Ἕλληνες εἰς τὰς ἐπαρχίας.

Ἡ φουστανέλλα λευκὴ ὡς ἡ γιῶν καὶ μὲ πολλὰς λόξας (πτυχάς), εἶναι ὠραῖον ἔνδυμα μᾶς κάμνει ὠραίους, μᾶς δίδει ἀέρα, ὅταν περιπατῶμεν, ὅταν χορεύωμεν καὶ ὅταν τρέχωμεν· εἶναι ἑλευθέρου ἔνδυμα, δὲν μᾶς στενοχωρεῖ, δὲν μᾶς ἐμποδίζει εἰς τίποτε· μᾶς κάμνει μικρὸν ὄσφυν (δακτυλίδι μέση) καὶ ἐν γένει μᾶς δίδει ἄπειρον **χάριν** καὶ **λεβεντιάν**.

Τὸ ὑπερήφανον τσαρούχι μὲ τὰς φούντας, τὸ κόκκινον καὶ γυριστόν, πόσον ἀρμόζει εἰς τὸν ἑλληνικὸν πόδα! Πόσον ἑλευθέρως βαδίζει ἐκεῖνος, ὃ ὁποῖος τὸ φορεῖ! Φαίνεται πῶς δὲν περιπατεῖ, ἀλλὰ πετᾷ! Εἶναι κατάλληλον εἰς τὸν πόλεμον, δὲν κάμνει κρότην, δὲν βαρύνει καὶ δὲν στενοχωρεῖ καθόλου.

Οἱ στρατιῶται τοῦ **μηχανικοῦ** ἐργάζονται εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν **δευρωμάτων**.

Οἱ **τηλεγραφεταί** εἶναι πολὺ χρήσιμοι εἰς τὸν πόλεμον διότι ἀπὸ βουνοῦ εἰς βουνὸν διὰ φωτεινῶν σημείων ἀναγγέλουσι, τί συμβαίνει εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ ἀδελφός μου εἶναι τηλεγραφετής εἰς τὸ στράτευμα.

Οἱ **πυροσβέσται** σβύνουσι τὴν πυρκαϊὰν μὲ τὰς **ἀντλίας**. Εἶναι γενναῖοι στρατιῶται καὶ ἀψηφῶσι τὴν ζωὴν των διὰ νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν ἄλλων.

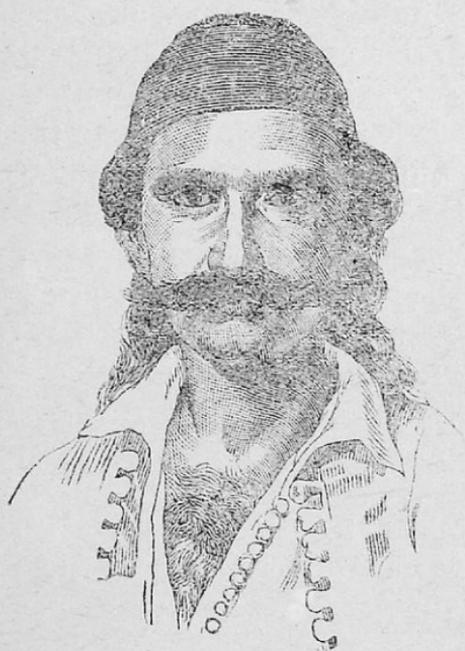
Οἱ **χωροφύλακες** φυλάττουσι τὴν τάξιν καὶ συναθροίζουσι τοὺς φόρους.

Ὁ ἱκανὸς στρατιώτης, ἀφοῦ ὑπηρετήσῃ ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸν

στρατόν, γίνεται πρώτον ὑποδεκανεύς, ἔπειτα δεκανεύς, ἔπειτα λο-
χίας, ἔπειτα ἐπιλοχίας καὶ λέγεται τότε ὑπαξιωματικός.

Ὁ ὑπαξιωματικός, ὅταν θριαμβεύσῃ εἰς τὸν πόλεμον γίνεται ἀξιο-
ματικός, τιμᾶται διὰ παρασῆμου καὶ ἀναφέρεται ἐν ὄνομά του εἰς
τὸν πίνακα τοῦ συντάγματός του καὶ εἰς τὰ τραγούδια καὶ γράφει
πολλὰ καλὰ δι' αὐτοῦ καὶ ἡ ἱστορία τῆς πατρίδος.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουΐτσος, ὁ Διάκος, ὁ Καραϊσκάκης, πρὶν γί-
νωσι στρατηγοί, ἦσαν ἀπλοὶ στρατιῶται. Ὁ Κανάρης ἦτο ναυτόπαις
καὶ ἔγινε ναύαρχος.

Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουΐτσος

Γεώργιος Καραϊσκάκης

Θέλω καὶ ἐγὼ νὰ δοξασθῶ εἰς τὸν πόλεμον· θέλω νὰ ἀποθάνω
εἰς τὸν πόλεμον· δὲν εἶναι ἄλλος θάνατος καλύτερος ἢ ἐκεῖνος, τὸν
ὁποῖον εὕρισκει τις πολεμῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

Πόσοι Ἕλληνες δὲν ἀπέθανον εἰς τὸν πόλεμον ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ τὴν ἱερὰν ἐπανάστασιν κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας (1821) καὶ κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους (1912 καὶ 1913) δηλ. κατὰ τὸν **βαλκανοτουρκικὸν** καὶ **ἑλληνοβουλγαρικὸν**. Ἄς εἶναι εὐλογημένον τὸ ὄνομά των !

Ἄνωτερος ὑπαξιωματικὸς εἶναι ὁ **ἀνθυπασπιστής**, κατώτεροι ἀξιωματικοὶ εἶναι οἱ **ἀνθυπολοχαγοί**, οἱ **ὑπολοχαγοί**, καὶ οἱ **λοχαγοί**, ἀνώτεροι δὲ οἱ **ταγματάρχαι** οἱ **ἀντισυνταγματάρχαι** καὶ οἱ **συνταγματάρχαι** καὶ ἀνώτατοι οἱ **ὑποστράτηγοι**, οἱ **ἀντιστράτηγοι** καὶ οἱ **στρατηγοί**.

Ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸν θεμελιώδη θεσμὸν (τὸ Σύνταγμα) εἶναι ἀρχηγὸς τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν στρατιωτικῶν δυνάμεων· κηρύττει τὸν πόλεμον καὶ συνάπτει τὴν εἰρήνην.

Τὸ **σύνταγμα** περιέχει 3 **τάγματα**, τὸ **τάγμα 4 λόχους**. Ὅσοι ἐπολέμησαν γενναίως εἰς τὸν πόλεμον τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ ἀγῶνος ἔλαβον τὸ **παράσημον τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος** μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου.

Ὁ πάππος μου εἶχε λάβει τὸ παράσημον τοῦ ἀγῶνος. Πόσον ἠδ-
χαριστεῖτο ὅταν τὸ ἐφόρει τὴν 25 Μαρτίου καὶ ἐν γένει τὰς μεγάλας
ἑορτάς.

Τιμὴ εἰς τοὺς στρατιώτας οἱ ὅποιοι ἔλαβον τὸ παράσημον τοῦ
ἀγῶνος καὶ τοῦ Σωτήρος κλπ.

Ἄρά γε θὰ ἀξιωθῶ καὶ ἐγὼ νὰ στολίσω τὸ στήθος μου μὲ τὸ
παράσημον τοῦτο ;

Σήμερον οἱ διακριθέντες εἰς τοὺς δύο τελευταίους πολέμους ἔλα-
βον διάφορα παράσημα, οἱ πλείστοι τὸν ὄργυρον σταιρὸν τοῦ Σω-
τήρος, ὅλοι δὲ οἱ **ἀξιωματικοὶ** καὶ στρατιῶται τὰ **μετάλλια** τῶν πο-
λέμων μετὰ **διεμβολῶν**. (1)

Ἀπάντησις γραπτή.

Ὁ στρατιώτης, ὅστις πολεμεῖ πεζός, ἀνήκει εἰς τό. — Τίνες ἀνή-
κουσιν εἰς τὸ ἱππικόν ; — Τίνες εἰς τὸ πυροβολικόν ; — Τίνες εἰς τὴν
χωροφυλακὴν ; — Τίνες διομάζονται σιλιγκταί ; — Τίνες τυμπανι-
στῆαι ; — Τίνες ὀδηγοῦσι τοὺς στρατιώτας εἰς τὸν πόλεμον ; — Τίνες λέ-

(1) Τὰ παράσημα εἶναι διαφόρων βαθμῶν α') τοῦ Γεωργίου, β') τὸ ὄργυρον τοῦ Σωτήρος, γ') τὸ χρυσοῦν τοῦ Σωτήρος, δ') τῶν Ταξιαρχῶν, ε') τῶν ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν καὶ ὁ Μεγαλόσταυρος τὸ ἀνώτατον ὄλον.

γονται απόμαχοι ;— Γνωρίζεις απόμαχόν τινα ;— Γνωρίζεις κανένα σαλπικτήν ;—Τὸ μέρος, ὅπου μένουσι στρατιῶται ;

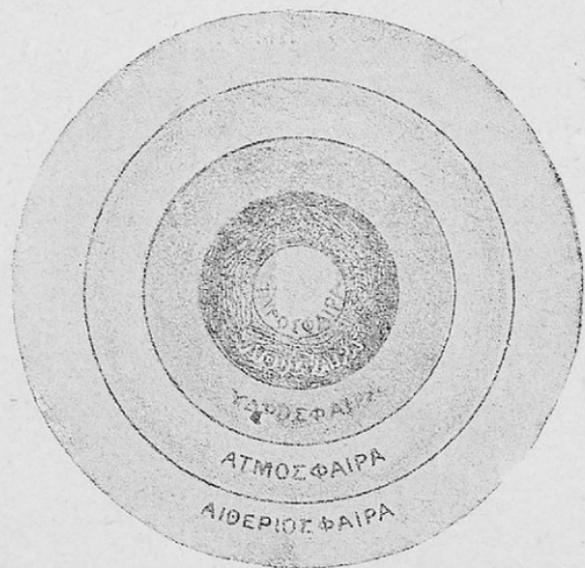
Ὁ στρατιώτης γυμνάζεται. Ὁ στρατιώτης ὑπηρετεῖ εἰς τὸν στρατόν, φρουρεῖ, ἀγρυπνεῖ, κατασκοπεύει ποραμονεύει, τρέχει, πυροβολεῖ, πυροβολεῖται, φυλακίζεται, ὑπακούει ἐκτελεῖ τὰς παραγγελίας καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτέρου του ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως (πειθαρχία), ὀρμᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, φονεύει, φονεύεται, δοξάζεται καὶ ἐπαινεῖται, θαυμάζεται ἢ περιφρονεῖται, κατηγορεῖται.

ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Ἄτμσφαιρα.

Ὁ ἀήρ, ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὴν γῆν παντοχόθεν καὶ χρησιμεύει μαζί μὲ τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ζωὴν τῶν ζῴων καὶ τῶν φυτῶν ὀνομάζεται **ἀτμσφαιρα**. (1) Ὁ ἀήρ οὗτος σύγκαιται ἀπὸ ὀξυγόνου, ἄζωτον καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς τὴν ζωὴν συστατικά· ἐπειδὴ δὲ περιλαμβάνει καὶ ἀτμοὺς ὑδάτων λέγεται καὶ **ἀτμσφαιρα**.

Ἡ ἀτμσφαιρα εἶναι μᾶζα ἀερώδης καὶ διαφανῆς, ἀπαραίτητον στοιχεῖον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, προφυλάττει τοῦτον ἀπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τοῦ ψύχους ἔχει δὲ ὕψος (πάχος) περὶ τὰ 80 χιλιόμετρα καὶ σχῆμα σφαιρικόν, ὅπως ἡ γῆ.

Ἡ ἀτμσφαιρα.

(1) Ὁ ἀήρ εἶναι μείγμα ὀξυγόνου 1)5 κατὰ τὸν ὄγκον καὶ ἀζώτου 4)5 περίπου. Περιέχει πρὸς τοῦτους καὶ μικρὰν ποσότητα ἀνθρακικοῦ ὀξέος τὸ ὁποῖον εἶναι χρήσιμον εἰς τὴν διατροφήν τῶν φυτῶν, ὕδατμοὺς καὶ ἄλλα τινὰ στοιχεῖα εἰς μικρὰν ποσότητα.

Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ δὲν εἶναι σῶμα, τὸ ὁποῖον βλέπομεν, ἀλλὰ γίνεται τοῦτο αἰσθητὸν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς ὠθῆσεώς του, ὅταν κινῆται, δηλ. φυσᾷ. Εἰς ὕψος δισχιλίων περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ὁ ἀήρ εἶναι τόσον ἀραιὸς ὥστε σχεδὸν δὲν εἶναι ἀναπνεύσιμος. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ εἰς τὰ χαμηλὰ μέρη εἶναι πυκνότερος καὶ βορύτερος, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἀνερχόμενοι πρὸς τὰ ὕψη αἰσθανόμεθα τοῦτον ἀραιότερον καὶ ἐλαφρότερον.

Ἐν τούτοις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐγένοντο ἀναβάσεις ὑπὸ τολμηρῶν ἀεροναυτῶν (ἀεροπόρων) εἰς ὕψος 10 χιλιομέτρων, πάντοτε ὅμως τῇ βοηθείᾳ εἰσπνοῶν ὀξυγόνου, αἵτινες δὲν ἠμπόδισαν τοὺς ἀεροναύτας νὰ πάθωσι λιποθυμίαν.

Γενικῶς ἐφ' ὅσον ὑψούμεθα πρὸς τὴν ἀτμόσφαιραν ἡ θερμοκρασία κατέρχεται (ἀνάβασις π. χ. 200 μέτρων ἐπιφέρει πτώσιν θερμοκρασίας 1^ο περίπου).

Ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας συμβαίνουνσι πάντα τὰ λεγόμενα μετεωρολογικὰ φαινόμενα λ. χ. νέφη, βροχὴ, χάλαζα, χιῶν, ομίχλη, θρόσος, ὑγρασία, ἀστραπή, βροντή, κεραυνός, οὐράνιον τόξον ἢ ἴρις, ἄνεμος, θύελλα, καταιγίς, λαίλαψ, κυκλών.

Νέφη, ομίχλη.

Ἐὰν θέσωμεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ἓνα λέβητα (καζάνι) πλήρη ὕδατος βλέπομεν ἅμα ἀρχίσῃ νὰ βράζῃ ὅτι ἀνέρχονται πρὸς τὰ ἐπάνω φυσαλλίδες τινὲς (φοῦσκες) ὕδατος· αὗται λέγονται ἀτμοὶ ἢ ὑδρατμοί, ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἐλαφρότεροι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος, δι' αὐτὸ καὶ ἀναβαίνουνσι πρὸς τὰ ἐπάνω. Ὅ,τι λοιπὸν κάμνει ἢ πυρὰ εἰς τὸ νερὸν τοῦ λέβητος τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὰ ὕδατα τῶν λιμνῶν, τῶν ποταμῶν τῶν θαλασσῶν δηλ. ἐξατμίζεται τὸ ὕδωρ μὲ τὴν μεγάλην θερμότητα τοῦ ἡλίου.

Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ περιβάλλων αὐτοὺς ἀήρ εἶναι θερμὸς, οἱ ὑδρατμοὶ εὐρίσκονται ἐν ἀερώδει καταστάσει. Ὅταν ὅμως συμπέσῃ ὁ ἀήρ νὰ γίνῃ ψυχρὸς, οἱ ὑδρατμοὶ συμπυκνοῦνται καὶ μεταβάλλονται εἰς λεπτότατα σταγονίδια καὶ εἰς μὲν τὰ χαμηλότερα μέρη σχηματίζεται

ἐξ αὐτῶν ἢ **ὀμίχλη**, εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα στρώματα τῆς ἀτμοσφαι-
ρας τὰ **νέφη**. (1)

—Τὰ νέφη πολλάκις κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου
λαμβάνουσι διαφόρους ὠραίους χρωματισμούς ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου.

—Τὰ νέφη κινούμενα ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἄλλοτε μὲν ταχέως καὶ
ἄλλοτε βραδέως, λαμβάνουσι τυχαίως διάφορα σχήματα οἷον τύπους
ἀνθρώπων, ζώων, δένδρων βουνῶν καὶ ἐν γένει πολλῶν καὶ ποικί-
λων ὠραίων σχημάτων (2).

Ἡ ὀμίχλη πολλάκις εἶναι τόσοσ πυκνή, ὥστε καλύπτουσα τὴν
γῆν δὲν ἀφίνει νὰ διακρίνωμεν τὰ ἐπ' αὐτῆς δένδρα, ζῶα ἀνθρώ-
πους, οἰκίας καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως, καὶ τοῦτο, διότι
οἱ ἀτμοὶ τῆς ὀμίχλης εἶναι θολοὶ καὶ πυκνοὶ καὶ ἐμποδίζουσι τοὺς
ὀφθαλμούς νὰ διακρίνωσιν.

Ἡ ὀμίχλη γίνεται κυρίως τὸν χειμῶνα, καλύπτει δὲ ἀδιαφόρως
κατοικημένα καὶ ἀκατοίκητα μέρη, πεδιάδας, ἀγρούς, δάση, λίμνας,
θαλάσσης κλπ.

Βροχή.

Ὅταν οἱ ὑδρατμοὶ ὑψωθῶσι πολὺ εἰς τὸν οὐρανὸν (ἀτμόσφαιραν)
καὶ δὲν φαίνονται πλέον, τότε εἶπομεν ὅτι γίνονται νέφη· τὰ νέφη
ταῦτα συναντώμενα μὲ ψυχρὰ θεύματα ἢ στρώματα τοῦ ἀέρος συμ-
πυκνοῦνται πολὺ περισσότερον καὶ σχηματίζουσι μεγαλυτέρας σταγό-
νας, αἱ ὁποῖαι μὴ δυνάμεναι νὰ συγκρατηθῶσιν εἰς τὸν ἀέρα ἕνεκα
τοῦ βάρους των, μεταβάλλονται εἰς ὕδωρ καὶ πίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς
εἴτε κατὰ μικρὰς ψεκάδας εἴτε ὡς βροχὴ ῥαγδαία. Τὸ φαινόμενον
τοῦτο καλεῖται **βροχή**.

Εἰς ὅλους τοὺς τόπους δὲν πίπτει ἡ αὐτὴ ποσότης τῆς βροχῆς,
καθ' ὅσον τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θερμοκρασίας, τῶν ἀνέμων, τῆς
ὕγρασίας, τῆς γεινιάσεως τῶν θαλασσῶν καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ἐδάφους.
Αἱ δασώδεις χῶραι ἐλκύουσι μεγάλην ποσότητα βροχῆς.

(1) Τὰ νέφη καὶ ἰδίως τὰ λευκὰ ὡς ἐλαφρότερα τῶν μαύρων νεφῶν ἀνέρ-
χονται πολὺ ὕψηλά μέχρι 10,000 μέτρων πολλάκις, ἐνῶ τὰ μαύρα ὑψοῦνται
ὡς πολὺ βαρέα· μόλις μέχρι τῶν 2,000 μέτρων.

(2) Τὰ νέφη τὸν μὲν χειμῶνα εἶναι πολλά, πυκνὰ καὶ μαύρα (βροχερά),
ἐνῶ τὸ θέρος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐλλείπουσιν ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας.

N. Μεταξά—Πατριδογνωσία μετὰ νεωτάτης Γεωγραφίας

ΣΗΜ. Χώροι τινες τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς, ἔνεκα διαφόρων λόγων, στεροῦνται βροχῶν.

Μεγαλυτέρα ποσότης βροχῆς πίπτει εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον ἢ εἰς τὸ νότιον.

Εἰς τὸν τόπον μας αἱ περισσότεραι βροχαὶ πίπτουσι τὸ φθινόπωρον καὶ τὸν χειμῶνα, σπανίως δὲ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θέρους.

Τὸ ὕδωρ τῆς βροχῆς ἄλλο ἀπορροφεῖται ὑπὸ τῆς γῆς καὶ ἀποταμιεύεται μέσα εἰς μεγάλας ἀποθήκας (ἔγκατα τῆς γῆς), ἐκ τῶν ὁποίων σχηματίζονται αἱ **πηγαὶ** (τὰ κεφαλάρια), ἄλλο ἐξατμίζεται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου καὶ γινόμενον ἀτμὸς ἀνέρχεται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἄλλο κατέρχεται εἰς τὰς χαμηλοτέρας κοιλότητας τῆς γῆς, ὅπου συναθροίζεται μεγάλη ποσότης διατηρουμένη πάντοτε καὶ οὕτω σχηματίζονται τὰ ἔλη, αἱ λίμναι καὶ ἡ θάλασσα.

Ἡ βροχὴ προξενεῖ πλείστας ὄσας ὠφελείας εἰς τοὺς ἀνθρώπους· α') καθορῆζει τὸν ἀέρα καὶ ἐν γένει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ σκόνην καὶ ἀπὸ διάφορα βλαβερὰ ἔντομα β') ποτίζει τὰ δάση, τὰς πεδιάδας, τοὺς ἀγρούς καὶ οὕτω βλαστάνουσι ταχέως τὰ φυτὰ καὶ τὰ γεννήματα καὶ ἐνδυναμώνουσι τὰ δένδρα, γ') εἰσδύουσα δὲ καὶ ἀπορροφουμένη ὑπὸ τῆς ξηραῖς τροφοδοτεῖ ὡς εἴπομεν τὰς πηγὰς (κεφαλάρια), τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας κλπ.

Οὐράνιον τόξον ἢ Ἴρις.

Πολλάκις συμβαίνει μετὰ τὴν βροχὴν εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος ὅπου εὐρίσκεται ὁ ἥλιος καὶ κυρίως ὅταν πλησιάζῃ πρὸς τὴν δύσιν του νὰ σχηματίζεται ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ ἐν μέγα καὶ ὠραῖον καὶ πολύχρωμον ἡμικύκλιον φθάνον μέχρις αὐτῆς τῆς γῆς.

Τὸ ἡμικύκλιον τοῦτο ὀνομάζεται **Ἴρις** ἢ **οὐράνιον τόξον**.

Τὸ λαμπρὸν τοῦτο μετεωρολογικὸν φαινόμενον (οὐράνιον τόξον ἢ Ἴρις), σχηματίζεται ἐκ τῆς **ἀντανεκλάσεως** καὶ **ἀναλύσεως** τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἐντὸς σταγόνων ὕδατος αἵτινες πληροδοσι κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τὴν ἀτμόσφαιραν.

Διὰ νὰ βλέπωμεν τὸ οὐράνιον τόξον πρέπει νὰ εὐρισκώμεθα μετὰ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ βρέχοντος νέφους, ὁ δὲ ἥλιος νὰ μὴ εἶναι πολὺ ὑψηλὰ.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς πίδακας (ἀναβρυτήρια), ὅταν εὐρισκόμεθα μεταξύ αὐτῶν καὶ τοῦ ἡλίου.

Συμβαίνει ἐνίοτε νὰ ἐμφανίζωνται ἐν τῷ οὐρανῷ δύο καὶ περισσότερα οὐράνια τόξα (ἰριδες).

Τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἰριδα χρώματα εἶναι ἑπτὰ τὰ ἑξῆς· κατὰ σειρὰν· **ἐρυθρὸν** (κόκκινον), **χρυσοειδές**, **ὠχρόν** (ξανθόν), **πράσινον**, **κυανοῦν**, **πορφυροῦν** (κοκκινοειδές) καὶ **ιοειδές** (βιολέ).

Διατὶ ὅλα τὰ σώματα δὲν ἔχουσι τὸ αὐτὸ χρῶμα, ἐνῶ ὅλα φωτίζονται ἀπὸ τὸν ἥλιον ;

Διότι τὰ ἑπτὰ χρώματα τοῦ ἡλίου προσπίπτοντα εἰς τὰ διάφορα σώματα δὲν ἀντανακλῶνται ὅλα, ἀλλὰ ἄλλα μὲν ἀντανακλῶνται, ἄλλα δὲ ἀπορροφοῦνται ὑπὸ τοῦ σώματος. Γοιουτοτρόπως λοιπὸν ἕκαστον σῶμα φαίνεται μὲ ἐκεῖνο τὸ χρῶμα, τὸ ὁποῖον ἀντανακλᾷ. Καὶ διὰ τοῦτο ἄλλο φαίνεται πράσινον, ἄλλο κόκκινον, ἄλλο κίτρινον κλπ.

Χιῶν.

Ὅταν τὰ νέφη τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὰ ὑψηλὰ στρώματα τῆς ἀτμοσφαιράς συναντηθῶσι μὲ πολὺ ψυχρὰ θεύματα ἀέρος καὶ ψυχθῶσι (παγώσωσι) κάτωθεν τοῦ 0°, τότε οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰ ὑδατμοῖ (σταγόνες βροχῆς) παγώνουσι καὶ καταπίπτουσι παγωμένοι, ἀποτελοῦσι τὴν **χιόνα**· ὀνομάζονται δὲ τότε αἱ παγωμένοι σταγόνες τῆς βροχῆς **νιφάδες**.

Ἡ χιών ὅταν παγώνη ἐν ἡρεμίᾳ λαμβάνει διάφορα κανονικὰ σχήματα. Ἄλλαι μὲν νιφάδες ὁμοιάζουσι μὲ ἄνθη, ἄλλαι δὲ μὲ πτίλα (πούπουλα) καὶ ἄλλαι μὲ μικροὺς ἀστέρας.

ΣΗΜ. Τὰ παιδιά ὅταν ἀρχίζη νὰ χιονίζη τρέχουσι περίεργα εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκιῶν διὰ νὰ ἴδωσι τὰς ὡραίας νιφάδας καὶ νὰ χαιρετίσωσι τὴν λευκὴν χιόνα. Τὰ παιδιά ἀγάλλονται ὑπερβολικῶς, ὅταν βλέπωσι τὰς νιφάδας νὰ καταπίπτωσιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως ἀγάλλονται ὅταν βλέπωσι τὸ πρῶτον ἄνθος κατὰ τὸ εἶρ καὶ τὸν πρῶτον καρπὸν κατὰ τὸ θέρος.

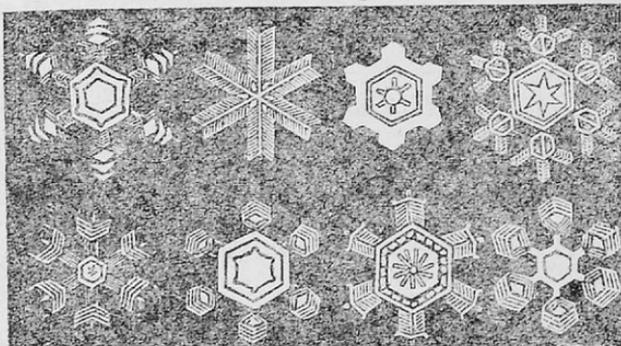
Ζητοῦσι νὰ ἴδωσι τὰς νιφάδας καλλίτερον καὶ προσπαθοῦσι νὰ συλλάβωσι μὲ τὰς χεῖράς των τινὰς ἐξ αὐτῶν διὰ νὰ παρατηρήσωσι τὴν κατασκευὴν των καὶ τὴν ἀπαλότητά των.

Χρησιμότης τῆς χιόνος.(1) Ὅσον ὡραία εἶναι ἡ χιών τόσο

(1) Ἐκ τῶν θερησκευτικῶν μελετῶν τοῦ Δ. Μαυροκορδάτου.

είναι και ευεργετική εις τους ανθρώπους, εις τὰ ζῶα και εις τὰ φυτά. Ὁ ὀδοιπόρος ὀδοιπορῶν κατὰ τὰς παγεράς και ἀσελήνους νύκτας τοῦ χειμῶνος θὰ παρεπλανᾶτο και δὲν θὰ ἐπανήρχετο ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέκνων του και τῶν λοιπῶν οἰκείων αὐτοῦ. Θὰ ἀπέθνησκεν ἐκ τοῦ ψύχους και θὰ τὸν ἔτρωγον οἱ λύκοι, ἂν δὲν ἐφώτιζεν αὐτὸν καθ' ὁδὸν ἡ λάμψις τῆς διαυγαζούσης χιόνος (ἀκτινοβολία).

Τὰ ζῶα και τὰ ἔντομα, τὰ ὁποῖα κοιμῶνται κατὰ τὸν χειμῶνα

Διάφορα σχήματα νιφάδων και κρυστάλλων αὐτῶν.

και περιμένουσι νὰ ἐξυπνήσωσι κατὰ τὸ ἔαρ, οἱ σπόροι τῶν φυτῶν και οἱ καρποὶ τῶν δένδρων, εἴτινες ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου ἤδη ἔχουσι καταπέσει ἐπὶ τῆς γῆς, ὅλα αὐτὰ θὰ ἐκαίοντο και θὰ ἠφανίζοντο ὑπὸ τοῦ καταστρεπτικοῦ πάγου, ἐὰν δὲν ἐσκέπαζεν αὐτὰ τὸν βαρὺν χειμῶνα ἡ χιών.

Ἡ χιών ἂν και αὐτὴ εἶναι ὕδωρ παγωμένον, ὅπως εἶναι και ὁ πάγος, ἔχει ὁμως τὴν δύναμιν νὰ θερμαίη ὅ,τι σκεπάζει. Ἐὰν ζῶον ἢ ἄνθρωπος ναρκωθῆ ὑπὸ τοῦ ψύχους, θερμαίνεται και ἐπανέρχεται εις τὴν ζωὴν, ὅταν καλύψωσι και τρίψωσιν αὐτὸν μὲ χιόνα. Ἐὰν μέλος τι τοῦ σώματος παγῶσθι θερμαίνεται και ἐπανέρχεται πάλιν εις τὴν πρώτην του κατάστασιν, ἐὰν τρίψωμεν αὐτὸ μὲ χιόνα.

Πλὴν τούτων τὰ κάτω μέρη τῆς χιόνος, τὰ ὁποῖα ἐγγίξουσι τὴν γῆν, τήκονται και μεταβάλλονται εις σταγόνας ὕδατος. Αἱ σταγόνες αὗται ὀλίγον κατ' ὀλίγον διαπερῶσι τὴν γῆν, ἔρχονται εις τοὺς σπόρους τῶν φυτῶν και εις τὰς ῥίζας τῶν χόρτων, τῶν θάμνων και τῶν δένδρων και ποτίζουσι και ἐνδυναμοῦσιν αὐτὰ. Ὅταν δὲ παρέλθῃ ὁ

χειμών και λείψωσιν αἱ χιόνες, τότε εὐθὺς ἀρχίζουσι νέα χόρτα νὰ φύωνται, νέα φυτὰ νὰ βλαστάνωσι, νέα φύλλα νὰ θάλλωσι και νέα ἄνθη νὰ ἀνθίζωσιν.

Δρόσος, πάχνη.

Αἱ μικραὶ σταγόνες τοῦ ὕδατος, τὰς ὁποίας βλέπομεν τὴν πρωΐαν ἐπὶ τῶν φύλλων τῶν δένδρων και ἄλλων ὑπαίθριων ἀντικειμένων ὀνομάζονται **δρόσος**. Αἱ σταγόνες αὗται ψύχονται συχνάκις ἐν καιρῷ αἰθρίας και ψυχρᾶς νυκτός. Ἡ δρόσος σχηματίζεται ἰδίως κατὰ τὸ φθινόπωρον και τὸ ἔαρ.

Ἐὰν ἡ ψῦξις τῆς νυκτός εἶναι πολὺ ἰσχυρά, ὅπως συμβαίνει κατὰ τὰς ψυχρὰς νύκτας τοῦ φθινοπώρου και τοῦ χειμῶνος, τότε κατ' ἀρχὰς σχηματίζεται ὡς εἶπομεν δρόσος, μετ' ὀλίγον ὅμως παγώνει και γίνεται ὡς τέφρα (στάκτη) και τότε λέγεται **πάχνη**, και ὡς τοιαύτη βλέπει ἐνίοτε τὰ σπαρτά.

Μόλις ὅμως ἀνατελεῖ ὁ ἥλιος ἡ πάχνη αὐτὴ θερμαίνεται και γίνεται πάλιν δρόσος και ἔξατμίζεται, τοὺς ἀτμοὺς δὲ αὐτοὺς τοὺς βλέπομεν πίπτοντας ἐπάνω μας ὡς δμίχλη.

Χάλαζα.

Ὅταν τὸ ψῦχος εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς ἀτμοσφαιρας εἶναι πολὺ, τότε αἱ καταπίπτουσαι ἀποτόμως σταγόνες τῆς βροχῆς συμπυκνοῦνται και μεταβάλλονται εἰς μικροὺς κόκκους ἢ σφαιρίδια χιόνος, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται **χάλαζα**. Οἱ κόκκοι οὗτοι φθάνουσι τὸ μέγεθος συνήθως λεπτοκαρῶν, ἐνίοτε δὲ και καρῶν, ὅποτε φονεύουσιν ἀπειρίαν πτηνῶν και ζῶων και κάμνουσι μεγάλας καταστροφὰς εἰς τὰ σπαρτά, τὰ δένδρα (ἐλαιόδενδρα, ὀπωροφόρα) και εἰς τοὺς ἀμπελῶνας.

Ἡ χαλάζα πίπτει συνήθως τὸ ἔαρ και τὸ θέρος, συχνότερον τὴν ἡμέραν και σπανιότερον τὴν νύκτα. Διαρκεῖ ὀλίγην ὥραν και διαλύεται μετ' ὀλίγον εἰς ὕδωρ.

Ἡ αἰτία τοῦ σχηματισμοῦ τῆς χαλάζης δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστὴ.

Ἄνεμοι.

Οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἀνάγκην διὰ νὰ ζήσωσι καθαροῦ ἀέρος.

Ἄνάγκη λοιπὸν κατὰ τὸν χειμῶνα νὰ ἀνοίγῃ τις τὰ παράθυρά του.

Ὁ καθαρὸς ἀὴρ δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν υγιάν.

Τὰ δένδρα καὶ ἐν γένει τὰ δάση καθαρίζουσι τὸν ἀέρα.

Εἰς τὴν ἐξοχὴν ὁ ἀὴρ εἶναι πολὺ καθαρώτερος ἢ εἰς τὴν πόλιν⁽¹⁾

Ἄνεμος ὀνομάζεται ἡ ἰσχυρὰ **κίνησις** (θεῦμα) τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, δηλ. ὅταν ὁ ἀὴρ κινήται πολὺ καὶ σφοδρῶς τότε λέγεται **ἄνεμος**.

ΣΗΗ. Ἡ αἰτία τῆς κινήσεως ὀφείλεται εἰς ἀνισότηας τῆς πίεσεως, προσερχομένας εἴτε ἐκ διαφορῶν τῆς θερμοκρασίας εἴτε ἐκ συμπυκνώσεως ὕδατιν.

Ὁ θερμὸς ἀὴρ γενικῶς ἐπειδὴ εἶναι ἐλαφρότερος ὑψοῦται πρὸς τὰ ἀνώτερα στρώματα καὶ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον τείνουν νὰ παραχθῇ πληροῦται ὑπὸ ἀέρος ψυχροτέρου, ὅστις συρρέει πανταχόθεν.

Ὁ ἄνεμος, ὅταν πνέῃ ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος, λέγεται **ἀνατολικὸς** ἢ **ἀπηνλιώτης** (Α) (κοινῶς λεβάντες). Αὐτὸς συνήθως φέρει βροχὴν.

Ὁ ἄνεμος ὅστις πνέει ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέρος λέγεται **ζεφύρος** (πονέτες) (Δ)· οὗτος εἶναι συνήθως δροσερὸς καὶ εὐχάριστος.

Ὁ ἄνεμος ὅστις πνέει ἀπὸ τὸ νότιον μέρος λέγεται **νότιος** (Ν) (νοτιάς, ὄστρια). Εἶναι θερμὸς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ δχηρὸς.

Ὁ ἄνεμος ὅστις πνέει ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος λέγεται **βορρᾶς** (Β) (κοινῶς βορηᾶς, τραμουνιάνα ἢ γραιγὸς)· δροσερὸς ὅπως δήποτε τὸ θέρος (μελέμα, ἐτησίαι) καὶ ψυχρὸς τὸν χειμῶνα, κατ' ἐξοχὴν δὲ υγιεινὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἀνέμων ὁ μεταξὺ τοῦ νότου καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ πνέον ἄνεμος λέγεται **εὖρος** ἢ **δύρος** (κοινῶς συρόκος). Εἶναι συνήθως ὑγρὸς, σφοδρὸς καὶ βίαιος καὶ ταράσσει τὴν θάλασσαν εἰς μέγιστον βαθμόν.

Ὁ μεταξὺ τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ ζεφύρου λέγεται **σκίρων** ἢ **ἀργέστης** (κοινῶς μοῖστρος)· πνέων ἀπὸ ΒΔ. ψυχρὸς τὸν χειμῶνα.

Ὁ μεταξὺ τοῦ νότου καὶ τοῦ ζεφύρου (πονέτες) λέγεται **λιψ**

(1) Ὁ μέγας Ἄγγλος φιλόσοφος Σπένδερ συμβουλεύων τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀγαπῶσι τὴν ἐξοχὴν, λέγει· οἱ ἄνθρωποι κάμνουσι τὴν πόλιν καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἐξοχὴν.

(λίβας, γαρμπής) πνέων ἀπὸ ΝΑ. ψυχρότατος μὲν τὸν χειμῶνα, θερμότετος δὲ καὶ καυστικὸς τὸ θέρος· καὶ ὁ ἀπὸ ΒΑ. πνέων ἄνεμος, ὀνομάζεται **καικίας** (κοινῶς γραιγολεβάντες), συνήθως φέρων βροχὴν καὶ ἐνίοτε τὸν χειμῶνα χιόνας.

ΣΗΜ. Αἱ σφοδραὶ κινήσεις τοῦ ἀέρος γεννῶσι τοὺς ἀνέμους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν **κυκλῶνας**, **δίφῶνας**, **θυέλλας** οἱ ἄνεμοι αὐτοὶ εἶναι καταστρεπτικώτατοι, διότι προξενοῦσι φοβερὰς καταγίδας καὶ τρικυμίας.

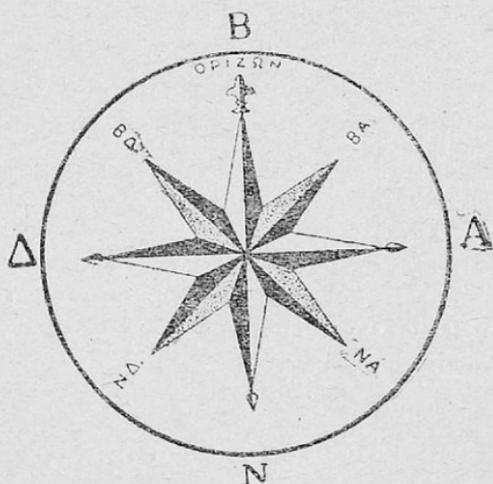
Οἱ ἄνεμοι λοιπὸν προξενοῦσι καὶ καλὸν καὶ κακὸν, καλὸν μὲν, διότι καθαρίζουσι τὴν ἀτμόσφαιραν κινουσι τὰ ἱστιοφόρα πλοῖα, τοὺς ἀνεμομύλους, διὰ τοῦ ἀνέμου ἀντλοῦσιν ὕδωρ ἐκ τῶν φρεάτων κλπ., κακὸν δὲ διότι κρημνίζουσι οἰκίας ἐκρίζωνουσι δένδρα, καταποντίζουσι πλοῖα.

Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι γνωρίζουσι καλύτερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τοὺς ἀνέμους εἶναι οἱ ναυτικοί.

Ἄνεμοδείκτης. — Εἰς τὴν αὐτὴν ἢ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἢ διεύθυνσις τῶν ἀνέμων μεταβάλλεται, διότι συναντῶσι τοίχους καὶ ἄλλα ἐμπόδια καὶ ἀλλάσθουσι διεύθυνσιν.

Διὰ νὰ εὐρωμεν τὴν ἀληθῆ διεύθυνσιν τοῦ πνέοντος ἀνέμου πρέπει νὰ ἀνέλθωμεν εἰς μέρος ὑψηλὸν καὶ ἐλεύθερον.

Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς πύργων, κωδωνοστασιῶν ἢ οἰκοδομημάτων ὑψηλῶν, θέτουσιν ὄργανόν τι ἀπλούστατον. τὸ ὁποῖον καλεῖται **Ἄνεμοδείκτης**. Παρατηρήσατε αὐτόν. Οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ κατακορύφου ἄξονος. Ἐπ' αὐτοῦ εἶναι προσημορσμένα δύο τεμνόμενα λεπταὶ ῥάβδοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἢ μία ἔχει τὴν διεύθυνσιν τοῦ μεσημβρινοῦ καὶ ἡ ἄλλη τοῦ παραλλήλου. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἄξονος εἶναι βέλος ἢ ἄλλο τι ἀντικείμενον, συνήθως εἰς πετεινὸς ἐκ λευκοσιδήρου δυνάμενος νὰ στρέφηται περὶ ἑαυτόν. Τοῦτον ὁ ἄνεμος στρέφει ἐκάστοτε κατὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ καὶ λαμβάνει ἢ τὴν πρὸς

Τὸ ἀνεμοδόκιον.

Β. ἢ τὴν πρὸς Ν. ἢ τὴν πρὸς Α. ἢ τὴν πρὸς Δ. ἢ καὶ ἄλλην τινὰ μεσάζουσαν διεύθυνσιν δηλ. ἐκείνην τοῦ ἀνέμου.

ΣΗΜ. Τὸ ἄπλοῦν τοῦτο ὄργανον δύναται εὐκόλως νὰ κατασκευάσωσι οἷτα διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταί. Ὁ ἀκατάστατος ἄνθρωπος λέγουσιν ὅτι ὁμοιάζει πρὸς ἀνεμοδείκτην (ἀνεμοδοῦραν)· διατί ;

Δημαρχεῖον ἢ κοινότης.

Οἱ κάτοικοι ἐκάστου χωρίου ἢ ἐκάστης κωμοπόλεως ἢ πόλεως πρέπει νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς καθαριότητος τοῦ τόπου· πρέπει νὰ ἔχωσι σχολεῖον, ἐκκλησίαν, δρόμους, ὕδατα· πρέπει νὰ εἶναι ἥσυχοι. ὅλα αὐτὰ ἐπειδὴ μόνοι των δὲν δύνανται νὰ τὰ κάμωσιν, ἐκλέγουσι κατὰ τετραστίαν 12—18 πολίτας, οἱ ὅποιοι φροντίζουσι δι' αὐτά· ἐπειδὴ δὲ τὸ χωρίον ἢ τὰ χωρία λέγονται **κοινότης** ἢ **δῆμος**, ὁ πρῶτος, ὅστις θὰ ἐκλεχθῆ, λέγεται **δήμαρχος** ἢ **πρόεδρος τῆς κοινότητος**, οἱ κάτοικοι λέγονται **δημόται**. Ὅσοι συμπληρῶνουν τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ ὑπηρετήσαν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοὶ ἐκλέγουσι τὸν δήμαρχον καὶ τοὺς ἄλλους, οἵτινες λέγονται **πάρεδροι** καὶ **σύμβουλοι**.

Ὁ δήμαρχος, οἱ πάρεδροι καὶ οἱ σύμβουλοι, ἔχουσιν ἰδιαιτέρον δημόσιον κτίριον, εἰς τὸ ὁποῖον συνεδριάζουσι καὶ συσκέπτονται, τὸ **δημαρχεῖον**.

Εἰς τὸ δημαρχεῖον φυλάττονται τὰ βιβλία τοῦ δήμου, τὸ **δημοτολόγιον** (μητρῶον τῶν ἀρρένων), εἰς τὸ ὁποῖον ἕκαστος πολίτης ὑποχρεωτικῶς ἐγγράφεται, καὶ ἄλλα.

Ὁ δήμαρχος φροντίζει δι' ὅλον του τὸν δῆμον, ὡς καλὸς πατήρ φροντίζει διὰ τὴν οἰκογένειάν του.

Ὅστις δημότης ἔχει παράπονον ἢ θέλει νὰ πληρώσῃ τοὺς ὀφεισμένους δημοτικούς φόρους μεταβαίνει εἰς τὸ δημαρχεῖον.

Δύο ἢ τρία ἢ καὶ τέσσαρα χωρία πολλάκις ἐκλέγουσιν ἓνα δήμαρχον ἢ ἀποτελοῦσι μίαν κοινότητα.

Γράφεται καὶ μάθεται τὰς λέξεις.

Δῆμος, δήμαρχος, δημαρχεῖον, κοινότης, δημότης, δημοτολόγιον, ἐκλογεῖς, ἐκλέξιμοι, πάρεδροι, σύμβουλοι δημοτικῆ ἀρχῆς, κοινοτικῆ ἀρχῆς.

(1) Ἀνάγνωθι ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὰ ἐν σελ. 48—49 ἐκτιθέμενα.

Ἀπαντήσατε γραπτῶς.

Εἰς ποῖον δῆμον κατοικεῖς ; ἢ ποῖαν κοινότητα ;—Πῶς ὀνομάζε-
ται ὁ δήμαρχός σας ; ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητός σας ;—Γνωρίζεις κα-
νένα πάρεδρον ἢ σύμβουλον ;—Πότε ἐξελέγη ὁ δήμαρχός σας ἢ ὁ πρόε-
δρος τῆς κοινότητός σας ;—Εἶναι ἀγαπητός εἰς τοὺς δημότας ;—Εἶ-
ναι μικρὸς ὁ δῆμος σας ἢ ἡ κοινότης σας ;—Ἐχετε ἄλλα χωρία πλη-
σίον σας ;—Ποῖα ;—Ἐχετε νερὰ ἀφθονα εἰς τὸν δῆμον σας ;—Ἐ-
χετε σχολεῖον ;—Ναούς ;—Κανονικὰς ὁδοὺς ;

Ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον.

Πολλάκις πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν εὐρίσκουσιν ἐργασίαν εἰς τὸν δῆ-
μον, εἰς τὸν ὁποῖον μένουσι, καὶ μεταβαίνουν εἰς ἄλλον τόπον καὶ
ἐργάζονται, ἀφίροντες τοὺς γονεῖς τῶν καὶ συγγενεῖς τῶν εἰς τὸν γε-
νήλιον δῆμον· τότε ἀποστέλλουσιν ἐπιστολάς ἢ χρήματα ἢ ἄλλα πράγ-
ματα ἀπὸ τοῦ μέρους, ὅπου εὐρίσκονται, εἰς τὸν τόπον, ὅπου διαμέ-
νουσιν οἱ συγγενεῖς. Τὰ ἀποστέλλουσι μὲ τὸν **ταχυδρόμον**· ὁ ταχυ-
δρόμος ἀναλαμβάνει καὶ τὰ φέρει ἀσφαλῶς ἢ ὁ ἴδιος ἢ διὰ τῶν σι-
δηροδρόμων ἢ διὰ τῶν πλοίων ἢ δι' ἀμάξης ἰδιαιτέρας ἢ δι' αὐτοκι-
νήτου ἢ καὶ διὰ ποδηλάτου (1) Ὑπάρχει εἰς τοὺς μεγάλους δήμους
καὶ κτίριον ἰδιαιτέρον **ταχυδρομεῖον** λεγόμενον.

Τὸ ταχυδρομεῖον **δέχεται, ἀποστέλλει, διανέμει, σφραγίζει,**
ἐπιστολάς, διάφορα **ἔντυπα** (ἐφημερίδας, ἀγγελίας) **κιβώτια,**
δέματα, δείγματα κλπ.

Ὅστις διανέμει τὰς ἐπιστολάς λέγεται **διανομεὺς** (ἐπιστολὴ ἐπὶ
συστάσει).

Ταχυδρόμος, ταχυδρομεῖον, διανομεὺς, διανομεῖς, ἐπιστολή, βρα-
βεῖα ἐπιστολή, συστημένη ἐπιστολή, ἐπιστολικὸν δελτάριον.

Ὑπάρχει καὶ ἄλλο μέσον, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀμέσως εἰδοποιούμεν
τοὺς μακρὰν εὐρισκομένους, διὰ τοῦ **τηλεγράφου** (τηλεγραφεῖον,
τηλεγράφημα) καὶ διὰ τοῦ **τηλεφώνου** (τηλεφωνεῖον).

Ἐκτὸς τοῦ διὰ σύρματος τηλεγράφου ἔχομεν σήμερον καὶ τὸν
ἀσύρματον τοιοῦτον διὰ τοῦ ὁποῖου γίνεται πλήρης συνεννόησις.

Ἀπαντήσατε γραπτῶς.

Ἐχετε εἰς τὸν τόπον σας ταχυδρομεῖον ;—Μετέβης εἰς τὴν πρω-

(1) Καὶ μετὰ πάροδον ὀλίγου χρόνου ἀκόμη καὶ δι' αεροπλάνου.

τεύουσαν ; — Ἐπεσεκέφθης τὸ ταχυδρομεῖον τῶν Ἀθηνῶν ; — Εἶναι φθαιόν κτίριον ; — Ἀπέστειλες ποτὲ ἐπιστολὴν διὰ τοῦ ταχυδρομείου ; — Ἐχετε εἰς τὴν ξενιτειάν συγγενῆ τινα ; — Εἶδατε τηλεγράφον ; Σύρματα τηλεγραφικά ; Εἶδατε ἀσύρματον τηλεγράφον ;

Νοσοκομεῖα ἢ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα

Οἱ ἄνθρωποι μὴ προσέχοντες πολλάκις τὴν ὑγιάν των πάσχουσι διάφορα νοσήματα· ἔχουσι ἀνάγκην θεραπείας. Πολλοὶ εἶναι ἀνάγκη ἐπὶ μακρὸν χρόνον νὰ νοσηλεύωνται. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀσθενῶν ὅμως δὲν ἔχουσιν εἰς τὸν τόπον των μῆτε καταλλήλους ἰατροὺς νὰ τοὺς θεραπεύσωσι μῆτε ἀνθρώπους νὰ τοὺς περιποιηθῶσι.

Πλούσιοι καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι ἀνήγειραν τὰ νοσοκομεῖα, ἰδιαίτερα κτίρια μεγάλα, εὐρύχωρα καὶ εὐάερα, ὅπου ἰδιαίτεροι ἄνθρωποι κατάλληλοι περιποιῶνται τοὺς ἀρρώστους· οἱ νοσοκόμοι, οἱ ἰατροί, οἱ φαρμακοποιοί.

Ἡ Ἑλλάς ἔχει μεγάλους εὐεργέτας, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς ἐργασίας των καὶ διὰ τῆς οἰκονομίας των κατώρθωσαν καὶ ἐκέρδισαν χρήματα καὶ ἀνήγειραν μὲ ἰδικὰς των δαπάνας τοιαῦτα νοσοκομεῖα.

Ἡ πρωτεύουσά μας ἔχει ὀρειότατα νοσοκομεῖα· τοιαῦτα εἶναι ὁ **Εὐαγγελισμὸς** ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλομήτορος **Ὀλγας** μας. Πολλοὶ εἶναι οἱ εὐεργέται τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Ἄλλο νοσοκομεῖον εἶναι τὸ **Ἀρεταίειον**, τὸ ὅποῖον ἔκτισεν ὁ μακαρίτης Ἀρεταῖος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, μετὰ τῆς συζύγου του (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κηφισιάς). Ἄλλο νοσοκομεῖον εἶναι τὸ νοσοκομεῖον **τῶν παιδῶν** (εἰς τοὺς ἀμπελοκήπους) ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλίσσης μας **Σοφίας**. Τὸ δημοτικὸν **Ἐλπίς** καὶ δύο **Α'** καὶ **Β'** μεγάλα **στρατιωτικά**. Ὡσαύτως καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος μας ὑπάρχουσι πολλὰ νοσοκομεῖα.

Ἐρωτήσεις.— Εἶδες ποτὲ νοσοκομεῖον ; — Ἐπεσεκέφθης αὐτό ; — Ἐχετε νοσοκομεῖον εἰς τὸν τόπον σας ; — Γνωρίζεις κανένα μέγαν εὐεργέτην ; — Τί πάσχουσιν εἰς τὸς αἰθούσας τοῦ νοσοκομείου ;

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Ἡ γῆ—καὶ τὰ μέρη αὐτῆς γενικῶς.

Ἡ γῆ γενικῶς.— Ἡ γῆ τὴν ὁποίαν ὅλοι κατοικοῦμεν εἶναι ἐν μικρὸν ἄστρον εὐρισκόμενον εἰς τὸν οὐρανὸν μεταξὺ πολλῶν ἄλλων

ἀστέρων. Ἡ γῆ εἶναι σκοτεινὴ δὲν ἔχει ἰδικόν της φῶς ἀλλὰ δανείζεται τοῦτο ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος πάλιν εἶναι ἓνα πολὺ μεγαλύτερον ἄστρον ἀπὸ τὴν γῆν. Ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη, ὅπως ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἄστρα.

Ἵκεανοὶ κλπ. — Ἡ γῆ ὡς εἴπομεν ἀποτελεῖται ἀπὸ ξηρῶν καὶ ὕδαρ (θάλασσαν) ἡ ὁποία ὡς εἶδομεν (ἐν σελ. 50) κατέχει τὰ τρία τέταρτα τῆς σφαίρας τῆς γῆς. Ἡ θάλασσα διαιρεῖται εἰς **πέντε** μεγάλα μέρη (κομμάτια) τὰ ὁποῖα λέγονται **Ἵκεανοὶ** (Ἵκεανὸς εἶναι ἀπέραντος ἔκτασις ἀλμυροῦ ὕδατος)· εἶναι δὲ οὗτοι· 1) ὁ **βόρειος παγωμένος Ἵκεανός**, 2) ὁ **νότιος παγωμένος Ἵκεανός**, 3) ὁ **Ἀτλαντικὸς Ἵκεανός**, 4) ὁ **Εἰρηνικὸς ἢ μέγας Ἵκεανός** καὶ 5) ὁ **Ἰνδικὸς Ἵκεανός**. Τὰ μικρότερα μέρη τοῦ Ἵκεανοῦ εἶναι αἱ **θάλασσαι**, τὰ ἀκόμη μικρότερα λέγονται **πελάγη** καὶ τὰ ἀκόμη μικρότερα λέγονται **κόλποι**.

Αἱ ἥπειροι. — Ἡ ξηρὰ ἐπίσης διαιρεῖται εἰς **πέντε** μεγάλα μέρη (κομμάτια) καὶ αὐτῆ, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται **ἥπειροι**. Εἶναι δὲ αἱ ἑξῆς· 1) Ἡ **Εὐρώπη**, 2) ἡ **Ἀσία**, (ἡ καὶ μεγαλύτερα ὄλων), 3) ἡ **Ἀφρική**· καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ ἥπειροι λέγονται **παλαιὸς κόσμος**, 4) ἡ **Ἀμερικὴ** καὶ 5) ἡ **Αὐστραλία** (ἡ μικρότερα ὄλων τῶν ἥπειρων ἢ λεγομένη καὶ νέα Ὀλλανδία), αἱ ὁποῖαι λέγονται **νέος κόσμος**, διότι δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια, ὅπου τὰς ἀνεκάλυψαν διάφοροι θαλασσοπόροι (ναυτικοί), οἱ ὁποῖοι ἔκαμνον πολὺ μεγάλα ταξίδια.

Ἡ ξηρὰ ὡς κατοικία τῶν ἀνθρώπων.

Ἐπὶ τῆς ξηρᾶς οἱ ἄνθρωποι ἔκτισαν τὰς πρώτας κατοικίας των, λ. χ. τὰ **σπήλαια**, τὰς **καλύβας**, τὰς **σκηνὰς** καὶ τὰς **οἰκίας** ἰσόγειοι, (μονώροφοι, διώροφοι, τριώροφοι καὶ πολυώροφοι (1) βλέπε σελ. 63).

ΣΗΜ. Προκειμένου περὶ καταλλήλου κατασκευῆς καὶ ἐνοικίσεως τῶν χωρικῶν μας θεωροῦμεν ὅτι καθήκον τοῦ διδασκάλου εἶναι ἡρέμως καὶ φιλικῶς νὰ πείσῃ τοὺς χωρικοὺς πόσον ὀπισθοδρομικὸν καὶ πόσον ἐπιβλαβὲς εἰς τὴν υγιείαν καὶ πόσον προσβλητικὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν εἶναι τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κατοικίας, τὸ ἐγκαταμειγνῶν εἰς τὴν αὐτὴν ἑυπαρότητα ἀν-

(1) Μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸ εἶδος τῆς κατοικίας λαοῦ τινος μαρτυρεῖ τὴν βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον οὗτος εὐρίσκεται.

θρώπους και κτήνη. Καθ' ὅσον, ὁ ἀληθὴς διδάσκαλος τὸ ἔργον αὐτοῦ δὲν περιορίζει μόνον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς παραδόσεως, ἀλλ' ἐπεκτείνει αὐτὸ και πέραν τοῦ σχολείου και γίνεται διδάσκαλος τῆς ὅλης κοινωνίας.

Ἐκ τοῦ συνοικισμοῦ πολλῶν οἰκογενειῶν ἐσχηματίσθη ἡ **κώμη** ἢ τὸ **χωρίον**. Ὅπου οἱ κάτοικοι εἶναι περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τότε λέγομεν ὅτι οὗτοι ἀποτελοῦσι κομόπολιν, ὅπου δὲ κατοικοῦσιν πολὺ περισσότεροι λέγομεν ὅτι σχηματίζουν **πόλιν**. Ἡ μεγαλύτερα πόλις εἰς ἕκαστον βασιλείον εἶναι συνήθως και ἡ **πρωτεύουσά** του.

Ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο τριῶν τεσσάρων ἢ και περισσοτέρων χωρίων ἢ κομοπόλεων σχηματίζεται μία **κοινότης**, ἐνίοτε δὲ και δῆμος, ὅταν μάλιστα συμβαίῃ νὰ εἶναι πρωτεύουσα ἐπαρχίας ἢ νομοῦ.

Ἐκ πολλῶν κοινοτήτων και δήμων ἀποτελεῖται μία **ἐπαρχία**. Ἐκ τριῶν δὲ και πολλάκις περισσοτέρων ἐπαρχιῶν ἀποτελεῖται εἰς **νομὸς** (ἴδε σελ. 48—49).

Ἡ παλαιὰ και νέα Ἑλλάς γενικῶς.

Ἡ **παλαιὰ Ἑλλάς** ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 νομοῦς, ἡ **νέα Ἑλλάς** ἐπίσης ἀπὸ 14 νομοῦς, και δύο διαμερίσματα τῆς Βορείου Ἡπείρου **Ἀργυροκάστρου** και **Κορυτσᾶς**, ὥστε ὁλόκληρον τὸ **ἐλληνικὸν βασίλειον** ἀποτελεῖται σήμερον ἀπὸ 32 νομοῦς. Ἦδη δὲ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον διὰ τῶν συνθηκῶν **Νεῖγῦ** και **Σεβρῶν** προσεπικυρώθη και ὁλόκληρος ἡ Δυτικὴ και Ἀνατολικὴ Θράκη εἰς τὴν Ἑλλάδα διαιρεθεῖσα διοικητικῶς εἰς 6 νομοῦς. 1) Ἀνδριανουπόλεως, 2) Σαράντα Ἐκκλησιῶν, 3) Ραιδεστοῦ, 4) Καλλιπόλεως, 5) Ἐβρου και 6) Ῥοδόπης.

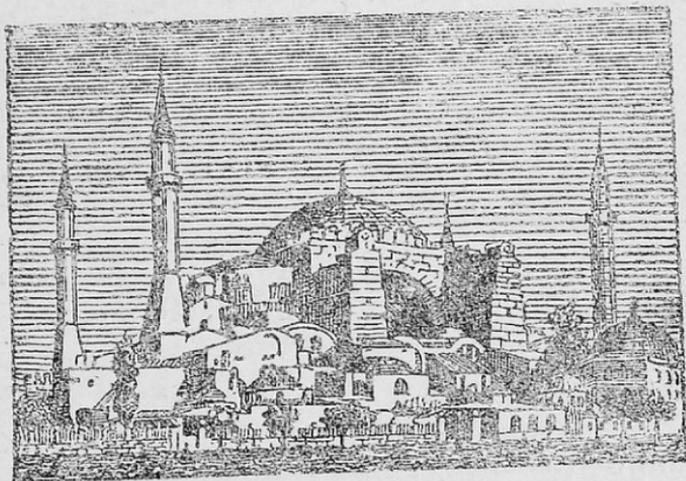
Ἐκτὸς ὅμως τῆς παλαιᾶς και τῆς νέας Ἑλλάδος ὑπάρχουσι και ἄλλαι ἐλληνικαὶ χῶραι **ἀλύτρωτοι**, αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται **δούλη Ἑλλάς**. Διότι τὰς ἐξουσιάζουσι και τὰς τυραννοῦν ξένοι· (οἱ **Βούλγαροι** και οἱ **Τσερκοὶ**) και τινες οἱ φίλοι και καλοὶ μας σύμμαχοι **Σέρβοι** και **Ἰταλοὶ**.

Αἱ μεγαλύτεραι πόλεις.—Τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος μεγαλύτεραι πόλεις εἶναι 1) ἡ πρωτεύουσά μας αἱ **Ἀθῆναι**, 2) ὁ **Πειραιεύς**, ὁ ὁποῖος λέγεται και ἐπήγειον τῶν Ἀθηνῶν, 3) αἱ **Πάτραι**, 4) ὁ **Βόλος**, 5) ἡ **Κέρκυρα** και 6) τὸ **Ναύπλιον**, χοη-

ματίσασα ἄλλοτε ἐπὶ τινὰ χρόνον πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος καὶ πολλαὶ ἄλλαι.

Τῆς νέας Ἑλλάδος μεγαλύτεραι πόλεις εἶναι 1) ἡ Θεσσαλονίκη, 2) αἱ Σέρραι, 3) ἡ Καβάλλα, 4) τὰ Ἰωάννινα, 5) ἡ Φλώρινα, 6) ἡ Ἀδριανούπολις καὶ πολλαὶ ἄλλαι.

Τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος μεγαλύτεραι πόλεις εἶναι 1) ἡ Κωνσταντινούπολις, 2) ἡ Φιλιππούπολις, 3) τὸ Μοναστήριον (Βιτώλια) ἐν τῇ δυτικῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ καὶ πολλαὶ ἄλλαι.

Ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ἄς παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν ὅταν μεγαλώσητε νὰ σᾶς ἀξιῶσῃ νὰ στήσητε τὴν ἑλληνικὴν δημοσίαν εἰς μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς πόλεις καὶ ἰδίως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβασίλευσεν ὁ τελευταῖος Ἕλλην αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ 11ος καὶ τὴν ὁποίαν ἤρπασαν ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας οἱ τοῦρκοι πρὸ 450 χρόνων περίπου. Τὰ μάτια μας λοιπὸν ἐκεῖ πρέπει νὰ τὰ ἔχωμεν ἐστραμμένα πάντοτε καὶ ὅλην μας τὴν προσοχὴν ἐκεῖ συγκεντρωμένην, πῶς θὰ κατορθώσωμεν νὰ τὴν κάμωμεν καὶ πάλιν πρωτεύουσαν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ νὰ λειτουργηθῶμεν καὶ νὰ μεταλάβωμεν εἰς τὴν ἁγιά Σοφιά, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἑλληνικὴ ἐκκλησία καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀναστηθῇ ὁ μαρμαρωμένος βασιλεὺς τοῦ Γένους μας.

Ἡ ξηρὰ περιέχει ὡς εἶδομεν καὶ **νομάς**, ὅπου βόσκουσιν αἱ ἀγέλαι τῶν **βοῶν**, τῶν **ἵππων**, τῶν **προβάτων** καὶ τῶν **αἰγῶν**. Ὑπάρχουσι **λειμῶνες**, ὁπόθεν προμηθεύομεθα τὸ ξηρὸν χόρτον διὰ τὴν τροφήν τῶν ζῴων, **δάση**, ὁπόθεν προμηθεύομεθα τὴν ξυλείαν, διαφόρων εἰδῶν, **ἀγροὶ** ὅπου σπεύρωμεν τὰ διάφορα σιτηρὰ, δημητριακὰ ἐν γένει **ἀμπελῶνες**, **ἐλαιῶνες** κλπ.

Ἐπὶ τῆς γῆς ὡς εἶδομεν ὑπάρχουσι καὶ **ἔρημα** μέρη, **ἀμυῶδη** καὶ **ἀκατοίκητα**.

Ἡ ξηρὰ ἔχει καὶ **ὑψώματα**· τοιαῦτα εἶναι οἱ **λόφοι**, τὰ **βουνά**, τὰ **ὄρη**, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων διακρίνομεν **ὄροπέδια** καὶ ἐνίοτε καὶ **ἠψαίστεια**, τὰ ὁποῖα γειτονεύουσι πάντοτε μὲ τὴν θάλασσαν.

Γενικὴ φυσικὴ ἄποψις τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος.

Ὄρη.—Τὰ μεγαλύτερα ὄρη τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος εἶναι ὁ **Ὀλύμπος**, ἡ **Πίνδος**, τὸ **Πήλιον**, ὁ **Παρνασσός**, ὁ **Ταῦγετος**, ἡ **Κυθλίη** καὶ πολλὰ ἄλλα.

Τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι τὰ **Καμβούνια**, τὸ **Μπέλες** (Κερκίη), τὸ χρυσοφόρον **Πάγγαιον** ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ ὁ **Τόμαρος** (Ὀλύταικας) καὶ πολλὰ ἄλλα.

Δένδρα (δάση) συνήθη τὰ ὁποῖα καλύπτουσι τὰ ὄρη μας ὡς, εἴπομεν εἰς τὸ περὶ δάσους κεφάλαιον, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ **πεύκη**, ἡ **λεύκη**, ἡ **δρυς**, ἡ **δξυά**, ἡ **ἐλάτη**, ἡ **ἐλαία**, ἡ **συκία**, ἡ **συκομορέα** καὶ πολλὰ ἄλλα ὀπωροφόρα ἡμέρα καὶ ἄγρια.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ προϊόντα αὐτῆς.—

Ὅταν καλῶς καλλιεργηθῇ τὸ ἔδαφος παράγει **σίτον**, **ἐλαιον**, **οἶνον**, ὅλα τὰ εἶδη τῶν **ὄσπερων** (**φασόλια**, **ρεβίθια**, **κουκκία** (κνάμους), **φακὴν**, **φάβαν** (ἔντος), **σταφίδα**, **βάμβρακα** **λίνον**, **μέταξαν**, **καπνὸν** καὶ παντὸς εἶδους νόστιμα καὶ εὐγεστὰ **ὀπωρικά** (φρούτα) καὶ **μέταλλα** εἰς μεγάλας ποσότητας (1).

Ὄρια — Ἡ ἀγαπητὴ μας πατρίς Ἑλλάς παλαιὰ καὶ νέα περι-

(1) Προκειμένου περὶ παραγωγῆς δημοτριακῶν κορπῶν ἢ στατιστικῆ μᾶς λέγει οὐκ ἡ χώρα μας ἐπορκεῖ νὰ διαθρέψῃ τὸν πληθύνον της μόνον ἐπὶ 5—6 μῆνας τὸ ἔτος καὶ ὅταν τὸ ἔτος ἔχη μέσην ὀπωροθήλωτι συγκομιδὴν.

βρέχεται από τρία μέρη ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τὸ νότιον μέρος ἀπὸ τὴν **Μεσόγειον** θάλασσαν, ἀπὸ τὸν ἀνατολικὸν ἀπὸ τὸ **Αἰγαῖον** πέλαγος, ἀπὸ τὸ δυτικὸν ἀπὸ τὸ **Ἰόνιον** πέλαγος καὶ μόνον ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος συνέχεται (εἶναι κολλημένη) μὲ τὴν μεγάλην ξηρὰν, συνορεύουσα μὲ τὴν **Ἄλβανίαν**, μὲ τὴν **σερβικὴν** καὶ **βουλγαρικὴν Μακεδονίαν** καὶ μὲ τὴν **βουλγαρικὴν Β. Θράκην** (*Ανατ. Ρωμυλίαν). Ὡς βλέπεται ὁλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον ἀποτελεῖ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἢ βαλκανικῆς χερσονήσου.

Διαίρεσις τῆς Ἑλλάδος εἰς μεγάλα τμήματα. — Ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς τὴν **Θεσσαλίαν**, εἰς τὴν **Στερεὰν Ἑλλάδα** καὶ εἰς τὴν **Πελοπόννησον**, ἣ ὁποία χωρίζεται ἀπὸ τῆς Στερεᾶς διὰ τῆς διώρυχας τῆς Κορίνθου καὶ ἀπὸ τὴν **Εὔβοιαν**, τὰς βορείους **Σποράδας**, τὰς **Κυκλάδας** καὶ τὰς **Ἰονίους**, νήσους (τὰ ἐπτάνησα).

Ἡ δὲ **νέα Ἑλλὰς** ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν **Ἠπειρον**, ἀπὸ τὴν **Ἑλλ. Μακεδονίαν**, ἀπὸ τὴν **Ἄν. καὶ Δυτικὴν Θράκην**, ἀπὸ ὅλας τὰς **νήσους** τὰς καίμενας πλησίον τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας πλὴν τῆς **Ρόδου** καὶ **Καστελλορίζου** καὶ ἀπὸ τὴν ἠϊωικὴν μεγαλόνησον **Κρήτην**.

Ποταμοί. — Ἡ παλαιὰ Ἑλλὰς ὡς καὶ ἡ νέα ἔχουσι πολλοὺς ποταμούς, οἱ περισσότεροὶ τῆς παλαιᾶς εἶναι μικροί, οἱ **μεγαλύτεροι** ἐκ τούτων εἶναι ὁ **Πηνειός**, ὁ **Ἀχελῷος** εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον ὁ **Ἀλφειὸς** ἢ **Ρουφίης**, ὁ **Εὐρώτας**.

Εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα ἔχομεν πολλοὺς μικροὺς ἀλλὰ καὶ πολλοὺς μεγάλους ποταμούς. Οἱ μεγαλύτεροι εἶναι ὁ **Ἀλιάκμων** ὁ **Ἀξιὸς** ἢ **Βαρδάρης** λεγόμενος, ὁ **Στρυμὼν** καὶ ὁ **Νέστος** εἰς δὲ τὴν Ἠπειρον εἶναι ὁ **Ἄφος** (Βογιούσα). ὁ **Θύαμις** ἢ **Καλαμᾶς** καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Ἐν δὲ τῇ Θράκῃ ὁ **Ἐβρος** μετὰ τῶν τριῶν μεγάλων αὐτοῦ παραποτάμων **Τόντζου**, **Ἄρδα** καὶ **Ἐργίνη**.

ὄρη. — Καὶ ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νέα Ἑλλὰς ἔχουσι πολλὰ ὄρη, πολλὰς πεδιάδας, πολλὰς κοιλάδας, πολλὰ ὄρηπέδια, πολλοὺς ποταμούς, πολλὰς λίμνας, πολλοὺς κόλπους, λίμνας καὶ ὄρους.

Κόλποι. — Οἱ μεγαλύτεροι κόλποι τῆς μὲν παλαιᾶς Ἑλλάδος

είναι ὁ Κορινθιακός, ὁ Σαρωνικός, ὁ Ἀργολικός, ὁ Μεσσηνιακός καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Τῆς δὲ νέας Ἑλλάδος ὁ Θεσματικὸς (Θεσσαλονίκης) ὁ Στρομμονικός καὶ πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι, ἐν δὲ τῇ Θράκῃ ὁ Μέλας ἢ τοῦ (Ξεροῦ).

Λιμένες.—Οἱ μεγαλύτεροι καὶ ἐμπορικώτεροι τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος λιμένες εἶναι ὁ τοῦ Πειραιῶς, ὁ τῶν Πατρῶν (ἐξαγωγή σταφίδος), ὁ τῆς Ἑρμοπούλεως (Σύρου, ἐξαγωγή κυρίως κατεργασμένων δερμάτων), ὁ τοῦ Βόλου (ἐξαγωγή σίτου καὶ λοιπῶν δημητριακῶν) καὶ ὁ τῶν Καλαμῶν (ἐξαγωγή σταφίδος, σύκων, μετᾶξης κλπ).

Οἱ μεγαλύτεροι καὶ ἐμπορικώτεροι λιμένες τῆς νέας Ἑλλάδος εἶναι ὁ τῆς Θεσσαλονίκης (δημητριακῶν καὶ παντὸς εἶδους κτηνοτροφικῶν ἀκατεργάστων ὑλῶν), ὁ τῆς Καβάλλας (ἐξαγωγή ἀρίστου καπνοῦ καὶ εἰς μεγάλας ποσότητας), ὁ τῆς Πρεβέζης (ἐν τῷ Ἀμβρακικῷ κόλπῳ), ὁ τῶν ἁγίων Σαράντα καὶ ὁ τῶν Χανίων. Ἐν δὲ τῇ Θράκῃ οἱ λιμένες τοῦ Δεδεαγάτς καὶ τῆς Αἴνου.

ὄρμοι.—Ἐδρυχωρότατοι καὶ ἀσφαλέστατοι ὄρμοι τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος εἶναι ὁ ἱστορικός καὶ ἐνδοξος τῆς Πύλου, τῆς νήσου Μήλου, τοῦ Φαλήρου, τοῦ Μούδρου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Δήμου, Ἐρέθου (Γέρας) ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λέσβου καὶ ὁ μέγιστος καὶ ἀσφαλέστατος πάντων τῆς Σούδας ἐν Κρήτῃ.

ΣΗΜ. Διὰ τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ μελετήσωσι βαθύτερον καὶ ἐκτενέστερον τὴν γεωγραφίαν τῆς νέας Ἑλλάδος ὡς καὶ τοὺς ἀκριβεῖς κατὰ τόπους ἰστορικοὺς σταθμοὺς παραπέμπομεν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ βιβλιοδοτικοῦ καταστήματος τῆς Ἑστίας ἐκδοθὲν εἰς μέγα σχῆμα πολυσέλιδον παράρτημα τῆς μεγάλης ἡμῶν γεωγραφίας Γεωγραφία—Ἄτλας ὡς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τῇ μεγάλῃ γενικῇ γεωγραφίᾳ—Ἄτλας.

Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

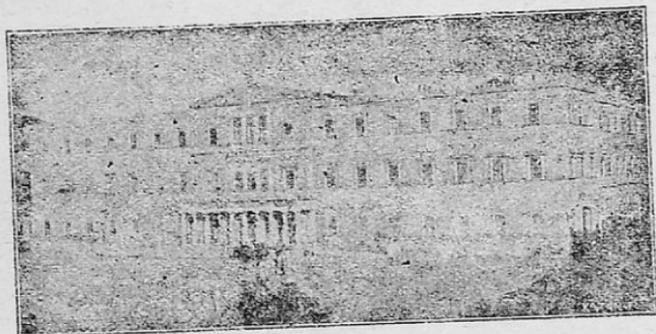
Θέσις καὶ ὄρια.—Ὁ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἔχει σχῆμα ἐπίμυκες, κατέχει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καταλήγων εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον. ΒΔ. συνορεύει μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ ΝΔ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Πληθυσμὸς 407.000 κατ.

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς μὲν Ἀττικῆς εἶναι ἐκ τῶν ὥραιότερων καὶ γλυκυτέρων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, τῆς δὲ Βοιωτίας εἶναι ὑγρὸν καὶ ὀλίγον νοσηρὸν κατὰ τὸ θέρος ἕνεκα τῶν πολλῶν λιμναζόντων ὑδάτων περὶ τὴν πεδιάδα, ὅπου ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἢ νῦν ἀποξηρανθεῖσα λίμνη Κωπαῖς.

Ἔδαφος.—Τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς εἶναι λεπτόγειον καὶ ὄχι πολὺ εὐφορον, εὐδοκιμεῖ κυρίως ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἑλαία, ἐνῶ τῆς Βοιωτίας εἶναι πεδινὸν καὶ εὐφορον.

Προϊόντα.—Ἡ Ἀττικὴ παράγει δημητριακοὺς καρπούς, οἶνον, ἔλαιον, μέλι καὶ διαφόρους ὀπώρας, τρέφει διάφορα κτήνη καὶ ἐξάγει μάρμαρα (Πεντελικὸν) καὶ τινα μέταλλα (Λαύρειον), ἡ δὲ Βοιωτία δημητριακοὺς καρπούς, βάμβακα, ὄσπρια, καπνὸν καὶ διατρέφει ποῖμια προβάτων, αἰγῶν, ἀγέλας βοῶν καὶ πολλοὺς χοίρους.

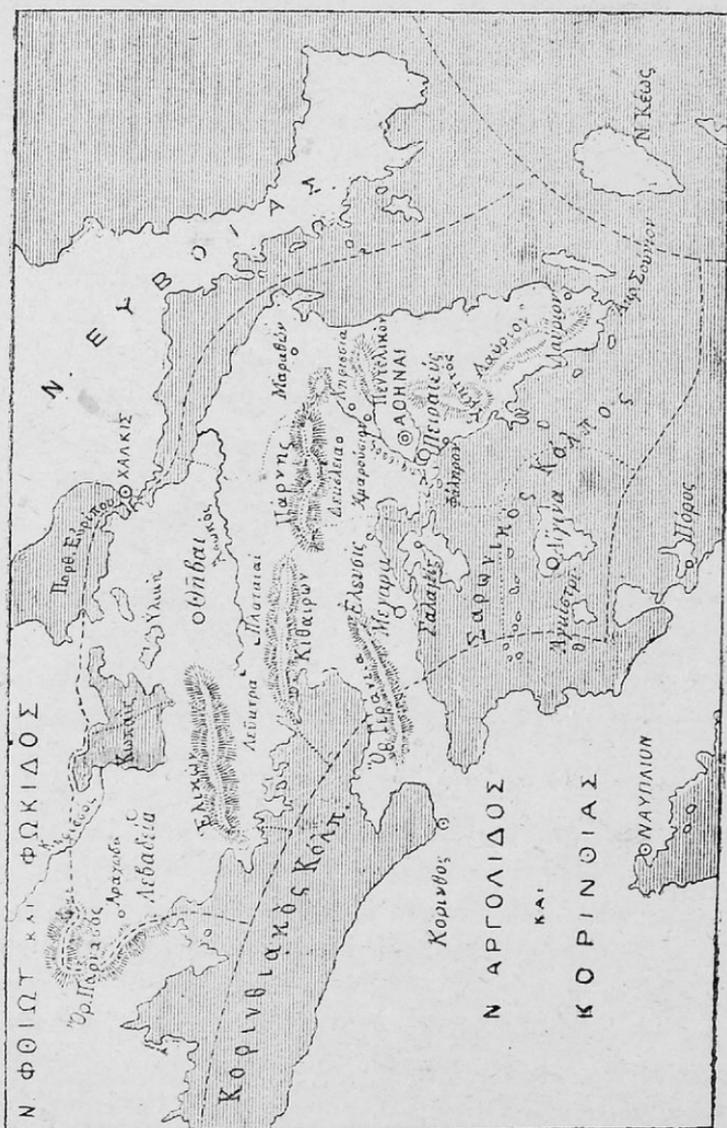

Τὰ παλαιὰ βασιλικά ἀνάκτορα.

Ὅρη.—Ἡ Πάρνης, χωρίζουσα τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ τῆς Βοιωτίας, τὸ Πεντελικόν, ἐκ τοῦ ὁποῦ ὀρύσσονται λευκώτατα μάρμαρα, ὁ Ὑμηττός, ὀνομαστός διὰ τὸ ἀρωματῶδες μέλι του, τὸ λοφῶδες Λαύρειον, περιέχον μεταλλεῖα μολύβδου καὶ ἀργύρου, ὁ Διγάλεως, πρὸς Δ. τῶν Ἀθηῶν, ὅπου ὁ Ζέρξης ἔστησε τὸν θρόνον του, ἵνα ἴδῃ ποῖον τέλος θὰ ἐλάμβανεν ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ὁ Κιθαιρών, μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ Βοιωτίας, ὄρος ἀπότομον καὶ κατάφυτον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ τρέφονται ἔλαφοι καὶ ἀγριόχοιροι, ἡ Γεράνεια, κορυφὴ Μακροῦ Πλάγι, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Μεγαρίδος καταλήγει νοτιοδυτικῶς παρὰ τὸν κόλπον τῆς Κορίνθου, ὁ Ἐλικῶν, ἐν τῶν ὥραιότερων ὄρεων τῆς Ἑλλάδος κατάφυτον. Ἐπ' αὐτοῦ ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι ὅτι κατέκονεν

N. Μεταξά—Πατριδογνωσία μετὰ νεωτάτης Γεωγραφίας 9

αἱ Μοῦσαι, τὸ *Πιῶον*, τὸ ὁποῖον ἦτο καθιερωμένον εἰς τὸν Ἄπολλωνα, ὁ δικόρουφος *Παρνασσός*, τοῦ ὁποῖου τὰ ὑψηλότερα μέρη εἶναι

γυμνά ἔνεκα τοῦ πολλοῦ ψύχους καὶ τῶν πολλῶν χιόνων, τὰ δὲ χαμηλότερα δασώδη. Ἐπ' αὐτοῦ τρέφονται πολλὰ ποίμνια αἰγῶν καὶ

προβάτων, ἐκ τοῦ γάλακτος τῶν ὁποίων κατασκευάζουσιν ἐξαίρετον τυρὸν καὶ βούτυρον. Ἐκ τῶν πολλῶν κορυφῶν τοῦ Παρνασοῦ αἱ ὑψηλότεραι εἶναι ἡ *Δυάκουρα*, (Λύκερι) καὶ ὁ *Γεροντόβραχος*. Ὁ Παρνασὸς ἐθεωρεῖτο ἱερὸν ὄρος τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ *μαντεῖον τῶν Δελφῶν* καὶ ἡ *Κασταλία* πηγή, ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς ὁποίας ὅστις ἐπινεν ἐγίνετο ποιητής, ὡς ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι· ἡ πηγή αὕτη ὀνομάζεται σήμερον *βρύσις τοῦ Ἄγλου Ἰωάννου*. Εἰς τὸν Παρνασὸν ὑπῆρχεν ἐπίσης τὸ *Κωρύκιον ἄντρον*· τοῦτο ὀνομάζεται σήμερον *σπήλαιον* τοῦ Ὀδυσσεύς, διότι κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὁ ἥρωας οὗτος διεφύλαξεν εἰς τὰς μεγάλας καὶ βαθεῖας αὐτοῦ ὁπὰς τὴν οἰκογένειάν του.

Πεδιάδες.—Διὰ τῶν ὄρέων τούτων ἡ Ἀττικὴ κατατέμενται εἰς 4 πεδιάδας, τὴν τοῦ *Μαραθῶνος* πρὸς Α. τῆς Πάρνηθος καὶ ΒΑ. τοῦ Πεντελικοῦ, τὴν τῶν *Μεσογειῶν* πρὸς Α. τοῦ Ὑμηττοῦ, τὸ *Θριάσιον πεδῖον* (Ἐλευσίνας) πρὸς Δ. καὶ τὴν πεδιάδα τῶν *Ἀθηνῶν*, τὴν σημαντικωτέραν πάντων μεταξὺ Πάρνηθος, Πεντελικοῦ, Ὑμηττοῦ καὶ Αἰγάλεω, τὴν πεδιάδα τῆς *Βοιωτίας* ὑποδηρημένην εἰς τὰς πεδιάδας τῶν *Θηβῶν*, *Πλαταιῶν* καὶ *Λεβαδειας*.

Ποταμοί.—Οἱ διαρρέοντες τὴν Ἀττικὴν καὶ Βοιωτίαν ποταμοὶ εἶναι ἀσήμαντοι, πολλάκις ἐκλείποντες ἐν καιρῷ ἀνομβρίας. Ὀνομαστότεροι εἶναι ὁ *Κηφισὸς* καὶ ὁ *Ἰλισὸς*· ὁ μὲν πρῶτος πηγάζει ἐκ τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Πεντελικοῦ, ὁ δὲ δεύτερος ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἀμφότεροι ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Φαλήρου. Ὁ Ἀσωπὸς πηγάζων ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος διαρρέει τὴν θηβαϊκὴν πεδιάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, ὁ *Βοιωτικὸς Κηφισὸς*, πηγάζων ἐκ τῶν ὑπάρειων τοῦ Παρνασοῦ ἐκβάλλει εἰς τὴν Ὑλικὴν λίμνην.

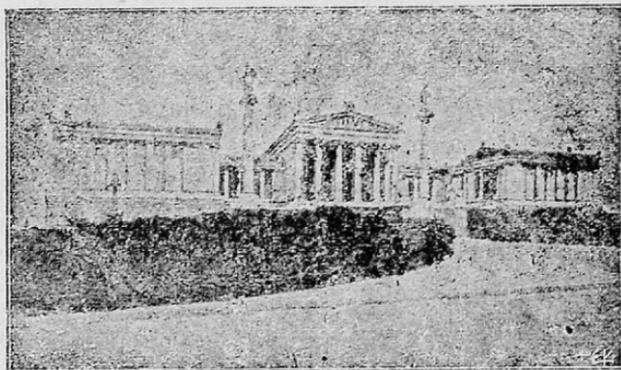
Λίμναι.—Ἡ *Κωπαῖς*, ἡ ὁποία ἀπεξηράνθη καὶ τοιουτοτρόπως τὸ μὲν κλίμα τῆς Βοιωτίας σημαντικῶς ἐβελτιώθη, οἱ δὲ γεωργικοὶ πληθυσμοὶ ἀπέκτησαν ἔδαφος καλλιεργήσιμον 240,000 στρεμμάτων περίπου, ἡ *Ὑλικὴ* καὶ ἡ *Παράλιμνη* (Τρεφία), εἰς τὰς ὁποίας διεχεύονται τὰ ὕδατα τῆς Κωπαίδος καὶ ἐξ αὐτῶν πάλιν εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

Διοικητικὴ διαίρεσις.—Ὁ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς πέντε ἐπαρχίας· 1) Ἀττικῆς, 2) Αἰγίνης, 3) Μεγαρίδος, 4) Θηβῶν καὶ 5) Λεβαδειας.

1 **Ἐπαρχία Ἀττικῆς**.— Ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμίνας καταλήγει εἰς τὸν Εὐριπὸν κόλπον βορείως τῆς σκάλας Ὠρωποῦ.

Ἐν Σουνίῳ ὑπῆρχε μεγαλοπρεπῆς ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται ἀκόμη 14 στῦλοι, ἐκ τούτων καὶ τὸ ἀκρωτήριο ὀνομάζεται ἰταλιστὶ **Καβοκολῶνες**.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ βασιλείου εἶναι αἱ **Ἀθῆναι**, αἱ ὁποῖαι κεῖνται μεταξὺ τῶν ποταμίων Κηφισοῦ καὶ Ἰλισσοῦ. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη καὶ συνίσταντο τὸ πάλαι ἐκ τριῶν μερῶν, ἐκ τῆς **Ἀκροπόλεως**, ἐκ τῆς **κάτω πόλεως**, ἡ ὁποία ὀνομάζετο καὶ **ἄστν**, καὶ τῶν λιμένων **Πειραιῶς** καὶ **Φαλήρου** (παλαιοῦ), οἱ ὅποιοι συνεδέοντο μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ μακρῶν τειχῶν. Ὀλόκληρος ἡ πόλις κατεκοσμεῖτο ὑπὸ θαυμασίων οἰκῶδεμῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἐπισημότερα λείψανα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

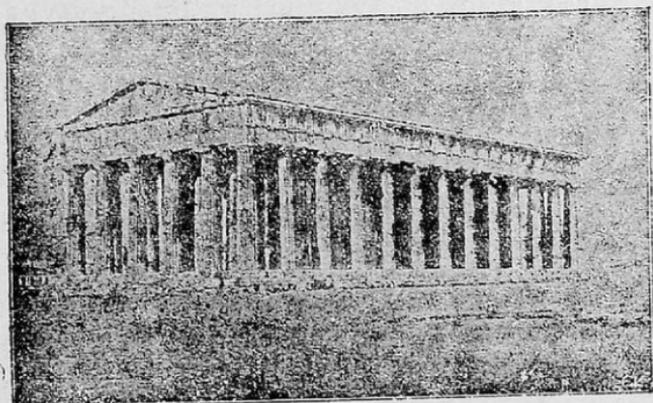
Ἡ Ἀκαδημία.

Ἐν μὲν τῇ **Ἀκροπόλει** τὰ **Προπύλαια** μετὰ τῆς **πινακοθήκης**, πλησίον τῶν ὁποίων κεῖται, δεξιᾷ τῷ ἀνερχομένῳ, ὁ ναὸς τῆς **ἄπτερου νίκης**, τὸ **Ἐρέχθειον** καὶ τὸ τελειότατον ἔργον τῆς ἀρχαίας τέχνης ὁ **Παρθενῶν** (1) ὅστις οἰκοδομηθεὶς ἐπὶ Περικλέους ἐπισύρει

(1) Τὸ ἀθάνατον τοῦτο μνημεῖον διετηρεῖτο ἀκέραιον μέχρι τοῦ 1678, ὅτε οἱ Ἑνετοὶ ἐπολιοῦνον τοὺς Τούρκους ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὄβρις τῶν Ἑνετῶν πεσοῦσα ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος ὅστις ἔχρησήμευεν ὡς ἀποθήκη πυρτίδος, ἀνέφλεξε ταύτην καὶ κατεστράφη οὕτω μέγα μέρος τοῦ ναοῦ.

τὸν θαυμασμὸν παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου τοῦ μνημείου τούτου μόνον ἐρείπια σφύζονται.

Εἰς δὲ τὸ **ἄστυ**, τὸ ὁποῖον ἦτο πλήρες δημοσίων οἰκοδομῶν, σφύζονται τὰ ἐρείπια τοῦ μεγίστου ναοῦ τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, ὁ ναὸς τοῦ **Θησεῶς**, κοινῶς καλούμενος **Θησεῖον** (ἢ ὀρθότερον ὁ ναὸς τοῦ Ἡφαίστου), τὸ **ὠδεῖον** τοῦ **Ἡρώδου** τοῦ **Ἀττικοῦ**, τὸ **Ἀσκληπείον**, τὸ **θέατρον** τοῦ **Διονύσου**, τὸ **μνημεῖον** τοῦ **Λυσικράτους**, τὸ **Πρυτανεῖον**, τὸ **ὠρολόγιον** τοῦ **Κυρρηστοῦ** (κοινῶς ναὸς τοῦ **Αἰόλου**) ἢ **πύλη** τῆς **ἀγορᾶς**, τὸ **βουλευτήριον**, ἢ **στοὰ** τοῦ **Ἀττάλου**, ἢ **στοὰ** τῶν **Γιγάντων** (πάντα ταῦτα περίξ τῆς Ἀκροπόλεως κείμενα) ὁ **Κεραμεικός**, τὸ **Διπυλόν** καὶ ἄλλα.

Τὸ Θησεῖον.

Αἱ νέαι **Ἀθῆναι** ἔχουσιν 300 χιλ περίπου κατ., εἶναι ἐκτισμέναι μὲ εὐθείας καὶ κανονικὰς ὁδοὺς συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν πρώτων πόλεων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῶν δευτερευουσῶν τῆς Εὐρώπης. Τὰ σημαντικώτερα καὶ λαμπρότερα τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων εἶναι τὰ **ἀνάκτορα**, ἢ **Συναία Ἀκαδημία**, τὸ **ἀνάκτορον** τοῦ **Διαδόχου** τὸ **Ζάππειον** **μέγαρον**, τὸ **Πανεπιστήμιον** ἢ **Βαλλιάνειος βιβλιοθήκη**, τὸ ἀνακαινισθὲν **Παναθηναϊκὸν Στάδιον**, τὸ **Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον**, τὸ **ἐθνικὸν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον**, τὸ **Ἀρσάκειον**, ἢ **ἐθνικὴ Τράπεζα** τῆς **Ἑλλάδος**, τὸ **μέγαρον** τῶν **ταχυδρομείων**, **τηλεγράφων**, καὶ **τηλεφώνων**, τὸ **Μαράσλειον διδασκαλεῖον** ἢ **Σεβαστοπούλιος ἐργατικὴ σχολή**, ἢ **Μαράσλειος ἐμπο-**

ρική και βιομηχανική ακαδημία, ἡ Ἀβερρόφειος στρατιωτικὴ σχολὴ τῶν Ἐθελπίδων, ὀρφανοτροφεῖα ἄρρένων καὶ θηλέων, νοσοκομεῖα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Αἱ Ἀθῆναι ὡς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οὕτω καὶ σήμερον θεωροῦνται ὡς κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν.

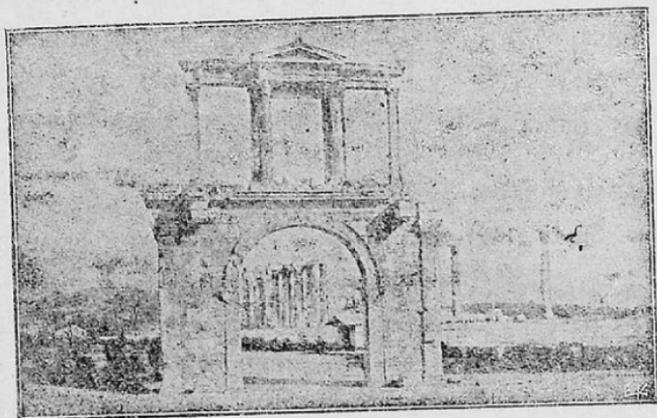
Ἐξοχαὶ τῶν Ἀθηνῶν.—Αἱ Ἀθῆναι ἔχουσι πολλὰς καὶ ὄραίας ἐξοχὰς μετὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνοῦσι διὰ σιδηροδρόμων καὶ ἠλεκτρικῶν τροchioδρόμων. Τοιαῦται δὲ ἐξοχαὶ (προάστεια) εἶναι τὰ **Πατήσια**, μὲ εὐθαλεῖς κήπους καὶ λαμπρὰς οἰκοδομὰς, ἡ **Κηφισιά**, μὲ λαμπρὰς ἐπαύλεις, τὸ **Ἀμαρουσίον**, μὲ πολλὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ ὀνομαστὸν ὕδωρ. Τὸ **νέον Φάληρον** καὶ τὸ **παλαιὸν Φάληρον**, ἐν ᾧ ὁ ἔφολογικὸς κῆπος καὶ τὸ **Μαράσλειον ἐνυδρεῖον**, ἀμφοτέραι παρὰ τὰς ἐξοχαὶ ἐπὶ τοῦ Σαρωνικοῦ, ἔχουσι θαλάσσια λουτρὰ καὶ ἐστιατόρια, καὶ τὸ **Τατόϊον** (Δεκέλεια), εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Πάρνηθος, βασιλικὴ ἔπαυλις μὲ ἐκτεταμένας λαμπρὰς φυτείας.

Ἄλλα πόλεις τῆς Ἀττικῆς εἶναι ὁ **Πειραιεύς**, (100 χιλ. κ.) τὸ ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἐμπορικωτάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος ἔχουσα πολλὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, οἶον ὑφαντουργεῖα, μηχανουργεῖα, ναυπηγεῖα, δύο μονίμους καὶ κτιστὰς δεξαμενὰς, ἔνθα καθαρῶνται τὰ πλεῖστα, ἀλευροατμομύλους, οἰοπνευματοποιεῖα κτλ., ναυτικὰς σχολὰς, θέατρον, φιλανθρωπικὰ κατστήματα, δύο γυμνάσια καὶ πλεῖστα ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια ἐκπαιδευτήρια. Ὁ Πειρεὺς συνδέεται μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ σιδηροδρόμων, ὧν εἷς ἠλεκτρικὸς, καὶ ἐνὸς ἠλεκτρικοῦ τροchioδρόμου καὶ ἔχει συνεχῆ ἀτμοπλοικὴν συγκοινωνίαν μεθ' ὅλων τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Ἐργαστήρια, πόλις κειμένη εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Λαυρείου καὶ κατοικουμένη ὑπὸ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὸ μεταλλεῖα, **Μαραθῶν**, χωρίον ὀπισθεν τοῦ Πεντελικοῦ, ἀπέχων 8 ὥρας τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὴν ὀνομαστὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ 1000 Πλαταίων ὑπὸ τὸν Μιλτιάδην ἐνίκησαν περιφανῶς 110.000 Πέρσας.

2. Ἡ **ἐπαρχία Μεγαρίδος** κείται πρὸς Δ. τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου. Πρὸς Ν. τῆς Μεγαρίδος τὸ ὄρος Γεράνεια καταλήγει εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ σχηματίζει μέρος κρημνῶδες, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος

τῆς Πελοποννήσου. Τὸ μέρος τοῦτο ὀνομάζεται **κακὴ σιάλα** (πάλαι Σχειρωνίδες πέτραι), ἔνθα ὁ κακοῦργος Σκείρων παρεμόνευε τοὺς διαβάτας καὶ κατεκρήμνιζεν αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι τὰ **Μέγαρα** (8 χιλ. κατ.), συνδεομένη μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ σιδηροδρόμου, πόλις παράγουσα ἀφθονον οἶνον, ἔλαιον καὶ ἐλαίας καὶ ὀλίγους δημητριακοὺς καρπούς. Τὰ Μέγαρα ἦχμασαν τὸ πάλαι ὡς ναυτικὴ πόλις, ἴδρυσε πολλὰς ἀποικίας, ὡς τὸ Βυζάντιον, τὴν Χαλκηδόνα καὶ ἄλλας. **Ἐλευσίς** (2 χιλ. κατ.), κώμη μικρά, κειμένη πρὸς Δ. τῶν Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν συνεκοινώνει διὰ τῆς **ἱερᾶς ὁδοῦ**. Αὕτη ἦτο ὀνομαστὴ τὸ πάλαι διὰ τὸν περιώνυμον ναὸν τῆς Δήμητρος, τῆς ὁποίας τὸ ἄγαλμα ἐκομίσθη εἰς Ἀγγλίαν τῷ 1801

Ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, τοῦ ὁποίου σφύζονται ἀκόμη ἐρείπια, ἐτελεῖντο τὰ ἐλευσίνια μυστήρια. Ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ μεγάλα βιομηχανικὰ ἐργοστάσια, σαπωνοποιίας οἰνοπνευματοποιίας, τσιμέντου πίσης καὶ νάφθης ἕνεκα τῆς ἀφθόνου παραγωγῆς ῥητινης. Εἰς τὴν Μεγαρίδα ὑπάγεται ἡ νῆσος **Σαλαμίς** (κοινῶς Κούλουρη), ἣτις ὑπῆρξε πατρίς τοῦ νομοθέτου Σόλωνος καὶ τοῦ ποιητοῦ Εὐριπίδου. Εἰς τὰ στενὰ τῆς Σαλαμίνας, τὰ ὁποία ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς Ψυτταλείας μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Σκιραδίου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Ἀράπης, κατεναυμάχησαν τῷ 480 π. Χ. οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσας. Εἰς τὸν Ἀράπην εὐρίσκεται ὁ βασιλικὸς ναῦσταθμος καὶ μία μεγάλη πλωτὴ δεξαμενὴ, ἐν τῇ ὁποία καθαρίζονται τὰ πλοῖα. Δυτικῶς τῆς

νήσου κείται και ἡ κωμόπολις **Σαλαμῖς** (5 χιλ. κατ.), ὄχι μακρὰν τῆς Ἐλευσίνος κείται ἡ **Μάνδρα** (3 600 κατ.), ἔτεροι ἀγροτικά κῶμαι ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα εἶναι τὰ **Βίλλια** καὶ τὸ **Κριεκούκιον**.

3. Ἡ **ἐπαρχία Αἰγίνης** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Αἰγίνης καὶ Ἀγκιστρίου (9,400 κατ.). Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ **Αἶγινα** (5,400 κατ.). Ἡ νῆσος Αἶγινα κείται ἐν τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ καὶ ἔχει σχῆμα τριγωνικόν.

Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι ὄρεινόν καὶ μόνον εἰς τὴν ΝΔ. παραλίαν ἀπλοῦται πεδιάς μικρὰ καὶ κατάφυτος ἐξ ἀμπέλων καὶ δένδρων ὀπωροφόρων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀγγειοπλαστικήν. Τὸ πάλαι ἡ Αἶγινα ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὴν μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφαίας, τοῦ ὁποίου καὶ σήμερον ἀκόμη σφῆζονται ἔρειπια. Τὸ **Ἀγκίστριον** εἶναι μικρὰ νῆσος ἀπέναντι τῆς Αἰγίνης κατάφυτος ἐκ πεύκων ἐξάγουσα ἰδίως ῥητινὴν πέριξ αὐτῆς ὑπάρχουσι νῆσοί τινες ἀκατοίκητοι.

Ἡ **ἐπαρχία Θηβῶν** περιλαμβάνει τὸ ΝΑ. μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτεύουσα εἶναι αἱ **Θῆβαι** (3,500 κατ.), πόλις ἀρχαία, κειμένη ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου λόφου τῆς ἀκροπόλεως Καδμείας, πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου καὶ τῶν στρατηγῶν Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου. Πρὸς Ν. τῶν Θηβῶν, παρὰ τὰς ὑπαρείας τοῦ Κιθαιρῶνος, ἔκειντο αἱ **Πλαταιαί**, νῦν τὸ χωρίον Κόκλα, εἰς τὰς ὁποίας τῷ 479 π. Χ. οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Πausανίου κατετρόπωσαν τοὺς Πέρσας. Πρὸς Δ. τῶν Θηβῶν ἔκειντο τὸ πάλαι αἱ **Θεσπιαί**, ὅπου νῦν τὸ Ἐρημόκαστον καὶ τὰ **Λεῦκτρα**, πρὸς Α. δὲ τῶν Θηβῶν καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Εἰβοϊκοῦ κόλπου ἔκειτο ἡ **Αὐλῖς**, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξεστράτευσαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τῆς Τροίας, ἡ **Δομβραῖνα** καὶ τὸ **Κοκόσι**, κῶμαι γεωργικαί. Εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπόστασιν εὐρίσκονται ἄλυκαὶ παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

5. Ἡ **ἐπαρχία Λεβαδείας** περιλαμβάνει τὸ ΒΔ. τμήμα τοῦ νομοῦ. Πρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ **Λεβάδεια** (7,000 κατ.). Αὕτη κείται ἐπὶ τερπνοτάτης τοποθεσίας, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν βαμβακοφυτεῖαν καὶ τὴν νηματουργίαν· εἶναι πατρὶς τοῦ περιφήμου ἥρωος Λάμπρου Κατσώνη. **Κάπραινα**, κώμη μικρὰ, κειμένη ἐπὶ τῶν ἔρειπιῶν τῆς ἀρχαίας Χωρωνείας, τῆς

πατρίδος τοῦ Πλουτάρχου. **Δίστομον**, κωμόπολις γενομένη ὀνομασθῆ διὰ τὴν πλησίον αὐτῆς καταστροφὴν τῶν Τούρκων ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν. **Ἀράχοβα**, ἐπὶ τῶν νοτιῶν ὑπάρχει τῷ Παρνασοῦ, ταύτης οἱ μὲν ἄνδρες ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀμπελοφυῖαν καὶ κτηνοτροφίαν, αἱ δὲ γυναῖκες ὑφαίνουσι ὀνομαστοὺς τάπητας.

Περίληψις.

Ἄσπ. — Ὑμηττός, Πεντελικόν, Πάρνης, Αἰγάλεως, Κιθαιρών, Γεράνεια, (Μακροπλάγι), Ἐλικῶν, Πτῶν καὶ Παρνασός.

Πεδιάδες.—Μαραθῶνος, Μεσογείων, Ἀθηνῶν, Θριάσιον πεδῖον (Ἐλευσίνας), Μεγαρίδος, Θηβῶν, Πλαταιῶν καὶ Λεβαδείας.

Ποταμοί.—Κηφισός, Ἰλισός (χειμαρῶδες), Ἀσωπός, Βοιωτικὸς Κηφισός.

—**Λίμναι.**—Ἡ ἀποξηρανθεῖσα Κωπαῖς, Ὑλική, Παράλιμνη, (Τρεφία).

Κύρια προϊόντα.—Δημητριακοὶ καρποί, ἔλαιον, οἶνος, μέλι, διάφοροι ὀπῶραι, κτήνη, μάρμαρα καὶ μέταλλα (μόλυβδος, ψευδάργυρος, ἄργυρος).

Ἐπαρχίαι.—Ἀττικῆς, Αἰγίνης, Μεγαρίδος, Θηβῶν καὶ Λεβαδείας.

Πόλεις, προάστεια καὶ κῶμαι.—Ἀθῆναι, Πειραιεύς, Π. καὶ Ν. Φάληρον, Κηφισιά. Ἐργαστήρια (Λαύρειον), Καμάριζα, Κερατέα, Μαρκόπουλον, Κορωπί, Διόπεσι, Σπάτα, Μενίδιον (Ἀχαρναί), Καλύβια, Ἐλευσίς, Μέγαρα, Σαλαμίς, Αἴγινα, Θῆβαι, Ἐρημόκαστρον (Θεσπιαί), Βάγια, Δομβραῖνα, Λεβάδεια, Δίστομον, Ἀράχοβα, Κάπραινα.

Ἱστορικαὶ πόλεις καὶ τοποθεσίαι.—Ἀθῆναι, Χαϊδάριον, Μαραθῶν, Ἐλευσίς, Σαλαμίς, Αἴγινα, Σκιρωνίδες πέτραι, Θῆβαι, Πλαταιαί, Λεῦκτρα, Αὐλῖς, Θεσπιαί, Χαιρώνεια, Δίστομον, Κασταλία πηγὴ καὶ Κορῦκιον ἄντρον.

Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.—Οἱ μὲν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς ἀσχολοῦνται εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, τὴν ἐμπορίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, οἱ δὲ τῆς Βοιωτίας καὶ τῶν περιχώρων τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν γεωργίαν, ἀμπελοφυῖαν καὶ κτηνοτροφίαν.

ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΩΝ ΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝ

περι ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἱστορίας

Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

Θέσις καὶ **Ὅρια.**—Ὁ νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος ἔχει σχῆμα στρογγύλον, συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τῶν νομῶν Λαρίσης καὶ Τρικκάλων, ΝΑ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας. Βρέχεται δὲ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Πληθυσμὸς 174,500.

Τὸ **Κλίμα** τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος εἶναι ψυχρὸν καὶ ὑγιεινόν, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέρος εἰς τινὰ μέρη τῶν ἀνατολικῶν παραλίων εἶναι νοσῶδες ἕνεκα τῶν ἐλῶν.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Λαμία** (9.600 κ.) κειμένη μετὰξὺ δύο λόφων. Ἀπὸ τινος χρόνου ἡ πόλις περικλείει τὸν τάφρον τοῦ ἥρωος Ἀθαν. Διάκου.

Ἱστορικὰ κῶμαι καὶ τοποθεσίαι. Θερμοπύλαι, γέφυρα Ἀλαμάνας, Λιβανάτες, Δραχμάνιον, Καστρί, Γραβιά, Ἀριστίνα.

Νομὸς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας.

Ὁ νομὸς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Πληθυσμὸς 188,000 κατ.

Κλίμα ὀλίγον ψυχρὸν ἀλλ' ὑγιεινόν, εἰς δὲ τὰ ΒΔ. νοσῶδες ἕνεκα τῶν ἐλῶν.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ **Μεσολόγιον** 8.400 κατ. Κατὰ τὴν ἱερὰν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ὑπῆρξεν ἔνδοξον διὰ τὰς τρεῖς ἐνδόξους πολιορκίας, τὰς ὁποίας ὑπέστη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ διὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς, ἧτις ἐξήγειρε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν

συμπάθειαν ἀπάσης τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων πατέρων ἡμῶν.

Ἱστορικαὶ πόλεις καὶ κῶμαι.—Μεσολόγγιον, Αἰτωλικόν, Κλείσοβα, Βασιλάδι, Ναύπακτος, Καρπενήσιον.

Νομὸς Ἄρτης

Θέσις καὶ ὄρια.—Ὁ νομὸς Ἄρτης εἶναι πολὺ μικρότερος τῶν προηγουμένων, ἔχει σχῆμα τριγωνικόν.

Πληθυσμὸς 41,000 κάτ.

Τὸ **κλίμα** τοῦ νομοῦ εἶναι ὑγιεινὸν καὶ ψυχρὸν εἰς τὰ βόρεια, εἰς δὲ τὰ νότια ὑγρὸν καὶ νοσῶδες.

Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Ἄρτα**, κειμένη ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀράχθου ἔχει (6800 κατ.).

Ἱστορικαὶ κῶμαι.—Πέτα—Σκουληκαριά.

Θεσσαλία.—Νομὸς Τρικκάλων.

Ὁ νομὸς Τρικκάλων κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρη τινὰ τῆς Ἡπείρου.

Πληθυσμὸς 185,000 κάτ.

Κλίμα τοῦ νομοῦ ψυχρὸν μὲν εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, ὑγρὸν δὲ εἰς τὰ πεδινὰ τὸν χειμῶνα καὶ θερμότερον τὸ θέρος.

Πρωτεύουσα **Τρίκκαλα** (παλ. Τρίκη) (18,000 κατ.).

Ἱστορικαὶ κῶμαι καὶ τοποθεσίαι.—Κουτσούφλιανη, Ματαράγκα.—Μετέωρα.

Νομὸς Λαρίσης.

Ὁ νομὸς Λαρίσης κατέχει τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τῆς Θεσσαλίας, ἔχει σχῆμα τετραπλεύρου περιπίου, ἐν ᾧ ἐξέχει ἡ ὄραία καὶ μεγάλη χερσόνησος τῆς Μαγνησίας.

Πληθυσμὸς 224,000 κάτ.

κλίμα πρὸς μὲν τὰ Δ. μέρη εἶναι ὑγρὸν τὸν χειμῶνα καὶ θερμὸν τὸ θέρος. Πρὸς δὲ τὰ Ἄν. ὑγιεινὸν καὶ δροσερόν.

Πρωτεύουσα ἡ **Λάρισα** (18,400) ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πηνειοῦ συνδεομένη διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ Βόλου καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἱστορικαὶ πόλεις καὶ τοποθεσίαι.—Δάρισα, Ἐλασσών, Φάρσαλος, Παγασαί, Δημητριάς, Ἴωλκός, Φεραί, Κυνὸς κεφαλαί.

Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Ὁ νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες.

Πληθυσμὸς (167,000 κάτ.).

Κλίμα εὐκραές καὶ ὑγιεινόν, ψυχρὸν εἰς τὰ μεσόγεια.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ **Ναύπλιον** 6,000 κατ., κείμενον ἐπὶ βραχώδους χερσονήσου τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ὑπεράνω τοῦ Ναυπλίου ἐπὶ ὑψηλοῦ βράχου κεῖται τὸ ἰσχυρὸν φρούριον **Παλαμῆδειον**.

Ἱστορικαὶ πόλεις, κῶμαι καὶ τοποθεσίαι.—Ναύπλιον, Τίρυνς, Ἐπίδαυρος, Λιγουριό, Ὑδρα, Τροιζηνία, Ἄργος Λέρνη, Μυκῆναι, Ἀκροκόρινθος, Σικυών, Νεμέα, Δερβενάκια, Ἀντικύθηρα.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Νομὸς Ἀρκαδίας.

Ὁ νομὸς Ἀρκαδίας κεῖται ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῶν λοιπῶν νομῶν τῆς Πελοποννήσου.

Πληθυσμὸς 162,000 κατ.

Κλίμα ψυχρὸν εἰς τὰ ὄρεινά καὶ εὐκραές εἰς τὰ πεδινὰ μέρη.

Πρωτεύουσα ἡ **Τρίπολις** (10,800 κατ.), συγκοινωνοῦσα διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ Ἄργους, Κορίνθου καὶ Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Τρίπολις ἦτο ἔδρα τοῦ βιλαετίου τῆς Πελοποννήσου, κατὰ δὲ τὴν ἐπανάστασιν ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Ἱστορικαὶ πόλεις καὶ κῶμαι.—Βαλτέτσι, Δημητσάνα, Καρύταινα, Ἅγιος Ἰωάννης.

Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος.

Ὁ νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος συνορεύει πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ πρὸς Ν. μετὰ τῶν νομῶν Ἀρκα-

δίας και Μεσσηνίας, βρέχεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου καὶ πρὸς Δ, ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Πληθυσμὸς 255,000 κατ.

Κλίμα εὐκραὲς καὶ ὑγιεινόν.

Πρωτεύουσα **Πάτραι** (50,000 κατ.), ἡ δευτέρα ἐμπορική πόλις μετὰ τὸν Πειραιᾶ τῆς Παλ. Ἑλλάδος.

Ἱστορικαὶ τοποθεσίαι.—Ὀλυμπία, Μέγα Σπήλαιον καὶ Ἁγία Λαύρα.

Νομὸς Μεσσηνίας

Ὁ νομὸς Μεσσηνίας κατέχει τὸ ΝΔ. μέρος τῆς Πελοποννήσου ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες μὲ πρῶτασιν πρὸς Ν. τὴν Μεσσηνιακὴν χερσόνησον.

Πληθυσμὸς (220,000 κατ.).

Κλίμα εὐκραὲς καὶ θελκτικόν, καὶ μόνον παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἁλφειοῦ πυρετώδεις ἔνεκα τῶν σχηματιζομένων ἐλῶν.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ αἱ **Καλάμαι** (13,000 κατ.). Ἡ πρώτη πόλις ὅπου ἐκυρίευσαν οἱ Ἕλληνες κατὰ τὴν ἱερὰν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὑπὸ τὸν Πετρόμπετην.

Ἱστορικαὶ πόλεις καὶ τοποθεσίαι.—Μεσσήνη, Πύλος, Μεθώνη, Σφακτηρία καὶ Μανιάκι.

Νομὸς Λακωνίας

Ὁ νομὸς Λακωνίας κατέχει τὸ ΝΑ. μέρος τῆς Πελοποννήσου, ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες καταλήγον πρὸς νότον εἰς δύο χερσονήσους Λακωνικῆς (Πάρωνος) καὶ Μάνης τοῦ (Ταυγέτου) αἵτινες χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου.

Πληθυσμὸς 148,000 κατ.

Κλίμα, εὐκραὲς τὸν χειμῶνα μετρίως ψυχρόν, τὸ δὲ θέρος δροσερόν.

Πρωτεύουσα ἡ **Σπάρτη** (4,500 κατ.) πόλις κτισθεῖσα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα καὶ ἐπὶ τῶν ἑρείπιων τῆς ἀρχαίας πόλεως Σπάρτης.

Ἱστορικαὶ πόλεις.— Σπάρτη, Μυστράς, Μονεμβασία.

Νομὸς Εὐβοίας

Τὸν νομὸν Εὐβοίας ἀποτελοῦσιν ἡ νῆσος **Εὐβοία**, ἡ νῆσος **Σκῦρος** καὶ αἱ **βόρειοι Σποράδες**.

Θέσις—Σχῆμα.—Ἡ μικρὰ νῆσος Εὐβοία, ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες καὶ ἐκτείνεται ἀπέναντι καὶ κατὰ μῆκος τῆς βορειανατολικῆς Ἑλλάδος χωριζομένη διὰ στενῆς θαλάσσης, ἣτις καλεῖται Εὐβοϊκὸς κόλπος, ὅστις στενούμενος πρὸς τὴν Βοιωτίαν σχηματίζει τὸν ὠραῖον πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συμβαίνει τὸ φαινόμενον τῆς παλιρροίας.

Πληθυσμὸς 127,000 κατ.

Κλίμα εὐκραές.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Χαλκίς** (11,000 κατ.) ἐκτισμένη ἐπὶ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει σιδηρᾶ γέφυρα, διὰ τῆς ὁποίας συγκοινωνεῖ ἡ Χαλκίς μετὰ τῆς Βοιωτίας.

Νομὸς Κυκλάδων

Ὁ νομὸς Κυκλάδων ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν νήσων ἐγκατεσπαρμένων ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει. Αἱ Κυκλάδες ὠνομάσθησαν οὕτω, διότι σχηματίζουνσι κύκλον περὶ τὴν νῆσον Δῆλον, ἣτις ἐθεωρεῖτο ἱερὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων.

Πληθυσμὸς 130 χιλ. κατ.

Κλίμα γλυκύτατον.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Ἐρμούπολις** (18,000 κατ.) κτιθεῖσα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τῶν Χίων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου τῶν ἐπὶ τῆς νήσου Σύρου.

Νομὸς Κερκύρας.

Ὁ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κερκύρας, Παξῶν, Λευκάδος καὶ μικρῶν τινῶν ἄλλων.

Πληθυσμὸς (140.000 κατ.) μόνῃ ἡ Κέρκυρα ἔχει (96,000)

Κλίμα γλυκύτατον καὶ θελκτικόν.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις **Κέρκυρα** (27.000 κατ.). Εἰς τὴν νῆσον ταύτην ὑπάρχει ὁ περικαλλῆς ἱερὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται καὶ τὸ σεπτὸν λείψανον

αὐτοῦ, καὶ ὁ τάφος καὶ ὁ ἀνδριὰς τοῦ πρώτου κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος **Καποδιστρίου**.

Νομὸς Κεφαλληνίας

Ἐν τῷ νομῷ Κεφαλληνίας ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κεφαλληνίας, Ἰθάκης καὶ τῶν νησίδων **Καλάμου**, **Καστοῦ** καὶ **Ἐχινάδων**.

Πληθυσμὸς (83.000 κατ.)

Κλίμα γλυκὸ δηλ. μετρίως ψυχρὸν τὸν χειμῶνα καὶ δροσερὸν τὸ θέρος.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ Ἀργοστόλιον 9,000 κατ.

Πλησίον τῆς κόμης **Βαλσαμᾶτα** κεῖται ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου **Γερασίμου** τοῦ προφήτου τῆς νήσου, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὕρεται τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου.

Νομὸς Ζακύνθου.

Ἐν τῷ νομῷ τῆς Ζακύνθου εἶναι ὁ μικρότερος νομὸς τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται δὲ ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου καὶ τῶν νησίδων Στροφάδων.

Πληθυσμὸς (43 χιλ. κατ.).

Κλίμα γλυκύτατον.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις τῆς **Ζακύνθου** (13,500 κατ.) ἔχει λαμπρὰν προκυμαίαν καὶ μεγαλοπρεπέστατον ναὸν τοῦ Ἁγίου **Διονυσίου** ἐν τῷ ὁποίῳ φυλάσσεται τὸ σεπτὸν λείψανον αὐτοῦ.

Νομὸς Πρεβέζης.

Ἐν τῷ νομῷ Πρεβέζης περιορίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Ἄρτης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Πληθυσμὸς 45,300 κάτοικοι.

Κλίμα εὐκρατον, ὑγιεινὸν καὶ ἥπιον κατὰ τὰ παράλια, ἐλῶδες δὲ ἐν μέρει κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Λούρου (Ὀρωποῦ) διαρροομένην πεδιάδα.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις **Πρέβεζα** (6.200 κατ.)

Ἱστορικαὶ πόλεις, κῶμαι καὶ τοποθεσίαι. Πρέβεζα, Νικόπολις, Ζάλογγον, Πάργα καὶ πέντε Πηγάδια.

Νομός Ἰωαννίνων.

Ὁ νομός Ἰωαννίνων ὀρίζεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Ἄργυροκάστρου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Πρεβέζης, πρὸς Α. ὑπὸ τῆς ὄροσειρᾶς τῆς Πίνδου τῆς χωριζούσης φυσικῶς τὴν Ἠπειρον ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ κλάδου τοῦ Βοΐου (Σμόλικα) καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Πληθυσμὸς 190 300 κάτοικοι.

Κλίμα εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, ψυχρὸν εἰς τὰ ὄρεινά, ἥπιον δὲ καὶ γλυκὺ εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὴν παραλίαν.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ **Ἰωάννινα** (17000 κατ.) πόλις τῆς Ἠπείρου ἐκτισμένη ἐπὶ τῶν δυτικῶν ὄχθῶν τῆς λίμνης **Παμβώτιδος**. Εἶναι πατρὶς πολλῶν μεγαλοπύχων εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους. **Ζωδιαδῶν, Καπλανῶν, Γεώργ. Σταύρου, Γ. Χατζηκώστα, Β. Μελά** κλπ.

Τὰ Ἰωάννινα κατελήφθησαν τῇ 21 Φεβρουαρίου 1912 ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου Ἑλλ. στρατοῦ.

Ἱστορικαὶ πόλεις, κῶμαι καὶ τοποθεσίαι. — Ἰωάννινα, Ἀλποχώρι (Δωδώνη), Μπιζάνη, λόφοι Μαιωλιάσας, χωρία ἠρωικοῦ Σουλίου (Σοῦλι Κιάφα, Ἀβαρίκον).

Νομός Ἄργυροκάστρου

Ὁ νομός Ἄργυροκάστρου κατέχει τὸ ΒΔ. μέρος τῆς Ἠπείρου.

Πληθυσμὸς 130000 κατ. Ἑλληνες ἀκραιφνεῖς.

Κλίμα εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, ψυχρότατον ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας, ἥπιον δὲ ὅπως δῆποτε κατὰ τὰ παράλια.

Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις τοῦ Ἄργυροκάστρου (10,000 κατ.) ἐκτισμένη ἐπὶ τριῶν λόφων, χωριζομένη διὰ βαθειῶν χαραδρῶν. Ἐπὶ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν παρατηροῦνται τοξότιδες καὶ ἄνω αὐτῶν ἐν εἶδος ἐπάλλεων.

Ἱστορικαὶ πόλεις, κῶμαι καὶ τοποθεσίαι, Ἄργυροκάστρον, Λυυκοῦρσι Ἀγ. Σαράντα, Χειμάρρα, Κλεισοῦρα.

Νομός Κορυτσᾶς.

Ὁ νομός οὗτος κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Μακε-

δονίας τὸ συνθρεῖον πρὸς τὸ **Βεράτιον** τῆς Ἀλβανίας, χωρογραφικῶς ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν Μακεδονίαν ἢ εἰς τὴν Ἡπειρον.

Πληθυσμὸς 70,000 κάτοικοι περίπου τὰ $\frac{3}{4}$ Ἑλληνες.

Κλίμα ψυχρὸν εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, συγκεκρασμένον δὲ ὅπως δῆποτε εἰς τὰ πεδινά.

Πρωτεύουσα **Κορυτσά** (16000 κατ.) παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη. ἔχει σχολεῖα λαμπρῶς λειτουργοῦντα γυμνάσιον, ἑλληνικὰ σχολεῖα, πλήρη δημοτικὰ καὶ λαμπρὰ καὶ ὀνομαστὴν βιομηχανίαν ἐντοπίων περιζητήτων ὑφασμάτων. Εἰς τετράωρον ἀπόστασιν τῆς Κορυτσᾶς κεῖται ἡ περὶ τὸν 18ον αἰῶνα ἀκμάσασα **Μοσχόπολις**, ἐξ ἧς προῆλθον πολλοὶ ἔθνικοὶ εὐεργεταί.

Ἱστορικὴ τοποθεσία. Βίγλιστα.

Ἑλληνικὴ Μακεδονία.

Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία διαιρεῖται εἰς ἕξ νομούς. Θεσσαλονίκης, Πέλλης, Κοζάνης, Φλωρίνης, Σερρών καὶ Δράμας.

Νομὸς Θεσσαλονίκης.

Ὁ νομὸς Θεσσαλονίκης κατέχει τὸ μέγιστον καὶ μέσον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Χαλκιδικικῆς χερσονήσου.

Πληθυσμὸς 405000 κάτοικοι.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ καὶ ἀπάσης τῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ πόλις Θεσσαλονίκη 160,000 κατοίκους κειθεῖσα τῷ 315, π. χ. ἐπὶ Κασάνδρου υἱοῦ τοῦ Ἀντιπάτρου ὀνομασθεῖσα Θεσσαλονίκη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Θεσσαλονίκης θυγατρὸς τοῦ Φιλίππου καὶ ἀδελφῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἐχρησίμευσε δὲ τῷ 1224 ὡς ἔδρα τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ φρουρίου αὐτῆς Καραμπουργοῦ παρεδόθη εἰς τὸν ἑλλ. στρατὸν τὴν ἑσπέραν τῆς 26 Ὀκτωβρίου 1912 ἐπέτειον ἑορτὴν τοῦ πολιοῦχου τῆς πόλεως **Μεγαλομάστουρος Δημητρίου.**

Νομὸς Πέλλης.

Ὁ νομὸς Πέλλης κεῖται ΒΔ. τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.

Ν. Μεταξά—Πατριδογνωσία μετὰ νεωτάτης Γεωγραφίας

10

Πληθυσμὸς 101 χιλ. κάτοικοι.

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις **Ἑδεσσα** (Βοδενά) (9,000 κατ.) ἡ ἀρχαιοτάτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. **Γενιτσά** (7,000 κατ.) κεῖται παρὰ τὴν δμώνυμον λίμνην καὶ εἶναι ὀνομαστή διὰ τὴν μεγάλην μάχην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, δι' ἧς ἐξησφαλίσθη ἡ προέλασις τοῦ Ἑλλ. στρατοῦ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1912.

Νομὸς Κοζάνης.

Ὁ νομὸς Κοζάνης κατέχει τὸ ΝΔ. τμήμα τῆς Μακεδονίας συνορεύων πρὸς Δ. μετὰ τῆς Ἡπείρου πρὸς Ν. μετὰ τῶν ὄριων τῆς παλ. Ἑλλάδος, καὶ πρὸς Α. δὲ ἔχει φυσικὰ ὄρια τὰ ὄρη **Πίερον** καὶ **Βέρμιον**.

Πληθυσμὸς (180,000 κατ.)

Πρωτεύουσα εἶναι ἡ πόλις **Κοζάνη** (9400 κατ.) ἔχει λαμπρῶς λειτουργοῦντα δημοτ. σχολεῖα, διδασκαλεῖον, γυμνάσιον, βιβλιοθήκην περικλείουσαν πολύτιμα βιβλία καὶ χειρόγραφα ἐπὶ περγαμηνῶν (φιρμάνια, ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, παλαιὰ ἄμφια ἅπαντα φυλασσόμενα ἐπιμελῶς ἐντὸς τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τοῦ ὁποῦ διατηροῦσι τὸν παλαιὸν τύπον καὶ τὴν ξυλίνην του στέγην μετ' εὐλαβείας.

Νομὸς Φλωρίνης.

Ὁ νομὸς Φλωρίνης κατέχει τὸ ΒΔ. τμήμα τῆς δυτικῆς Μακεδονίας, ἐκτείνεται πρὸς Β. μέχρι τῶν ἑλληνοσερβικῶν συνόρων (περιφέρεια Μοναστηρίου).

Πληθυσμὸς (133,000 κατ.)

Πρωτεύουσα ἡ πόλις **Φλώρινα** (10,000 κατ.) ἔδρα μητροπολίτου Μογλενῶν καὶ Φλωρίνης.

Νομὸς Σερρῶν.

Ὁ νομὸς Σερρῶν κατέχει τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, πρὸς βορρᾶν περιορίζεται ὑπὸ τῶν ὄρεων Κερκίνης (Μπέλες) Τσιγγέλι καὶ Μπόζ-δάγ ἢ Φαλακροῦ.

Πληθυσμός (133.000 κατ.)

Πρωτεύουσα **Σέρραι** (19000 κατ.) ἔχει διάφορα φιλανθρωπικά καταστήματα καὶ διενεργεῖ μέγα ἐμπόριον καπνοῦ, σιτηρῶν, βάμβακος, καπνοῦ κουκουλίου σιγάρου.

ΣΗΜ. Ἡ πόλις τῶν Σερρῶν πρὸ τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου εἶχε περὶ τὰς 32000 κατοίκων τὸ πλεῖστον Ἕλληνας, τῶν ὁποίων τὸ ἀδιάπτωτον ἔθνικόν φρόνημα ὑπῆρξε πάντοτε κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Τούρκων καὶ τῶν Βουλγάρων, καθ' ὅσον ἀκμαῖος, ὧν ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν Σερρῶν ὑλικῶς κατεῖχε πάντοτε τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορίου.

Νομὸς Δράμας.

Ὁ νομὸς Δράμας ἀποτελεῖ τὸ ἀνατολικώτερον τμήμα τῆς Μακεδονίας συνορεύων πρὸς τὴν Θράκην μετὰ τῆς νήσου **Θάσου**.

Πληθυσμὸς (204,000 κατ.) τὸ πλεῖστον μουσουλμάνοι.

Πρωτεύουσα ἡ πόλις **Δράμα** (Δραβῆσκος) (13,000 κατ.) Ἡ Δράμα εἶναι πόλις ὠραία, πλήρης ζωῆς καὶ χαρίεσσα.

ΣΗΜ. Ὁ Ἕλλην. στρατὸς τὴν 1ην Ἰουλίου 1913 μετὰ πείσιμονα μάχην κατὰ τῶν βουλγάρων κατέλαβε τὴν **Δράμαν**.

Νομὸς Λέσβου.

Ὁ νομὸς Λέσβου ἀποτελεῖται ἐκ τῆς Μεγαλονήσου **Λέσβου** καὶ τῶν Θρακικῶν νήσων **Λήμνου Ἀγίου Εὐστρατίου**. (μικρᾶς) **Σαμοθράκης Ἰμβρου καὶ Τενέδου**.

Πληθυσμὸς (182000 κατ.).

Πρωτεύουσα **Μυτιλήνη** (13600 κατ.)

Ἱστορ. τοποθεσίαι.—Λιμὴν Ἐρέσου ἐν ᾧ ὁ ψαριανὸς Παπανικολῆς ἐπυρπόλησε τῷ 1822 τουρκικὴν φρεγάταν. Ἐν τῷ μεταξύ τῆς **Τενέδου** καὶ τῆς Τρίας στενῷ ὁ ἀτρόμητος ἥρω; Κανάρης ἐπυρπόλησε τὸ δίκροτον τοῦ Τούρκου ἀντιναύαρχου τῇ 27 Ὀκτωβρίου 1822.

Νομὸς Χίου.

Εἰς τὸν νομὸν Χίου ὑπάγονται ἐκτὸς τῆς νήσου Χίου καὶ αἱ νῆσοι **Ψαρὰ** καὶ **Ἀργινοῦσαι**. Ἡ νῆσος Χίος κειμένη νοτιώτερον τῆς

Λέσβου ἐκτείνεται παραλλήλως πρὸς τὴν ἀπέναντι Ἀσιατικὴν ἀκτὴν τῆς Ἑρυθραίας χερσονήσου.

Πληθυσμὸς (73,000 κατ.)

Πρωτεύουσα ἢ πόλις Χίος (Κάστρεν) (13,500 κατ.) πατρὶς τοῦ αἰοδίδμου **Κοραῖ**.

ΣΗΜ. Ἡ Χίος κατεστράφη καθ' ὀλοκλήριαν τῷ 1822 ὑπὸ τοῦ αἰμοβόρου Τούρκου ναυάρχου Καρᾶ-Ἀλῆ καὶ ἀπὸ τοὺς 120,000 κατοίκους αὐτῆς ἀπέμειναν μόνον ἐν τῇ νήσῳ 2,500 κατ. Ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου ὁ πυρπολιτῆς Κανάρης ἐπυρπόλησε τὴν ναυαρχίδα τοῦ Καρᾶλῆ, ὅτε οὗτος μετὰ τῶν ἄξιωματικῶν τοῦ στόλου του ἐτέλει ὄργια, ἐκδικηθεὶς οὕτω τὴν ἀνήκουστον καταστροφὴν τῆς νήσου.

Νομὸς Σάμου.

Ὁ νομὸς Σάμου ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων **Σάμου**, **Ἰκαρίας** καὶ **Φούρων**.

Πληθυσμὸς (69,000 κατ.)

Κλίμα.—Τὸ κλίμα τῆς νήσου εἶναι ἐν γένει ὑγιεινὸν καὶ κυρίως πρὸς τὰ Β. αὐτῆς μέρη.

Πρωτεύουσα **Λιμὴν Βαθέως** (6.600 κατ.) αὐτόθι λειτουργεῖ τὸ ὄνομαστὸν ἐν τῇ νήσῳ γυμνάσιον (**Πυθαγόρειον**).

Κρήτη

Ἡ ἡρωϊκὴ μεγαλόνησος Κρήτη διαιρεῖται εἰς τέσσαρας νομοὺς **Χανίων**, **Ρεθύμνης**, **Ἡρακλείου** καὶ **Λασιθίου**. Ὁ νομὸς Χανίων κατέχει τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς νήσου.

Πληθυσμὸς (101,000 κατ.)

Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ πόλις τῶν Χανίων (25,500 κατ.) Πλησιέστατα τοῦ προαστείου **Χαλέπας** εὑρίσκεται ὁ ἀσφαλέστατος καὶ εὐρυχωρότατος λιμὴν τῆς Σούδας.

Νομὸς Ρεθύμνης.

Ὁ νομὸς Ρεθύμνης κατέχει σχεδὸν τὸ μέσον τῆς νήσου.

Πληθυσμὸς (71000 κατ.)

Πρωτεύουσα ἢ πόλις **Ρέθυμνα** (9000 κατ.). Πλησίον τῆς Ρεθύμνης κεῖται ἡ περιφημὸς καὶ εὐκλεὴς **Μονὴ** τοῦ Ἀρκαδίου,

έντός τῆς ὁποίας κατά τὴν ἠρωϊκὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 εἶχον ἐγκλεισθῆ πολλοὶ χριστιανοί, οἵτινες πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ μὴ θέλοντες νὰ παραδοθῶσιν ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν μετὰ τῆς Μονῆς εἰς τὸν ἀέρα.

Νομὸς Ἡρακλείου.

Ὁ νομὸς Ἡρακλείου ἔχει **πληθυσμὸν** (111.120 κατ.)

Πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειον** (Μεγάλον Κάστρον) (24000 κατ.) πόλις ὀχυρὰ παράλιος καὶ ἐμπορικὴ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Κρήτης. Οὐ μακρὰν τοῦ Ἡρακλείου σφύζονται τὰ ἑρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως **Κνωσσοῦ** ἔδρας τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῆς Κρήτης Μίνωος.

Νομὸς Λασηθίου.

Ὁ νομὸς Λασηθίου κατέχει τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς νήσου Κρήτης. Ἔχει πληθυσμὸν (60000 κατ.) καὶ πρωτεύουσαν αὐτοῦ τὴν **Νεάπολιν** (2,300 κατ.) ἐκτισμένην ἐπὶ λαμπρᾶς τοποθεσίας. Ἐπίκειον αὐτῆς εἶναι ἡ κωμόπολις τοῦ ἁγ. Νικολάου, εἰς ἣν μετετέθη ἑσχάτως κατ' ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ.

Δυτικὴ Θράκη.

Ἡ Δυτικὴ Θράκη περιλήθουσα τελευταίον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Νέστου μέχρι τοῦ ποτομοῦ Ἐβρου.

Διηρέθη δὲ διοικητικῶς εἰς δύο νομοὺς 1) Ῥοδόπης μὲ πρωτ. τὴν **Γκιουμουλτζίαν** (20 χιλ. κατ.) καὶ 2) Ἐβρου μὲ πρωτ. τὸ **Δεδεαγάτς** (13 χιλ. κατ.).

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

'Εν εἴδει προλόγου. Ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς συντάξεως τοῦ παρόντος γεωγραφικοῦ ἐγχειριδίου	σελ. 3—4
Περὶ τοῦ καταλληλοτέρου διδακτικοῦ τρόπου τῆς γεωγραφίας ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις	4—7
'Ἐκ τῆς πατριδογνωσίας καὶ τῆς γεωγραφίας διδασκομένη ὅλη ἐν ταῖς τριῶν κατωτέραις τάξεσιν	8—10
'Ἀσκήσεις προεισαγωγικαὶ τῆς πατριδογνωσίας. — Ἀντικείμενον (ἢ ὄρισμός) τῆς πατριδογνωσίας	11—12
Τὸ σχολεῖον. Εἰκὼν τὸ μονοτάξιον σχολεῖον	12—14
Ἐφαρμογὴ τοῦ μαθήματος περὶ τοῦ διδακτηρίου μετ' εἰκόνων	14—15
'Ἡ αὐλῆ. 'Ἡ χρησιμότης τῆς αὐλῆς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ φυτὰ. Τὰ ἐν αὐτῇ κατοικίδια ζῶα. Τί γίνεται ἐν ταῖς σὺλαις τῶν εὐπόρων κυρίως χωρικῶν κλπ. — Εἰκὼν ἡ αὐλῆ	15—19
'Ὁ κήπος—Θερμοκήπια—Ζωολογικοὶ κήποι	19—21
'Ἡ ὁδὸς κλπ.	21—23
'Ἡ οἰκία τὰ δωμάτια. Τὸ μαγειρεῖον καὶ τὸ ἐστιατόριον	23—25
Αἱ πλατεῖαι. 'Ἡ ἀγορά. — Εἰκὼν ἡ πλατεῖα τοῦ Ζαππείου	25—27
'Ὁ Οὐρανὸς (κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα)	27—28
'Ἐ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ. — Εἰκὼν ἡ γῆ καὶ ἡ σελήνη	28—29
'Ὁ ἥλιος (γενικῶς). — 'Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. — Ἡ δύσις τοῦ ἡλίου	29—31
'Ἡ Σελήνη (γενικῶς). 'Ἡ σελήνη καὶ αἱ φάσεις αὐτῆς	31—32
'Ὅριζων προσανατολισμός. 'Ἡ πορεία τοῦ ἡλίου ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος	32—35
Τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος εἰκὼν ὁ μαθητὴς δεικνύων αὐτὰ	35—36
Ποῖα εἶναι τὰ διάμεσα (δευτερεύοντα) σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος	36—37
Περὶ τῆς κοινότητος καὶ τῶν ὁρίων (συνόρων) αὐτῆς. 'Ἡ οἰκογένεια	37—39
'Ἡ κοινότης καὶ αἱ γαῖαι αὐτῆς. Σχεδιάγραμμα χωρίου	39—41
'Ἡ κοινότης καὶ τὰ ὕδατα αὐτῆς	41—42

	σελ.
Ἡ κοινότης καὶ τὰ γεωργικὰ αὐτῆς προϊόντα	42—43
Ὁ ἀμπελὼν. Τὰ εἶδη τῶν σταφυλῶν κλπ.	43—45
Καύσιμοι καὶ φωτιστικαὶ ὕλαι. Πῶς φωτιζόμεθα	45—47
Περὶ διοικήσεως τῆς κοινότητος. Δῆμος ἢ κοινότης. Ἐπαρχία. Ὁ νομὸς ἢ χώρα	47—49
Ἡ ξηρὰ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς. Παραλία, ἀκτὴ, σκόπελοι, ὕφαλοι κλπ.	40—53
Τὸ ὄρος. Ὁρειογραφία. Ὁροπέδιον, ἠφαίστειον κλπ.	55—58
Τὸ δάσος. Εἰκῶν τὸ δάσος	58—61
Ἵδρογραφία. Ὁ ῥοῦς τοῦ ποταμοῦ. Συμβολή, δέλτα τοῦ ποταμοῦ, λίμνη, αἰγιαλὸς κλπ.	61—63
Αἱ κατοικίαι. Τὸ χωρίον κλπ.	63—64
Ἡ κομὸπολις κλπ.	64—65
Ἐκκλησία ἢ ναὸς καὶ τὰ μέρη αὐτῆς	65=66
Ἡ πόλις κλπ. Εἰκῶν ἢ Ἀκρόπολις	66—68
Ἡ πρωτεύουσά μας—αἱ Ἀθῆναι. Εἰκόνες τὸ Πανεπιστήμιον, ἢ ἄποψις τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν	68—71
Ἐκκλησίαι ἢ ναοὶ τῶν Ἀθηνῶν. Εἰκῶν ἢ Μητρόπολις	73—75
Τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Εἰκόνες ὁ Παρθενῶν, τὸ Ἐρέ- χθειον	75—76
Ἡ πατρις ἡμῶν Ἑλλάς,—εἰκῶν ἢ Κωνσταντινούπολις	75—76
Μέσα συγκοινωνίας* Περὶ τῶν πεδιάδων καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν	76—78
Περὶ τῶν ὄρεων καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν	78—79
Περὶ τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους	79—81
Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ αἱ τροφαὶ τοῦ ἀνθρώπου	81—85
Αἱ ἡλικίαι τῶν ἀνθρώπων. Τὰ ἐνδύματα	85—87
Ἡ περίξ φύσις κατὰ τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Τὸ φθινό- πωρον, ὁ χειμῶν, ἡ ἄνοιξις, τὸ θέρος	87—96
Τὰ πλοῖα. Ποία ἢ χρησιμότης τῶν πλοίων κλπ.	96—99
Πῶς διεξάγεται σήμερον ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος. Αἱ τορπίλλαι Εἰκῶν τορπίλλη ἐκσφενδονιζομένη ἀπὸ τοῦ τορπιλοβλητικοῦ σωλήνος	99—101
Αἱ νάρκαι. Εἰκῶν νάρκη ἐπιπλέουσα	101—102

	σελ.
Ἡ ἄμυνα τοῦ θωρηκτοῦ. Τὸ ἀντιτορπιλικόν, τὸ ὑποβρύχιον Εἰ- κόνες· τὸ ἀντιτορπιλικόν ἢ «Νέα γενεά», τὸ ὑποβρύχιον, τὸ ἀεροπλάνον, τὸ ὑδροπλάνον, τὰ ἀερόπλοια. Ζέππελιν . . .	102—106
Ὁ στρατιώτης καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν στρατιωτῶν	106—111
Φυσικὰ καὶ μετεωρολογικὰ φαινόμενα. Ἄτμόςφαιρα, νέφη κλπ. . .	111—119
Δημαρχεῖον ἢ κοινότης, ταχυδρομεῖον, τηλεγραφεῖον	119—121
Νοσοκομεῖα ἢ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα	121—122
Ἄνακεφαλαίωσις. Ἡ γῆ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς γενικῶς	122—123
Ἡ ξηρὰ ὡς κατοικία τῶν ἀνθρώπων	123—124
Ἡ παλαιὰ καὶ νέα Ἑλλάς γενικῶς	124—125
Γενικὴ φυσικὴ ἄποψις τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος. Εἰκόνες ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ χάρτης τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	125—128
Οἱ ἄλλοι νομοὶ τοῦ Κράτους μετὰ τῶν πρωτευουσῶν αὐτῶν καὶ τῶν τόπων, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἱστορίας	128—149

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1-10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α	11-20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β	21-30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ	31-40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ	41-50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε	51-60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ	61-70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ	71-80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η	81-90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ	91-100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι	101-110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ	111-120
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Λ	121-130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Μ	131-140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ν	141-150
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ξ	151-160
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ο	161-170
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π	171-180
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ρ	181-190
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Σ	191-200
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Τ	201-210
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Υ	211-220
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Φ	221-230
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ	231-240
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ψ	241-250
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	251-260
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	261-270
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	271-280
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	281-290
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	291-300
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	301-310
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	311-320
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	321-330
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	331-340
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	341-350
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	351-360
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	361-370
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	371-380
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	381-390
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	391-400
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	401-410
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	411-420
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	421-430
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	431-440
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	441-450
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	451-460
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	461-470
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	471-480
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	481-490
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	491-500

ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 44-ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ-44

Έργα Νικολάου Μεταξά

ἄρτι ἐπανεκδοθέντα (1922)

- [συμφώνως τῷ ἀναλυτικῷ προγράμματι τῶν μαθητῶν τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Σ. Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ἐφαρμοζομένῳ ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1913].
- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος** ἐγκεκριμένη (περίοδος μυθολογική) πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων ἄμφοτέρων τῶν φύλων
- Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος** ἐγκεκριμένη περιλαμβάνουσα ἅπασαν τὴν διδασκαλιὰν ὅλην, ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Δ' τάξεως ἄμφοτέρων τῶν φύλων.
- Ἱστορία Βυζαντινὴ** ἐγκεκριμένη περιλαμβάνουσα ἅπασαν τὴν διδασκαλιὰν ὅλην ἐν τῇ Ε' τάξει τῶν δημοτ. σχολείων.
- Ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος** περιλαμβάνουσα τὴν ὅλην τὴν διδασκαλιὰν ἐν τῇ Σ' τάξει τῶν πλήρων δημοτικῶν σχολείων καὶ τὴν ἐν τῇ Δ' τάξει τῶν κοινῶν δημοτικῶν σχολείων, μετὰ πολλῶν ὡραιοτάτων εἰκόνων, περιλαμβάνουσα ἐπὶ πλέον καὶ τὰ τελευταῖα ἔθνη γεγονότα 1912—1913.
- Γεωγραφία νεώτερη** τεῦχος Β. φυσικὴ καὶ πολιτικὴ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἑλλάδος διὰ τὴν Δ' τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων ἄμφοτέρων τῶν φύλων. Περιλαμβάνουσα καὶ τὰς ἄρτι προσαστηθεῖσας νέας Ἑλλ. χώρας.
- Γεωγραφία νεώτερη**. Τεῦχος Γ' περιέχουσα ἅπασαν τὴν ὅλην τὴν διδασκαλιὰν εἰς τὴν Β' καὶ ΣΤ' τάξιν τῶν πλήρων σχολείων συμφώνως τῷ νέῳ ἀναλυτικῷ προγράμματι.
- Χάρτης τῆς νέας καὶ μεγάλης Ἑλλάδος 75X105** νεώτατος καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν διοικητικὴν διαίρεσιν περιλαμβάνων καὶ τοὺς νέους νομοὺς Κορυθῆς καὶ Ἀργυροκάστρου, τὴν Ἀνατολ. καὶ Δυτικὴν Ἰωνίαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἡ. Ἀσίαν (Ἰωνίαν) Σμύρνην κλπ.
- Νέος Χάρτης τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας 75X105** ὁ ἀκριβέστερος καὶ καλλιτεχνικώτερος ἅπαντων τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τῶν τελευταίων συνθηκῶν.
- Χάρτης τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας** νεώτατος καὶ λεπτομερὴς καὶ ὡς ἐτροποποιήθη ἐν ταῖς καταρτισθεῖσαις συνθήκαις τοῦ Σάν-Ρέμο καὶ Σεβρῶν κτλ. 70X100, σχεδιασθεὶς καὶ χαραχθεὶς ἐπὶ τῇ βᾶσει τελειοτάτων εὐρωπαϊκῶν χαρτῶν.
- Χάρτης τῆς Εὐρώπης** νεώτατος καὶ καλλιτεχνικώτατος, ἐκδοθεὶς ἄρτι, περιλαμβάνων ἅπασαν τὰς χωρογραφικὰς λεπτομερείας τὰς περιλαμβανομένας ἐν ταῖς τελευταῖαις συνθήκαις.
- Προβλήματα** τεῦχος α' διὰ τὴν β' τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1913. Ἔκδ. 1920.
- Προβλήματα** τεῦχος β' διὰ τὴν γ' τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων. Κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1913. Ἔκδ. 1920.
- Προβλήματα** τεῦχος γ' διὰ τὴν δ' τάξιν τῶν δημοτικῶν σχολείων. Κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῆς 1ης Σεπτεμβρίου 1913. Ἔκδ. 1920.